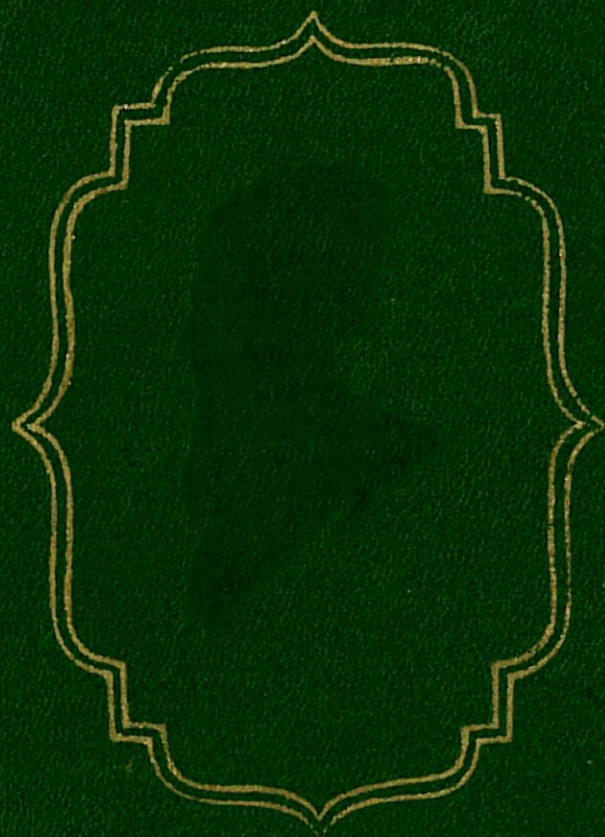
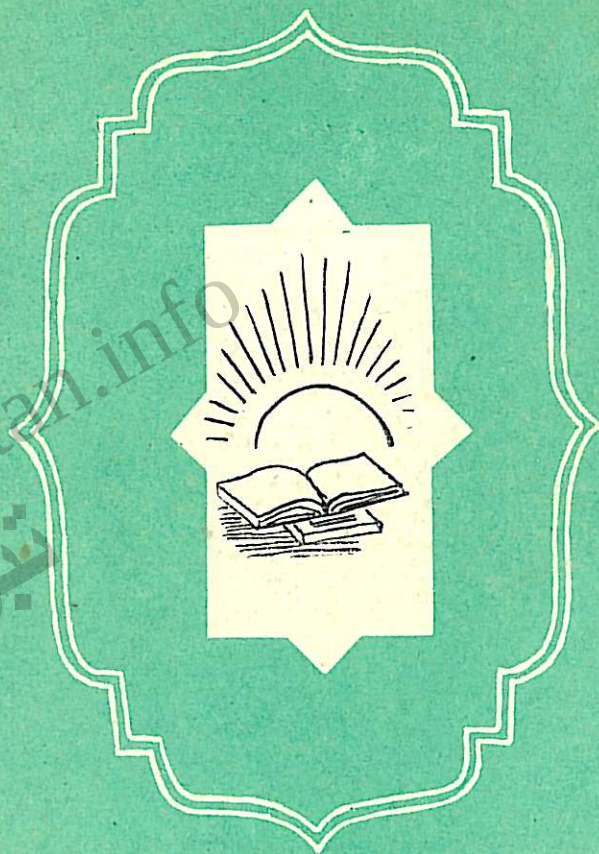
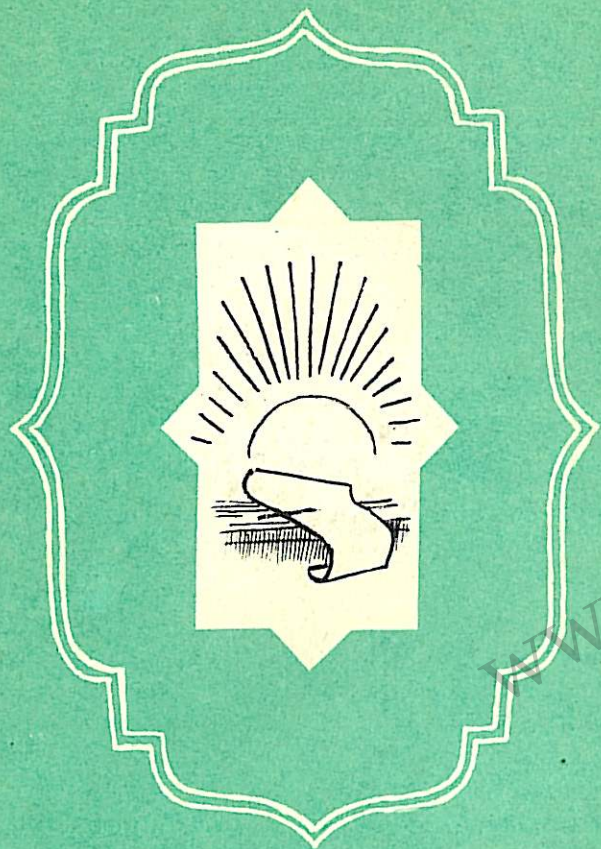

مختومقلی

مختومقلی

از رویکردهای زنده یاد نور محمد عاشورپور برای مختوم قلی/ مخدوم قلی
شناسی است.

در دیدار 1999 به من بخشید. به یادگار او به دوستان ادب ترکمن می سپارم.

30 سپتامبر 2011

بمون تپوری (حسین صمدی).

www.tabarestan.info
نیرستان

www.tabarestan.info
شهرستان

ТУРКМЕНИСТАН ССР ЫЛЫМЛАР АКАДЕМИЯСЫ
МАГТЫМГУЛЫ адындакы ЭДЕБИЯТ ИНСТИТУТЫ

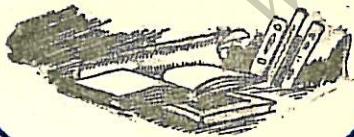

ТССР ЫЛЫМЛАР АКАДЕМИЯСЫНЫҢ НЕШИРЯТЫ
Ашгабат 1960 Баку

شتر کمستان س س ر علملار آکادمیاسی
مختومقلی آدیندافی ادبیات اینستیتوتی

مختومقلی

سایلان شعرلار

شتر کمستان س س ر علملار آکادمیاسی نینک نشریاتی
عشق آباد - ۱۹۶۰ - داکو

شاعرينك ۲۲۵ يىللىق

يويىلىينه

к 225 летию со дня
рождения поэта

چاپه طيارلار:

هائى كوسايف و بيرام محمد آخوندوف
رداكتور: بردى كربابايف

Подготовители к печати:

Мяги Косаев и Байраммамед Ахундов

Редактор: Берди Кербабеев

www.tabarestan.info
تبرستان

دوز یجیلاردین

تُرکمستان س س ر علم لار آکادمیاسی نینگ مختومقلی
 آدنداقی ادبیات اینستیتوتی نینگ قولیازمه لار فوندینده تر کمن
 کلاسیک ادبیاتینه، خاق دورادجیلیکینه و گوندوغار ادبیاتینه
 د کیشلی بای ماتریال لار بار. شولارینگ آراسینده تر کمن
 خلقی نینگ فراموشلی اوغلی مختومقلی فراغی نینگ عمرینه و دوراه
 دجیلیکینه د کیشلی ماتریاللار آیراتین اورنه ایله دوره یوزدین
 کوبراک بوقیجه ده ساقلانیان بو ماتریال لارینگ ایچینه بیک
 شاعرینگ قوشغیلار یغیندیسینی اوز ایچینه آلیان الی-آتمیش
 صائی قولیازمه دین باشقه-ده، اونینگ عمری و یاشان دوری
 حقینده گوررینگ بریان انجمه روایتلار، درلی مغلوماتلار هم
 یوزلارچه صحیفه نی بزاره. ماتریال شیه کوب بولانی اوچون، بو
 صفرقی ایشده اولارینگ باری نی پیدالانماقلیق ممکن بولمیدی.

بو کتاب چاپه طیارلارنان وقتینده شاعرینگ دور ادیجیلیگینه دگیشلی دینگه یدی سانی قولیازمه اساسلانیلاندیغی نی (۱)، قالیرسه ده ۱۹۵۹-۱۹۵۷-نجی بل لارینگ نشرلاریندن ممکن قدر پیدالانیلاندیغی نی آتمق گراک. شونینگ اوچون هم بو یغیندی تقیدی تکستلار اساسینده هر طرفلای ایشلارنان یغیندی دیب حساب اتمک بولمز. اول شاعرینگ قوشغیلارینی دولایغی یلان اوز ایچینه آلیب یلمیانلیگی اوچون هم، آلیان شعرلاری بار بولان اهلی نسخه لار یلان درنکا مگینگ ممکن بولمانایغی اوچون هم کمچیلیکلاردین خلاص دالدور. شیهله هم بولسه یوقارده یاتالانان نسخه لاری دنگشدیریپ ایشلمگینگ تیجه سینده آیری- آیری شعرلارینگ اوستی نینگ تیریلندیگینه، کوب حالتلارده اولارینگ تمارلاندیغینه و اوزال قویربیلان بیرناچه کمچیلیکلار- رینگ دوزادیلاندیگینه یغیندی اوقان آدم لار گوز تیریب ییلارلاره مختومقلی نینگ قوشغیلار یغیندیسی نینگ بوتکسنینی چاپه

طیارلامقده اساسلارنان اصولیمیز حقیقداقی مسئله کچیلانده، اوقیجیلار- رینگ اونسی نی آشاقداقی یاغدایلاره چکمگی ضرور حساب ادیاریس:

تدرکمنستان س س ر علملار آکادمیاسی- نینگ- ادیات اینستیتوتی نینگ قولیازمه لار فوندینده ساقلانیان ماتریالارینگ

(۱) a ۴۰۰, b ۴۰۰, ۲۸۱, ۷۶ a, ۱۶۷۶, ۱۱۶۳, ۲۹۷ a-

نجی بوقجه لار.

آراسینده بیک شاعرینگ خود اوز الی یلان یازان الیازمه سی (авторграф) یوق. بو یاغدا ییزینگ ایش میدانیلمیزینگ کینگامگینه، کوب حالتلارده درلی قینچیلیقلاره سباب بولسی. بوقین چلیق اساساً هم درلی دورلارده آیری- آیری آدم لار طرفیندن یازیلان هرچیلی نسخه لار یلان ایش سالیسمالی بو- لاندیغیندن عبارتدور. اولار درلی گورنیشلارده یازیلاندیغیندن باشقه ده، یازو قاعده لاری بونچه هم کوب حالتلارده بیر- بیریندن تفاوتلانیار. مونینگ شیهله بولماغی نینگ دویم سبابی هم اکنیابر رولیوتسیاسیندن اوزال ترکمن دیلی نینگ هر طرفلای دولی ایشلارنان قاعده لی یازو دوزگینی نینگ بولماندیغی یلان دوشین- دیریلار. شونینگ اوچون اهلی مسئله لار بونچه بلای براصولی صاقلامقلیق ییزه هم دولی باشارتمدی. شیهله- ده بولسه یغیندی نی چاپه طیارلامقده گوز اونگینده توتیلان کابردلار حقیقده شو آشاقداقیلاری آتمق برلیکسین دالدور.

شاعرینگ قوشغیلار یغیندیسی نی اوز ایچینه آلیان قولیاز- مه لارینگ هیچ بیرینده هم آیری- آیری شعرلارینگ یوقار- سینده آد یازمق حاصیتینگ یوقدیغینی آیتمالیدیریس. شیهله هم بولسه بو یاغدا ی حاضر کی زمان اوقیجیلارینگ طلبینی قانعلا- ندیریپ یلمیانلیگی اوچون هر بر شعرینگ دگیشلی آدیغی یوقارده گور کزیمک لیک معقول حساب ادیلدی. بو ایشی برنه تیر- مکده اولانان اصولیمیز (برنسیپ) هم هر بر قوشغی نینگ ایلمکینچی بندینده دوش گلیان برنجی ریفه نینگ- (قافیه) شول شعره

شرطالین آد حکمینده آئانندیدور. ریفمه بسولسه کاوقت
ایکینجی سطرلارده، کاوقتهم دوردینجی سطرلارده قبات کلیار.
سوزلارینگ یازو دوزگینی حقینداقی مسئلا گچیلانده
عرب، فارس سوزلاری نینگ اساساً اوز اصلینی ساقلاماغه چا-
لیشیلانندیغی نی آبتماق گراک. شيله هم بولسه کابر حالتلارده -
قوشغی نینگ چپرچایکینه زبان یریان ریفمه لاری بوزمازلیق
مقصدی ییلان، کاوقتهم بوغین سانیه شکست یتره زلیک اوچون،
آیری - آیری سوزلارینگ اوز گردیلیب، ترکمن دیلینده
آیدیلیشی یالی یازیلان یرلاری هم بولدی. مثلام:

دوشمیشام سودایه دب،

سودالی قوغایه دب،

کچدی عمریم ضایه دب،

آه اورار آلتیمیشینه.

یالی سطرلارده «ضایه» سوزی «سودایه»، «قوغایه» سوزلاری
ییلان سازلاشیب (قافیه داش) کلانی اوچون، اوزی نینگ اصل
بولمالیسی یالی (ضایع) دالده، «ضایه» گورنیشینه بریلدی.
یاده:

قابیمه گیریب دور گیتمک هواسی،

بنه ییزدین بولار خلقینگ طماسی،

کونگامنی رد ایتمه قیلمه ترخوسی،

بر سقر ایشیدور قویبر آزادیم.

یالی سطرلارده هووسی دراگینه هواسی، طمع سی دراگینه
طماسی، درخواستی دراگینه ترخوسی دب، ترکمنشدیریب
آلیندی. مونی شيله اتمکینگ اوزی ترکمن دیلی نینگ اوز

بولیشلیغی، اوزینه مخصوص بولان آیرائین لیغی ییلان باغیدور.
شونینگ ییلان یرلیکده بو یاغداقی قوشغی نینگ چپرچایک
سرشته لاری نینگ طلباری ییلان باغلانشیقده عمله گلیار. اکرده
شيله اتمان، اول سوزلار اوز اصل بولیشلاری یالی یازیلان
بولسه (هوس، طمع، درخواست)، اونده اول بندینگ چپر-
چی لیگی یوقارداقی یالی بولیب ییلمزدی. اونینگ دینگ یر-
ریفمه تایدن آغساجاقدیغی هم دال، ایسام شونینگ ییلان یر-
لیکده قوشغی اوزی نینگ ینگیلیک، لفظی لبق حاصینی هم
الدین برردی.

بولاردین باشغه - ده یغیندی نینگ دوامینده شو آشاقداقی یالی
سوزلارینگ اوتکیدیلب آیلان وقتلاری بولدی. مثلام:

جمع یرینه جم، قوت یرینه قوت، هنر یرینه هنر، مهر که
یرینه ماره که، گله یرینه گله، شریک یرینه شارک، کاروان
یرینه کرون، دفع یرینه دب، نفع یرینه نب، افعی یرینه آفی،
کهنه یرینه کونه، همراه یرینه. همراه بشیمان یرینه بشمان،
دشمن یرینه دشمان، معلوم یرینه مالم، مجلس یرینه ملیس،
فعل یرینه فال، طعن یرینه طان، طرفه العین یرینه طرفه تاین،
طالع یرینه طاله ی، عصا یرینه حصا، ضایع یرینه ضایه، فراغت
یرینه فراخت، متاع یرینه ماتا، تمیز یرینه تامیز، محکم یرینه
ماکام، شکست یرینه شیکس وش. م. لار.

بو اوز گاریشلار کابر فرصت لارده قوشغی لارینگ چپر-
چی لیگینه زبان یتیرمزلیک مقصدی ییلان ادیلان بولسه، باشغه

پرتا چه باغدايلارده اولارينگ كابرلاري هم تركمنلارشان سوز بولاني اوچون، اوزگارار فورماسينده بربلدي.

حاضر كي زمان تركمن ديلينده باشلارينده «غ-Γ» مسي اشيديليان سوزلارينگ گوفيسيني قديمي تركمن ادبياتده، شول سائده مخومقلي نينگ دوراديجيليگينده هم اساساً «ق-K» حرفي ييلان يازمق دوزگيني آغديقليق ادياره خود شول دوزگين اساسينده شيله سوزلارينگ باشينده «غ-Γ» مسلا- رنينگ اشيديليانديگينه قرازدن، اولاري (غ-Γ حرفيني) «ق-K» حرفينه اوگريب يازمقايق معقول بيليندي. مثلم:

غيليج دال قيليج، غش دال قاش، غراب دال قراب، غش دال قش غورت دال قورت، غل دال قل، غزاق دال قزاق، غالفاق دال فالفاق، غدرت دال قدرت، غاوين دال قاوين وش. م. لاره.

شو بيرده شوني هم آيتمق گراك. سونگكي بوغين لارده يازيلميان ديميق «ق-K» حرفي دگيشلي برلارده آچيغه اوگريب، «غ-Γ» حرفي نينگ اوستي ييلان بربلدي. مثلم: قيلديق - قيلديغي، قولاق - قولاغين، اوشاق - اوشاغين، بولاق - بولاغين، آغساق - آغساغين، يازيق - يازيغيم، وش. م. لاره.

حاضر كي زمان تركمن ديلينده سونگكي «ب» حرفي ييلان قوتاريلان سوزلار قديم تركمن ادبياتينده كولنج «ب» حرفينه اوگريب يازيلار. بو مسئله باراسينده هم كلاسيك ادبياتينگ يازو دوزگينه اساسلا بيلدي. مثلم:

اكوپ دال كوب، آليپ دل آليب، ساليپ دال ساليپ، ساتيب دال ساتيب، چايب دال چايب، قالديريپ دال قالديريپ، اولديريپ دال اولديريپ وش. م. لاره.

گ چ ژ حرفلاري قديم تركمن يازو دوزگينينده اونچاقاي كوب مقدارده اولانيلمياردي. گ بيرنه ك، چ بيرنه ج حرفيني يازمقايق داب بوليپ قاليدي. شيله هم بولسه برناچه سوزلارده آنگلاديليان معني لاره زبان تيرمزليك مقصدی ييلان بو حرفلار هم (گ، چ، ژ) دگيشلي يرلارينده بيدالانيلدي. ييز اوزال قوليازمه لار فوندينده بار بولان ايازمه لارينگ يازو دوزگينينده بلتي ير قاعده نينگ ساقلانمايغي ني، اولارينگ هر ييري نينگ يازان آدمسي نينگ سوادينه گوره درلي گور- نيشلارده يازيلانديغيني بللاب كچيديك. اينه شوياغداي ضراري دينكه بر عرب، فارس سوزلاري نينگ يازيليشي حقينده دال، اسام خود تركمن سوزلاري نينگ يازيلشينده هم كوب آيرا- تين ايقلا ره قبات كليندي. مونگا مثال حكمينده شو آشاقداقاي سوزلاري گور كز مك بولار:

يمان - يمن - ياهان، تغان - تغن - تافان - تابان، بقار - بقر - باقر - بقار، قزانچ - قرنج - قزانچ، قزانق - قزنق - قزانق - قزانق، قزانق - قزانق، چيقار، سودا - ساودا، اولوغ - اوليغ -

اولي، ايسسيغ - ايسي - ايسي، حور - حوير، آبراي - آبروي، يالنجي - يالنجي - يالنجي، دور - دير - در، بولديم - بولدوم، مينگ - منگ - مونك، ايزنده - ايزنده، اتمك - ايتمك -

انهك، آر-ار-اير، دشمن-دشمان-دوئيا-دوئيا-
 دونه، سيرايدان-سيرايتان سيران، مخدومقلي-مخدومقلي-
 مختمقلي، ال برسام-ال برسم، قانات-قانت، اوچا بيلمن-
 اوچه بيلمان-اوچا بيلمان، گورارمن-گوررمن، بوليب-بولوب-
 اوليب، منكا-مانكا، دورت-تورت، باش-يش، دوقوز-
 دوقيز-توقوز-توقيز، كونكليم-كونككوم-كونكلم، يعيب
 دويريب-يغب دويرب، عقل كاميسين-عقل كاموسين باتيرميشام-
 باتورميشام-باتورميشم، آلتينمي-آلتينموه، بارغين-بارغيل-
 برغيل، گلدی-گيلدی، دورت آتلی-تورت آتلی، مكا.
 جين-مكه-جين-مكجين. ايزلامايان-ايزلاماين-ايزلامين،
 كويديرار-كويدورور-كويدورور وش، م. لار.

معلوم بولشيه گوره بو سوزلار ننگ ايكي، اوچ، دورت
 حتى باش گورنیشده يازيلانلاری هم بار. ياغداي شيله بولانی
 اوچون، ترکمن سوزلاری ننگ يازيلشي باراده هم بلی
 بر قاعدهنی ساقلامقابق دولی باشارتمدی. موننگ اوزی
 ترکمن کلاسیک شاعرلاری ننگ اثرلاری ننگ تقبیدی
 تکستینی چابه طیارلامقده ديل هم ادبیات عالم لاری ننگ
 مصاحلای ایشلاب، بلی بر قاعده کلمک لاری ننگ ضرورلیغینی
 آنکلاسلار.

شاعر ننگ اثرلارینی قدیم یازو اساسینده اونگات اوقاب
 یامیان بولداشلاره کمک بولاردیان مقصد ییلان کونه ترکمن
 الیبی ننگ نسخہ سی هم بر بلدی.

مخدومقلی ننگ قوشغی لارینی شاعر ننگ خودلوز یازان
 خطینده نشر ادیب چقارمقلیق کچمیش ادبی میراثیمیزی
 هر طرفلاین اوگرانمک باراده سووت حاکمیتی و سووت
 سبوزی ننگ کومونیستیک پارتیاسی طرفیندن ادیلان اولی
 آلاдалاره ینه برگزاک شاهدلیق ادیار. البته بو باراداقی ایش
 دینگه برشوننگ ییلان چاکتمیار. ترکمنستان عالم لاری
 مخدومقلینی اوگرانمک وظیفه سینی گلاجا کده هم دوام اندیریب،
 فریستلی شاعر ننگ عمری و دورادیحیلیگی باراده خاص
 هم گورنیکلی ایشلار ادارلار. سوزیمیز ننگ سونکینده حرمتلی
 اوقیجیلاره یوز توتیب، بو نشر باراده اوز بللیک لارینی و
 تکلیف لارینی شو آشاقداقی آدرس (۱) یازیب ایرمک لارینی
 خواش ادیارس.

(۱) عشق آباد، گوگول کوچه سی، ترکمنستان علم لاری
 آکادمیسی ننگ مخدومقلی آدیندای ادبیات اینستیتوتی.

آیری- آیری فتودالار آراسینده حاکیملیک اوستینده قانلی چاقیشمالارینک موج اوریان زمانینده خلقینک دورمیشی ییلان یغی باغلانشیقلی بولان اثرلارینی دورادیدور.

بو دورده یوردینک اقتصادینی بیه دوشییدی. سبی کوشک آدم لاری، آیری- آیری سردارلار اوزلاری نینگ اونگکی درجه لارینی سقلامق ایسله یاردیلار. شول ضرارلی فتودال حاکملار ایلانه چاققان آشه خراج هم سالغیت سالیب، یوردی توزدیریدیلار. بویاغدای اوباخوجه لبق اونیم لاری نینگ اونداریلشی- نینگ کملمگینه، بازارلارینک قوشاماغینه، شهرلاردا کی صناعتلارینگ دارغاماغینه سبب بولدی. بو دورده ازجی لار ییلان ازلیجیلار آراسینده گیدیان صنفی گوراش خاص یتیلادی.

«شاه خزینه سی نینگ ناچه بوشادینچه، یوردینک دایخانلاریندین و شهرلاریندین کوفراک مایه نی سقیب آلمانه چالیشیلاردی. صفولار دولتی نینگ توارا کلاریندا کی، ایرانلی بولمیدق ایلاتلار آلغیت- سالغیت نظامینی خالص هم بتر دو یاردیلار»^۱

اینه شو یاغدایلار خلقینک آراسینده ناراضی لیق لارینک آرتماغینه سبب بولیلار. حکمدارلارینک هم اولارینک دیکمه لارینک قرشیسینه بولان قوزغالانکلار آرتیب باشلایار. بوحر کلار ایرلن شاه لاری نینگ قول آستینده بولان باشغه خالق لارینگ آراسینده هم گویچلی دوییلار. «ایرانینک اهلی XVIII عصر تاریخی

^۱ «История Ирана, с древнейших времен до конца XVIII века», Ленинград, 1958, стр. 306.

سوز باشی

(عمری و دورادیحیلیگی)

ترکمن لار باغلاسه بریره بیلی،
قورادار قازمی دریای نیلی،
تکه، یموت، گوکلنک، بازیر، آلیلی
بر دولته قوللیق اتساک باشیمز

۱- دوری

ایکی یوزیل قاویراق موندین اونگک داغینیق ترکمن تیره لارینی برلاشدیرمک، اوزباشداق ارکین یاشامق، انسانیت مرتبه سینی بلند درجه گوترمک، ایلاتینک آسوده یاشامغی اوغرینده اوزی نینگ بار گویجینی، اوقیینی، دورادیحیلیگینی صرف ادان، زمانه سی نینگ وفالی اوغلی، فراستلی شاعر مخنومقانی فراغی اونگک چیقار. شاعر XVIII عصرده ایرانده، تورانده فتودالیزمینک اقتصادی، سیاسی تایدان قاوشاب باشلان دورینده

تر کمن جمعیتی نینگ اکسپلوآتاتورلاره واکسپلوآتیرلینانلاره بولینانديگینی تحقیق گویارس.

اکسپلوآتاتورلاره فتودال چیلیق - اوروغ - فتودال چیلیق قوللوق بگلاری - خانلاره بگلاره، نوکرلار (خوارزم هم - ده آمی دریانینگ اورتا آقیمی تر کمنلارینده)، تیره باشلیغی، آق سقاللاره روحانیلار (ایشانلار، قاضیلار، ملالار)، تاجرلار، سویت خورلار و کسه کی نینگ زحمتینی اکسپلوآتیرلایان بای یرایه لاری هم - ده مالایه لاری دگیشلی بولیدورلار» (۱)

بودور مختومقلی نینگ دیلی ییلان آیدانده شوحیلی بولیب دور:

کیم نان تابمز ایماگه،
کیم یرتابمز قویماغه،
کیم دون تابمز گیماگه،
کیم ترمه شالی کوزلار» (۲)

XVIII عصر نینگ ایکینجی یاریمینده تر کمن تیره لارینینگ اساسی لاری اوتیریملی ییغه و یاریم اوتیریملی ییغه گچیپ باشلار یارلار. مونک قیشلاق (مانکیشلاق)، اوستیورت، بال آقان (بالقان) ئیتلارینده یاشایان تکه، سالور اوروغلاری آخال، اتاک، هرپرور (تجن)، مرغاب او آزیسلارینه، یموت هم گوکلنک اوروغلاری بولسه اترک، گرگان او آزیسلارینه

(۱) آ، روسلیاکوف ترکمنستان تاریخی نینگ قیسقه چه اوچرکی، عشق آباد، ۱۹۵۶. ۱۵۶ - نجی صحیفه.
(۲) مختومقلی، سیالان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹، ۱ ت. ۲۲۵ - نجی صحیفه.

شاه دولتی طرفدین بارزادلاری سورلیب آلتان ارمنی، گروزین، آذربایجان، کورت، آوغان، تر کمن دایخانلاری نینگ گویچانلیب اوگران فتودال چیلیق اکسپلوآتاسیا قرشی قوزغالانکلاری و اوز باشدا قلیق اوغربداقی حرکلاری ییلان دولیدور»^۱ بخارا امیرلیگی نینگ، خیوه خانلیغی نینگ قول آستینده بولان ترکمنلارینگ یاغداپی هم اربندی. بخارا خانلیغینه تاین بولان خاقلارینگ دورمیشلاری باراده تاریخی معلوماتلارده شوحیلی آیدیلار:

«شیله لیکده خانیک خزاسی نینگ گیرداچسی خاص هم آزلایی. شونکا گوره امینا و کیلانا (سالغیت سالیان چنونیك. لارینگ خیرینه ییغم)، نکاحانا (تازه اویلانلار ییغمی) مهرانا (داکومتلاره مهر باسیلانی اوچون ییغم)، حق ترازو (ترازی حق) و شونکامنکزش کوب تازه سالغیت لارینگ آرتاندیغینی احمد دانش بله یار.

بوزادلارینگ همه سی زحمتکش خلقینگ یاغداپی اوران اربدلاشدیر باردی»^۲. بولارینگ اومته سینه XVIII عصرده یرلی اکسپلوآتاتورلارینگ هم زحمت کش قاتلاغی درلی یوللارییلان تالامقلاری خاص گویچابدی. «چونکه XVIII عصرده بز

^۱ История Ирана, с древнейших времен до конца XVIII века, Ленинград, 1958, стр. 300.

^۲ Б. Г. Гафуров. История таджикского народа, Москва, Госполитиздат, 1949, стр. 381—382.

اورناشیب باشلایارلار. خالقینک فیرانگی باغدایدن اوئیریملی لبق باغداينه گچمکی یوقاری قانلاقدين بولان خان، بگ، باي، سویت خورلار اوچون آماقلى شرطلار دورادیب، اولارینک زحمت کشلار صغینی اکسپلو آتیرلامکلا رینی خاص - ده کویچالندیر یاردی - XVIII عصرده خلق لارینک توزغیلغینه سبب بولان یغدايلا -

رینک بیرى - ده ظالمیقده یقاسینی تانادان نادرشاهینک (۱۷۴۷ - ۱۶۸۸) یقین هم اورتا گوندوغار و اورتا آسیا اولکهلارینده گچران سیاسنی هم آلیب باران باسیب آلیجی یقلی، قانلی سواشلاریدور. نادرشاه اهلی ایرانی، آوغانستانی (افغانستانی) اورتا آسیانی، عراقی، بوتین قفقاز خاق لارینی باسیب آلیب، اوزینه تاین ادانده بولسه، باسیب آلیجی یقلی سواشلارین

توغاتیمبار. اول خطایی باسیب آلمق اوچون یوریشه طیارلانیار. نادرشاه نینک خطایه قارشى اساسی طیارلیق گوریان بیرى ماری (مرو) توار کلاری بولبار. توپ، زمبورك واولاره گراك اوقلاری یاسامقدین اوتری ایلاتده بولان میس، بورینچ، چوون و فولادین ایدلان قاب - قاچلار زوریلان آلینار. گوریلان

اگیرت اولی طیارلیغینک آغرامی زحمت کشلار کویچلیکینک گردینه دوشیار. نادرشاه اوز سورایان یرلاریندا کی ایلاتینک اون باش یاشدین بوقارده بولانلارینی قشونچیلیغه آلیار، جماعتینک آتالاری، دویه لاری، و غله لاری قشون خراجاتی اوچون زوریلان آلینار. نادرشاه نینک هم اونینک دیکمه لارینینک چیقینسیر

حرکتلارینینک قارشى سینه ایلات آراسینده ناراضی لبق لار بارها آرتیار. ونینک سورایان یورتلارینده یغی - یغیدان قوزغالانکلار توریار، آباغه قالان خلقی یاتیرمق اوچون نادرینک بوریشلاری بولیار، جزا بریجی اوتریادلار ایریلیار، ایلاتدین رحیم سیز اوج آلینار، صالحیت بریب یلمیانلارینک املاگی، املاگی بولمیدقلارینک هم عیال اوغلان - اوشاق لاری الا ریندین آلینار دی. نادرشاه اولدیرلاندان سونک یورتنده حاکمیک اوستونده آیری - آیری فتودال لار آراسنده بولان گوراشلار توتاشیار. اونینک قوران ایران دولتی بولاک - بولاک بولیب اوغرابار. کوب یورتلار ایران شاهلارینینک قولی آستیدین بوشاب باشلایارلار. نادرشاهینک سورایان یری آوغانستانده، گوندوغار ایرانده احمد

درانی اوزینی شاه اعلان ادیار. حاضر کی آوغانستان دولتی نینک اساسینی قوریار. ف. انگلس بو بارده شيله یازیدور: «۱۷۴۷ - نجی یلده ندراولندین سونک، حربی آواتورسینک ناچالنیکیکی آستنده حربی صنعتی اوگرانان احمدشاه فورسیان ظلمینی زینکیب تاشلاماغی بورا گیشه دودی» (۱)

احمد درانی دینکه بر آوغانستانی الینه آلمق بیلان چا کلانمان، اوزینی نادرشاهینک سوران یرلارینینک حاکیمی دیب اعلان ادیار. شونینک اوچون اول تر کمنا لاری هم اوزینه قوشماقدین اوتری اهلی تر کمین تیره لارینه یوز توتیب، ایکی سفر خط (۱) ک. مارکس. ف. انگلس. اثرلار XI ت، II بولک،

موسکوا، ۱۹۳۵، ۵۳۸ - نجی صحیفه.

ایر یار. شوخطلارده محمدولی خان، آمانلیق، حوجه حسن اون بگی، آدینه قلیچ، گوندوغسی، چالیش خان، چرکز اون بگی، دولت. علی، آتا محمد، مصطفی، شیرمحمد، سلیمان، منکای خان، عوض گلندی، اوروس عالی، دولت محمد، قره حسن، آدینه گلندی، اون بگی بالی تر کمن خانلارینیک. یاش اولیلارینیک آدلاری بار. ۱) بو برلاشمک مسئله سینی آرا آلیب مصالحلاشماقدن اوتری چودیرخان دیان ۳۰ یاشلار توراکینده بولان ادارمن یگیدنیک یول باشچیلینی بیلان مخومقلی نیک اوژندین اولی آغلاری محمد صفادیر عبدالله آوغانستانه ایریلیار. اما بولار یولده دشمن طرفدین اولدیریلیار. «اوغلیم - آزادیم» قوشنی - سینده بیان ادیلیشی بالی. مخومقلی آتاسیندین رخصت آلیب آوغانستانه گینمک ایسله یار. شاعر نیک آوغانستانه گینمکی، احتمال، بوقارقیلار بالی مسئله لاره باغلانشیقلی دور.

بر طرفدین، اولکده فتودالار آراسینده کوب وقتلار دوام ادان اوز آرا سواشلار ضرارلی زحمت کشلار کوبچیلیکی. نیک گردننه دوشان آغیر سالغیتلار، خاص گویچلانان اکسپلوآتاسیا هم تالانکچلیقلار نتیجه سینده توز دورلان ایلاتینک صبر کاسه سی نیک دولماغی، ایکینجی طرفدین، اونگکی ایران دولتی نیک قول آستینده بولان یورتلارینک اوز باشداق ولیب آیریلماقلاری نتیجه سینده تر کمن خلقینده هم برلاشمک، اوز

۱) ضیع الدوله، محمد حسن خان «مطلع شمس»، طهران، ۱۸۸۴، ت. ۳-۱، ۳۴۷-نجی صحیفه.

باشداق بولمق، حتی اوز باشداق دولت قوره قی بالی فکرلار دور یار. عصرلار دوامینده درلی فتودال دولتلارینک آغیر ظلملارینی چکیب گلان تر کمن خلقی آسوده زحمت چکما. گیک درلی یوللارینی، آختاریارلار.

ایران شاهلاریندین، بخارا امیرلاریندین، خیوه خانلاریندین یخشی ایق نماسینی ائما گینک ییدر کدیگینه گوزی یتان تر کمن لار اوزلارینه برنجی حمایتچی دیب روسلاری تانایارلار. XVIII عصرده تر کمن تیره لاری نیک بر بولاگی روس رعیت چلیغینه کچیلر. شونیک نتیجه سینده بو حیلی میللار خاص آرتیار. برناچه تیره لار قتر بورغه، آستراخانه وکیللار ایریب، اوز-

لارینی رعیت ایغه آلمانلارینی خواش ادیارلار. تر کمن خلقینیک اقبالی باراده یقیندین آلاده ادیب، ایلاتینک بهیسی، ارکینلیگی اوغرینده درلی یورتلاره گیدان مخومقلی نیک آستراخانه باریب، اول برده روسلارینک دورمیشی بیلان تانیب بولما غی-شول وقتده تر کمن لار بیلان روسلارینک آراسینده آلتیب یاریلان گیلانیکلار و میللار بیلان باغلانشیقلی بولماغی احتمال دور. ارکین لیک، اوز باشداق لیک، برلاشمک بالی خلقینک اصللی ایدایالارینی اوز زمانی نیک پروگرسسیو توفاری-شاعرلار بهره سی آلیب گوتربارلارهم دورینک طایبی اساسینده تر کمن خلقینده دوران ایسلاک-آرزولاری اوز چپرچلیک اوسته - خانه لارینده ایشلاپ، شعار (چاغیریش) حکمنده ایلاته یایرادیارلار.

کونکلی لار یوراکلار بر بولایب باشلار،
تارتسه یغین - ارار توفراقلار، داشلار،

بر سفرده طیار قیلینسه آشلار،
گوتاریلار اول اقبالی ترکمنینک (۱)

عالم شاعر دولت محمد - آزادی طرفیندن یازیلان «وعظ آزاد»

کتابی ترکمن خلقینینک عصرلار دوامنده اداان آرزو - امیدلارینی،
طلبلارینی اوز صحیفه لارینده بیرین - بیرین بیان اداان ائردور.
بو ائرده اساساً دورت سانسی ضرور مسئله اورتا آتیلار:

(۱) آغاز آلالیغی بس ادیب، داغینیق ترکمن تیره لارینی
بر بره جملاملی. اوز باشداق دولت قوریب، اونینک باشنده
عدالت لی حکمدار اوتیرماق؛

(۲) قوربلی آده لارینک اوستی ییلان سوارش سبستما -
لارینی، سودا یوللارینی، کوفریلاری آبادلاب، خلقینک ماقی
آبادانچیلیغینی بر قرار اتمک؛

(۳) جماعتینک مدنی، روحی طلبلارینی یولا سالماق دین
اوتری مکتب مدرسه لاری آجیب، آنک - بیلم، تعلیم تربیه
ایشلاری یولا سالیب، بورده - ایلاته گراک بولان اوز زمانی نینگ
عالم لارینی تیشدیرمک؛

(۴) اهلی غریب - غاسارلارینک، درویش وشونکامنک زاش
لارینک جمعیتداکی توتیان اورینلاری، حقوقلاری وظیفه -
لاری حقداقی مسئله لاری دوز گینلاشدیرمک.

(*) مختومه یی، سایلان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹، ۱ ت.

۱۴۸ - نجی صحیفه.

اما بو کتاب عرب، فارس و آرخائیزه لارینک کوب اول -
نیلان مدرسه دلینده یازیلانیغی اوچون، خاق کوچیلیگینه
دوشینکلی بولما یارهم ایسلان دیک تیجه نی بریار.

شویغدا لار ییلان تانیش بولان مختومقلی ترکمن ادیب -
تینده آگیرت اولی او گریلشیک دورادیار. فراسنلی شاعر
خاق دورادجی لیگی نینک اکسیماز نسخه لارینی، اهلی ترکمن
تیره لاری نینک دیل بایلیغینی او گرانیب، ادیاتی خلقینک طایفه
لویغینلاشدیرمقی هم اونی خلقیلاشدیرمقی اوز اونگینده وظیفه
ادیب قویار. شاعر اوز اونکنده قویان بو اصلای طلبلاری -
نینک هوتداسیندین گلیار. اوز بندین اونکگی شاعرلارینک، آتا -

می هم استادی دولت محمدینک و باشغه لارینک اونکات، برو -
گرمسیوفکرلارینی اوسدیریار. خلیفه شاعرینک دورادان مکی
خاق آراسینده اولی حرمته ایه بولیار. بو مکتیینک وفالی شاگرد -
لاری اوسیب تیشیار، سیدی، ذیلی، کمینه، ملافس و باشغه لار
مختومقلی طرفیندن قویلان یورالکائی ایزی کیدارلیکای دوام
اندیریدورلار.

شاعرلار نبره سی

یلمه یان سورانلاره آیدینک بو غریب آدیمنز:
اصلی گرکز، یوردی اترک، آدی مختومقلی دیر.

یک اوکنیار سوتسیالیستیک رولیتسیاسیندین اونکگی
اهلی زحمت کشلارینک باشلاریندن گچیران یاغدا یلاری
یالی. مختومقلی - فراغی هم «ایما گه نان، گیما گه دون

تابمان»، بارجاهلی آداملارینک قافیلارینده قره زحمتی ییلان
اجر چکیب یوران ماشغالاده دنیا ایشار. ترکمنستان س سر
دلدار آکادمیاسی نینک ال یازمه لار فوندىنده سقلانیان
۸۴۲-نجی بوقچهده مخومقلی لار نبره سی حقهده شوحیلی
معاونتلار بریلار: «گوکنک ایلانی نینک آتانیاز، قادرخان
زمانینده، گر کزلاردین مخومقلی-یوناچی دیان آدم کلیب:- کیم
بارمن دایخان دورار یالی-دیب سورایار. خانینک سالتی برمگی
ییلان شول کلان آدم قیشقلار توفاریندن بولان برانیك
قافیسینده گزیر یار». ینه شولرده مخومقلی یوناچی نینک
زحمت سوبارلیگی، قایش هم کومیش اوسته چیلغی و باشه-ده
درلی ال هنرلارینه ازبرلیگی ییلان ایلانینک کونکلیندن
تورانیغی هم یوناچی قرق یاشه بارانده ایلات طرفدین اونینک
اویارلیشی، ۴۶ یاشه بارانینده بر اوغلی نینک بولاندىغی...
حقده گورینک ادیلار.

شول دوغان چاغه یوناچی نینک قافهسی نینک آدی بولان
دولت محمد داقلیلار. اما گورانینک قافیسینده طلبانچلیق ادیب یوران
یوناچی اوز وقتینده اویلانیب ییلان، آخرده هم کوبچیلیک بولیب
اویلاندىریلیب، ۴۶ یاشه باریب «قرانی اوچون» بوبولان چاغایینک
(دولت محمد نینک) قری ملادیان لقبی هم بولیلار.

مخومقلی-یوناچی ۱۶۵۴-نجی یلده دوغلیب، ۱۷۲۰-نجی
یلده هم آرادین چیقیدور، اونینک شاعر چیلیقدین هم خبری بولیدیر.

اما اونینک اثرلاریندن یزینک دوریمزه کلیب تائی اوران آزدوره
یوناچی نینک اوغلی دولت محمد اویه مککینده اوقان وقتی
زهلی شاگردلار خطرینه گیریار. ایلاکی غرب لار یالی-مخومقلی
یوناچیده اوغلینی آیری یورتلاره اییریب، انچه یل لار
خراجات چکیب اوقتماغه قوروی یشیار. هر خالده دولت
محمد دایی لاری نینک کمکی ییلان خویه مدرسه لاری نینک بیرینده
ایمقلی اوقاب، آکادمیک سامویلوویچ نینک کسکینلایشی یالی،
اوز دوری نینک اینک کورنیکی عالمی بولیب یشیار. «مخومقلی
نینک آتاسی نینک علم درجه سی ییلان بر خطرده قوبار یالی
ترکمنلارینک درلی تبره لاریندن منکا بلی بولان شاعرلارینک
آراسینده بکه جه سی هم یوق». ۱) دولت محمد نینک اساسی
کاری اوغلان اوقاتمقلق بولیلار. ۸۶۳-نجی بوقچهده بریلان
معلوماته گوره، گو کلانکلار آراسینده ایلکنجی لار خطرینده
دولت محمد آز-اولاق اکارانچلیق ایشلاری ییلان هم مشغول
بولیب، بو باراده باشه لاره گورالده بولیدیر. اوز اثرلارینده
یوردنیک اکاران چیلیق ایشلارینی اوسدیریب، خلقینک کوزاران
یغدا یلارینی دوزاتمک باراده یوریته مسئله قویانلیغینی-ده اونینک
دایخان چایق ایشلاری ییلان قیزقلانانلیغینی ثبوت ادیلار.
عالم شاعر دولت محمد-آزادی تخلصی ییلان رنچه
اثرلار یازیدیر. اونینک قالدیران میراثلاریندن حاضره چلی

1) Россия Ы. А. Записка Вост. отд. т. XXII. с. Петербург, 1914, стр 146.

بزه معلوم بولانلاری یوقارده آغزالان، آلتی مونک سطره یقین «وعظ آزاد» کتابی، «حکایت جابر انصار» (۶۴ سطر)، «مناجات» (۹۶ سطر) آدینده بولان دینی اخلاقی اثرلاری و بر توفار غزل، رباعی هم قصیده لاریدور. بولار دین باشغیده «وعظ آزاد» کتابی نینک آخرینداقی گوندوغارینک خاق مدیتسیناسینه دگیشلی بولان یازغیلار-ده اولی اهمیتیه ایه دور. دولت محمد-آزادی نینک اثرلاری نینک معنی سی ترکمن خلقی نینک ایسلک-آرزوی، دورمیشی ییلان باغلانیشیقلی بولیشی یالی، اونینک اوزی هم ایلاتینک حرمتلی باش اولیسی، کوچلیکینک همایتچیس، گنکاشداری بولیدور.

آزادینینک اوز وطنداشلارینی علملی-یلمعلی اتمک اوغرینده چالیشان تربیه چی بر عالم بولانلیغینی بله مک ییلان بر خطرده، اوز اوغلی مخومقلی نینک هم ایمقلی اوقاماعی اوغرینده کوب تقلا ادانلیکینی یاتلامالیدیرس.

دولت محمد-آزادی. ۱۷۰۰-نجی یلده افادین دوغلیب، ۶۰ یاشه بارانده دنیادین اوتیار. مخومقلی نینک اوز آناسی نینک اولیمینه بغیشلاب بازارن «آتمینک» آتلی مرنبه سی نینک باشنداقی:

آتمیش یاشده نوروز گونی لویلی:
توردی اجل، بولین توسدی آتامینک-

دیان سطرلارینه اساسلا نساق، آزادی ۱۱۷۳-نجی هجری یلی نینک ۴-نجی شعبان (برات-مرت) آیفده، میلادی حسابی ییلان ۱۷۶۰-نجی یلینک ۲۲-نجی مارتینده آرادین چیقیدور، دیمک ۱۹۶۰-نجی یلده دولت محمدینک آرادین چیقماغینه

دوغری ۲۰۰ یل دولیار. دولت محمد-آزادی نینک ماشغاللا-لاری حقهده بولان معلوماتلارینک بیرینده آیدایشینه گوره اونینک اوراز گل آدینده برعالی بولیدیر. شول عالدین باش اوغیل، بر قیز عمله گیلار. مخومقلی شولارینک اوچونجی سی دور. اونینک دوغان وقی نهمینا ۱۷۳۳-نجی یلده بولیب، آرادین چیقان وقی هم ۱۷۹۰-نجی یل لاردیر. یانکی یقینده تاپیلان ال یازمهده مخومقلی ذنوبی شاعر ییلان ۱۷۹۷-نجی یلده قوشغی آیدیشیدیر. حاضر قری قلاهم قیزیل آربات (قزیلرباط) رابونلارینده آزادی نینک نبره لاریندین یاشاب یورنلاری بار. آزادیلار ماشغالاسینینک کوزرانچلیق یغدا یلاری پس بولانی اوچون، مخومقلی هم یاشلیغندین ایشه کریشیب اوغرایار. مخومقلی اوبانینک چکه نه لارینی یلده اولارینک اولاق-قوزیلارینی باقیب، زحمته یشیشیار. آلکسی ما کسیموویچ کورکی نینک «اونیورستیلاری» یالی، چوپان-چولقلارینک اوستی ییلان مخومقلی هم خلق دورادجی لیک «مکنی نینک» بای تجریه سینی گچریار. گلجه ککی بیک شاعرده کوندو-غارینک اولی بابلیغه ایه بولان خلق دورادجی لیگی نینک درلی زانرلارینه ایلاتا-ده پوتزیا بولان سوبکی خاص گویچلانیار. مخومقلی باراده دورادیلان خلق روایتلاری نینک بیرینده آیدایشینه گوره، سونکا باقا شول او گرانان اثرلاری نینک تاثیرینده اونینک اوزی هم آوینجاق آیدیملار، فوشغیلار، دوراتما گه سینانشیار.

مختومقلی باشلاندىچ علمى - تربيه نى اوز آناسى دولت محمددين آيلار. شاعرنىڭ اوزى بوحقده شيله آيدىار:

دعا قىلسام جېرىغا اكثردور:

عام او گرادان استاد قىلام يدردور.

نياز صالح ديان آدم مختومقلی نىڭ ايلكنجى معلمى بولار، مختومقلی نىڭ اوقامانغى آزادىنى هم ملاسىنى برطرفدن قواندىرسە، ايلكنجى طرفدىن، اولارى حواتىرلاندىربار. آتا-بابەلارى نىڭ يوناچلىق، تالانتچىلىك هنرلارنى اوزلاشدىر-مگىنىڭ داشندن، دورى اوچون ضرور بولان دمىر هم كومىش اوستە چىلىغى-دە او گرايىار. شاعرنىڭ بو هنرلارى نىڭ اغىر ماشغالانى اكلاماگە گراك بولىشى يالى، اول نىرادە ياشاسە-دە، اوقاسە-دە اوزىنە گراك بولان چوراگى قازانمىق اوچون هم ضروردى. مختومقلی ايلكى لىباب بويندە، خلىچ رايونى نىڭ قزىل آباق اوباستىداقى ادرىس بابە آدىلى مدرسەدە اوقىبار. سونڭ بىخاراداقى گوگاداش آدىلى مدرسە اوقوۋە گىدىار. شاعر شول پردە بورىتە درس بىرمىڭ اوچون چاغىرلان نورى كاظم ابن باهر آدىلى سىربالى تر كمن بىلان تامبىش، اونىڭ بىلان بىندىن دوسلاشپار. آردىن بىرل گىچار، شول مدرسەدە اوقايان طالبلارنىڭ آراسىندە يوزە چىقان كابر اخلاقى بو-زىقلىقلار بو ايلكى دوستە يارامبار. ايلكى نورى كاظم، سونڭ مختومقلی بو مدرسەنى تاشلاملى بولبارلار.

اوز ماشداق لىق اوغرىندە تر كمن خلقى نىڭ ادىان آرزولارى-نىڭ. طلبلارنىڭ عملە آشمىنى اوغرىندە درلى يوللار آخارىب، بو ايلكى دوست 'هلى تر كمن تىرەلارى نىڭ آراسىندە بولبارلار. ايلات بىلان مصلحتلاشپارلار. سونكرە ايلكى دوست آواغىستانە گىدىار. لوندان هندومىنانە گىدىب، اولپردە آلتى آي بولاملارندىن سونڭ، يە كابل اوستى بىلان كىچىب، اوز بىگىستاننىڭ مارگلان، آندىجان، سمرقند شىرلارنى، آخردە هم تر كستان شىرىتە باربارلار. بولار تر كستانداقى خوجە احمدىساوى مدرسەسى نىڭ مدرس لارى نىڭ تابشىر مقلارى بىلان گوگداشە بر نىچە چارەلار گىچىرانلارندىن سونڭ، شول زمانىڭ اينڭ شىرلىقى مدرسەلارندىن حساب لانا خىوۋە ۱۷۱۳ - نىجى يىللاردە مالىان شىرغازى مدرسەسىنە قىدىارلار. گوندوغار كلاسسىكلارنىڭ اثرلارنى كۆب اوقامىقى، كۆب يورتلارە مىاحت اتمىكى مختومقلی نىڭ گوزىمىنى خاص هم گىنگالدىار. شىرغازى مدرسەسىندە اوقاپ اوغراماغىنىڭ بر نىجى يىللارندە ايلڭ زىھلى طالبلار خىرىتە گىربار. ايلكنجى يلىندە اول يىلاكى طالبلارنىڭ خلىقەسى بولبار، آخردە بولسە مدرسەدە درس بىران حضرت پىلوان اوبان - بوياى گىدىندە مختومقلی اونىڭ دراگىنە درس بىرىب باشلاپار.

مختومقلی بىلان اونىڭ دوستى نورى كاظم خىوۋەدە بولان وقتلارندە شىرغازى مدرسەسىندە تر كمنلار اوچون بورىتە بر بولمىم آچىلپار سونكى گىرلان معاوماتلارە قرانندە سىدى دىر

ذیلی ھم، مختومقلى نىڭ شىرغازى مدرسىنىڭ ياشان جېردىسىدە بولدىلار.

مختومقلى مدرسىنىڭ اوچ يىل دوزىنى ايب. بهاريازىنى اوتتۇرار. تعليم آيىب، عقل كاسەسى دولان سونڭ اتراك طرفە گىدار.

مكان ايلاب اوچ يىل ايدىم دوزىنىكى،
گىدار بولدىم، خوش قال، گوزل «شىرغازى»،
اوتتۇردىم قىشىنىكى، با. يازىنىكى،
گىدار بولدىم، خوش قال گوزل «شىرغازى».

III. شاعرىنىڭ مشغله يىغدايى

بولدە يولوقدىردى چىشمى جادىنى،
اولچىردىم ال چويدىم عشقنىڭ اودىنى،
كونىكل گوزگوسىنە يارىنىڭ آدىنى،
صورتكشاىك ايلاب چىزمى بولدىم.

يىك گومانىست شاعر «كونىكل آينەسى نىڭ يوزىنە بارى نىڭ آدىنى يازاندىن» سونڭ، «عشقە نوكر بولىپ»، سويىكى لىسىنە ھم عموماً سويىشمك لىگە باغىشلاپ، انجىمە عىجاب اثرلار دورادىار. رآ كىبون اسلام دىنى نىڭ اوگرادىشىنىڭ ترمىنە مختومقلى نىڭ فكىرىجە:

دنيا سوزى مىكزار دوزسىز طعامە،
سوز ايجىندە گلدىن قىز ھم بولمە.

شاعرنىڭ استادلىق يىلان دورادان لىرىكى اثرلارنى اوقان روس عالم لارى مختومقلىنى گوندوغار كلاسسىك ادبىياتى نىڭ مشهور وكىل لارى حافظىنىڭ، شىخ سەدىنىڭ، فضولى نىڭ خطرىنە قوشىلار.

«گوندوغار خلق لارى نىڭ كلاسسىك بائىزىسى سويىكى لىرىكا. سى نىڭ آيدىنىڭ نىسخەلارنى بردى. حافظىم، سەدى ھم، فضولى ھم شو ژانىنىڭ عىجاب استادلارى دىب عدالتلىق يىلان حساب ادبىلارلار. نىركىمىن كلاسسىكىنىڭ اوز سويىكى لىسىنە يوزلاىپ يازان قوشىلارنى يىلان تانىشماقلىق، يوقاردە آدلارنى مائالە لانلارنىڭ اومىنە ايتىدىن يىلا ك مختومقلى نىڭ آدىنى قوشماغە مجبور ادبار.» (۱)

مختومقلى شو رآل دىنيانىڭ عشرىنى، سويىكى سىنى حقيقى انسانىتىچىلىك باشلىشىنى اونىكە سورىار.

كىم يىلار كىم، آخرتدە نىلارلار:

ايىپ، ايجىپ، مىنىپ، قوجىپ اوت يىخى

دىبان يالى بورالكانى ايله نصيحت اتمك يىلان بىر خطردە،
اونىڭ اوزى ھم رآل دىنوى سويىكى نىڭ طرفىنى چالپىدور. مىنى:

قرداش سىزە قوت يوق دور،

اوغىلىسىزە دولت يوق دور،

عيالىسىزە عشرت يوق دور،

خوش گونى حسرتە مىنگزار.

1) Махтумкули, стихотворение, М., Сов писатель, 1949, стр. 21.

شونىڭ ئۈچۈن بولسا ھەر كىمە مۇناسىب،
عمرلىك بولسا شىنك
زورلىغىنى گۈر كۆرىدەر.

ھەق ھەر كىمە بىر يېشى يار بىرماندور،
سوزى آھ دورا يېشى دولى آرماندور،
يوز ياشاسە باش گۈن عمر سورماندور،
ھەر كىمىنىڭ مۇناسىب يارى بولمىسە.

شاعر دىنكە ايله نصىحت بىرەك يىلان چا كلاندىرماندور.
مەخسۇمقىلى جاھللىق دورىدىن باشلاپ، بىر-بىرلەرنى چاغالىقدىن
گۈرىشىپ، تانىشىپ يوران دايىزاسىنىڭ قىزى مىنگىلى يىلان
سۈيىپار.

بىر وقاتلار گۈزىلانىڭ پادىشاھىنى فرھادە قىرپ:
«سەن، نامە شېرىنىڭ اوغرىنىدە يىلە جفا چىكارىنىڭ؟
بۇنىڭ يۈردىمىزدە ئوندىن خاس آوادان قىزلار كۆرىدور،
شۇل قىزلارنىڭ خاھىشىنى خالاسىڭ مىنگا آلىپ بىرەن-دىيەندە.
فرھادە:

«مىنىڭ گۈزىلار بىر يىلان شېرىنى قىرپ گۈران بولسنىڭ،
سەن ھېچ ۋەقتە يىلە سوز آتمايدىنىڭ،- دىيىپ جاۋاب بىرەر.
يەندە تىركەن ئوقلىنىدە: «سۈيگى گۈرك ايسلەمە، اوقى ياسىدىق»
دىيىشى يالى، مىنگىلى قىز مەخسۇمقىلى ئۈچۈن ھەم-آي، ھەم گۈن، ھەم
گۈل، ھەم بىلەل، ھەمكىدار شاھ-دىيەندە مىنگىلىنىڭ يېرىنى تۈتىپ
يىپەككە ئاساندە-دە يوق، پىرلار آراسىندە-دە تاقىيامبارە.

كونىكلىمىنىڭ خۇش گەھى سەن سەن،
كەلى عالم شاھى سەن سەن،

يەنى ئۇلۇك ماھى سەن سەن،
سەل رۈيان باشىدىن دوغرىسى (۱)

شونىڭ ئۈچۈن دە:
پىردە تارتىپ يۈزلەرىمە،
رايش بىرەپ سوزلەرىمە،
مەخسۇمقىلى كۈزلەرىمە
يەكە مىنگىلى خان كۆرىنەر. (۲)

دىيەندە سۈيگىلىكىلى آغزى بىر ياشامغى، مەلاقتىلى آرا-
قاتناشىنى باشاربان، «ئوتىرىپ-تورۇشى، ادەبلى، قاشىنى چىتمەن،
مانىكلايى گۈلب دوران» مىنگىلى بولسا شىنك زورلىغىنى نىختاپار:

اوزىنە ھەت گەتەن
آرىنىڭ خىدمايتىن بىرەن
قاشىنى چىتمەن ئوتىرىن
مانىكلايى گۈلان ايسلارەن (۳)

اگر يارىدىن خىر تاپىغىنە گۈزى تىسە-، ھېچ خىلى-
قىنجىلىق بىر قاتماچاغىنە، «قەلەمى قىرسانىپ، قىر بول كەچماگە-
دە، آياق بىرە قانات باغلاپ اوچماغە-دە» طياردىغىنى يىلدىرار:
شراب اىچىپ، سىرخوش بولىپ سىگراسەم،
غەنىم جانىن قىيىم-قىيىم دوغراسەم،
گۈر اوغلى دىك داغدىن-داغە اوغراسەم،

يارب خىر بىيامارىمى، يار سەندىن (۴)

- (۱) مەخسۇمقىلى، سايلان اثرلار، I، ۱۹۵۹، ت. ۲۵۴-نەچى صەھىفە.
(۲) مەخسۇمقىلى، سايلان اثرلار، II، ۱۹۵۹، ت. ۲۸۵-نەچى صەھىفە.
(۳) مەخسۇمقىلى، سايلان اثرلار، I، ۱۹۵۹، ت. ۵۶-نەچى صەھىفە.
(۴) شۇل يەردە، ۹۴-نەچى صەھىفە.

اما لىغلى كىچمىشىنىڭ يارامز داب-دستورى تىبجە سىندە
مۈنكلا رچە سۈشيان ياش يورا كىلارنىڭ اوز مقصدلارنى تىب
يىلمايشلارى يالى، مىنكىدېر مەختۇمقلىنىڭ ھەم يىر-يىرلارنى
ادان وعدەلارى پۈجە چىقار ياپار.

قىرىقلار يۈنىنىڭ گر كز اوباسندە ياشايان مەختۇمقلىنىڭ
يىگانى قىربان دوردى- ذىلىنىڭ اوغلىنىڭ گىلىنى ۹۰ ياشلى
حالى قىرى ۱۹۴۱-نجى يىلدە بو مىللە بارادە شىلە خىر
برىدېر:

«مەختۇمقلى ۱۸ ياشە باراندە بىقن دىزاسىنىڭ قىزى
مىنكىنى سۈب باشلاپار. مىنكى ھەم اونى سۈيار. مەختۇمقلى-
نىڭ آناسىنىڭ ھەم ايكى آغەسىنىڭ اولمە گى اولارنىڭ
گوزاران دورمىشلارنى قى آغرا لىدېدور. مەختۇمقلى دە بر
اشكىدىن باشغە مال قالماندىر. مەختۇمقلى دىن آلماغە قالنىڭ
بولماجانىنى بىلىپ، ھەم- دە آق قىزنىڭ مەختۇمقلىغە داغىلماغىدىن
اوشا ئىب، مىنكىنىڭ راضى لىغىنە و نارضا لىغىنە قىرمان، اونىڭ
دوغانلارى مىنكىنى باشغە يىرە برىدېرلار. مىنكى- دە آغلاپ
كىدېدېر» (۱)

يوقارقى مەلۇماتى باشغە- دە كۈب زوئىتلار ھەم شاعىرنىڭ
مىنكىلا باغىشلاپ يازان نىجەمە اثرلارى تىدېق ادبار. شولاردىن
«آيرىلدىم» دىان قوشنىدە شۈجىلى سىطرلارى گورىارس:

(۱) باشغە بر مەلۇمەتە گورە، مىنكىنىڭ بر يىلان آدامسىنە
شەھىم خىرق دىار اكانلار.

آيرىلدىم غىچە، گىلدىن،
سپاھ ساجى سىنلېمدىن،
خوش آوازلى بېلىمدىن،
شېرىن گىفتاردىن آيرىلدىم.

ايللارى باردىنكى- دىنكى،
سۈيق سۈلى تر اولانكى،
ايللى- گۈسلاننىڭ آدى مىنكى،
نازلى دىلداردىن آيرىلدىم. (۱)

شاعىرنىڭ امىدچىمەسى، دورادىچىلىك الھامىنە قۇت
بىران مىنكى قىزىنىڭ الدىن گىنىمگى اونكا ھەر طرفدىن اولى
لورغى بولپار:

قۇلدىن گىد اندىر دىستانىم،
گۈياندىن چىقدى جانىم
گۈزى ياشلى مىنكى خانىم،
يوراكىم اىچرە ئارقىلدى.

اونىڭ بو آجى آيرالغە باغىشلاب يازان يانئىلى سىطرلارنى
فكر بىرىپ قىراسق، مەختۇمقلى فاش ادىچى تى سائىراسىندە
اىچلارى يانئىب، چىمىنى آنكىتاب يوران و اللارنىدە گۈچى
بولان دىشانلارنىڭ آرا دوشىب، زورلىق اداندىكىلارنى آچق
گور كز يار:

(۱) مەختۇمقلى، سايلانان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹، I ت.
۱۰۰-نجى صىفە.

موزلاشردىم سىرلاشردىم يار يىلە،
يوراگىمىدە يار خىيالى بار يىلە،
ايندى لىكن آيردىلار زور يىلە،

باغىشلاشنىڭ نىلار بارىم، يا جبار (۱)

فراغى دىر ياندىم آخىر يار يىلان
دشمان آيرە سالىدى ظلم زور يىلان
تاقىشماق قىن ولىدى سوار يار يىلان
آينىڭ اوچون نامىس عاردين آيرىلدىم (۲)

«مختومقلى بوقاردە آغزالان آق قىز دىيان عىال يىلان
باشلىدىر. شاعىرنىڭ آق قىزدىن ايىكى اوغلى بولىدور.
اولاردىن سارى (مىلابابك) ىدى ياشىدە، ابراهيم هم اون ايىكى
ياشە باراندە اولار. چاغەلارى نىڭ ياشلىقىدە اولمە گى شاعىرە
اولى تاثير اديار. فراستلى استاد «فرزند تربيه لاپ تيشىدېرائىنىڭ،
مېوھلى باغ اوسدىرائىنىڭ، چولەدە قوبى قزانىڭ ياشەدە يىلان
اولدىران آدمىنىڭ عمرىنىڭ بىدراك گىچمىدىگىدېر» دىيان خلق
نقلىنى قوى يىلىدور هم شوايدا يانى ايلەدە نصيحت اديدور:
بولمىسە يىگىدىنىڭ زىيادى،
اولانەدە توتىلمىز آدى.

(۱) مختومقلى، سايلان اثرلار، عشق آد، ۱۹۵۹، ۱ ت.
۹۸-نېجى صحىفە.

(۲) تر كەنىستان س س ر عاملار آكادىياسى؛ مختومقلى
آدەنداقى ادبيات اينىقتوتىنىڭ قول يازمالار فوندى، بوقچە
۸۶۳.

توتاشماز سىنەنىڭ اودى،
باشىدە خىيالى بولمىسە.

«مختومقلى» كوكلېگىندە اوريلان» چاغەلارنىڭ باغىشلاش

برناچە الكىلار دورادىيدىر. مىلابابك اولانەدە شوحىلى ئېغىلى
سېطرلار آيدىار:

قافىمىنىڭ مېوھلى باغى،
اوز يادى يوراگىمىنىڭ باغى،
هم آرقاھىنىڭ قرە داغى،

راضى بولغىن مىلابابك.

يانىمىدە دىك-دوشىنىڭ اوينار،
قافىمىدە قازانىنىڭ قاينار،
ايچىم يانېب گوزىم اوينار،
دقامدە كاكىيام بالام. (۱)

فرزندسىزلىك داغى گور اوغلى نىڭ قا برابر سارسىمىز قىرائىنىمە
دە، قوجىر قوائىنىمەدە فاسكىل بىرار:

گوراوغلى دىك قىرائىمىدىن آيرىلدىم،
قوجالېب مەن قوائىمىدىن آيرىلدىم،
ايىكى دىدام زىيادىمىدىن آيرىلدىم،
رحم ايدان بولمىدى بىخىم قرە دورە.

«مختومقلى زىيادىدىن زار قالېب،
عقل ھوشىدىن سىقال-ساچىدىن آيرىلېب،»

دىكك يىلان، ھەر بىر مىسلىدە اوز آرقەسىنى توتيان
خلقىنى وزلايىب، ايل لاردىن دالەدە، حمايت گوزلايىر:

(۱) بى سېطرلارنىڭ سېدى شاعىرنىڭ آدەنە بىر يىلان ىرى هم بارە

داغيمده يېڭى آلدى سىلار،
گيتىدى ھوشىم، اگرى يىلار،
مختومقلى آيدار ايلار،
ايزيمده زىياد قالمىدى.

ھەر خىلى يىغدايلارى مرتلىك بىلان باشدين گىجىران
اُستاد «دوا اتمك دالى بىكىدىر اولان»، «اولان قىدىب كلمز
آغلامق بىلان» دىيان يالى نصيحتلار بىر يان بولسە-دە ايزده نسل
قالدىرماللىق اونكا آغىر دگىدىر. «بالاسى اليندىن گيتسە
قورت قوشلار ھەم انكرابار». شونكا گورە-دە:

آيرالغە آدم اوغلى نىلاسىن،
كىم قالار گورماين اجل خىلەسىن،
مختومقلى حيوان بىلسە بالاسىن،
آدم اوغلى يىغلامايان بولارمى.

دىيان تىجە گىبار.

IV. شاعرىنك دورادىچى لىيگى

مختومقلى كونكە قايشى گىتىرمە،
بو بر ايشى وقتى دور اوزىنك يىتىرمە،
«سوزىم آنكلان يوق» دىب اوم-سوم اوتىرمە،
جهان گىنگدور چندان يىلانده باردور.

مختومقلى فراغىنىنك چقر سوز صنعتىنە، ادىيائە دوشىنيانە
اونى سويان ھەم اونكا يوقارى باھريان مدنيتلى بر مشغالادە
اونىب-اوسان لىگىنى يوقاردە بلاب اوتىيدىك. يىك شاعر كوندوغار
ادىياتىنك بروكرسىيو فكلارنى خاص اونكە اوسدىربار. آما

اول كوندوغار بائىياسى نىنك عصرلار بونچە دوام ادىب گلان
داب دستورلارنىدىن، عادەتە اوگربىلان قانوندىن-بائىيادە دىنكە
سويكى لىرىكاسىنە ھەم اوگى (قىصيدە) بازىمقدين داشە چىقار.
قىصيدەلار يازمق دابى الدىن-الە، نسلدىن-نسلە گىجىپ بوران
شالى، خانلى، امىرلى كوشك لاردە حاكىملارنىك تاجى تىخىنى،
آنا-بابالارنى، آتالارنى، ايتلارنى اوگىب سىلاغ آلمق،
نىكل قزانچ چشمەسىنە ايه بولمق و شونكا مىنگراش مقصدلار
اوچون دوام ادىيدىر. تركمن ادىياتىنىك تارىخىندە بو خىلى
ادىبى آقىم اوران مىراك بولىدىر. پروفىسور ى. ا. برتلس:
- تركمنلار سان طرفدىن آزيولوب، المىداما كسە كى يورتلى
شاھلارنىك، خانلارنىك، ھىجوملارنىدىن قورائىمى بولىدور.
شونىنك اوچون اوزلارى نىنك ادىياتىنى-دە، خلق دورادىچى-
لىگىنى-دە يوردىك بېيىدە-قوزانمق لىغە، ار كىن لىگە اوغىن-
لاشدىر يىدىرلار-دىب بلە يار.

مختومقلى نىنك اثرلارى خلق بىلان اونىنك ايسلاك-
آرزوى، شاتلىغى، قىغى-غىمى، دىيا قرايشى، وطنە بولان
سويكىسى ھەم اونى قورامق اوغرىندە ادان تىقلاڭلارى، گوراش
بوللارى، روحى صىقتلارى، آدمكارچىلىك مرتبەلارى بىلان ىقى
باغلاشقىلى بولىدىر. شىلەلىكەدە مختومقلى XVIII عصرتر كمن
ادىياتىندە اگرت اولى اوزكارىش دورادىب، اونى اوزىندىن
لونك گورىلمىدىك درجەدە اوسدىران شاعر دورە ادىياتى

خلقى لاشدیرمقده مختومقانی نینگ اذان خدمتینی تر کمن خلقی اولی
منت دارلیق یلان یادلایار. زهینلی شاعر تر کمن خلقی نینگ
قهرمانچیلیقلى گچمیشینی بیان اذان ادبی دورادیدی لیگینی - ابو-
سالاری، دستنلاری، روایت - لگندالاری و فولکلار نینگ
بیلا کی کورنیشلارینی اونکات او گرانیدیر. قالیرسه - ده
ادیاتی کوچلیک دوشنیکسبز بولان عرب، فارس، چغتایی
سوزلار ندین و آرخاترملاردین خلاص اتمکدن اوتری،
درلی شوهلارده اولانیلیان خلقینگ دیل بابلیغینی اوزلاشدیر یاره
اوز باتر یاسینی جماعت کوچلیکینه دوشنیکلی دیلده هم خالق
آیدملارینگ آهنکیده یازماغی باشا ریدور. بوغدا ی اونینگ
اثرلارینه بولان خلقینگ عمامسز سویگسی سینی دورادیدیر.
قراسنلی انسان اوز زمانه سینینگ هم خلقینگ وفالی اوغلی بولانی
اوجون، شول دورینگ اهلی طرفلارینی اولمز یتمز اثرلارینده
شعله لاندیریدور. اول جماعته دگیشلی همه مسئلهلاره قوشایب
شول حقده اوز قرایشینی بیلدیر مک ایسلادیر. «بیادیگیچ» یخشى
سوزلاب، آدهلاره مصاحت برمک هم «اوز ندین مونکقی -
لاره یاد کار قالدیرمق» ایسلادیر.

(۱) مختلفہ مقلی، سایلان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹، I تہ۔
۲۲۱-۲۲۲ بجی صحیفہ ۹۴۔

۱۵۲

پشتنگ قلہ -

ديان يالى فرامانلى تالانك دورامگينه سبب بولدر. گوندو غار
ادبائى نىنگ گورنىكلى تاريخ چى سى. ي. ا. برتاسيك
«خومقلى نى» «جشميدىك جامينه» مىكرانمىكى هم شونىك او چون
دور (۱) زهين لى شاعر حمدولاي كمينه نىك تر كمن ادبائى نىك
مىك خليفه مينه بران عدالتلى بپاسى هم شول فكريك:

کوب و اقلاق گوریب گیتدی،
اولار حقدہ دوریب گیتدی،
سوز میدان نینک اوراغنی
مختمو ملی اوریب گیتدی۔

ديان يالى شاعرانه وارباتي، عشق ملكي نيك شاهسي «ملائسيك
«فرائي» آتلي مخومقلا باغشلاب يازان اثرى و باشخه ده
شونكا منكرشلا ار استاد شاعريك باند مرتبه سيني گور كزما كه
اديلان سينتشقار نيك بولا گيدور.

مەخسۇس قىلىنىڭ دورا دىجىتالىك تەنھەرىكەت كىنەماتوغرافىيەسى
ھەر تەرەپلىرى بولغان ئىكەن، بۇ يەردە، ئىكەنچى كىنەماتوغرافىيەسى دولقۇن

۱) جمشید خراسانیك يىك شاعرى ابولقاسم فردوسى نىك
(۱۰۲۰-۹۳۶) مۇنك سطردين عىارت بولان مشهور
«شاهنامه» اېوسىندە قانقشيان ايرانىك لىگىدار شاهسى دىر. گویا
اونىك غىراسىبنە ققاندە بوتىن دىنيانىك واقاىنى (صورتىنى)
اىچىندە گورگىزان «جام» بولىدىر.

يغندىسى چاپە طيارلاپ، اولى خدمت كور كزان بردى كر- بابايف شاعر نىڭ اثرلارى نىڭ تمايكاسىنى ۴۶ يره بولدىر. (۱) سون-كره كر بابايف ۱۹۴۶-نجى يلدە يازان مقاله-سىندە مەخۇمقلا شو جىلى بەھار بار: «تر كمن ادبياتى نىڭ يىك كلاسسىكى

مەخۇمقلى سوز بازارىندە دلالە آيلاىپ. معنى بر مكدە يىچىمچە دونىپ وگوزل شعر دوزمكدە چىر يوگوردىچى رولىنى لوتىاب، تر كمن خلقى نىڭ كچمىشى، گلاجاگى وپوتىن دورمىشى حقىندە دىنوسىز فكر يورادىپ، اوز عصر داشىنە ووزىندىن سونكر ارقى كىچىكلارە آلتىن فوند قالدردى» (۲)

يوقاردە آدى توتىلان مرحوم پروفىسور ى. ا. برتلىس بولسە ۱۹۴۱-نجى يلدە «تر كمن خلقى نىڭ قهرمانچىلىقى كچمىشى نىڭ چىر ادبياتدە گور كزىلىشى» دىان تەمدە ادان لىكسابىندە مەخۇمقلى نىڭ دورادىچى لىك تمايكاسى نىڭ گىنىكلىكى حقىندە شىلە آيدىدى: «XVIII دىردە فراستلى شاعر نىڭ يىك غاباراسى، تر كمن خلقى نىڭ اھلى اونكات خاىتلاىنى اوزىندە جىلاب، مەخۇمقلى اونكە چىقار. اونىڭ حقىندە برناچە آخىنام گوررىنگ انىك بولاردى».

مەخۇمقلى نىڭ اثرلار نىڭ هر طرفلى لىغى حقىندە يازان

(۱) مەخۇمقلى، قوشغىلارى، عشق آباد، (فالتاراتسكى) ت. د. ن. ۱۹۲۶-نجى يىل.

(۲) «مەخۇمقلى واونكا بەلان قاراشلار»، «س. ت» غازقى ۱۶-۱۵-نجى اپتون، ۱۹۴۰، ۱۳۶-۱۳۵-نجى نومرلارە

آتورلار نىڭ فكرلارى اوران دوغرى. حتى شاعر نىڭ دىنكە بر قوشقى سىندە دال بىلكە قوشقى نىڭ يىكەچە بىدىندە ھم بر توفار معنى آنىكلادىار، شو جىلى بىدى دولى آنىكلاتمىق اوچون ۳-۴ كىپىنك مەخۇمقلى آيتىلى بوليار. كابرىئاللارە گوز آيلاىك:

مەخۇمقلى قول برىك اوچون استاد آخارىپ نازقلى خلىفە آدىندە بولان بر روحانى نىڭ يازىنە باراندە، اول: «بىزە آغزىنە گلانىنى يانگىراب يوران شاعر گىراكىدل» دىپ،

مەخۇمقلىنى قبول اتماندىر. مەخۇمقلى «بىلەزىنك» دىان مەخۇمقلىنى يازىپ قالدريار. شول اثر نىڭ بر يىرىندە يىرە يوزلاىپ: بىلىمامىش شونقارىم قىمىش قانات، آق تورىك ... -

دىمىك يىلان، نىزاقلى خلىفە نىڭ ھىز قاناتىنى بىرماندىگىنى، اوزىنى شونقار حساب اتسە-دە، ائىك اوچىرىم بولماندىغىنى آيدىار. اىنە شو اثر نىڭ اىكىنجى بىدى دورە:

مىجنون كىمىن سحرادە آغلاى - آغلاى گزىدىگىم،
گوزىم ياشىن مىرجاندىك دوزىم - دوزىم دوزدىگىم
ورقە كىمىن گلشادىن اولىپ امىد اوزدىگىم،
جوشغىن بران عشق اودىن، قاىذب - قاىذب قزدىغىم (۱)

دىان سطرلارە دوشنىك اوچون «لىلى مىجنون» دىستانى نىڭ مەخۇمقلىنى بىلىمىك ضرور. اگر اونى بىلىمىك، عاشقىنىك اوز مەشوقى اوچون چوللاردە، داغلاردە - گوز ياشىنى ساجىپ

(۱) مەخۇمقلى، سايلانان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹، ۱۳۱۳-نجى صحىفە.

يوراني ئايلىجىك؟ كوندوغار خلق لارمىدە مشهور بولان «ورقه گلشا» نى او گرەمىنىك، آتا - آتاسى طرفىندىن كىسە يورتلى پادشاهغە زور يىلان ساتقان گلشانىك گوزلا كىنە كىدان ورقه نىك بولمە ھلاك بولاندىغىنى يىلمەك چىتىن؛ ياقىرى قلاتىلارنىك شىلاتانجان آدلاندىريان عاشق شىلىنىك دىشمانىنە قەر - غىضب كور كىزىك اوچون اوقلاب «ياندىران» حىس دىشمانىك اوسنى قرە اورت بوليب ياتان بولاكى حقداقى روايتى او گرەلمان، شاعرنىك بو سطرلارمىنە نە تىكسى بېلىرىك. بو آيدانلارمىز دىنگە بىرىدە حقىندە. «يىلمىزىنىك» قوشغىسىنىك يىلاكى سطرلارنىك ھەم ھىرىرى بىر دىشمانىك، روايتىك، لىكندىنىك مضمونىنى بيان اديار. شاعرنىك شىلە اثرلارى بى چىق كوپ. عىجاب اوقىبلى شاعرنىك شىلە كىنىك معنىنى سانلىجە سوزلى سطرلارە استادلىق يىلان سىغىدىرىپ يىلىشىنە حىران قالىارسىك!

بو آيدىلانلار مختومقلىنىك ھەمە دىگىپ كىچان مىسئالە - لارنى يوربتە تىمالارە بوليب اوتىرمانىك اوزاغە چىكىك دىكىنى نىظرە آلىپ، بىز اوينىك يىلان چاكانلارمىس:
(۱) اوزى ھەم سويكى باقىدە بولان قوشغىلار (نقىس سويكى لىرىكىسى)؛

(۲) ايل - كون، قىرمانچىلىق خاىتىدە بولان اثرلار؛

(۳) قىلىق - خاىت آخلاقى اثرلار؛

(۴) دورىك عدالتسىزلىغىنى، خان - بىگارى، روحانىلارى

وانساندە بولان يارامز قىلىقلارى تىقىد اديان قوشغىلارى؛

(۵) دۇنيا بارادە فىكرلانمەلارە.

مختومقلىنىك دورادىچى لىگىندە وطن، ايل - كون بارا -

داقلى اثرلارى اساسى اوروون توتىار. شاعر اوز يوردىنى ھەمە زادىدىن عزيز گورىدىر. جماعت آرمىندە: «آزاشنىك كوب يىلان آزاش» دىلىشى يالى شاعر اوز اقبالىنى خاق يىلان باغلى حساب اديار. ايل - كونى سويماكى اوزىنە - دە، يورتىدە شالا - رىنە - دە نصىحت اديار:

گل كونىك، مىن سىكە نصىحت قىلاى،
وطنى ترك اديب كىدىچى بولمە؛
اوزىنىكىدىن براگىك غىرى نامردىنىك،
خدمەتىدە قوللىق اديچى بولمە! (۱)

شاعرنىك قوشغىلارىنىك آھىنگىنە قىزانىكە - دە، حقىقى روايتلارە اساسلانسانىكە اوينىك سىر دوشىب، عزيز وطنىنىك آبرالىق داغىنى چىكانلىكىنى يىلدىرار:

مختومقلى قولى باغلى پرىشان،
عجب دىشمانىدىن قويمىدى نشان.

شونىك اوچون ياد اولىكەدە مسافرچاق چىكاندىن، اوز يوردىندە اورىلىپ - سوكىلماگە - دە راضى.

بىر بىوفا يارە گولوب باقاندىن،
شىرىن جانىك عشق اودىنە ياقاندىن،

(۱) مختومقلى، سايلانان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹، ۱ تە.
۲۳۸ - نىچى صحىفە.

مختومقلی شو آغیز آلاخی اوران ر ک ازغاربار:

اوتار عمرينك دنيا سيلينك،
حق يولينه باغلا ييلينك،
آغرى آلا بولان اباينك،
دولتي قاچان ياليدور. (۱)

فهملى تيريدهچى نيك اوز شعرلاريني. ده بر شيوده بازمان.
اهلى تركمن تبردلارينه دوشنيكلي ديلده يازيب، اوز مقصدي
تركمن خلقى نيك همه بولاكلاري اوچون شگل ديلده بيان
اتمكي توتندىن دالدير. اول اهلى تيردلاري دنك گوريار.
شونيك اوچون داغيني تركمن تيردلارينيك برلاشيب، بر
يتاي. اوزاشداق خاق بولمغيني گوز اونكده تويب دور. شاعر
«تركمنيك» آدلى عجايب اثرينده همه تيره. اوروغلارينيك
بر دوغان هم دوستلغيني، شونيك اوچون همه تيردلارينيك بر
ساجاقدن چوراك ايب، دوز. اماك بولماق يالى آغزي برلك
ايدايانيني اونكه سوريار:

تيردلار قرداش دور اوروغ ياريدور،
اقباللار ترس كلمز حقينك نوريدور،
مردلار آطه، چيقسه سواش سارييدور،
ياو اوستينه ياو دور يولى تركمنينيك. (۲)

- (۱) مختومقلی، سايلانان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹، II ت.
۱۲-نجى صحيفه.
(۲) مختومقلی، سايلانان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹، I ت.
۴۹-نجى صحيفه.

ياد ايل لارده آيراچيليق چكاندين،
اورسه، سوکسه، خورلاسه هم ايل يىخشي! (۱)

وطندين آيرا دوشيب، ظالم لارينك جبر جفاميني گوزي
ييلان گوريب، اگني ييلان چكان شاعر يوقارقي فكريني يه
دولم انديريار:

آيراليق اودينه يانيب ييشمايان،
ظالملاز ظلميندين دوليب داشمايان،
وطندين آيريب يالنگيز دوشمايان
اولكاسينده ايل قدريني ناييلسين. (۲)

معلوم بوليشي يالى، مختومقلی نيك دورينده تركمن تيردلاري
آراسينده آغزي برلك بولماندير. اوري ميدانلاري نيك، سويجي
سولى قوللارينيك، سواريليان يرلارينيك اوستينده اوز آرا دعوالار
بوليدير. اونيك اوسته مينه ده تيره آق سقاللاري، فتودال-
لار آراسينده بولان چكيشمه لارهم آغيز آلاينه سبب بولديره.
قاليرمه ده تركمن تيردلاريني ييري يرلاري ييلان اوچيكدور.
مكدن اوترى، برناچه قونكشي فتودال دوللار طرفدن
درويش، قلندر، طيب، روحاني صفتلارينده يورته ايچ آيلار
ايرليدير.

- (۱) مختومقلی، سايلانان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹، I ت.
۳۰۰-نجى صحيفه.
(۲) مختومقلی، سايلانان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹، I ت.
۲۲۹-نجى صحيفه.

اگر ترکمن تبره لاری آغز آلايغی تاشلاب، بر آغز
باقسلار، هر برایشی باشاریب، اولی گویجه او گریاجک یکنی
شاعر «ترکمن بناسی» دیان قوشغی سینده یان ادیار:

تکه، یوموت، یازیر، گو کلانک آخل ییله بر بولیب
قیلسه بر جایقه یوریشنی آچیلار گل لاله سی (۱).

شول ماتیو اونینگ باشقه اثرلارینده ده کوب دویولار:

یومیت، گو کلانک تعصیب ادب اوزیندین،
چیقه قشون اونگی آردی ییلمیز؛
تکه سالیر، یوریش اتسه یوقاردین،
اونکینده اوی چوقیر یردی... ییلمیز.

مختومقلی اوز وطنینی دینکه بر اونکات کورمک ییلان
چا کلانمان، اونیڭ اوز باشداق ایغینی ساقلاماق، دشمنلاردین قورلوق
ایدنک غار-ناهسی اوغرینده بار گویجینی صرف تمک،
اگر گراک بولسه، جانینی قربان اتمک یالی وطن چیلای
فکرلاری هم اونکه سوریبیدیر. شونینگ اوچون اداره، باتیر
قوچ یگنلاری اولارنڭ آط اراغینی تعرف ادا، اونینگ
ترسینه بولسه «ایله نامیس گتیران» ی غیرتلاری، قورناقلاری فاش
ادبان اثرلار وورادییدیر. یری گلنده شاعرنڭ اوزی هم سواشه
قاندیبدیر. گاه وقت بولسه، بر تجربه لی سردار حکمینده
سواشان قورچاقلاره تعلیم بریبیدیر.

(۱) مختومقلی، سیلایان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹. I ت؛
۳۰۷-نجی صفحه.

مختومقلی نینگ قویان مسئله لاری، اوبت-اونساوی اوزی نڭ
تیجی لارینی هم بریب باشلابدیر. کوران - کوران ترکمن
اوبالاری بر حیلی باریم حربی لاگره او گریلیب، «آت یراقی
شای بولان قوچ یگنلار نیرا-ناوقت یوردا-یور بولسه
یشیان» ادارمن یکت لارینڭ تریه لانمگینه سبب بولار.

بییک گوهانیست شاعرنڭ اساسی اوییکنی انسان بولیدر،
شونینگ اوچون-ده اول آدم لارنڭ اهلی قیلای خاصیت لارینی
اولارنڭ یری یرلاری ییله بولان آرا قاتناشیق لارینی، هم اول
قاتناشیقلارنڭ اونکایی-اونگایسین طرفلارینی یرین-یرین
دگشریب بو تماده هم کوب اثرلار یازار. معلوم بولیشی یالی،
گچیش، آددلاره تریه بره سک اوچون حاضر کی یالی فدا-
گو گیک اوبلار، معارف اداره لاری، درلی قورمالار بولمایدیر.
شول ضرارلی ایلات ایچنده درلی قیلای آدم لار بولیبدیر. اوز
وطنی نینگ اوغل-غیرلارینی چین بورا کدین سویان شاعر اولاره
اخلاقی تریه برمک یالی اصلای وظیفه نی هم اوز اوستیه آلیبدیر.
فراغی: «جاننده کمز»، «دفعه دور دوزندور» و شونکا
نکیزاش اونلارچه اثرلارینده ترکمن یگیت لارینده وطن
سویجیلیک، یولداشه وفالایق، مہمان پرستایق، یراک-یراگ
کمک برمک، اولی آدم لاره حرمت اتمک یالی انسانیتلیک
ضرور بولان صفاتلاری تریه لمک اوغرینده جان چکییدیر.
یوقارده یاتلاب کچیشیمیز یالی، مختومقلی نینگ یاشان زماننده
ترکمن تبره لاری حسرتلی گونلاری باشدین گچیر یاردیلار.
کسه کی بورت باسیب آلیجیلاری ییلان بر خطرده، ایچکی

خان بگلارنىڭ، قاضى، كلالارنىڭ، باي سەيخۇرلارنىڭ خەلقە
ادىان جېر جىغلارى-دە خەتتەن آشپاردى.

شاھلار، دە قالمايى حەكم عدالت،

بىر يول اوچىن مفتى بىرور رىوايت،

فەقىرلار خورلايىب يۈزىن سارغىرىپ،

كېم توراسىن تاقىپ، رەنكىن قىزارىپ.

ظالمىلار مۇلاۋمە سىرتىن قاپاردىپ،

قامچى سىندىن قانلار ساچە باشلايدى. (۱)

بەنە اول: «دو كە باشلايدى» آدلى اثرىندە اھلى ايجكى

مەختۇمقلى (مەختۇر) فاش اديارە مەختۇمقلى «فتاح»

ديان اثرىندە باسپب آليجى شادنىڭ آياق آستىندە ايرانىڭ

تورانىڭ آھى-زار چىكىيانلىگىنى، دار آغاچلارنىڭ كوفلان

دىگىنى، اباينىڭ صبركاسەسى دولىپ، بىرگون آياغە قالجاۋدىغىنى،

شاھنىڭ تەختىنىڭ باشى، بومرواچاغىنى آچىق آيدىارە بولاردىن

باشە-دە ناس، چەلم، اوغرىلىق، يالانچىلىق، غىيت كىشلىك،

سولەنەلىك، خەۋچىلىق يالى بىرامز قىلىقلارنى ھەم تەقىد اديار.

مەختۇمقلى يۈرتدە ھەم آدمىلار دە بولان اھلى بىرامزچىلىقلارنى

گۈرمەگى باشىرىدە. شۇنىڭ اوچون بو حەلى بىرامزچىلىقلارنى

تەقىدلاب، اولارنىڭ بوق ادىلمىكىنى آرزو اديارە لوزخاقى

نىڭ اخلاق ھەم دورمىش تاپدان باكىلىگىنى ايسلابارە.

(۱) مەختۇمقلى، سايلانان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹، I تە

۳۶۶-نجى صحيفە.

مەختۇمقلىنىڭ ئۆز زامانىسىنىڭ بىر گىرەسۋادامىسى

بولاندىغىنى بىلەن مەك يىلان بىر خەتتە، اونىڭ اثرلارنىڭ دىيا

قرايشى نىڭ چا كالى طرفلارنىڭ دە باردىغىنى اونىماق بولمىز.

شاعىرنىڭ باشلىقىدە آتاسىدىن آلان تىرىمىسى، اونىڭ مەكتەپ

مەدرىسەدە اوقۇبان اسخولاستىك اثرلارنى و اورتە آسيادە

يۈرگىنلى بولان خوجە احمدىساۋىنىڭ، تەقىش بىدىنىنىڭ

تەۋرىنىدە دوران بىر توفار اثرلارنىڭ، رآكسىون اسلام

دىنىنىڭ خادىملارنىڭ بىدىلىمىنە خەدمەت اتماگە لايىقلىغىنى

يانلاماق ضرور. اول بىرطرفدىن ملالارنى، ايشانلارنى، قاضى-

لارنى، رەھمەت تەقىد اديارە. ايكىنچى بىر اثرلارنىدە بولسە

دىنى يول بىشچىلارنى وىم اديارە. قالپىرسە-دە اول اھلى

كەمچىلىكلارنى تەقىد اديارە-دە، شول كەمچىلىكلارنى ئاچىلى

يوق اتمەلى دىگىنىنى آيدىپ بىلمەيار، چەتتە گۈر كىزىمارە. اما

بۇيغىنلار دە قىرامزدىن، «تارىخى خەتتەلەر بىلەن مەخلەدە،

تارىخى ايشىكلار شۇزىمانداقلى طلبلار بىلەن دىگەندىرلەندە

نامە بىرمەدىك بولسەلەر، شۇنىڭ قىرە بىلەن بىلەن، اولار اوز-

لارنىدىن اونىڭكى گىچانلار بىلەن دىگەندىرلەندە نامە تازەزاد

بىران بولسەلەر، شۇنىڭ قىرە بىلەن بىلەن» (۱)

دەننام آدمىلارنىڭ دورمىشلارنى بىلەندە مەختۇمقلى دە فېلوسو-

نىڭ ئىكرلارنىڭ دورامىگىنە، يوقاردە ياتلانماشنى يالى، آزادىنىڭ،

(۱) و. ي. لىنىن، اثرلار، II تە. عشق آباد، ۱۹۵۹، د. ن،

۱۸۷-نجى صحيفە.

ساوریشیب. کارلار هم قوغلارده، پر زمین لارده گیزلایب
گیزلار» (۱)

یار یاردین آیردی مردی المیندین،
دریانی قوراندی داغی سیلندین،
باغی سرویسیندین، بابل گیلندین،
قان یغلاب جدا بولدی نیلاین.

محرم قیلدی گوزیم گورکی هنرین،
آنا-آنانک آلدی کونکل قرارین،
هرگون آجدی قل قرناغینک بازارین،
نامیسیم بازاره سالدی نیلاین (۲)

«مخومقلی جماعتینک اقتصادی اوسش قانونینه، صنفی
گوراشینک کو کلاریه، اقصادی دنگسینزیکه ایلاتینک سیاسی
تایدین ازیشینه دوشینیپ، یامانی اوچون «فکر دریاسینه عقل
کامیسنی باتیاری».

کونکلیم ایستار گزسام دنیا عالمی،
قانا نیم یوق اوچه ییلمان نیلاین،
اوقیرمن، گورار من بارچه کلای،
مخوسینی ساجه ییلمان نیلاین.

«مخومقلی، بودنیانینک نامیسین،
یغیب-دوبریب یله بردیم خامیسین»

(۱) ترکمنستان س س ر علم لار آکادمیسی نینک الیازمالار

فونددی. بو قچه نومر ۸۴۲. بو. اومات ۱۹۶۰-نجی یلده قری
قلار یوننده باشایان ۱۰۹ یاشلی یوللی یالقاب اوغلیندین آلیندی.
(۲) مخومقلی، سایلانان اثرلار، I ت. ۲۸۲-نجی صحیفه.

فکر دریاسینه عقل گامسین،
باتیرمیشام چقه ییلمان نیلاین (۱)

شولاریالی چقه نینسینز یغدایه دوشان شاعر خدایه یوزلایار،
باشه چقالغه تامانی اوچون، اونسی کیمکه چاغی یار. البته
XVIII عصرینک آده سینده بوحیلی فکرلارینک دورامکی
گنک زاد دالدر. اول هر نه نك پروگرسسوشاعر بولانده
بولسه، اوز آلان تربیه سیندین. داشینی قورشان سردامسیندین،
اوز دورینک قلعه-قانولاریندین گوز یومیب گچیب ییلماندیر.
هالی-شینسی بولب دوران تالانکچایق لار نتیجه سینده
اولارینک یوق ایدیلمکی، ماللارینک سوربلمکی، اکیملارینک
توز دیریلماغی، آدمملارینک اولدیریللمکی یاسیر اکیدیلمکی
وشونکا منکزاش چیق غینسینز یغدا یلار مخومقلیده
بسیمیسینک آهنگلارینک دورامکینه سبب بولبدیر. ی. ا. برتلسینک
ایتماغینه گوره، شوحیلی یغدایه دوشان عمرخیام ییغینی شراب
ایچمک، ساز-صحبت ییلان-ینگملی دیان بولسه، «مخومقلی اوننک
ترسینه عمر قیسغه وقلی بولسه، اوند بزمینوتده وقتینکی
ییدراک کیچرملی دال، همیشه حرکت اتملی، دوراتملی دیان
تیجه گلیار.

شونکا گوراده «مخومقلی ایرمان-آرمان ایشلابدیر،
خالقینه خدمت ادیب، اولمز-تمز اثرلار دورادیدیر. دنیا ادبیاتینینک
اکیملر خزینه سینده اوز قوشاندینی قوشبدیر.

(۱) مخومقلی، سایلانان اثرلار، عشق آباد، ۱۹۵۹. II ت.
۲۷۳-نجی صحیفه.

V. چېرچىلىك حقيقتىدە

اۋل اوزىنىڭ اخلاصىنىڭى دۈزلاڭىل،
 ھەر كۈشەدىن نىزاۋىق كىزلاڭىل،
 يىلدىڭىڭىچە مەدام يىخشى سۈزلاڭىل،
 يىخشى سۈز تاجىنىڭ اوتۇر سەم بولىپ.

XIX عصرىنىڭ زەھلى شاعرى، «سۈيىڭى اولسەسىنىڭ

پادىشاھى» مائىنس اوزىنىڭ «يخۇەقلا باغشلاپ بازان عىجاب ئىرىندە:

آرى اورىزان بالىنىڭ قىدە فراغى،

جان بىرىچى سۈيىڭى قىدە فراغى؟...

دىان يالى سطرلارى بىلان اھلى تر كەمن شاعرلارنىڭ خىلەسىدە.
 عدالتلىق بىلان اوران يوقىرى باھارار. آريالارنىڭ بالىنىڭ
 خىرىدارى بولىشلارى يالى، يىڭ شاعرىنىڭ ائىرلارنىڭ.
 چېرچىلىڭىنى، ياقىملى لىغىنى شىرىن لىڭىنى بالامىڭىز دىار. اۋنىڭ
 ائىرلارنىڭ طرف جەمەتنىڭ «اۋرىاندىڭىنى»، قالىرسەدە
 «يخۇەقلا» نىڭ ئىكرلارنىڭ، اۋقىنىلى، سادە سىزىلارنىڭ انسانە
 كوچى قۋات بىرەندىڭىنى لىھار. بۈتىن دىئانى ھىر كەنە كىرىان دىرى.
 لىك سۈى - «آب حىت» دىب دۈشىنار. «يخۇەقلا» نىڭ سەئەلىغى.

ناچە باھىرىنىڭ اۋنىڭ تر كەمن ادبىيەتە كىرىزان تۈزەيىكلارنى،
 خەلقىنە ادان خەمەتلارنى دولى گۈر كىزماگە آزلۇق ادبار.
 فراغى دىنىكە بىڭ عقلدارلارە مەنسب اۋستەلىق ھەم سادەلىق
 بىلان خاق كوچىلىڭىنە دۈشىنىكلى بولان دىلدە ائىر دوراتىڭى
 باشايرىر. خاق دورادىچى لىڭىنىڭ عىمىز بايلىق چىشمە -

سەندىن اۋقىيلىق بىلان بىدالائىب، اۋزىنىڭ اولمىز-يخۇ.
 «بەك كىرلىك لارنى خەقە يىخش ادبىر». شۈنىڭ اۋچون
 «يخۇ قلى» نىڭ ائىرلارى جەمەت كوچىلىڭىنە دۈشىنىكلى بولىپ،
 اۋنىڭ سۈيىپ اۋنالمىغانە. دىنگانمىڭىنە، آبدىمە اۋگىرىمىڭىنە
 ھەم بوزلارچە شەقلى بىل لارنىڭ اچچىنى سۈكەپ، «جانلى
 كىلارنىڭ» اۋستى بىلان سۈوت دورىنە يىپ، آكىرت اولى
 مەنە يىشەمىڭىنە سەبب بولىسى.

وقت كىچىپ، دور دولاندىڭىچە، «يخۇەقلى» نىڭ آفۈرىم.
 لارى عقل، فراست بىرىچى سطرلارى ايلات آراسىنە سىنىڭىپ.
 فولكلورلاشپ كىدىدەر. ائىدى اولارنىڭ كىمىڭىكى دىڭىنى
 ساجىرەك ھەم قىن. مەنم: ايلات آراسىندە نەقلى ھەكىمىندە
 آيدىلىپ بوران:

قىسى ايلە دولت گاسە،
 يىخشى بىلان اوزان گۈر،
 قىسى ايلە ھەنت گاسە،
 تۈرە بىلان تۈزان گۈر -

دىان يالى سطرلارە «يخۇەقلا» دە:

دولت ايلە گىلار بولسە،
 اشدىن - بورون اوزان گۈر،
 دولت ايلدىن گىدار بولسە،

مەلا بىلان تۈزان گۈر (۱)

دىان سطرلارە بىان ادبىلار.

(۱) «يخۇەقلى»، ئىرلار، غشقى آبا، ۱۹۵۹، I. ت. ۲۸۶ - نەجى

تقل حاسینه آیدیلان قیسغه سطرلار مختومقلی نینگ
قوشغیلارینده یوردیلان فکرلار بیلان هم معنی، هم فورمه
تایدان بیرری بیرلارینه اوران یقین. کابر مثل لاره یوزلانایلیک:

قربایق اولدیرمز،
اولدرمه ده کولدیرمز. (نقل)

غریبلیق بی اجل آدم اولدیرمز،
اولدرمه ده یتریک لیکده کولدیرمز. (مختومقلی)

ایل بیله گلان توی-دا بایرام (نقل)
قریچ یکیده تویدیر بایرام،
هریش کلسه ایل بیلانی. (مختومقلی)

سرچه دین قورقان داری اکمز. (نقل)

سرچه دین قورقان اکمز داری،
سنبل لارینک بولار پری،
هجرم ایلار بارچه آری،
قابات کلسه بال بیلانی. (مختومقلی)

توکل نر بولار، اندیشه مایه. (نقل)

مونک قیغی بر ایش دیتیرمز،

توکل نر بهم ادار. (مختومقلی)

کویچلی بیله تالاشمه.

یوگریک بیله یاریشمه. (نقل)

مختومقلی کویچلی بیله تالاشمانک

خیری قویب شرایشلاره اولاشمانک. (مختومقلی)

بولاردین هم باشغه شاعرینک کوب سطرلارینک جماعت
کویچلیگی نینگ گونده لک آراف تاشیق و زحمت پروتسسلارینده
آدلارینک اوز آره کبلاشیکلارمند. هالی-شیندی اولایلیان دیشقه
دوش کلیارس:

مختومقلی، سوزیک حقدور،
حق سوزه تن بران یوقدور.

دوستینگی آلامه، قندین قالمسون،
دشمانینک سقلامه، سرینک بیلمسون...

بخشی اوغیلدین رحمت آریغی آقار،
لعنت کرده اوغیل بولدی بولمدی.

آتا-بابا آیدار، شیله نقل دیر،
سوزلامان اوتیرماق بیاسنک عقیل دیر.

بی دولت اینانجنک، کاسب کاینجک،
یدی یسر بولسه، بیرری کوینجک،
بای خلقی یانکرا بورقوی اوینجنک...

...یات ایل لارده آیراچیلق چکاندین،
اورسه، سوکسه، خورلاسه-ده ایل یخشی.

...کونکل ایستان ایشلار چیقمز،
فان یغیسی کارسین اردین.

اوزال آقان یردین آقارمیش آریق
اوزین اوگن یگیدینک طنائی چوبریک.

مختومه ئى اوگيت برگين سوز بيلان،
اشيدان دنگ بولمز گوران گو: بيلان،
مرد چيقار مهمانه گولار يوز بيلان،
نامرد اوزين گيزلار بهمان يولو قسه...

بولاردىن باشغى - ده شاعر خلق داستاينى، روايتلارنى، داب -
دستورلارنى قولى يباب دور هم اولاردىن بىرلىكلى پيدالانمى
باشاربىدور. مختومقلا چنلى يقين، اورته گوندوغار، اورته آشيا
خاقلارنىڭ ادبياتىدە سوبكى لىرىكاسى نىڭ اساسى نوشغى فورماسى
غزلىسى. تاريخى واقعهلارى سيوزتلى اثرلارى و دىتى كابلارى
يازماق اوچون بولسا قوشغى نىڭ مثنوى فورماسى اولانيلاردى.
شونىڭ يالى - ده رباعى، مخمس، مسدس، مثنى، ترجيع بند،
مستزاد يالى قوشغى فورمالارى اولانيلاردى. اما مختومقلى بو
فورمالارى كوب اولانمان، خالقنىڭ اوزملى - ادبى قوشغى
فورماسى حكمنده «نوشق» آدلاندىرلان قوشغى فورماسىنى
اولانيدور هم اونى كامل لاشدېرىدور. بو ۴ سطردين دوزلان
قوشغى فورماسىدە رباع هم دىليار. بولار بوغين اولچ، گى
اسامىندە دوزبلىب (كوبانچ ۸ هم ۱۱ بوغندان)، قافىلاشيش
قاعدهسى شويده:

اقبالىڭ اويانسە، دولت ياربولسە، - آ
داغە آزى اورسنىڭ داشى سىندىرور، - ب
طالعىڭ ترس گلسە، بختىڭ شور اولسە، - آ
خشخاشنىڭ سامنى باشى سىندىرور. - ب

بار سوزىدە قولاق قويغين بىلاننىڭ، - آ
اخىرى ھېچ يره يتمز يالانىڭ؛ - آ
عمرى سالى آرتار آلقىش آلانىڭ - آ
قرغىش قايندىرەز باشى سىندىرور. - ب

گوريشەز يالى، بو قوشوق (مرّج) فورماسىدە يازلان شعرلارنىڭ
برنجى بندى، قاعده بونچ، باش آشە قافىلاشيب گليار («يار -
شور، داشى - باشى»). اوندىن سونكى بىدلارنىڭ ايلكى اوچ
سطرى اوز آرا قافىلاشيب («بىلاننىڭ، يالانىڭ، آلانىڭ»)
۴ - نچى سطرى عمومى (۱ - نچى بندىڭ ۴ - نچى سطرى بيلان)
قافىە (رىقما) ايلار («اشى»).

اما مختومقلى نىڭ اثرلارىدە ۱ - نچى بندىڭ باش آشە
(۱ - نچى، ۳ - نچى سطرلارنىڭ قافىلاشمان) گليان وقتىدە
كوب دوشوق بولار. مثاب:

احمق بىلان سرداش بولسنىڭ بر ساعت،
نېھان سرنىڭ ساقلاپ يىلمز داش دوكر؛
دوستلىق آجسنىڭ بر بوقايار بىلان،
قىشى بىلان دھنىڭدىن دىش دوكر.

اگر سطر آخريده ردیف (برمنگراش قافىلايان سوز)
بولسا، اونىڭ اونكىندە حكمان قافىە گليار مثال اوچون،
بوقارداقى بندىڭ ۲، ۴ - نچى سطرلارنىدە «دوكر» - سوزى قافىلايان
گلانى اوچون ردیف بوليب، اونىڭ اونكىندە («داش، دىش»)
ديان يالى قافىە اولانيليدور. مونكار دىقلى قافىە هم دىليار.

مەخۇم قلى ئىنك انچەمە اثرلار يىندە سطرىنك باشىندە قافىە
گىرلان، ر توفار سوزدىن عبارت ردىقاي قوشغىلارى هم
گورىارس.

اى جادى جرن گوزلى،
اى شەدى - شكر سوزلى،
اى شمس قمر يوزلى،

تابانە گوزىم دوشدى،
جانانە گوزىم دوشدى،
مستانە گوزىم دوشدى،

عمانە گوزىم دوشدى،
بستانە گوزىم دوشدى،
چكام يوسف ديه ديه،
چيقام يوسف ديه ديه،
بقام يوسف ديه ديه.

و شونكامىنكراشلا.

هالى - شىندى بولمسە - دە، مەخۇم قلى دە كابىن اثرلارنىڭ
۴ - نجى سطرلارنىڭ رفرن بوليب، (سترىنك دورشى يىلان
قايتالاب) گابان وقى هم بولار.

منام: «گوردىنگى» قوشغىسىنىڭ ھەمە بندلارنىڭ
آخرقى (۴ - نجى) سطرلارنى «مىنىڭ صاحب جمالمنى گور
دىنگىمى؟»، «يارىندىن» اثرىدە بولسە «بارب، خىرىيلارنى
يارىندىن؟» دىيان يالى دورشى يىلان قايتالانار.

مەخۇم قلىنىڭ اوز قوشغىلار يىندە «بىرىن بوزىب، بوزلامان
بولارمى؟» يالى آللىرتىيانى، «آقام، سىنكا عرضىم آتسام»

«يو اوسىنە يورار بولى تىركمىنىڭ» كىمىن آمسونانىسى اول -
ناندىنىنى هم گورىارس.

عمومى قاعدە حىكمىندە شاعر بر قوشغىدە بر سوزى تلىم
سفر اولانمىار، اما مەخۇم قلىنىڭ بر سوزى (دوران يىندە)
قايتالامى قوشغىنىڭ لفظلى هم آوازلى چىقماغىنە سبب بولدىر:

سايراي - سايراي گوزلامان بولارمى،
مالەى - مالەى ابرلامان بولارمى،

... هر طرفدىن جولگە - جولگە،
سوكام يوسف ديه - ديه.

اوتار ايام دونە - دونە،
كىچر بوجان يانە - يانە،
ارتىر آغشام آيە - گونه
بقام يوسف ديه - ديه.

فاندىن باقىە گوچە - گوچ بولسە،
تىامورىيان بقة - بقة گىدارسن،
اجل جامى برلىب ايچە ايچ بولسە،
جان آجىغىن چكە - چكە گىدارسن.

مەخۇم قلى اوز اثرلار يىندە درلى فورما، ھىرجىلى سوز او -
يوللار يىندە، بىراگە قولاشمان، اوز آيتچاق بوليان فىكرلارنىڭ
كوبچىلىكە دوشىكىلى بولماغى اوغرىندە چالیشىب دىر.

مەخۇم قلىنىڭ قوشغىلار يىندە گچمىشنىڭ دابە اوگرىلان
دىنگىشىدىرمە، مىنكزتمەلار يىندىن باشغە - دە، «حىكملى»

«گوزل سن» يالى اوتلارچە اثرلارینده اوزینه خاص بولان تازه لیکلاری هم تر کمن ادبیاتینه کیریزاندیکینی گویاریس. مختمقلى - فراغى س-وال جواب، آیدیشیق، معما، مشر يالى شاعرچیلیق یاریشی، گویج سینانشماق حاصتینده هم برتوفار قوشغی دورادیب دور. («سیناغ»، «اوغلیم-آزادیم»، «اوتیب دوریدیر»... یوقارقیلاره یقین «گیتسنگ بار آمان» دیان یالی ایچکی دیالوگلی قوشغی فورمالارینی هم نسخه قالدیریدیر. بو یروم اونینگ وفالی شاگردی ملانس طرفیندن استادلیق بیلان قایتالاندیر («ایستابکه گوزل یاری»).

مختمقلى تیک قوشغی دوزیش تخیلیکاسینی و اونینگ چیرچیلیک سرشته لارینی ایملی اوگرانمک بزیک یقین وقدافی قایره قولماسیز وظیفه لارمیزیک یریدیر.

VI. مختمقلى سووت دورینده

دانامن دیب مسکین لاری اونوته،
افضل من دیب. نامردلاره باش قاتمه،
ارک ایستایب، عجب دستانینگ ساتمه،
ایلینک بخش ایلاب اوتگین فراغی.

ناحیلی آغیر خورلیق لاری باشیدن گچبران-ده بولسه
مختمقلى روحدین دوشماندیر. اول «ایش وقتی اوزنی
پیرماندیر». آقالیق ادیجی قاتلقلاره روحانیلار طرفیندن

اونکا «دیوانه، دالی، تلبه، آغزیه گلاتی ساهراب یوران...»
دیان یالی تهملار آتلیب، اونی بی آبروی انماکه سینانشان-ده
بولسلار، خالق اوز شاعرینی سوبیدیر. اوتیک دوزان هر
بر سطرینی قیزيله قا بلان یالی ادیب نسلدین نسله گچیریدیر.
سبی اول-ایل گون اوچون، یورت اوچون خدمت ادیدیر.
خلقنک دشمنلارینی یاقیب یاندیرجی یتی سطرلاری بیلان
فاش ادیدیر. شونینگ اوچونده شاعرینک ایشلایان اوسته
خانه سی، یاشان حجره سی دورادیجی لیک اویینه او گریلیب دور. کیم
مشاعر آیدیشیدیر، کیم معما دوزیشیدیر. کیم آتلی،
کیم دویله لی، کیم اشکلی شاعرینک تازه-تازه اثرلارینی
دینکلکمک اوچون، کوچریب آلمق اوچون، یاد توتمه دین
اوتری تر کمن توفراغی نینگ درلی کنج لاریندن مختمقلى نینگ
یایینه کلیانلارینک ایزی اوز بلماندیر؛ چونکه خلق اونی اوزنینک
سویکلی شاعری، فهمای مصلحتچسی، سارسمز حمایتچی سی
دیپ نانایدیر. اونینگ اثرلاری بخشی لارینک دیلینده، کابن
قیزلارینک قوفیزینده، شاعرلارینک سطرلارینده، جماعتینک
آنکینده، یوردینک اهلی کنج لارینده بلند آواز بیلان یانکلایار.
شیاه لیکده بیگ فهمدارینک «اوزیندن سونگقیلاره یاد کار
قالدیران آلین فونسی» اوتیک حقیقی میراث دوشارینه-
سووت آداملارینه کلیب یتدی.

سووت آدملاری کچمیشینگ اونکات اثرلارینی تنقیدی
صورتده پیدالایار. سبی «گوزل زادی، اگر اول حتی

«كونه» بولسە دە آباد سقلاق گراك، اونى ئىسخە حكمنده
 آلمق گراك، اوندىن اوغير آلمق گراك، اول دىنكە «كونه»
 دىب بىز تويىس عجايب زادىن نامە اوچون يوز دوندارملى مىشىك،
 بىز موندىن بويلا كىدە اوسمىك اوچون اوغير آلىش فونىكى
 حكمنده اوندىن نامە اوچون ال چىكملى مىشىك؟»^۱

و. ي. لىنىنىڭ بو عجايب تەلىماتىدىن اوغير آلىپ،
 گىچىمىشنىڭ اونىكات مىراتلارى، شول ساندە تر كىمىن ادىياتى نىڭ
 خىلەسى مەخۇمقلى - فراغى نىڭ - دە اىرلارى او گرانىلار. چاب
 ادىلار و يوز - مونىكلارچە تىراز بىلان خلق آراسىنە بايرادىلار.
 اونىڭ اىرلارىدىن بو كونىكى باغە، ميدانى نىڭ بەاوانلارى نىڭ - دە،
 قوجامان كاسپى نىڭ بالىق چىلارى نىڭ - دە، نفت چىلارى نىڭ - دە،
 اىتلىكتلار نىڭ دە سويگىلى كىنايىنە او گرىلدى. فراستلى شاعرى نىڭ
 اىرلارى كىوب مىللى سووت خىلقلار نىڭ دىللارىنە ترجمە
 ادىلدى. اولار اوزلار نىڭ مىلى شاعرلارى بىلان بىر خىل دە
 مەخۇمقلا هم اولى حرمت قىلارلار. مەربان كوممونيستىك
 پارتىيە نىڭ ئىنجىياڭ مىلى سىياسىتى تىجەسىندە تر كىمىن خىلقى نىڭ
 قىوانچى بولان مەخۇمقلى نىڭ دوغان كونى نىڭ ۲۲۵ يىللىق
 بويىلە بى بىل اھلى سووت خىلقلار نىڭ دابارالى بىراملارىنە
 او گرىلار. چونىكى «مەخۇمقلى تر كىمىنىڭ پائىزاسى - قىمت

پاداشلار نىڭ بىرى بولپ، اول بىزىڭ زىمانە مىزدە ئازە
 يوزىگىنىڭ قاشىندە گوزىڭى قاماشدىرىجى شىلەسى بىلان
 لاوردىلار.

تر كىمىستانىڭ علمدە آد قازانان اىشگارى،
 فېلولوگىيا علملار نىڭ كاندېداتى، داتىسنىت
 ماقى كوسايف

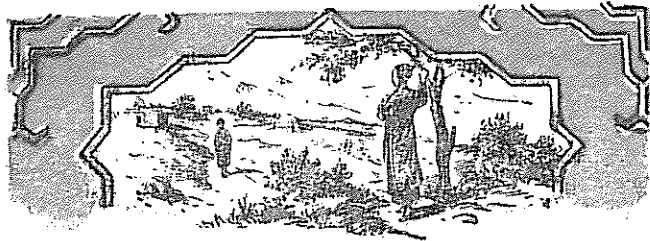
^۱ «Ленин о литературе». Москва, 1941, стр.
 274—275.

اوزی هم سوپی
حقیند اقی شعر لام

www.tabarestan.info
تبرستان

73

قان چيقار

كرتوتسه حاليمدين خبر
قورى آغاچدين قان چيقار
انسان شراريمدين اثر
تابسه تنيمدين جان چيقار (۱)

قارون قيليپ مالين ادا
انسان جانين ادار فدا (۲)
كون شمعيدين بوليپ جدا
نورين قوب پنهان چيقار

بر گوشه ده بولسام مقيم
كونكله كتورسام قدرتين
هر گوشه ويرانه دين
صد گنج بي پايان چيقار

(۱) «اقباليميني انسان اكر،

بياسه جسددين جان چيقار».

(۲) «صدجان ادار بولسه فدا» ديان نسخه هم باره

كونكليمكه كلكان نقشلار
گر گوزگه پيدا بولسادى
توشه گوزى نادانلارينك
كامل بوليب مردان چيقار

هيچ آنكمايان زبرو زهر
كرتابسه جرميدين (۱) اثر
بى دين الفدين يي خبر
باش دمه بر قرآن چيقار

جبر اندى جمشيد جانينه
يتكايدي معدن كائينه
يوز يل اوقاب پايانينه
نه زال و نه لقمان چيقار

منهم فراغى اول قدر
عقلمنى قبلديم در بدر
برباهر تابسه خبر

پر باغلايب آسمان چيقار

مختومقلى آز ايل سوز
بارچه قالار داغ و دنكيز
توفرغه دولسه اوشبو گوز
حقدين ينه فرمان چيقار

(۱) «جرميدين» يرينه «جسميدين» جرويدين» يازيلان
يرلار هم باره

پاره پاره دور

يرانلار گردشي چرخينك اليدين
بومنينگ يوراكيم پاره پاره دور

سيمز يلدشار تنيم ايوب تنى دك
كيشى ييلمز بر آغير سيز يارد دور

غريب اگر غريب يرده بوراجك
گوزلارينده قانلى باشلار اراجك
عاشق اگر مشوقيني كوراجك
كل كلى آچيلور كونكلى پاره دور

توخيم (۱) سال اورارسن كلدينك بوجايه
عمرينكنى كچيرمه يهوده ضايه

(۱) «توخيم» - «تخيم».

نظر ایلا سنگیز اوشیو دنیایه
کلان کچر دوره زکهنه سارادور (۱)

مختومه قلی قیامیش جگرین بریان
یوراگنه قان دولمیش بوجشم گریان

شيله عاجز قالمیش بالباریب هریان
رحم اداان بولمادی بختی قره دور

192

یتیشدی سالیم

فربدقچه قولدین کیتدی انصافیم
ایا دوستلار الای یتیشدی سالیم
کریم کون کوندین کملدی خوفیم / ۶
دمبدم آریه دی بوبدا قبالمیم (۱)

دریغا دین اوچون یوقدور بر ابشیم
عمر ادا لاندی آغاردی ریشیم
کملدی قوتیم کوتالیدی (۲) دیشیم
یکیت لیک اوجینده هنیز خیالمیم

کونکل دنیا سوزین سوزلاب (۳) دوروبدور
کوزیم کوزلارنی کوزلاب دوروبدور

-
- (۱) «دمدین دمه آرتدی بوبدا افعالمیم»،
(۲) «کندالیدی»، «کوندیدی»،
(۳) «ایزلاب» دیان نسخه لارهم بار.

تېلىم غېيت يالان سوزلاب دورودور (۱)
شىيطان بر مكار دور (۲) نفس هم ظالم

سندىن مدد يوشمىسە ياچار
بويلا دىن باش قوتارمق قىچان بار
هوا و هوسىغە بولدىم گرفتار

حق قوللوغىنە زىرە يوقدور مجالىم (۳)

دوستلار اعتبارىم يوقدور عمرگە
بختىمىنىڭ سىياسى رنگ بىر كومىر (۴)
طالھىم كونا شى ۵ قالمىش او مىرگە
ايام سن اوياندىر او يىمىش (۶) اقبالىم

خداوندا گرچە نىقسىم يماندور
دىلاكىم دركاهدىن (۷) نور ايمان دور
شرائىم بىجىد دور گناھىم كان دور
سن اوزىنىڭ كچوركىل يادوالجلالىم

(۱) «تېل هم غېيت يالان سوزلاب دورودور»،

(۲) «شىيطان بر كافر دور»،

(۳) «حقىنىڭ قوللوغىنە يوقدور مجالىم»،

(۴) «بختىمىنىڭ سىياسى مىنگزار كومورگە»،

(۵) «گرناشى»،

(۶) «ياتمىش»، «اولمىش»،

(۷) «اللە دىن»، «اوزىكىندىن» دىان نىسخەلار هم بارە

فراغى من عشق اودىنە بريانم
ايل مالينە من حاليمە گريانم
قورقى ااميد اورتاسىندە حيرانم
تانكلامحشر يارب نه بولار حاليم

ایستارمن شاهنامه ساقی نامه‌نی
مالك عمر بیرلان سلیمان بولسام

→ Kairi & q

سامان افضلی سرخرش ایلایب
بهرام گوری توتیب مدهوش ایلایب
عضدالدوله‌نی بر قوش ایلایب
ابو محفوظ قزل آرسلان خان بولسام

قان یغلاب ابوبکر فساد قاسه
علی مأمون باریب بسطامی آله (۱)

ذوالنون باریب رستم‌زله زورساله
رستمینک دردینه من درعان بولسام

← اربعین فولنده ای مختومه‌لی

رستم و اسکندر هیچ قوتمز یولی
نه بولسه یلکای سن اینینک خیالی
دردای لار آلتینده من اقمان بولسام

(۱) «علی مأمون اول بسطامه دنک بولسه،

علی مأمون اول بسطامه زور ساله» دیان نسخه‌هم‌باره.

سان بولسام

جان کوتاریب باریب یتدیم بر با بدین
خرقه گیب ایل ایچینده سان بولسام
تون ایچینده باریب بیت‌الله تابدیم
زاریغایان صاحب‌لارده خون بولسام

ابوسعید عمر خیام همدانی
فردوسی نظامی حافظ پروانی

جلال‌الدین کبیری جامی‌النامی
آلارنینک یانینده من هم‌سان بولسام

دامنگیرده یورگان استاد نوایی

چهار دیوان فرهاد شیرین زیبائی →

ظاهرالدین بابر میزان‌الاوایی
قاشلارینه باریب من مجنون بولسام

اوقیب ایدیم اول سعدی‌نینک بوستاننی

گور نه عجب خاقانی‌نینک مدابنی

كيدانمز بوق آلتى بيله ناهن بيله
صيران اتساك نيچه دنكى دوش بيله
مكر كيتساك خلقيك كونكلى خوش بوله (۱)
كونكل فالقار قرار اتمز آزاديم

يىلكشلاين اوزينك نيرا اتارسن
نيچو ك ايشدور موني بوله توتارسن
ديكل آخر كيمينك بيله كيتارسن
دم تارنيب هر يانه باقماعيل اوغليم

چاودارى بولام يازيرخان پيرينك
كونكل قوشى پرواز اورار فقيرينك
بو كون نيچه كوندور آغلاشار ابلينك (۲)
شاد ايه كونكليمني قويير آزاديم

ورز شينك بوق ياش سن كيدا يىلمرسن
شېگر بار شوخين بار چيدا يىلمرسن
هر ايشه باش قوشيب ادا يىلمرسن
كيتمك ليك ياغداين اتماكيل اوغليم

كبشى سوزلاماين سري فاش اولمز
بخشيدن سماندين آنكلان باش اولمز
شگر (۳) قوييرمستگ كونكليم خوش اولمز
رايميز قيتارمه قويير آزاديم

- (۱) «مكر شونده غمكين كونكلوم خوش بوله»،
(۲) «بوكون پدى كوندور الحمد اوقيرين» ديان نسخه لار باره
(۳) «گر» - گراك مەنيسينده.

196

اوغليم - آزاديم

فاش ايله سيرينكنى ساقلامه بنهان
اماكه سوزيمدين چقماعيل اوغليم
كونده يوز كوى كلور كچور بو باشه
آغيرتمه سوزيمنى بقماعيل اوغليم

اوتانورديم سيريم فاش ايلامزديم
فاش ايدار من خبر آلسنك آزاديم
يوزكوى كلور كچور هر كون بو (۱) باشه
كونكل ايستار (۲) صفر قيلساق آزاديم

جفا اورمه اوزينك چاغير مولانى
آرزولامه خانى يىگى سلطانى
سدوريزه اول تنكرى نينك برانى
آز دورمه (۳) كونكليكنى كيتماكيل اوغليم

- (۱) «هر»،
(۲) ايستارى بار،
(۳) «آندورمه» يازيلان يرلارى هم بار.

آمین دی تور اوغلیم فاتا (۱) بیرالی
بر تفکری یار اواسون بار کیتکیل اوغلیم

مختومقلی آیدار قالمیشام چوقدین
کونکل تلواس اورار کنار ایراقدین
هر یرده ساغلیغیم استه اول حقدین
دغا قیلیب حقه یلبار آزادیم

یزنی بویه ئیچوک ترک اداسینک بار
بو بول بیهوده دورسن گیداسینک بار
گل کیتماکیل اوغلیم چوخ ترخوسیم بار (۱)
قیغی خراجاته باتماغیل (۲) اوغلیم

قایمه گبر بندور کیتماک (۳) هواسی
ینه بیزدین بولار (۴) خلقینک طماسی
کونکلیم بی رد (۵) اتمه قیلمه ترخوسی
بر سفر ایشیدور قویبر آزادیم

قرآن اوقیب (۶) کرکین یخشی کلامدور
بی رحم اوغاندور دینی اسلامدور
قراقچیدور یوللار خیزدور حرامدور
اولور مینک یتر مینک (۷) کیتماکیل اوغلیم

کوراین سیناین بو گون اقبالیم
یختی کون وساعت کلیمیی سالییم
قصه ادیب جانیمه یتسه اجلیم
بو یرده هم بولسه تفر آزادیم

آزادی دیر بیله صفا سورالی
اسام ایبرالی سیناب کورالی

(۱) «ترخوسیم» - «درخواسیم»،

(۲) «باتمه کیل»،

(۳) «اسلام»،

(۴) «تنکه دور درهم دور»،

(۵) «نارو»،

(۶) «اوقاب»،

(۷) «قالار مینک» گورنیشلاری هم باره.

(۱) «فاتا» - فاتحه».

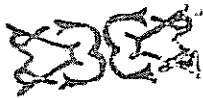

عشقېم باردور ، چنودين آتميش اسسه (۱) زياته
 قرق يل قوايم (۲) باردور درس آيدارغه فرهاده
 يوراکېم ياقېب اوده خوجمه بارسام داده
 کرم درياسی جوشېب يتير کايمو مراده
 قالسه کونکل تافيلماز چيچه بوجان دنياده
 مرد گراکدور آلماعه بو غريب قالان کونکليم

سحر توريب دغا قيل آمين ديسون فرشته
 نه باردور غافل ياتيب بيهوده اوتورشته
 ملک جهان توتديرماز ايلاسک مينک سرشته

عبدال اورتيسين گييب کيت ديوانه قاريشده
 يوقسه قالورسن قنھا سرگشته و غم کشته
 آيدان سوزينکه دايينک بواحاسين بالان کونکليم

مختومقاي نوش انديم غم بادهسين ايکي طاس
 اوج ايچر که رغبت يوق چون جاندين بولديم خلاص
 سرېمده سانسيز سودا ايچده و سواس الخفافيس
 کلينک برتدير ايلانک بودرده ايها الناس
 ديز چو کيب دم اورسه لار عيسي خضرهم الياس
 قالينماز زنده بولمز خود مرده بولان کونکليم (۳)

- (۱) «اسسه - حصه» ،
 (۲) «قوات» - قوت» ،
 (۳) «... ايندي بو اولان کونکليم» .

197

کونکليم

اويان خواب غفلتدن اجلسيز اولان کونکليم

اميد اوزب عالمدين درکاهه دولان کونکليم
 مردکراک لايدان چيقاره بو باتيب قالان کونکليم
 دويبسين درياهه ده هدي کورکانه کولان کونکليم
 سوز بيلان ايچين اگسار قبض اولوب دولان کونکليم
 جان فاني جهان فاني کفنگه چولان کونکليم

عالم لار سوزين دنکله نصيحتين آل کوتار
 تور حقيقت درکاهينه مناجات قيل قول کوتار
 رياضت نينک يوکيني آرقان يوزين سال کوتار
 بو ايش مردنينک ايشيدور مردانه دور (۱) قال کوتار
 کامل آياغنه باش قوي يلانچيدين ال کوتار
 توبه قيليب بر پيرينک توفراغنه بولان کونکليم

(۱) «مردانه دور» يرينه «مردانه وار» .

فراغت یاتیردیم نفسیمنی بسلا
توردی کونکل یار جمالین هوسلا
حقدین حاجت تیلا ب مرادین ایسلا
کوزیم اول یوللاره باقیب بارا دور

مختومقلی مجالیم یوق سویلایین
دوستلارغه دردیمنی بیان ایلایین
ای یرانلار یغلاماین نیلایین
عشق منی یاندیریب باقیب بارادور

75 دوکیب بارادور

غم دوماننی باسیب غریب کونکلیمنی
کوز یاشین ساقلامای دوکیب بارا دور
کیمدور رحم ایلابان سوریب حالیمنی
بوزوق کونکلیم ارکین (۱) یقیب بارادور

کرچه اود یاقسه لار عاشق باغیندین
اؤلوم آسان ارور دوست فراقیندین
دیجران منی قویبدی صبر داغیندین
فراق بوغون بوغون سوکیب بارادور

اول دور دورانیم چرخ بولاشدیردی
عم جانیم قوریتدی اود توتاشدیردی
عشق منی ناندیردی حددین آشیردی
یوراکیم ایچیمدین چقیب بارا دور

(۱) «ارکین» یربنه «کورکان» دیلان نسخه لار هم باره.

بو دنيانى كوچيب بارغان كوچ يالديم
ايشى نى بد آنكديم اوزين بوچ يالديم
اونكىن اويون يالديم سونكىن هيچ يالديم
خلق ايچينده دالى بوليب قاليب من

مختومقلى فاش ايلاكين صوزينكنى
فلك بر مشك ۱) خالك اتمان كوزينكنى
بو وقته دنك ياش ياياردنك اوزينكنى
ايمدى كور باق اولى بوليب قاليب من

234 قاليب من

جاهلليهنك جوشى چيقدى باشمدين
من اول جوشدين خالى بوليب قاليب من
بر غمه اولاشديم كيتديم هوشمدين
بو درد ايله دالى بوليب قاليب من

باشيم يوز هوسده كونكليم جوشمدين
كردابه دوشيب من ۱) دالى داشمدين
نجد داغمدين ۲) كزان هيجون عشقمدين
بانار اودلى لىلى بوليب قاليب من

يكتليك فصلينى قيشه يتيرديم
كاملليك كشتى سمين دريا باتيرديم
ييك فكره قالديم عقايم يتيرديم
تيريك اركن اولى بوليب قاليب من

۱) «كردابه دوشيب من» برينه «كردابه اوغراديم» يازيلان
نسخه لار هم بار.
۲) كابر قوليازمه لارده «نجد داغمدين» برينه «بخت داغمدين»
يازيليدير.

۱) «برمشت» برينه «مشتى» ديان نسخه هم بار.

الله عشقیده سر مستلار
دوش کلمز زبردستلار
کونکل پرواز ادا در دستلار
دوروز یوز غلاچلار بيله

کوب کویلار بيله اوتیردیم
بیامدم نه ایش بیتیردیم
گمراه بولدیم یول بیتیردیم
اوتیردیم بیوجلار بيله

بیکار قومای عمر تختی
اویاندیرساق اویمیش بختی
دغا قیلیم سحر وقتی
نالیهی قیلسام قوشلار بيله

مختومقلی توفیق آسام
بر او تپسام قوللوق قیلسام
بوراک آیدار بولداش بولسام
دم چکن درویشلار بيله

216

داشلار بيله

کونکل آیدار خاندین قالیب
کرسام داغلار داشلار بيله
بازغیمنی یاده سالیب
وزیم یوسام یاشلار بيله

هرکیم کورسام بر پیشه ده
منینگ کونکلم اندیشه ده
کوره سر ایچره گوشه ده
اولتورسام آغاچلار بيله

قری دنیا آل ایچینده
آدمزاد خیال ایچینده
جهان قلمل ایچینده
هرکیم یوز تلاشلار بيله

بر کیمسه بولبقدی دستی شرابی
 یلدین جای نمازی سودین محرابی
 اکنی آق ردالی باشیل نقابی
 اوغراشدی بر عجب ار ییزیم ساری

بولداش بولیب ییله یوردیم بر میدان (۱)
 میدان ایچره دولب اوتیرمیش مردان
 بر ایوان اوستینده چرلاب تورت یاران (۲)
 دیدیلار قولینکنی بر ییزیم ساری

فراغی دسب چاعیردیلار اتندیلار
 قند دینک دسب فولایمیدین توندیلار
 استخوانیم آلتیمیش باره اتدیلار
 دیدیلار مرد بولسانک یور (۳) ییزیم ساری

مخنوقلی باش کون عشرت سورماکه
 چی ایمسدورا کلانماکه دورماغه
 قراریم یوق اوتورماغه تورماغه
 آغرن آچیب دوزمیش یر ییزیم ساری

- (۱) «بولداش بولیب یوردی (یوردیم) کوردیم بر میدان»،
 (۲) «تورت یاران» برینه «تورت یردن» یازیلان یری هم باره
 (۳) «یور» سوزی نینگ برینه کار بوقچهده «دور» یازیلیبدیر»

323

یار ییزیم ساری

قزمی قیر سانیب قرق یول گچرم
 اگرکه میل اتسه یار ییزیم ساری
 قدم یرینه قانات باغلاب اوچار من
 دیسه دلبر عاشق یور ییزیم ساری

قرق یل قول قوشیریپ قوللیقده دورسام
 آلتی کونچه گورمن آلتیمیش یل یورسام
 بر شونچقلی بولسه گورسام جان برسام
 جمالین عرض اتسه بر ییزیم ساری

نه لایقلی یوزیم بار دور توتارغه
 نه آیری ققیم بار آندین کیتارگه
 امیدیم بار قویمای بلا بترگه (۱)
 درکاهیندین آچسه در ییزیم ساری

- (۱) «امیدبار قویننده ییله یاتارغه» دیان نسخه هم باره

يېتىدى يولېم داغ قايسىدور دوز قايسى
 آنكهاز كونكليم معنى قايسى سوز قايسى
 فهم ايلامز يول قايسىدور ايز قايسى
 اميد اوزيب قاچه بيلمن نيلاين

مختومقلې بو دنيانينك ناموسين
 يغيب دويريب يله برديم هاموسين
 فكر درياسينه عقليم كاموسين
 باتيرميشام چيقه بيلمن نيلاين

243

نيلاين

كونكليم ايستار كزسام دنيا عالمى
 قاناتيم يوق اوچه بيلمن نيلاين
 او قيرمن كورار من فوزالكلامى (۱)
 معنى سيني ساچه بيلمن نيلاين

چوخلار آنده غواص اولوب بوزارلار
 منگا ظاهر خالقدين پنهان گزارلار
 كل باده ده گلگون هراب ازارلار
 ال اوزادب اچه بيلمن نيلاين

اوى داشيندين شراب ايسين نوش قيلديم
 كيندى عقليم اوزيم ياماي جوش قيلديم
 مى مست بولديم درسيز قفا دوش كلديم
 روغسلت بولماي آچه بيلمن نيلاين

(۱) «بارچه كلامى».

181

يىلمز مېنىڭ

قام آيىب نامەنى كونداردىكىم يىلمز مېنىڭ
افسون اورىپ ھەد ھەدى اينداردىكىم يىلمز مېنىڭ
عرش اوستىنە قالدېرىپ مېندىردىكىم يىلمز مېنىڭ
تورت كىچە اوچ كون آغلاپ دېنىڭدىكىم يىلمز مېنىڭ
اشك مېنىپ عىسى دك يلىدىردىكىم يىلمز مېنىڭ

مېنۇن كىبى صحرا ھەد آغلاي آغلاي كۆردىكىم
كوزىم ياشىن مەرجان دك دوزىم دوزىم دوزىدىكىم
ورقە كىمىن كەشادىن اولىپ اميد اوزدىكىم
جوشغىن بربىب عشق اودى قىناب قىناب قىزدىگىم
شېلى كىمىن برداغى ياندىردىگىم يىلمز مېنىڭ

ھەد ھەد كىمىن فرنگدىن چىن ماجىنە باردىگىم
باغ ايچىندە باقىسىنىڭ (۱) ساچىن آچىپ كوردىكىم
سايما ئېنىڭ تاختىنىدىن سوزلاپ خېر بردىكىم

(۱) «باقىس» بىرنە «ياخس» دېان نىسخە ھەم بارە

قوش قونسوندىب سىرىمكە بېلىل ھەكىن قوردىگىم
چارشەنبە كون چاش وقتى قوندىردىگىم يىلمز مېنىڭ

سرخىنىڭ آرقاسىندە مېنۇن قوردى جادىنى
بىم اللە دىب باشلادى چاغىردى استادىنى
ھەقىدىن غىرى بىر كىمىسە اشىتمىدى دادىنى
قارق عاشق نغزە چكىپ شەلە اوردى اودىنى
گوز ياشىمىدىن سو آليپ سوندىردىكىم يىلمز مېنىڭ

شىروان خانىڭ سوداسى نە عجاب سوداھور
قېلىدىن بىران آغدىرسە قىامت كون رسوادور
يوز يىكرىمى صف قورلىپ ھەد ھەد مېنىڭ قوغادور
عاشق ايغىنىڭ جىرشىغىنى آقەز اوغىن دريادور (۱)
بىر جەرغەدىن قارق عاشق قاندىردىگىم يىلمز مېنىڭ

بىلىملىش شونقارم قىمىش قانات آق تورۇك
دنيا مىنى تايىدىردى بىر يانمى اتىدى اورۇق (۲)
جان و جىكر كويىيان (۳) تارتارقان قويماز تورۇق
ھەد تىكەندىن يوز غەنچە ھەد قارق گەلدىن بىر يارق
داغى داشى الايىب اوندىردىكىم يىلمز مېنىڭ

(۱) «عاشق لىق بىر خوشلىقەدور ھەد آقار دريادور»،

(۲) «اورۇق» بىرنە «غورۇق»،

(۳) «ئەلەك آلپان بولار» دېان نىسخەلەر ھەم بارە

مختومقاي سوزله بر توفوز فالك زهره سي
 يدى يلدیز قارداشی آينك كونيئك پاره سي
 نور ديدام يختيسي كوزيم آغى قره سي (۱)
 آب زمزم چشمه سي صفا مروه آراسي
 سليمانك عهديمنى سينديرديغيم بيلمز مينك

159

آد ايسلارين

كرم اتسك قادر الله
 دنيا ليكده آد ايسلارين
 طاهيم اويقوده قالميش
 بر آچياخان بخت ايسلارين

يوقسولليق بريمان بولدير
 فقير منم قوليم قالدير
 حلال رزق بر كسب بيادير
 كيميا آتليغ اوت ايسلارين

بالان دنيا ده يورماكه
 دوات بر (۱) عشرت سورماكه
 عمر اكلا ب كون كورماكه
 سكسان يل فرصت (۲) ايسلارين

- (۱) «دولت بر» برينه «دوست بر»، «دست بر»،
 (۲) «فرصت» برينه «نوربت» ديان نسخه لاره هم باره

(۱) «كوزيم آغى قره سي» برينه «آق كوزيمنيك قره سي»
 ديان نسخه هم باره.

حاجی بکداش عبدالقادر
حوجه احمد امام رضا دیر
فریدون بر اولیادیر
باریندین همت ایسلارین

فراغی عشقه اوغراشدیم
دریا کیردیم موجه دوشدیم
خور قالماسین پشتدین پشتیم
برقرار دولت ایسلارین

جوشه دوشیب سن

کل کونکل کوزلاکیل عالم جهانی
نادین اوچون بویله جوشه دوشیب سن
عالمده برسن دک یوقمی دهانلی (۱)
سیرینک داستان ایلاب فاشه دوشیب سن

منینک کیمین یوقمی دیب دنیا ده
سوکسه لار نیلار سن سن نامراده
شيله کویچلندی می عشقینک زیاده
حدینک بیلمای آشه آشه دوشیب سن

قدم قویسام صحرالاره چوللاره
کونکل قابنار سوز جوش ادار تیل لاره
ایل لار سنکاحیران سنهم ایل لاره
یاعقلینک آلدیریب چاشه دوشیب سن

(۱) «عالمده سنینک دک بار مودورقانی» دیان نسخه هم باره

بقا (۱) يوقدور صحبتينگه ساز بنگه
اعنبار يوق قيش كونينگه يازينگه
سن بودردى ياوبتمازدنك اوزينگه -
اؤلى كركدال نيشه (۲) دوشيب سن

مختومقلى همه يوله باش اورديك
چوخلار ييله كزدينك اوتوردنك توردينك
يلانجى دين نه حظل اندينك نه كوردنك
ايمدى سن (۳) اوتوز تورث ياشه دوشيب سن

باغلارهي

قسمت اولماز كيدام اوزاق يوللاره
نصيب قويماز كيدار يوليم باغلارهي
حيران مجنون بوليب چيقام چوللاره
باريب مسكن توتام سيزنى داغلارهي

اويون ييله اوغلانليغينك دميندين
كچديم كلديم كامل ليكينك چميندين
كونكليم لرزان بولدى دنيا غميندين
توتدى سينام چفرز چفرز داغلارهي

قايد قايده اوغلانليغينك رايدين
يتيب كلديم كامل ليكينك يايدين
باتدى باشيم چيغه ييلمان لايدين
ياده دوشر اونككى كزان چاغلارهي

- (۱) «بقا» يرينه «بقان»، «بار» يالى نسخه لارهم باره
- (۲) نيشه - «نه ايشه» معنيسنده
- (۳) كا بر نسخه ده «سن» يرينه «گور» يازيليدير

جاهل لیقده چهار طرفه آتیشان
بیاحزلیکده همه ایشه (۱) قاتیشان
عاجز قالب قریغه یتیشان (۲)
درد ادینیب اوز اوزیندین آغلارهی

معنی آنکلان مختومقلی سوزیندین
فکره دوشر قان یاش آقار کوزیندین
همه زادلار تغییر تفار اوزیندین
یارب یقیلمز می یک داغلارهی

339

ایزلاماین بولارمی
برکاکیلک آلدیرسه طرفه (۱) بالاسین
سایرای سایرای ایزلاماین بولارمی
بر بلبل یتیرسه قزیل لاله سین
حسرتیندین سوزلاماین بولارمی

کره سی الیندین کیتسه اشکینک
ثمیریب نورتیانه کوزلار اوشاغین (۲)
آق مایه آلدیرسه الدین کوشاکین
باغورین بوژیب بوزلاماین بولارمی

بالا مسسین دینکلار آسیب قولاغین
دوکه دوکه کوز یاشی نینک بولاغین
آق جرن آلدیرسه الدین اولاغین
مالای مالای کوزلاماین بولارمی

(۱) «طرفه» یرینه «کوروف» نسخہ سی هم باره
(۲) «کوزلار اوشاغین» دراکینه «باقار آشاغین» یازیلان
یری هم باره

(۱) «همه ایشه» یرینه «خام ایشاره» دیان نسخہ هم باره
(۲) «یتیشان» یرینه «یتوشان» یازیلشی هم باره

آغساغينك اليندين آلسانك آغاجين
يمان درده دوشر تابماز علاجين
بر كويچلي دشمانه دوشسه مكاجين
جو جيغي ني كيزلاماين بولارمي

آيرالغه آدم اوغلي نيلا مين
كيم قالور گورماين اجل حيله سين
مختومقلي حيوان بيلسه بالاسين
انسان باغرين دوزلاماين بولارمي (۱)

مبتلا قىلدى

ايا دوستلار فلک جبرى
باشيمنى مبتلا قىلدى
آيردى سوار بالامدين
يورا كيمنى يارا قىلدى

اوتدى خوشوقت خرم و قديم
بوزيلدى طالادين تختيم
يانكى بيتان بر درختيم
خران بادی فنا قىلدى

شوم اجله بولمز چاره
جبريندين قالديم بوزاره
يورا كيمگه سالى ياره
غريب جسميم ادا قىلدى

206

قايسی يىلمىدیم

عبدال منكا ابدجامين سونالى
مسجد قيسى، خراب قيسى يىلمىدیم
اول گوزله جانيم بريب يانالى (۱)
آباد قيسى خراب قيسى يىلمىدیم

براندیشه تاب اتمىدیم توز بولدىم
توفراق بولدىم آتش بولدىم سوز بولدىم
داشدين بيشدىم ايچدين كويدىم كوز بولدىم
كتار (۲) قيسى كباب قيسى يىلمىدیم

گوزار اتمىدیم بر مكنسىز مكانه
سيران اتمىدیم بر ميدانسىز ميدانه
حيران قالدیم بر جهانسىز جهان
ييت قيسى هم باب قيسى يىلمىدیم

(۱) «اول كدازده جانيم اراب يئالى» ديان سطر هم باره

(۲) «كتار» يرينه «كنار» يازيلان ندره هم باره

ايندى بىردم قراريم يوق
بو منزلده دوراريم يوق
بو سوزدين هيچ خبريم يوق
خبرسىز يئىنوا قىلدى

يانيب پروانه دك هر دم
يوراكيم دولديريب يوزغم
قدیم خم كوزلاريم پرنم
بوجا نيمغه جفا قىلدى

غمىندىن اور تانيب سوزان
چكارمن ناله افغان
فراقينده گوزيم گريان
نيتاي نيلاي گداقيلدى

مختومقلى چكار فریاد
منیمك احرايمه هیهات
فالک نینك الكیدین مینك داد
منیمك بختیم قرا قیلدى

نفسه اولدیم اوزیم بیلمای خرص اولدیم
عقل ایشین دوغری ساندیم ترس اولدیم (۱)
هراشیادین یار صفتین درس آلدیم
قرآن قیسی کتاب قیسی بیلمدیم

مختومقلی اول مکانده مکت اتدی
شیخ لار توردی یکتینلار دی رقص اتدی (۲)
هر اشیادین یار جمالی عکس اتدی
آب قیسی دور شراب قیسی بیلمدیم

284

یغلاب کچر حالیمغه

کینک گورانی غم باسیدور اوزیندین
باش هم کلسه یغلاب کچر حالیمغه
باغیر یاشین کونکل دوکر کوزیندین
باش هم کلسه یغلاب کچر حالیمغه

قری لیقه دوندار یکت چاغلاری
گدا ایلار ناج ایه سی بکلاری
قورشین دک اریدور قاف دی داغلاری
ناش هم کلسه یغلاب کچر حالیمغه

عالم ایچره بر آه اورسام بر ضربه
ادا بولیب انسان کولمز، فیل قره (۱)
قفلانک کویچدین قالار دونر قورت گربه
قوش هم کلسه یغلاب کچر حالیمغه

(۱) «ادا بولماز انسان کلمز بر قره» دیان نسخه هم باره

(۱) «ترس اولدیم» یرینه «درست بیلمدیم»

(۲) «شیخ لار دوردی یکتینلاری رقص اتدی» دیان نسخه لار هم باره

بشیمان من ادا ان امیش کارمادین
بی پروایم بولان بوامیش باریمدین
بولدش بولان یاته بیلمز زاریمدین
دش هم کاسه یغلاب کچر حالیمغه

حق عشقیدور بیزنی قویان کوزلاره
بو کوزلاردور قسمت بولان بیزلاره
بلبل تیل سیز قالار بارسام یازلاره
قیش هم کاسه یغلاب کچر حالیمغه

آنکلامان عشق دردی نینک کانیدین
بو سوز کچمز یاتانیدم یانیندین (۲)
عشق دوشان امد اوزار جانیندین
لاش هم کاسه یغلاب کچر حالیمغه

فهم ایلابان مخومقلی سوزینی
درده دوشیب یشه دیرلیر گوزینی
شاد کلانلار توته بیلمز اوزینی
خوش هم کاسه یغلاب کچر حالیمغه

(۱) «برسوز کچمز هر نه اتسنک یانیندین» یالی سطرلار هم اره.

۱۱۹

عالمه بلکلیلدور

دوستلارا دوستیم منینک جانین شیرین سوکلیلدور
جان کبی (۱) پنهان جهانده عالمه بلکلیلدور

دیرم من عاشقه اوز ایلمه قتل ادارم (۲)
آندین اول من بیغمی بیخدا ادیب آلمالیدور

غیر ایله بزم ایلاب کراتسه خوش کوشکنی یار (۳)
هچاس ایچره یاد ادیدینگ اول غریب فایغلیلدور

گوز سالیب (۴) بارسام آنکا قندین اولورسه گوزاری
قوتسام اول یرده وطن اول یرکی آتیمک ایلیلدور

(۱) «تکین»،

(۲) «دیدنی یار عاشیقیم اوز ایلمه قتل ادام»،

(۳) «غیر ایله تبسم ایلاب ایلاسه خوش کوشکنی یار»،

(۴) «باش ییلان» یالی گورنیشلار هم باره.

اوز که عاشقلارنینک اواسه پای بندی زلفینه
من غریب نینگ بند آنکا (۱) هم آياغی هم الیدور

ياز كلور (۲) وقتده گيدار غفلته چيقيش كوزلاريم
آجايين ديسام آچيامز نه آغير اويقولىدور

ييلماين سورانلاره آيدينك بو غريب آديميز
اصلى گرگرز يوردى اتراك آدى بختوعلى دور

66

تورغىل ديديلار

بر كيجه ياتيرديم تونينك يارينده
بر تور آتلى كليب تورغىل ديديلار
خپره يز بار سنگا فرصت جاينده
شول برده ارلار بار كوركيل ديديلار

نظريم يتيشكاج اول تور مردانه
كونكليم جوشه كلدى باشيم كردانه
شول برده بار ايدى ايكي ديوانه
دورمه اوغلان آنده بارغىل ديديلار

اول ايكي ديوانه توتدى قوليمدين
آلديلار كيتديلار دورغان يريمدين
براشارت بولدى آينك ييريندين
سيراتده بوليبان دورغىل ديديلار

(۱) «من غريب بنده آنكا».
(۲) «ياز كلور».

اوتیربیدی چیتدی ایکی پیرزاده
گوزیندین یاش آقار آغزی دغده
هو حق دیب چیتدی آتلی پیاده
آدم ایندی گلار کورکیل دیدیلار

بر دورت آتلی سگادی باری سبزه باز
عصالاری یاشیل آتلی طبله باز
مجلس حلقه سینبی قورماک بویله آز
آدم کوبدور اولوغ قورغیل دیدیلار

داشدن چیتدی آلتیمیش آتلی کوردیلار
مخت دیب باری قارشو یوردیلار
ساغلق سلاستلیق بربر سوردیلار
دورماک اولوغ جاہ یورکیل دیدیلار

بر آتینگ آردینه منی آلدیلار
سیرمده شول جاہ باریب دوردیلار
تما اوتیردیلار مجلس قوردیلار
اوعلان منکا آراکیرکیل دیدیلار

علی دور دیدیلار توبدی دستیمدن
بوریه دوشاکیمنی آادی آستیمدن
من بامدیم برزاد قوبدی اوستیمدن
بولغان دوراندور سورکیل دیدیلار

حیدردین سورادم بارچه آد مه آد
حصرت پیغمبر اولدور بولمه یاد

اول اسلام خوجه دور اول بابا دور یاد
اول ویس القره دور ییلکیل دیدیلار

اول بهاولدین دور اولده بر ار دور
اول زنگی بابادور اول نامدار دور
اول سویا نشیب دوران تورث چهارار دور
مقصرینک نه بولسه سورغیل دیدیلار

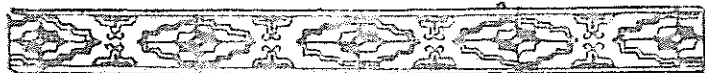
شول وقنده بر ایکی دوران شیخ شاب
بو اوغلانه فاتا بریک دیدی صاف
اول اوتوز انیا اول اوتوز اصحاب
باریسی شولاردور ییلکیل دیدیلار

رسول چاغیر آیدار یا شاه مردان

ایا اسلام خوجه یا بابا سلمان
ابوبکر صدیق یاعمر عثمان
یوقینک مقصدین برکیل دیدیلار

اسلام بابا سلمان بویریلدی مرده
پیله نی توتیب سالدیلار درده
کیتدی عقالیم هوشیم یاتدیم شول یرده
عرشده فرشده نه بار کورکیل دیدیلار

یل بولدیم یوکوردیم یرینک دامارنه
نظرم توقیددی عرشینک کمرنه
جبروت عالمینده جلیل سیرینه
کلیب اوزینگ قراب کورکیل دیدیلار

ناكه خيال اتسم اله كئيرديم
ناكه باقسام آنكا نظر يتيرديم
بو حال اياه من فراغت ياتيردم
يوزيمه توپكيريب تورغيل ديدلار

ومسول الله آيدار اصحابلار سورينك
اوغلانى اوزاينك بر فاتا برينك
بويردى تورت آتلا اتينك تاشرينك
كتيركان چاينكده قريغيل ديدلار

توروب مختومهلى كوزين آچيبدور
ميرينه نه كوبلار گليب كچيب دور
اسريك نردك آق كوفيك لار ساچيبدور
اوغلان الله يارينك بارغيل ديدلار

بوالديم گور يازله

بازيم ياد اديب يوزيم خك اديب
سحر نالاش بيلان بولديم گريانه
دندهدين ياش توپكيب سينام چاك اديب
تلبه دك اوزيمنى اورديم هر يانه

كونكيامنى كچيرديم جمله جهاندين
نه جهاندين بلكه ل اوزديم جاندين
حضردن عيسى دين شاه مرداندين
همت استاب قدريم سوي آسمانه

آسمانينك يوزيندين كهكشان اوچدى
ناكبان اوچ اره نظرم دوشدى
ايكى ياشيل كيميش بر سفيد پوشدى
كوزيم كوردى تيلم كلمز فرمانه

بولار بويله ديكايچ يربىدىن تورديم
 بو كوردىم اتاكنه اليم يتيرديم
 مست بولدىم سست بولدىم 'وزيم يتيردىم
 كب كلام تاجدىم قالدیم حيرانه

ديدارلار اوچ كيشى بولدىق استادىنك
 داىما دستاندور عالمده آدينك
 مختوۋ قلى و قندور ايسته مرادىنك
 بو سراجىنى آچار يا بر ديوانه

يىرى كليب الين كو كسىمه اوردى
 يىرى بر تىخ يىلان بورا كيم باردى
 آغيزمه آغزىن قوب يىرى دم اوردى
 ديدىلار عرضىنك دى شاه مردانه

بولار بويله ديكايچ تىلدىم آچىلدى
 قانه قانه مى محبت ايچىلدى

كونكلىمه يدى دُر سوال كچىلدى
 ديدىم رخصت بولسه كلىن زبانه

ايكى اوزىن اردور بر قىسغه قددور
 ديدىلار خوشوقىدو، بخشى فرصتدور
 سوزىنك بولسه سوره، دىرلار روغى تددور
 كونكه كلان سوزىنك كلىن بىانه

ديدىم كو كدىن آغىر يردىن مرد نهدور
 دريادىن باى نهدور داشدىن سخت نهدور
 اوتدىن ياقىچى نه بوزدىن سرد نهدور
 زهردىن آجى زاد نهدور بو جابه

يالان ترحمت آغىر بولار آسمادىن
 قهرسىز بخشى سوز كينكدور جهاندىن
 منافقىنك كو كلى سخت سنكستاندىن
 اهل قانغ منكرار بحر عمامه

جبرانكوجى حاكم يانچى كوزدىن
 بخىلدىن ديلاىك سوبق دور بوزدىن
 فقيره جبرانك آجى زهردىن
 او كيت دور بو سوزلار بيزدىن نشانه

ريگان ايلادی

قيغی شعله عزیز عمریم سولديرپ
شوم فلك عنايم ريگان ايلادی
بازان کتابلاریم سیله آلدیرپ
کوزلاریم ایزینده گریان ايلادی

غافل یقده دشمان آلدی داشیمیز
دل شاندی هر یانه دنکی شوشیمیز
باش یالده بر کتاب ادا ایشیمیز
قیزیل باشلار آلیب ویران ايلادی

بر نیچه میز قولی باغلی قل بولیب
نیچه لار ایزینده سارشارب سولیب
کیچی بریب آئینک بهاسین آلیب
هر کیچه بر بلی بها ايلادی

شوم فلک بیررحم منکا بیلدیردی
آغلامدین گئل یوزلاریم سرلدیردی
قوتلارمه کتاییم سیله آلدیردی
دشمانیمسی جیحون دریا ایلادی

نیچه لار دنیا، بولدی بر کبشی
نیچه نینک آغزینی دولدیرمز آشی
نیچه نینک ماتمیدین قوتلیمز باشی
گیجه گوندیز واولتا ایلادی

کریلرور شوم فلک جبری جناسی
بالاندور ایفانمانک عهدی وفاسی
سختور سقلى یوق بو سوزینک سطاسی
فلک الف، قدیم دوتا ایلادی

www.tabarestan.info
تبرستان

تورت فصلیم نار بولدی داغلار اریدی
دیریلار اوچدیلا اولی یوریدی
گیدان. باریب حقه مانگای دیریدی
ایلیم نینک زبانی آزادیم قنی

تورداقلار سیل بولدی سیل لار قوم بولدی
خُم لار جام بولدیلار جاملار خُم بولدی
هراسلار یاس بولدی پشام شَم بولدی
کونکایم نینک آرمانی آزادیم قنی

اولی لار دیرالیم عرضه باردیلار
حقه دین برکلا منی بازیب سوردیلار
چوخ یالباریب قویبر دییب توردیلا
دیریلار دورانی آزادیم قنی

کافرلار بولیدور یغلاب مسلمان
حقه یالباریب دور خضر سلیمان

بوغ بولوب کوتارلان عرشه اول عمان
کونکایم نینک یهوانی آزادیم قنی

آرمانیم یوق فلک بر سواش قیاسام
یاقتسانک باسیسام یاسرینک آلسام
سگ لاره آش ایلاب بازارغه سالسام
باغیم نینک ریحانی آزادیم قنی

گوشلار اشتکاج باری کر بولدی
داغلار ارباب آفدی داشلار یر بولدی

ماللار قران سیز پیرلار کور بولدی
صاحب لار قرانی آزادیم قنی

آزادیم قنی

فلک آیدار ایدیم سن دوجار بولدینک
کوزم نینک نورانی آزادیم قنی
یوراکیم سوغیریب سگ لاره بر دینک
شهریم نینک سلطانی آزادیم قنی

امام سیز قالاندور مسجد محرابیم
توغمدی نورماچیب اول دام تاپیم
یاووز قالدیم سیل آلیبدور اطرافیم
کونکایم نینک عمانی آزادیم قنی

شکرلکدین زهر بولدی سوزلاریم
زغیراندک سارغاربدور یوزلاریم
قوت کیتدی غبارلادی گوزلاریم
منبریم آزانی آزادیم قنی

زمن يوزن سبا تومان ايلادينك
ديكىل فلک كيمنى آمان ايلادينك
فراغىنى سن بى ايمان ايلادينك
ناميسيم ايمانم آزاديم قنى

gymon

Ilparnang donk su
unon

180

آتا مينك

آلتميش باشده (۱) نوروز كوفى اولي
توردى اجل يولن توسدى آتامينك
بودنيانينك ايشى بويله ميش بلى
عمرى نينك طناين كسدى آتامينك

آغير دولتلاره كونكل قويىدى
بو جهانينك عشرتيني مويىدى
اسكى شالدين آرتيق پوشش كيمدى
آخرت اوى بوادى قصدى آتامينك

ديردى دنيا دورمز عمره باقى يوق
كوندیز روزه كيجه بواسه اويقى يوق
منكر ييلمز مخاص لارينك شكى يوق
بيغمبر دوستيدور دستى آتامينك (۲)

- (۱) «آلتميش باشده» (پيشده) ديان نسخه لار هم باره
(۲) «بيغمبر دوستيدور دوستى آتامينك» بارلان برى هم باره

گورماسام سويلان اوى ييله چيندين
مقصدينه يئار ييقلان چيندين
ياريسى ملكدين ياريسى چيندين
مجاورسيز بولمز اوستى آتامينك

نقبا (۱) دىرلار اوچ يوز اران اوغراشدى
چاپلنده آتامه نظريم دوشدى
نجبا (۲) بارسام هفتن لاره قارشىدى
بولار دورور چين بيوستى آتامينك

عالم ايچره آدم قالمز آد كزار
بو سرلاردين جهان خلقى ياد كزار
جانى (۳) جنت ايچره كو كده شاد كزار
يرده خوشوقت ياتار بيوستى آتامينك

مختوم قلى كيزلى (۴) ميرينك بار ايچده
كامل تاسانك قيل قولديغن هرايشده (۵)
محشر كون قىغى سيز كيرار بهشته
هر كيم چيندين بولسه دوستى آتامينك

(۱) «نقبا» يرينه «نبه» («فتا»).

(۲) «نجبا» يرينه «نيچه»، «بخبا»،

(۳) «جانى» درا كينه كابر نسه ده «جايى» يازيليبدوره

(۴) «كيزلى» يرينه «كيزله» نسه ده «هم بار»

(۵) «هر ايشده» درا كينه «سرشته» يازيلان برى هم باره

عبداللّه

من گيدالينك دوقوزيل دور اوتاني
قايدە وطن توتدينك قرداش عبداللّه
دولانمزمى انسانلارينك كيدانى
قايدە وطن توتدينك قرداش عبداللّه

داغه عرضيم آيديب توتدم خبرينك
لال بولبدور تيلي ديمز آزارينك
آتا انا سيز نه دور سنيك قرارينك
قايدە وطن توتدينك قرداش عبداللّه

قورقى پيداسى بوق كيداجك جانە
عمر آخر بولدى دولدى پيمانه

ياده من دوشدينكمى دوييسيز عما نه
قايدە وطن توتدينك قرداش عبداللّه

اوستيميزه هجران اودى سفيلىدى
قوتيم گيديدور ديزيم افيلىدى

قان يغلاب آتامينك يىلى بويى كىلدى
قايده وطن توتدينك قرداش عبدالله

بوزيم توتيب چىقديم جاندار بارينه
اوزيم روا كلدیم هجران دارينه
دوزه ييلمان (ييتين لارينك؟) زارينه
قايده وطن توتدينك قرداش عبدالله

ابله گونده يوقدور منينك قراريم
درد اوستينه آرتدى قايتە آزاريم
ياد بولدى وطنيم اويم اوزاريم
قايده وطن توتدينك قرداش عبدالله

گوش توتارمن هر ديبيلان سوزلاره
جفا بردنيك هجران ييلان ييزلاره
اوزيم اورار بولديم اوده كوزلاره
قايده وطن توتدينك قرداش عبدالله

كوليب اوينامديق بيله شاد بوليب
باشدين كيتدينك بوتين ييزدين ياد بوليب
مختو نقلى زار آغلار مات بوليب
قايده وطن توتدينك قرداش عبدالله

ستاره

319

بولار كلمدى

كوچى قونى بيرله كيتدى (۱) عبدالله
همه كيدان كىدى بولار كلمدى
محمد صفا كيتدى كمك برماكه
اوزادانلار كىدى بولار كلمدى

اناسيندين (۲) آيرى ياتمز اوغلانلار
يارب كوران بارمى بولاردن ايللار
آيلانلار آيلارى دولانلار يللار
آيلار يللار كىدى بولار كلمدى

خسته دين ساغالدى زهر دادانلار
حقين آليب كىدى قوين كويدانلار (۳)
آلتى آيلىق يولغه كعبه كيدانلار
حاجى بوليب كىدى بولار كلمدى

- (۱) «كيتدى» يرينه «كوچدى»،
- (۲) «اناسيندين» يرينه «آناسيندين»،
- (۳) «يفجو آليب چىقدى قوين باقلار» يازيلان قوليازمه لارباره

یراقدین یاقیندین باریب کلانلار
بارمیدور بولاردین کوریب ییلانلار
هندوستانه بزرکنلیک قیلانلار
مالین ساتیب کندی بولار کلمدی

یولوقدی بر دولی، دکنی بر باران (۱)
یرین یوردی برله ایلادی ویران
بیرسی نینک یاری ایزینده حیران
کوزلاری یولددور بولار کلمدی

یقیلانینک باغری یردین قالمز می
هیچ باران کالمز می آغلان گولمز می
اوتاندین کچاندین سورسانک ییلمز می
ییلینملار کندی بولار کلمدی

مختوقلی دردی قویماز یاتماغه
اوغرین ییلمز سورای سورای کیتماکه
یردین جواب چیقمز خبر توتماغه
کوران ییلان باری بولار کلمدی

(۱) «داریدی بر دولی یولوقدی باران» دیان نسخه هم باره

235

چودیرخان اوچون

احمد پادشاه دین خبر آتماغه
اونکمدی اقباللار چودیرخان اوچون
ساغ باریب سلامت قایدیب کلماکه
اونکمدی اقباللار چودیرخان اوچون

یابلار دونکب قالدی یاغیشلار سیزمان
بولیت بوکالادی بو درده دوزمان
زمین ضایع بولدی فلک لار یازمان
کوزده یاشی سیل لار چودیرخان اوچون

قضا قهره موندی یرین سیندورسه
فلک خیال اتدی مهرین ایندورسه
دوربا جوشه کلدی سردین قاندورسه
مشتاق بولدی کول لا چودیرخان اوچون

ایزینکده بولدی لار (۱) ایل انتظارینک
امید ییله کردی آنه خال یارینک

(۱) «ایزینکده قالدور».

آتا نظر بولدی چکارگه زارینک
کوزلای کوزلای بوللار چودیرخان اوچون

بارسه فایی بلی سلطانده خاندە
ایللار بیلمای قالدی آرمانی جانده
قضادور قسمة تدور بزدده کرممانده
مگر تارتدی قایلار چودیرخان اوچون

قره لار گنک بولدی فاللار شوم بولدی
یارانلار کم بولدی یوللار بیم بولدی
چشمه لار خشک اولدی داشلار قرم بولدی
گویا بولدی تیللار چودیرخان اوچون

مویله مخته مقلی عالم دیسوللار
جایی جئننده دور گواه بولسوللار
حق رحمت انسون دیب دغا قسوللار
تمام اولوس ایللار چودیرخان اوچون

کلعدار اویناشار

کیرسام باریب سوار یارینک داغینه
آسمان قالیب اول کلعدار اویناشار
سیران اتسام دومان باسان داغینه
حمه اوریب ایکی شاهمار اویناشار

ایکی مرال آب کوثر گوزارده
من فقیرنی اورتاب دوران نظرده
عشق سوداسی رواج تفان بازارده
ساتقان بیلان اول خریدار اویناشار

کیردیم باغه بوتین دنیا خرج ادیب
باقدیم گلکه آرمان بیلان خیرچ (۱) ادیب
گللار بیلان بلبل بیرکه اورج ادیب
آلما بیلان اینجیر و نار اویناشار

(۱) «خیرچ» - بو یرده خروج معنیسینده.

Handwritten text in Persian script at the bottom of the page.

بخشی سوزلار جای ایلایر دل ایچره
نر هم چقسه دورا بیامز سیل ایچره
ار یگیتلی بر قرارلی ایل ایچره
هیچ اونکیشماز نامیس وعار اویناشار

Керек сар
ла

فلک ایله هجران حمله آتیشیب
نامرد یورمز مردلار بیلان قاتیشیب
مختومقلی منکلی یاره ساتاشیب
باش کون منینک بیلان گل یار اویناشار

Керек сар
ла

Томарго: сар
сар сар сар сар
сар

41

دوراسینک کلور

کوزل بار دور کوزلاردین زیاده
آنینک خدمتینده دوراسینک کلور
ادبلی ارکانلی ملایم زاده
تا اولینچانک بیله یوراسینک کلور

کوزل بار دور اوزین بویای آلقیمی
قرانکلی کیجده دوشار یانقیمی
سوزلاکان سوزلاری مثلی بال کیمی
تایب نیرده بولسه آلا سینک کلور

کوزل باردور کونده کورملی
شول کوزلینک سیاه زلفین اورملی
دوکیب خزینه نینک بارین برملی
آنینک خدمتینده بولامینک کلور

بعضی کوزل سیر که باسار داشینی
 آرتمز یومز تاباشینی داشینی
 سیلامز آتاسین انه یاشینی
 آنینک خدمتیندین قاجاسینک کلور

کوزل بار دور آق کاغذدین بیلاکی
 جان ایچینده ییله بولار یوراککی
 شیله کوزل بولار مردینک کراکی
 نه حاجت ایسلاسه براسنک کلور

مختومه‌لی سین کراکدور کوزله
 هر نه قسمت بواسه تارتار ازله
 دنیا مالین خرج ات بخشکی کوزله
 یامانینک یانیندین کوچه‌سینک کلور

بو ایشی

بنده‌من بد ایشه باتیرلیق اتمه
 آلدینکه قویارلار اول کون بو ایشی
 نفسه اویمه شیطان راینه کیتمه
 خجالته قویار بیلکین بو ایشی

نفسینک آیدار اورغین بو بر حضور دور
 جانینک آیدار های های تنکری حاضر دور
 سن گورمه‌سنک اول هاسنکا ناظر دور
 اوتانغین ایمنگین قویغین بو ایشی

بر یولده کنه بار بر یولده ثواب
 عرصاتده سندن ایستارلار جواب
 حلاله حساب بار حرامه عذاب
 شکی یوقدور یاده سالفین بو ایشی

عمرينك كچيب بارشان يازدور برساعت
نه بولار بو يازده ايلاسنك طاعت
نوابه شاتايق بار جر مه خجالت
بوينينگه آلمانين كلگين بو ايشي

باشينك گونگه، كو كسينك يله كوترمه
كونكلىنكه قور قينى چاله كتيرمه
بوراكده يوق سوزى تيله كتيرمه
اخلاص قولاغينه چالغين بو ايشي

مسافرسن مقيم ايشين قورارسن
بي بقا دنياده ناچه دورارسن
موند نه ايش اتسك آندء گورارسن
بخشيدور يماندور شول كون بو ايشي

شيطان آيدار شيرين ايشدور آزا قوى
رحمان آيدار نفس اميدىن اوزا قوى
مختومقلى تور قولينكى كوزه قوى
اكر دوزه يلسنك قيلغين بو ايشي

هريانه

يارسيزليقدن يمان ايش يوق
كوز ساليب كزسام هريانه
يا يارادان بر همراه بر
كوب مشقت دكدى جانه

بر يار بر كين اتلى قانلى
كونكلى كيمك كوكسى ميدانلى
تيل بيلان عقلى كماللى
يوزى هم بولسون گوركانه

قدر بيلاندين داش اتمه
ناقدره يولداش اتمه
تيل بيلمز (۱) بلا دوش اتمه
ساده تيل بولسون تركانه

(۱) «تيل بيلمز» دراكينه كابر بو قجه ده «بيلينمز» ياز باييدير.

3017

قاشی یای

بر دلبره دوش بولدیم غمزدسی اوق قاشی یای
کون حیراندور کورکیندین حجاتنده دولغان آی

جانینک برسنک جایزدور بویله صفت محبوبه
هیچ کورمدیم آنینک دی باشی دوغری کوکسی تایی

غلغله دوشدی قوفوز هم جینگ جینگا دوشدی چنگ
چنگ شوقیندین اول نکار نه ناله غه دوشدی نی

نه عشرتدور عاشقه جنت ایچره جمالی
آیرالیق نینک آتشی تموغ ایچره ویل وای

اول دیده دلداردین بولمه ینه بی بهره
قالماغای سن منینگ دای عقلی آزو کور که بای

۱۱۴۵

کرمی کویچلیدور گورکین
دغا قیلیب الینک کرکین
هرنه برسنک تیزرک برکین
اعتبار یوقدور بو جانه

بوی اوزین پس بولماسون
حددین آشه مس بولماسون
عقلسیر ناکس بولماسون
ماده دین بولسون ترکانه

بخشی عیال اله کلیمز
نادان بخشی قدرین بیامز
عیالسیره مدار بولمز
دونسنک حکمی سلیمانه

درویشلاره یولسیزلیغی
یکیتلاره مالسیزلیغی
الهی عیالسیرلیغی
کورکزمه کین مسلمانانه

مختی مقلی یانسام ییشسام
اینانمازلار اوده دوشسام
هواسیم بار بر قیز قوچسام (۱)
دیشام سوزلایم ارکانه

(۱) «قیز قوچسام» درآگینه «یار قوچام»، «بیل قوچسام»
یازیلان نسخه لار هم باره

ایسته سه عالملا رنی شیطان آلداب شر قویار
خالاغانه خلیل دك اوغلانینه بردی پای

مختومقلی مداما دغا قیلار درکاهه
سایل من محروم اتمه درکاهینکدن یاخدای.

310

بو دردی

کشت ایلادیم کزدیم عشقینک داغینده
نه بلادور کیمه چکر بو دردی
عشق داغین آسسالار گوکینک بوینیندین
کوک تترایب چکه ییلمز بو دردی

عشق اثر اتمسه یانمز چراغلار
عشقه دوشسه قوشلار انگرار قورت آغلار
اکیلور هیبتلی قوتلی داغلار
داشلار اریب چکه ییلمز بو دردی

کیمدیر عشقینک یو کین چکن مردانه
فلک کوردی قورقیب دوشدی کردانه
زمین جنبش ایلاب قالدی لرزانه
چوللار چیداب چکه ییلمز بو دردی

بەشت قاچىب چىقىمىش عرشىنىڭ اويىنە
 تموغ قورقىب اينىمىش يىرىنىڭ تىينە
 قاچدى دريا آدم آلدى بويىنە
 تورت يوز يىلاب چكە يىلمز بو دردى

مىختومقلى چكسنىڭ دردى دوكوندىن
 عاصى بولپ شكات (۱) اتمە بوكوندىن
 بو اولمك آيرىلمق قاليدور اونكىدىن
 پدر يىزە مىراث قويىمىش بو دردى.

233

نامەسن

اھلاسنى گورمە مىشام دلدارىم
 قمرى موسن نابل موسن نامەسن
 شەكىن كونگلىم خىالىنىڭدە آلدارىم
 باغ ايچىنىدە كلكونموسن نامەسن

قراقچىمىنىڭ ياسىدىنىڭ خىرجە مىنىڭ
 ساقىموسن ياشاربەنىڭ يا جامەنىڭ
 يايلىموسن ياكوندىزىمىنىڭ كىچەمىنىڭ
 يا آيموسن ياكونموسن نامەسن

يا مشكەرسىن يا فوقىزار غنىرمىنىڭ
 آيدا يىلەن ياچرخموسن چنبرەمىنىڭ
 يا دريامىنىڭ ياموچموسن لىنىرمىنىڭ
 يا كىردابمىنىڭ يا غوغونمىنىڭ نامەسن

آلتیاموسن کومیشموسن زرموسن
یا یرشموسن یا کرسموسن یرموسن
یا یاقوتمینک یا مرجمینک درموسن
یا چراغمینک یا روشنمینک نامهسن

مختومه قلی کچ ناموسدین عارینکدین
ال کوتارکین بو وفاسیز کارینکدین
جهان دولی سن غافل سن یارینکدین
یامست مین یا شیدامینک نامهسن

343

کوردینکمی

یختی سالور کیدار ظامت تونینده
مینگ صاحب جمالیمنی کوردینکمی
بهار ایامینده هیات کونینده
مینگ صاحب جمالیمنی کوردینکمی

عنقا صفت هودیب آسمان اوچان قوش
کیجه سی تیریکدور کوندیزی بیهوش
نواهی جنده لی اکنی خرقة پوش
مینگ صاحب جمالیمنی کوردینکمی

قان ادیدور فلک یریم عراقده
المدام گزارمن یاردیب سوراقده
کعبه طرفینده شامده عراقده
مینگ صاحب جمالیمنی کوردینکمی

رومده (۱) قیجاقده چینده ماچینده
ظالمیل (۲) اورنینه عرشینک ایچینده
اقلیم دکراسینده فلک بور چینده
منینگ صاحب جمالیمنی کوردینکمی

عاشقلار آهنده قلزم دورینده
قطبته الاسلامده جیحون بحرینده
سودان (۳) صحرامینده عیسی شهرینده
منینگ صاحب جمالیمنی کوردینکمی

حضرت عالی اتکاج عالمه دغوی
قافدین قافه دوشدی حضرتینک چاوی
یا اقلیم ایسی احمد بساوی
منینگ صاحب جمالیمنی کوردینکمی

مسکن توتمیش قره داغینک بورینده
علی نینک ماکینده عیسی اورنینه
یرینک آرقاسینده کوکینک قرینده
منینگ صاحب جمالیمنی کوردینکمی

مختره قلی چکر یارینک غمین
کزیم تافه ییلمز روی زمین
یا آدی جبریل حقیقک امینی
منینگ صاحب جمالیمنی کوردینکمی

(۱) «رومده»-«حرآمده»

(۲) «ظالمیل»-«ظالمیل»

(۳) «سودان» یرینه «سدره» یازیلان نسخهم باره

212

بغیریم دیلانییم

دردلی دابر تیلاشور سن کل باری
دولایق دورمینگده بغیریم دیلانییم
سورایورمن منیم سندی برناری
سنی سورامقده یوقدور یالانییم

اگر کنکاش سالسام یاده بیلیشه
دیرلار شیرین عسل یاغه کلیشه
سحر یازیغیم چون تورسام نلیشه
اؤل بر یار بولور یاده سالانییم

بیلان یاننه منکزار قمت درمن
تانیمره دوشیب دکمه یردمن
قادر قسمت اتسه منگا بارهمن
سنینک کیمین یاردور منینک اولانییم

هر دلبر کیم کونگل اوین یاریدور
 یاتان بختین اول یرادان یوریدور
 قرغیشیم داشلارنی مومدی، اریدور
 یرفوداق یارادور آلقیش قیلانیم

گوزل کور کینک کوکده کوندین آیمز
 نگی دستنبلی ایسغان دویمنز
 مخته قلی باش برسه بایمنز
 مهریمی ایندارب نظر سالانیم

کراکدور

منم دیان قوچ یکیده
 بر مناسیب یار کراکدور
 عرب آت یولی یکیده
 آلماز زافقه کراکدور

یکیت اولار یورت اوستینده
 جانین بریب عار اوستینده
 قوچ یکیتلار ایل اوستینده
 نامیس بیلان آر کراکدور

باش کون کونکل خوش اتماکه
 ساجاق یازیب نان دوکماکه
 آبرای آلیب آد اتماکه
 قولده بندی باز کراکدور

204

جدا بولديم

مندو شاج سرمستم بر کيمدين جدا بولديم
بر کيميني خزان چالدي بي صوت صدا بولديم
بر کلچهره يولينده يهوده جدا بولديم
بد ايشلاره باي بولديم خير ايشه گدا بولديم
فرقت و صلت نه کيم بار اصلين از خدا بيلديم
دنيا که دوره کلکان اکلانماي کيدا بيلديم
بارچه ني بيدار گوردنم اوزم اوبقوده بيلديم
ايگانيم آوي ساندنيم کيمکانيم ردا بيلديم
بار دوستلار کوبديم بيشديم اورتاندنيم ادا بولديم (۱)

بر انلار يولداش بولديم نفس هوا ظالمغه
کيك داي قچار بارماز نصيحت کوي عالمغه
سرکشليکين سرجانه مشهور اندي عالمکه
(۱) «شونچه» گريدنيم يار دوستلار اورتاندنيم ادا بولديم»
ديان نسخ هم بار.

مکه باران بولار حاجي
آيراليق اولومدين آجي
هوج يکيده عار قيليجي
عاشقه ديدار کراکدور

آرتدير فلک آهي زارينک
آلار الدين اختياريנק
مختومه قلی سوار يارينک
ميا زلفی تار کراکدور

www.tabarestan.info
تبرستان

من تئان یرانلار اوغیزسین اقبالیمغه
 قویمادی اوز حالیمغه (۱) یوریرکه مداریمغه (۲)
 نه قرانجه قوانجیم نه خرشوقنلیق مالیمغه
 چوب (۳) مقدارینه کچمز بوجان خیالیمغه
 بیلمن عالم نه کویده من حیران اوز حالیمغه
 یار دوستلار کویدیم بیشدیم اورتاندیم ادا بولدیم

جهل ایشینه چابک من الله امرینه سست تر
 غرق ذلالت بولدیم هدایتی سن کوستر

نه درویش من نه ملا نه صرفی اهل دستر

فرداشلار قولاق برسه دیسام سوزیمنی راست تر
 ننده لیکده بولماسانک بولغنینک یخشی نیست تر
 کورمدم کون آستینده هرکیز اوزیمدین پست تر
 آتسه لایق بولماز ادا بولغن خاکستر
 فکر ایلانک کیم باردور آبدینک بزلاکه درست تر
 یار دوستلار کویدیم بیشدیم اورتاندیم ادا بولدیم

صحرا سینده سلیمان کرسورسه صد سیاست
 کلسه فری پادشاهی اوق دمیردرجان فولات (۴)
 یوزمینک دیوه باش بولیب دیو توره سی تمر باد
 مکسبک شاهی طورطاروس همالیق اتسه هیهات
 مورلار (۵) ملکی منظره گلسه بیحد بغایت
 موسی نور قولین آجیب عیسی اوقیب یوز آیت

(۱) «حالیمغه» یرینه «رایملمه»،

(۲) «مداریمغه» یرینه «مجالیمغه»،

(۳) کابر بوقچه ده «چوب» یرینه «جو» (آرفه) یازلیبیدره

(۴) «فولات» «فرلاد»،

(۵) «مورلار» دراگینه مارلار گورنیشی هم باره

خضر دغالار قیلیب الیاس اتسه مناجات
 مونداغ مرده جسدکه محلدور تابعق نجات
 یار دوستلار (۱) کویدیم بیشدیم (۲) اورتاندیم ادا بولدیم

مختوه قلبی مسکینم کونکایم اوی بی ناعمور
 سوزکه یاقین بنده من خیریم کمدر شریم زور
 اوزیم خلقه ناقابل اقبالیم کچ بختیم شور
 دلشایسته اعمالیم کویا قدم اورار کور
 مکر ایام ایسته سه بولغای نوراً علی نور
 یتر طرفت العین ده هچور اولوب توشکاندور
 بد قیلیق بیرله بولدیم بوجان ایچره مشهور
 دکیران دی مارکیر (۳) من سمندردی آتش خور
 یار دوستلار کویدیم بیشدیم اورتاندیم ادا بولدیم

(۱) «یار دوستلار» یرینه «یار دوستلار»،

(۲) «کویدیم بیشدیم» یرینه «شونچه کویدیم»،

(۳) «مارکیر» دراگینه «ماکر» یازلان نسخه لار هم باره

يکريمی باش اوتدی مندين
حظّل (۱) اتمدیم دنياسندن
تيلي سويجي لبي خندان
بر قوينه سالان ايسلارين

فراغی کلديم جهان
بر یار برکیل عقلی دانا
توشدیم اوم بیلمز نادانه
بر قدریم بیلان ايسلارين

(۱) «حظّل»-«حظّ».

ايسلارين

اؤل باشده قادر الله
سندن برکرم ايسلارين
بادام قاباق آلمه ينکاق
برزيبا صنم ايسلارين

تکری برهسه نادالی
باش آلیب نیراکیدالی
اوتیریب توریشی ادالی
قاشلاری قلم ايسلارين

اوزینه حرمت کتیران
ارنيڭ خدمتين بیتیران
قاشینی چیتمان اوتیران
کوزلاری کولان ايسلارين

ای جادی جرن کوزلی
ای شمدی شکر سوزلی
ای شمس و قمر یوزلی
تابانه کوزیم دوشدی

آرزوده کنار ایلار
خدمتغه کلار قوللار
تازه آجیلان کلار
بوستانه کوزیم دوشدی

هر ساجلاری بر سنبل
کویاکی منم بلبل
ای جنت ارا بر گل
رضوانه کوزیم دوشدی

بو دردیله سن درءان
کوینکده بولدم نالان
مختومقلی دیر ایجان
جانانه کوزیم دوشدی

312

کوزیم دوشدی

شکر الحمد لله

جانانه کوزیم دوشدی

میخانه ده می ایچدیم

مستانه کوزیم دوشدی

ای زلفی ساجی عنبر

هجراب که یوزینگ منبر

ای لعلی لبی گوهر

عمانه کوزیم دوشدی

ای کوزلاری احرامی

کل کورکالی یارامی

ای کونکایمینیک آرامی

ایمانه کوزیم دوشدی

کونکیم کیتدی دوستلار ایچان غربده
اولار یوز صفاده (۱) من مینک حسرتده
آیریلیب نازلیدین قالدیم غربده
چشمه دین سواستاب چایه ساتاشدیم

نه تنده قوت بار نه ایچده جان بار
بو ایشده نه سود بار بیامان زیان بار
نه حساب نه حسیب نه بلی سان بار
کیشی بیلمز نه سودایه ساتاشدیم

باشه باغلاب دیوانه لایق کمندین
مگر ادیب یتوشدیم عشقینک سمندین
آل شرابه ال اوزاتدیم امندیم
دورسین یچمیشلار لایه ساتاشدیم

مختومقلی دیرلار مینک آدیمه
بر آه اورسام عالم یانار اودیمه
ای یرانلار کیم یتوشار دادیمه
باشیم چیقمز نه غوغایه ساتاشدیم (۲)

(۱) «یوز صفاده» دراگینه «یوز صفاده»

(۲) «مختومقلی دیرلار مینک آدیمی»

عالم الین چویار کورسه اودیمی

ای یرانلار کیمه دیام دادیمی

باشیم چیقماز نه سودایه ساتاشدیم» دیان نسخه لار هم بار

۲۰۱۶

ساتاشدیم

سحی وقتی میران ادیب گزار کن
عجب منزل عجب جایه ساتاشدیم
اوغریم بیامای یولدین یولا آزار کن
خوب مکانه خوب سرایه ساتاشدیم

اوسته سیز ایشلاتان کرشسینز قاتیلان
قیمت سیز ساتیلان السیز توتیلان
قول دکمای چکیلان اوقسیر آتیلان
چله سیز قوریلان یایه ساتاشدیم

نیجه دوستلار بیلان سیرانده اکن
خطر دین آزاشدیم کاروانده اکن
جان دین امید اوزیب حیرانده اکن
بلدیز دین یول باساب آیه ساتاشدیم

كلار دورار دومان باشدين ساويامز
هر زمان بر درد آگسار من سوز ييله

مينك عشق اياه مالى دنيا يغارسن
بر يول اوچون يوز كونيگيگه دكارسن
دنيا دريا تن برسالدور آغارسن
قچانه دنگ تاي كيدارسن دوز ييله

بودنيا ماليندين كيم آلدی برزاد
اؤلى غم قیغی آخری بر باد
بولاجاشينك بو دور غافل آدهزاد
يوق بولارسن توفراق ييله توز ييله

مختومقلی نه منزلدور دورارسن
يورت كيمينكدور آغير مجاس قورارسن
قسمت بولسه قریش يره كيرارسن
نصیب انسه آلتی غری (۱) یز ييله

كوز ييله

سيمسام باردور ياره عرضيم يتيرسين
عشق اودينه كويديم كيتديم كوز ييله
الى ييله كليپ اوديم اوچيرسون
بوغسه سونمز باران ييله بوز ييله

كلان كچدی كلاجاكه يورت قويدی
آشنالغی نامرد آچدی مرد قويدی
يارسينامده داغ اوستينه درد قويدی
درد اوستينه بورچ قويدور دوز ييله

مغشوقيم تابديرمز تابسام ال برمز
اقباليم اويانمز پختيم هم تورمز
يوراكيم اينجالمز كونكيم هم دورمز
يارجمالين گورماكينچه گوز ييله

بردرده دوليب من هيچ كيمسه ييامز
عيسي آنكمز لقمان چاروسين قيلمز

(۱) كابر بوقچه لارده «غری» يرينه «آرشين» يازيليبدير.

سالدى عشقېنك دلبرا جان و جگړېم اوده هې
وا دريغا كچدى عمرېم ضايه بر دېم باده هې
آهې چوخ افغانى چوخ بر كويه عاشق بولمېشام

يېلمنم نه بحر بر ۱) دور نه معظّم داغيدور
آلدى كونكليم كيتدى عقليم تن مدام ناچاغيدور
اونى نسبت اتمك اولمز قمرى بلبل زاغيدور
الغرض هرز لفينه يتميش مينك ار توستاغيدور
قدى قامتى بلند زيبايه عاشق بولمېشام

دوست هوايى وصلېنكى من هونچه چندان ايستهرام
دامى زلفينك قدېنه ۲) اوزيمنى زندان ايستهرام
ديمه غمدين بر زمان كونكليمنى خندان ايستهرام
بر غريب عاشق منم يارسنى سندن ايستهرام
كيچه و كوندېز بيلينك هوايه عاشق بولمېشام

ايسته مز يارېم منى اول ياره زارېم يوق ۳) مينېنگ
قالمېشام حيران اولوب آيرى مدارېم يوق مينېنگ
آلدى جانېم عشقېنگ اودى اختيارېم يوق مينېنگ
كلسه عقليم آيفيدور كيتسه قرارېم يوق مينېنگ
غمزهمسى اوق قاشلارى اول يايه عاشق بولمېشام

۱) «بحر بر» - «بحر و بر».

۲) «قدېنه» يرېنه «قصدينه».

۳) «يوق» درا كېنه «چوق».

عاشق بولمېشام

اى يرانلار بر يوزى گل آيه عاشق بولمېشام
بارچه لار مقصودى گل رعنايه عاشق بولمېشام
بلېلم باغ ايچره بر غوغايه عاشق بولمېشام
اوزى غايب زلفلارى يلدايه عاشق بولمېشام
منزليم باغ ايچره دور صحرايه عاشق بولمېشام

چرن فلك سالدى بيزى اول كون فنا تو فراغينه
دوشدى سيرېم دايما مگه مدينه داغينه
بابل اولدېم سيرادېم گيردېم ارمنينك باغينه
پايى بند اولدېم او كون غم ايلى نينك توستاغينه
يوز بلا مهنتاي بر سودايه عاشق بولمېشام

كونكليم ايچره يار غميدور منزليم صحرايه هې
پوششم غم غصه دور من دونمېشام فرهاده هې

آيدا دور مختو ، قالی من آنده کانه اوغرادیم
 سیرادیب باردیم فلکده لامکانه اوغرادیم
 چوخ منی رسوا قیاییدور عشق کانه ۱) اوغرادیم
 یتیمیش ایکی شهر ایله مینک بردکانه اوغرادیم
 شونجه سرکردان سقیل و ضایه عاشق بولمیشام

۳۵۶

بولوده قاردی منی

عشق بوراکیمده قایذاب یاندردی دردی منی
 توتینیم باده بریب بولوده قاردی منی
 فلک بیلاکیم تولاب چرخینه ساردی منی
 خریدار کوزی برلان کیم گلیب گوردی منی
 هجران یاغمیری باغیب غم سیله بردی منی

غم سیلی برلان کیدیب عشق اولکهمینه باریب
 خیالیم فکره دونیب عقایم منی یل آفاریب
 اول حیرت میدانیده من غریب فالدیم آریب
 عشق خنجرین چکیب هجران بوراکیم یاریب
 عالمکه دستان ادیب آفتابه سردی منی

نه جسد ایچره جان بار نه قوت قالدی تنده
 هم سرکشته هم حیران بو ایشه فالدیم منده

(۱) «کانه» یرینه «یکانه» دیب بازیلان نسخه لار هم باره

نه خسته یم نه خرم نه مردیم نه
غم هجوم ایلاب کوکدین زمین ساری اینانده
فلک الیمدین توتیب حواله بردی منی

براحواله دوش بولدیم غم هجوم اتدی اولدیردی
بو ایشینک سوشته سین عشق او قیدیپ ییادیردی
بو حاله رحمی گلیب الیم توتیب قالدیردی
جمال برجلوه بردی ایچیم شوقه دولدیردی
سوزلامین نیلاین یرانلار یاردی منی

مختومقلی بکلیکیم یار جمالی قل اتدی
وصال امیدین بریب مینک تیالی بلبل اتدی
آیرالیق اوده سالدی فراق توردی یل اتدی
عشق چکدی زبانه سین باقیب اورتاب کل اتدی
هجران الاکین الوب یلکه ساویردی منی

ح

(۱) «نه خسته من نه بیمار نه مرده من نه زنده» دیانی
نسخه هم باره

322

آیه دولدی

یوزی ماه تابانیم

کون یالی آیه دوندی

چرخ اولدی نردبانیم

کوک پایه پایه دوندی

برگون عاشق شوخ اولدی

غم غصه سی چوخ اولدی

هرکریکینک اوخ اولدی

قاشلارینک پایه دوندی (۱)

(۱) «برگون عاشق شوق اولدی

غم غصه سی چوق اولدی

هرکریکینک اوق اولدی

قاشلارینک پایه دوندی» پان نسخه هم باره

۱۷۳

مختومه‌لی گزاندە
حلب قیصر دورپندە
کوزل یاریڭک اینرندە
عمریمز ضایه (۱) دوندی

عاشقی سالدینک اوده
قویدینک کیمدینگ اویاده
کون اورتا بردینک وعده
وقت کچدی سایه دوندی

جان قالمدی بدنده
یاناردیم آه اددنه
کوزیم کلیپ کیدنده
هر گونیم آیه دوندی

مینک سودام بار بر باشیم
قویدیم ایلم قرداشیم
آعلامادین کوز یاشیم
جوشقونلی چایه دوندی

یارنک کونکلی چاغ اولدی
عاشق لار توستاغ اولدی
دالده یریم داغ اولدی
دوز یریم قایا دوندی

دال فوداقلار اکیلدی
کوچدی بابل داغیلدی
آقار سولار سوغیلدی
چول یرلار قویا دوندی

درمان بولمز آلداجا
زاد برملار محتاجه
بابلار دوندی غلاجه
فقیرلار بایه دوندی

يولده بولوقديردي چشم جاديني
اولچرديم ال چوپديم عشقينيك اوديني
گونكل كوز كيسينه يارينك آديني
صورتكشليك ايلاب چيز ملي بولديم

بوفكردين بوخيالدين داش بوليب
نفس هوا مكريندن بوش بوليب (۱)
اول بازارده عشق تالانكچا دوش بوليب
بلي جاندين اميد اوز ملي بولديم

قانه قانه ايچديم دوستينيك زهريني
زهرين شفا سانسام سالمز مهريني
گورده ده قوريلان كونكل شمرييني
عشقه نوكر بولب بوز ملي بولديم

مختو مقل اول منزله دياره
كيبران قايديب چيچه بيلمز كناره
يرانلار بو درده بارميدور چاره
جورانيب اورتانيب كز ملي بولديم

(۱) «نفس هواكبر كندين بوش بوليب» ديان نسخه هم باره
اما: «نفس هوا اولاشيب من بوش بوليب» بولماغي
احتمال دور.

205

قيز ملي بولديم

عشق درياسي دولدي داشدي قابنادي
تازه خروج ايلاب قيز ملي بولديم
كونكل تختي موج اوستينده اوينادي
آنده غواص بوليب يوزملي بولديم

ياتيرهيم دوپش كورهيم اويانديم تورديم
عشق بر مشگل ايشدور اوقيديم كورديم
شوقين شيرين بيلديم بو يولا كيرديم
ايمدي چاره بوقدور دوزملي بولديم

يارينگ يلي اوسدي اوزي كيزلاندي
اميد الين بردي شونچه كوزلاندي
«جبران قوتلاندي غم تازه لاندي
اول قازانده (۱) قانداق قيز ملي بولديم

(۱) «قازاندر» شراكينه «طبخده» يازبلان يرلاري هم باره

سونام آل برمدی سالدیم بازمینی
 لاجین قاودی قرغه آلدی بازمینی
 شونچه فقیرلیقه اوردیم اوزیمینی
 تیلکیلانیب کزدیم آدیم قورت اولدی

مختومقلی یوراکیمده درد دورار
 کیم کوریدور قوینلاردین قورت دورار
 ای یرانلار مردبکیتدین مرد دورار
 قچان دوراب نامردلاردین مرد اولدی

315

درد اولدی

کونکل سردیم بر بیوفا محبوبه
 چیقدی الدین داغی جانہ درد اولدی
 عاشقدیر باقمانام ایندی اول خوبه
 یول اوستیندین دوشسه کوزیم تورت اولدی

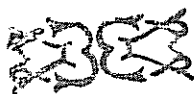
منلیک بیله اتدیم ایشیمینی ضایه
 اقبالیم اشاکین باتیردیم لایه
 یا بر مرده دوش ات یاده خدایه
 بنده ایشی باش توتما دی آرد اولدی

توغینیم تور بولیب قاچدی صیاددن
 گوره غمدین دولی یوراک هم اوتدین
 قورقارام یار ییزنی چیقارار یاتدین
 آیری یرده مسکن توتدی یورت اولدی

دوست قیسی دشمنان قیسی فرخین ادب بیامزمن
هیچ کیمسه آنکمز حالیم عیانه بولدیم ایمدی

بر مقامه دوش کلدیم فکر آنده فکره باندی
جن آنده جاندین بولدی هوشیندن (۱) کیدیپ یاندی
جسد یولده یوق بولدی کونکل اوزین اونیتدی
عشق قشون یغیب کلیب عقل ملکین داغیتدی
تالانه بریب عقلیم دیوانه بولدیم ایمدی

دختومقلی هر زمان نیلاین اولمای کریان
فکر فالچیغنه باندیم چیقایامز من بریان
گوره خراب تن تراب کونکلیمینک شهری ویران
جان جسد تیل عقلدین آبریلیب فالدی عربان
ایش گلدی باشه دوشدی مردانه (۲) بولدیم ایمدی

321

بولدیم ایمدی

عشق آتشینه دوشدم پروانه بولدیم ایمدی
شوقینک کوزینه کویدیم بریانه بولدیم ایمدی
جسمیم کبابه دوندی گریانه بولدیم ایمدی
گنج ایسته یین لار کلسون ویرانه بولدیم ایمدی
آیرلدیم اغیارلاردین بیگانه بولدیم ایمدی

چیقاردیم باشدین ایمدی دنیا هواسین مطلق
نه فرشه آیق باسدینک دولان بر اوزینکه باق
کُل بولیب یلکه ساوریل اول گدازده جانینک باق
لازم اولدی او قیماق ان الحق و من الحق
می ایچیپ میخانادین مستانه بولدیم ایمدی

دنیا مندین حظل (۱) اتمز منیم بهره آلمز من
اودیم اوتکور دردیم کوب خوشوقت اولوب کولمز من
آغیر بها عالمی آلتی بولغه آلمز من

(۱) «حظل» - «حظ».

- (۱) «هوشیندن» دراکینه «امسیندن» یازیلان یری هم باره.
(۲) «مردانه» یرینه «دیوانه» دیبان نسخه هم باره.

آدينك رومه دوشدى آوازلك هنده
 ليلي سنكا كنيك
 زليخا بولسون بنده
 باغده كلچيره سن بلور يالقيملى (۱)

عشقينك آتشرينى ساجيب سن دوزه
 جان اولاددين بولسه دوزمن بو كوزه
 قونسه دلبر بو كوزه
 زبان كيدار هر سوزه
 كوركينك كونه شى دوشه
 نه ممان بار دور يلديزه
 آلما زرخدانه بو كوميش يوزه (۲)
 زلفينك سياه صورتگردور (۳) دو كيملى

هماي اوتوريشلى لاجين توريشلى
 كيوتر تويقلى مارال يوريشلى (۴)
 تازه هلال قشلى (۵) مرواريد ديشلى
 طاوس قوش زيبلى داود تاوشلى
 تربوزه شموهلى كاكليك سايراشلى
 توغين قوش تيمارلى تارلان باقيملى

- (۱) «باغور، باغار باقيملى، باسيملى»
- (۲) «آلما زرخداني بو كوميش يوزه»
- (۳) «صورتگر» يرينه «سوداكار»
- (۴) «يوريشلى» يرينه «كوريشلى»
- (۵) «تازه هلال قاشلى» دراينه «تائيره هلال لاش»
 نسخه لارى هم بار.

منكزار حكيملى

كونكل لار كوشكينده خيالينك خانى
 اولاد هنكاره منكزار حكيملى

عاشق چكسه نالانى

ياسه سالار لاله نى

عمزلك قراقچيسى ساسه تالانى

برده بشه پادشاني (۱)

خدایمېنك حالانى

كيريگينك اوق قاشينك بايدور چكيملى

كوزلارېنك وصفين اتسه لار قنده

عالم آغزى تمام جم بولار سنده

تاجان باردور بو تنده

عرضه منينك يارسنده

- (۱) «برده بشه پادشاني» دراينه «برده بشر پادشاسى»
 يازيلان نسخه هم بار.

باغلاڻيان چاقسانك شدة گلزار
 حسنينك خيالانى عالمى آلداز
 عاشق آيدار آى دلدار
 كوركى كونه تاي دلدار
 تافار حجىنك ئوابين
 هر كيم يير غريب قولدار
 مەخدومقلى سىنداڭ كورمىدىم دلدار
 بو جانە يارارلى (۱) كونكلە ياقىملى

329

دوغرىسى

اي فرى من عاشقم دېسم يىزارام دوغرىسى
 كورماينچە كل بوزىنكىنى بىقاراريم دوغرىسى

شهرينكىزده بر فرى آدينك اشتدیم من سىنىك
 بلبل بىچارەيم چوخ آه زارم دوغرىسى

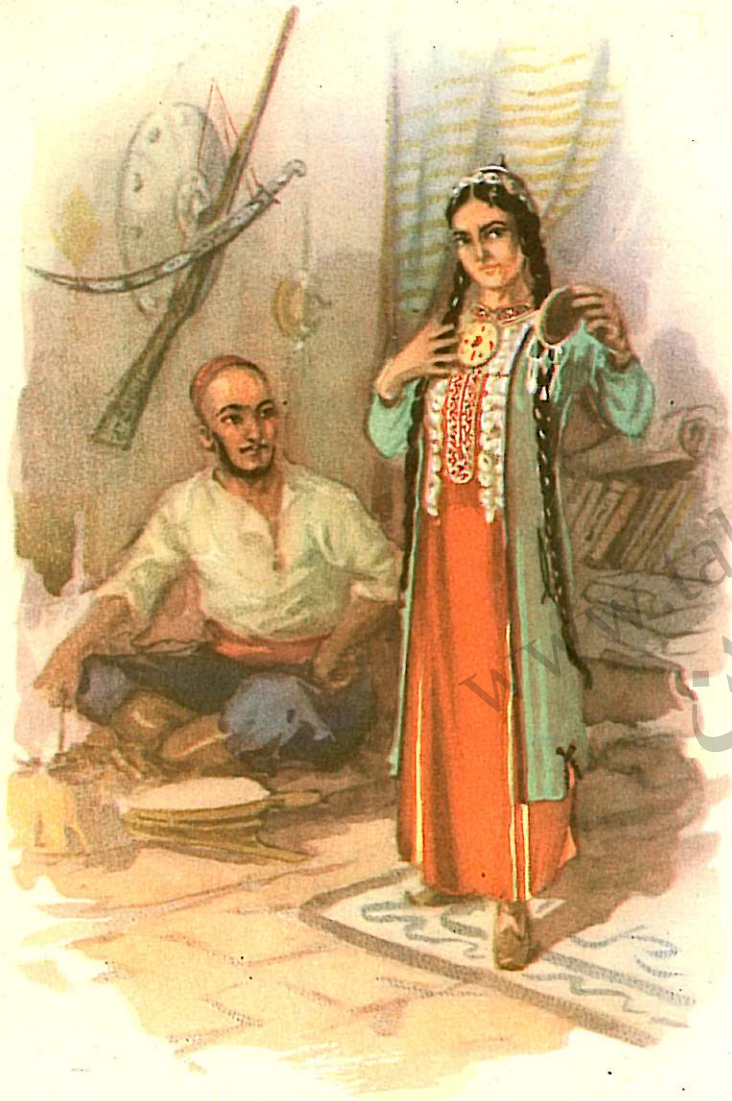
بر بزرگانم (۱) منم عشقىنك متاسين (۲) ساتارام
 شهرينكىز كه كلميشام بس (۳) سوداكارم (۴) دوغرىسى

- (۱) «بزرگان» - «بازرگان»
- (۲) «متاسين» - «متاعين» (متاع سوزىندىن)
- (۳) «بس» دواگىنە «بر»
- (۴) «سوداكارم» - «سوداگرم» نىسخەلارى بارە

(۱) «يارارلى» دراكىنە «ترالى، طرالى» گورنىشى ھەبارە

كیده بیلمن شهرنیکزگه خیز حرامدین قورقارام
یدی پیرنیک لفظیدین بر یادگارم دوغریسی

ای پری زلفینک فری والله سنینگدک خوبلاره
آیدادور مختومقلی بس پیشه کارم دوغریسی

کوزل سن

کون خنجرین کو کدین یرہ اورانده
کونه قارشى دوغان آبی کوزل سن

اوسته جعفر ایشی سنجاب جبهه سی
اصفهانده قورلان بابی کوزل سن

ساج باغینک اوجی نینک سیمدور ایشمه سی
اوستینکدین یول دوشمه قیندور آشمه سی
آغزینک آب حیات زمزم چشمه سی

عین الهاقی سونینک لابی کوزل سن

قزیل دیسام قزیل آل دیسام آل سن

هندوستانده شکر بلغارده بال سن

عشق بیلان آچخان بر تزه گل سن

یوسف زلیخانینک تابی کوزل سن (۱)

(۱) قزیل کورسه قزیل آل کورسه آلدیر

هندوستان تولاکی بلغارده بالدر

لام الف چکیمیش برسروی دالدر

یوسف زلیخانینک تابی کوزل سن « دیان نسخه هم باره »

176

دلبر نيك

كوزيم دوشدى سيرانيمده قارداشلار
كو كرابور تموغ دك ناري دلبر نيك
قيياميش (۱) كماندك يوزينده قاشلار
كورانده كورمانده زاري دلبر نيك

اول آدم اوغلى نينك دالدير بالاسى
قولاغينك دیندارمز عاشق ناله سى
جمالين بر كوران حيران قله سى
برق اورار يوزينده نوري دلبر نيك (۲)

شغله سينده كوشد كدور جمالى
هيچ كيمه يتدیرمز وصفی كمالى

(۱) «قيياميش» - «قيياميش»
(۲) آفادور يوزيندن نوري دلبر نيك»

هر كيم كوچلى بولسه آنكا بير ديرلار
در دلي قينك درمانيني بير ديرلار
قاوينيك بخشيسين شغال ابر ديرلار
اقبالى بنده نيك فايي كوزل سن

آواز نيك چين ماچين داغلار آشه سى
سنى كورانلار نيك عقلی چشه سى
هدوستانيك رنگلى قيزيل شيشه سى (۱)
سورايى چديم نيك نبي كوزل سن

مخترى قلى سندن سیرين كيز لاسه
سنيدير نيك ديشلارين دغل سوز لاسه
بر برادان ايرده كيچده كوز لاسه
اقبالى بنده نيك فايي كوزل سن (۲)

(۱) «شيشه سى» يرينه «شيشه سى» «شيشه سى» ازيلان يرلار هم بار.
(۲) «مخنوم قلى خلقدين سیرين كيز لاسه»
دشيني اوشاد نيك يالان سوز لاسه
اولده آخرده ايام كوز لاسه
غريب بيچاره نيك فايي كوزل سن» ديان نسخه هم ار.

منقش صفتلی قیمت بهالی (۱)

تقلیدیدور (۲) جنت حوری دلبرنك

خوش میلدار (۳) قورب گوزل دوست ییله
بار منكا می بردی کیتدیم سست بوله (۴)
حمله قیلدی منكا یوز مینك قصد ییله
سوقدی منی یلان - ماری دلبرنك

یانبنده قیلدیور صحبتی سازی
چاغرینك دینکلانکیز شول دلنواری
عاصی قایم دییب کلار آوازی
پرده برله ییزنك ساری دلبرنك

اول دم رخصت بردی کیردیم باغینه
سونکیندین اوچرادیم هجران داغینه
یل دکر داغیلار گل یانکاغینه
شول قره زلفی نینك تاری دلبرنك

اسرافیل صور اورسه یالان جهانہ
جان نه خشا قالار نه ده یمانه
بر ساعتده قوفار آخر زمانه
اگر کلار بولسه قهری دلبرنك

(۱) «قیمت بهالی» - «ذاتی جمالی».

(۲) «تقلیدیدور» - «تألیدیدور».

(۳) «میلدار» - «میلدار».

(۴) «بوله» - «یله» گورنیشلاری بار.

یوراکیمده ینان هجران کوزیدور
ارکیمه قویمییان یارینك توزیدور
قارداش دوغانی یوق یالنکیز اوزیدور (۱)
هیچ یوقدور رقیبی یاری دلبرنك

هرکیم آنی سویسه تیریکدور اولمز
جهانه اوزیندین غیری هیچ کلمز
ایمه سی ایچمه سی قرار ی بولمز
منزلی مکانی داری دلبرنك

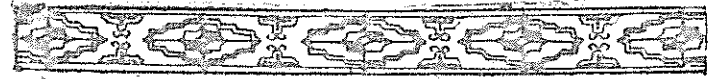
عاشقلار یاش دکر چشمیدین کریان
کورکاجین چرخ اورار دور ادار هریان
مختومقلی جانیم بولینده قربان
دیلاسه جانیمنی باری دلبرنك

دیدیم کل سن خبر لاش
دیدیم ییلار ایل لار هی
دیدیم اول نه سرویدور
دیدیم اینچه ییلار هی
دیدیم طاوس قایداندور
دیدیم جایی هندوستان

دیدیم کیچانک قرانکھی
دیدیم اوقوده آیم
دیدیم کیملار یاساول
دیدیم کیر فیکیم یام
دیدیم قاده مسکنینک
دیدیم لادکان چام
دیدیم زر افشان ارور
دیدیم کوثر دور چام
دیدیم اوندین بر منکا
دیدیم ایستار میش بیجان

دیدیم بو نه قوتوندور
دیدیم که قره مارلار
دیدیم قورقارام آندین
دیدیم ایل و کون زارلار
دیدیم سوزینک اصلینی
دیدیم سورار دیوارلار
دیدیم سیرنی فاش اتمدینک
دیدیم آیتیمیش اغیارلار
دیدیم اولیم بارسنگا
دیدیم سنگاهم فرغان

منکای خان

دیدیم یوزی تابانه
دیدیم منکرار منکلی خان
دیدیم قویدنک آرمانه
دیدیم کونکلدور ویران
دیدیم اولارام ایمدی
دیدیم قالارسن آمان
دیدیم اوق کیر فیکلارینک
دیدیم قاشلاریم کمان
دیدیم که یوشش گیمیش
دیدیم دونی زرافشان

دیدیم یوزده خالاربار
دیدیم روبده کلارهی
دیدیم قمری زباندور
دیدیم شکر تیللار هی

دیدیم ای میختر مقلی
 دیدی کوزلار یاش بولار
 دیدیم اول نه اوغلاندور
 دیدی سیز که باش بولار
 دیدیم یاقیندور کعبه
 دیدی کونه داش بولار
 دیدیم یخشی زماندور
 دیدی بو هم دوش بولار
 دیدیم ایمدی کیدار من
 دیدی کیتسانک بار آمان

اویات ایلایر

منکلی خانیم یئگین دیشلاب
 ییزدین که اویات ایلایر
 داشین قراب سیکین اسیب ا
 ییزدین که اویات ایلایر

دوستیم قولاق قویغیل سوزه
 سیاه زلف یار اشار یوزه
 سورمه چالیب قره کوزه
 ییزدین که اویات ایلایر

کینینیدور قزیل آلی
 بیلمن نه دور یار خیالی
 کوز ادیب یوموت آخالی
 ییزدین که اویات ایلایر

(۱) «کا دارانیب اوز یوریشلاب» دیان نسخه هم باره

اقبال چابماز یورای دیسام
 یوقدور مالیم برای دیسام
 گمل یوزینکنی کورای دیسام
 اوگریلیب اوبات ایلایر

کوریشالی منکلی خانیم
 استخوانیم شیرین جانیم
 فراغی دیر دین ایمانیم
 یتدیرمز اوبات ایلایر

Ar. Porousor

Shaykh

کوککدین اینمز یرانلار

کونکل پرواز اتدی اوچدی یریندین
 هوالانمیش کوککدین اینمز یرانلار
 بر خیاله دوشمیش چیقمنز سریندین
 بو خیالدين قايدیب دونمز یرانلار

نوش ادیدور محبتینک قندیندین
 قولاق توتمز زاهدلارنک پندیندین
 اوچدی مکانیندین چیقدی بندیندین
 دولانیب اورنینه قونمز یرانلار

عشق ایشینی عقل اداں هوش اداں
 آیلارمی عشقه دوشیب جوش اداں
 یارالیندین آری اده نوش اداں
 آغزین قوسه ایچر قانمز یرانلار

بر خط باردور اول اطمنه نينك ساچينده
او قیدارلار محشر خلقيں سچينده
بر اود ار دور عاشق لارنك ايچينده
بو اودلاردك بلي انمز يرانلار

مختومقلي عشق اورندين باد ايلار
عشق ايشيدور آشنالاري باد ايلار
يالنيسيز يانديروور كوزسيز اود ايلار
هر زمانه چكسه سونمز يرانلار (۱)

55

بارمي يرانلار

عشق يولين هوس ايلاب
كلان بarmi يرانلار
درديمني بيان اتسام
آلان بarmi (۱) يرانلار

بولميشام مست وشيدا
هزار پيشه (۲) صد سودا
عالمده من داي رسوا
بولان بarmi يرانلار

داهيم درد ايچم بريان
ادارمن ناله و گريان
مينكداي مست و حيران
قلان بarmi يرانلار

- (۱) «آلان بarmi» - «دينكلان بarmi»
(۲) «هزار پيشه» - «هزار باشه»

(۱) «مختومقلي عشق اورندين باد ايلار
عشق ايشيدور آشنالاري باد ايلار
يالنيسيز يانديروور يلسيز اود ايلار
بر زمانه چكسه سونمز يرانلار».

بالان دنيانی يابناب
هم کز کيل کوايب اويناب
عشق قازاننده (۱) قاياب
اولان باری يرانلار

عشق دوش بولسه برمرده
توز بولار دونر گرده
مينکاي اوزين درده
سالان باری يرانلار

باردی حاليم اوليمکه
تاب اتمان ظلمغه
يغلامايان حاليمغه
گولان باری يرانلار

مختموقلي جان چکسه
رحم اتمزلار ياش دوکسه
عشقيک يولينده يوقسه
قالان باری يرانلار

(۱) «عشق قازاننده» - «عشق مطبخينده».

2021

آيريلديم

بلهلم آه زار چکيب

تازه کلزاردين آيريلديم
کوزدين قالمی ياشيم دوکيب
اول سوار ياردين آيريلديم

ياره ياراشور اوچ موچه
صفتين سويلارام انچه
لبي شکر آغزی غنيچه
اول زلفی تاردين آيريلديم

شيرين جانده يوقدور طاقت
جبري آينک جانغه راحت
قاشلاری فتنه آفت
چشمی خونخوردین (۱) آيريلديم

(۱) «خونخور» - «خونخوار».

آيريلديم غنچه گلرمدن
 ساياسچي سنبلرمدن
 خوش آوازلى بلبلرمدن
 شيرين كفتاردين آيريلديم

دالى كونكلم آرزيمنى
 كلى كوزلارنىڭ خانى
 سكينز جنتىنىڭ بوستانى
 باقچهلى باردن آيريلديم

ايللارى بار دىنكلى دىنكلى
 ساويق سوللى تر اولانكلى
 ايلي كوكلنك آدى منكلى
 نازلى دلداردين آيريلديم

مختومقلى عاشق مستان
 باغلادىم شانينه دستان
 منزلكاھى باغ بوستان
 آلمالى ناردن آيريلديم

ايچماين جاميم

دوزمنم دويم تىم دورمانم اى يار
 بو ساقى دوريندين ايچماين جامم
 جامى سوندوغىنىڭ گورماسين اغيار
 گامم عقلمه كورماين كامم

بولميشام غواص دك يوزميشام كولى
 تابميشام همرامى تونميشام يولى
 شوقىنىڭ شرايىندىن بولميشام دالى (۱)
 يىلمن نىچىك كچر چاشتىم هم شاميم

تايقس تندردور تندرجان باردور
 دل سنكا مايلدور چشم انتظاردور
 چكديكىم فغادور ورديشم زاردور
 تاكه بو درد ايله كچر اياميم

(۱) «دالى» دراكينه «دولى» هم باره

كوزلارنىڭ جالادور تىللارنىڭ عىبار
غىزانىڭ بىمار ادار يوزلارنىڭ تىمار
منصور بلاسىنه بولسام گرفتار
كىدارام سن سارى سويرايب خامىم

مخومقلى خوش خراب ايچره ياتىردىم
امرىنه اوغرادم ايمان كتىردىم
اوزىمنى اونوتدىم هوشىم يتىردىم
فراغى دىب چاغىرسونلار منىڭ نامىم

353

نوروزدىن سىنى

بولمىدى بىر كە نصيبىنىڭ ايستەدىم گوزدىن سىنى
دىدىك اوتسون قىش تىقارمن تازە نوروزدىن سىنى
سايلايدىم سىچىدىم سونام بىر بولاجىك قىزدىن سىنى
نىمچون يىلىنىڭ قوچمادىم من تاقىب اول دوزدىن سىنى
ايستىرام حقدىن قاويشىدىرغىنىڭ منىڭ تىزدىن سىنى

سودىكىم سن كوندە بىرگىز يادنىڭ سالىسانىڭ مەنى
كوندە بوز قىتە تىلار من يىرادان حقدىن سىنى
باشقى كوندە اوده سالىدىك من فراغت بىندەنى
حق كوتارسىن آرادان شايد رقيب شىرمەندەنى
قىل بىل بىزدىن ياكى اينجىتەسالار سوزدىن سىنى

حق قائىدە سوزىم اوتىز من كىبى آواره يوق
ايل وكون رحم ايلامىلار من كىبى بىچارە يوق
يوراكىم صد پارە دىر بلى تىنمە يارە يوق
سن غرب سن من نقىر من سىندە مندە چارە يوق
سودىكىم تىدىر حقدور آيرغان بىزدىن سىنى

باغينه كيرسام سحر بابل بوايپ سالسام اويون
غفلته قالسه رقيب بردم ساليشساق قول بويون
حقدين اوزكه چاره يوقدر نه قىلاى من نيلايون
اينچه بيل شيرين زبان كيدر (۱) توفيق سن غاز بويون
ساقلاسون الله فناغنده يمان كوزدين سنى

خيرينكى دشمان كوريب دوستينك چكر جور جفاك
شيله دالدارليق بولارمى كورمان ذوقى صفانك
سالسلار ميزانده بالقان داغى هيچ كمنز فهنك
آيدا دور مختومقلى عهدينك يالان يوقدور وفاك
يوغالار خوب ساويميشلار سونام يزددين سنى

(۱) «كيدر» - «كوتور».

138 - 1388

گوزل شیر غازی

مکان ایلاب اوج یل ایدیم درزه کنی
کیدار بولدیم خوش قال گوزل شیر غازی (۱)
اوتیردیم قیشینکنی بهار یازینکی
کیدار بولدیم خوش قال گوزل شیر غازی

حق دین ییزه بوبریق باغیدور بایم
سندمه تعلیم آلدی آجیلدی تیلیم →
کاسون دیب قرایر اول گرکز ایلم
کیدار بولدیم خوش قال گوزل شیر غازی

مساجرور من ایمدی آغی قرانی
دوست رقیب قرداشی حقی یارانی
ایر قیدیم گوتردیم کتاب قرانی
کیدار بولدیم خوش قال گوزل شیر غازی

(۱) شیر غازی - یختوقلی نینگ خوهده اوون مدرسه سی
نینگ آدی.

Sampiran

خوش قال بوگون جیحون نه رییدن آشدیم
کیدار بولدیم خوش قال گوزل شیر غازی

مخوه قلی تاشلاب گوین حافسین

میلا دی پیرینی ملا صوفیسین

دایم اونیتمز من طالا قافیسین
کیدار بولدیم خوش قال گوزل شیر غازی

عقلیم قیسغه اردی کاسام قایندای
جگر تلواس اوردی کونکل اوینادی

کیدار بولدیم خوش قال گوزل شیر غازی

جوشغن بورا گیمده موج اوزار یاتمز

قاینار غضبلانار هیچ لایه باتمز

عام تعلیم آلفان سنی اونوتمز

کیدار بولدیم خوش قال گوزل شیر غازی

پیمان دولمای گلسک طاقت یتیمان

پنهان ظاهر قیامز عقل گیتیمان

باد پی آلا نیب سیران اتمان

کیدار بولدیم خوش قال گوزل شیر غازی

قوم کولینه کیرسلم غواص یوزار من
بی حرمت یلیایب یغم گزار من

دهان ایچره غسل زبان ازار من
کیدار بولدیم خوش قال گوزل شیر غازی

کامل بولیب سرانجاملیق قلیب من

مشقته اول پدردن قلیب من

کابادین آیریایب جدا بولیب من

کیدار بولدیم خوش قال گوزل شیر غازی

قطیده سای گوزلاب عمه نه دوشدم

نيسان قریدی عمان قاینادیم جوشدیم

↑
Zyngin

اخلاص بیلان سوزیمیشام من اول یاری
جوراندی جکریم کیتدی قراری
اول آنده آه چکر من مونده زاری
باغیشلاسانک نیلار یاریم یاجبار

باردی پنهان پنهان شیرین سوزیمیز
بولان ایشه حیران بولدیق اوزیمیز
سیرسراب باقماقدین دویمنز گوزیمیز
باغیشلاسانک نیلار یاریم یاجبار

سوزیم سنکا یتمز عرضیم انماکه
ایشیمینک رواجی یوقدور یتماکه
دلبر دردی قویماز منی یاتماغه
باغیشلاسانک نیلار یاریم یاجبار

مختومقلی دنیا کونه (۱) جهاندور
سویشمکلیک بو دستور زماندور
جریم چوخ بولسه کریمینک کاندور
باغیشلاسانک نیلار یاریم یاجبار

(۱) «کونه» - «کونه».

یاجبار

جان جوشغینه کلدی یاندیم یاریدیم
باغیشلاسانک نیلار یاریم یاجبار
ساقیسیز سویشدیم اویسیز آیریلدیم
باغیشلاسانک نیلار یاریم یاجبار

سوزلاشردیم سیرلاشاردیم یار بيله
یوراکیمده یار خیالی بزر بيله
ایمدی لیکن آیردیلار زور بيله
باغیشلاسانک نیلار یاریم یاجبار

کونکل خوشدور یاده سالیب کزمالده
یادیمه سالمانده عشقم قیز مانده
منی غمده قویدی اوزی آرمانده
باغیشلاسانک نیلار یاریم یاجبار

كور اوغلى دك داغدين داغه اوغرامام
يارب خبر ييلارينمى يار سندن

بركل قوقار كوزل ياربىك باغينده
بلبل هجوم ايلار سولى ساغينده

بيت الله نيك صفامان داغينده

يارب خبر ييلارينمى يار سندن

شيخ سعادى اوزين قايا اولانسام
شېلى كيمين توز توفراغه بولانسام
كعبه بارىب يدى كره دولانسام
يارب خبر ييلارينمى يار سندن

يوسف كيبى زندان ايچره آغلاسام
چرجيس كيبى جان يولنده چاغلاسام
يونس كيبى حقه قولايق باغلاسام
يارب خبر ييلارينمى يار سندن

دغا قيايب اليم كوكه قالديرسام
كل فرخاردك قيزيل منكرىم سولديرسام
تنبور آليب ۱ ييك نقره چالديرسام
يارب خبر ييلار بنمى يار سندن

(۱) «تنبور آليب» يريفه «قولوز آليب»، يازيلان برى هم باوه

252

يار سندن

بابل لارى يسير اذان گل خندان
يارب خبر ييلارينمى يار سندن
يدى اقليم منكا كورينور زندان
يارب خبر ييلارينمى يار سندن

اسفنديار كوزى ۱ رستم زالنده
شانجفده مگه دمشق ايلنده
ارض قرسده ۲ كربلاينك چولنده
يارب خبر ييلارينمى يار سندن

شراب ايچيب سرخوش بوليب سكراسام
غنيم جانين قويم قويم دوغرامام

(۱) «كوزى» دراكنه «رويتن»،
(۲) «قرسده» يريفه «كراس»، «كرده» يازيلان نسخه لار

عیسی کیبی خلوت توتسام سعادہ
ادریس کیبی قولایق اتسام زیادہ
خضرالیاس کیبی گیرسام ظامادہ (۱)
یارب خبر بیلا رینمی یار سندن

مختومه‌ای عاشق‌لارنک مستینده
خیره کوزی حیران اولار دوستینده (۲)
یدی یرده دوقوز فنک اوستینده
یارب خبر بیلا رینمی یار سندن

یاندیروور

وقت بولار که بریل دوشیر سریمه
خیال هجوم ایلاب جوشی یاندیروور
یوراکیم جوش برسه عقلم جم بولسه
فکر باسار قیغی دوشی یاندیروور

سحر وقتی درویش نالسه کلسه
بیلمدن یوب آلیب بویینه سالسه
تفکری صویان بنده بددغا قیاسه
فلکی ترادور عرشی یاندیروور

احمق اوزین عاقل بیلان دنک ایلا ر
برایش توتار سونکراسیندن جنک ایلا ر (۱)
زهیننک کایدور عقلینک تنک ایلا ر
دیدیکینک ایلامز ناشی یاندیروور

(۱) جنک ایلا ر» دراکینه «آنک ایلا ر».

(۱) «ضاماد» - «ظامت».
(۲) «نرکس کوزی حیران ادا ر دستینده» (اوستینده) دیان
فسخه هم باره

حق سويبدور عالی کمین ولی سین
قدیم سددور عزت انمک اولی سین
یتیمیش ایکی ملت کورم اولی سین
سک پرست ملتی لاهی یاندرور

مختومقلی حقدین فیاله چکسه
فیاله جوش برسه خیاله چکسه
عاشقلار بفریندین برناله چکسه
داغلاری الاندیر داشی یاندرور

ییلی بولمسه

هرکیم سدرق دیر اعتبار اولمز
سنبل ساچی قیایچه ییلی بولمسه
یوراکلاری آت باشیدک باتیرلار
بشه چه یوق اولوس ایلی بولمسه

نالاری کوراجک بوشوم کوفکل لار
خزان اورسه سولار آچیلان کللار
باغ ایچره سایرایان شیدا بلبل لار
تورغایچه یوق قونار گلی بولمسه

سوزلار سینک هر یانه اوسر بو تیل لار
یل اورفقدین آشسه شولار شمال لار
یاهیل باش سونلار غازلار غارقیلار
حالی خراب دوشر کولی بولمسه

قوشلار اوچه يىلمز قويۇرىق قاناتسىز
عاشق ياره يىتمز داد فرىدسىز
چىن بدو خانازاد بولار سىماسىز
قويۇرىقى كاكىلى يالى بولمىسە

آخريمان بولمىسە شىخىدىن فال (۱) كوچر
كلايىنك يوزىدىن خط قالمز اوچر
داشىندە برزمان دورەز ايل قىچر
هر حاكىمىنك يىخسى فالى بولمىسە

باشىنك قوشمە قدر يىلمز بدزاده
قوشىنك قوشغىل آشىنك بر اصل زاده
هواده ياغمازاق منكرار بواوده
يىكىدىنك يىايىكى دولى بولمىسە

مىخوۋەتلى يىلىنك شونداغ زماندور
اونكى خىر بولمىسە سونكى زىاندور
يىكىدە سواشده اولى آرماندور
آت چامان يوليغىب دالى بولمىسە

بايه سراتمىز

اولا مال يىخسى مالىدىن باش يىخسى
باش دولتىن تىقان بايه سراتمىز
دوغمادىق اوغىلدىن دشمان ارىخسى
نادان اوغىل دنكى تايە سراتمىز

آندە آناق بولمىسە اوزكەسىن بولمىز
ارده غىرات (۱) بولمىسە ايشى قىن بولمىز
سواش كوى قىچ كىتىدە مۇىن بولمىز
قارشى بقار يىكام بايه سراتمىز

آلامان اونگىنى سىردارى باشلار
قوچ يىكىتلار نىزه اورار قىلىچلار
كىمىسەلار بو قىلىپ كىمىسە آت اوشلار
آراى تابمىسە بايه سراتمىز

(۱) «غىرات» - «غىرت».

(۱) «پال» - «فعل».

(۲) «پالى» - «فالى».

ار دوستدین قچرلار آدم آچ قالسه
 یار یاردن آیریلار آره داش قالسه
 یمان خاتین یخشی اره دوش بولسه
 باشینی ترک ادار دایا سراتمز

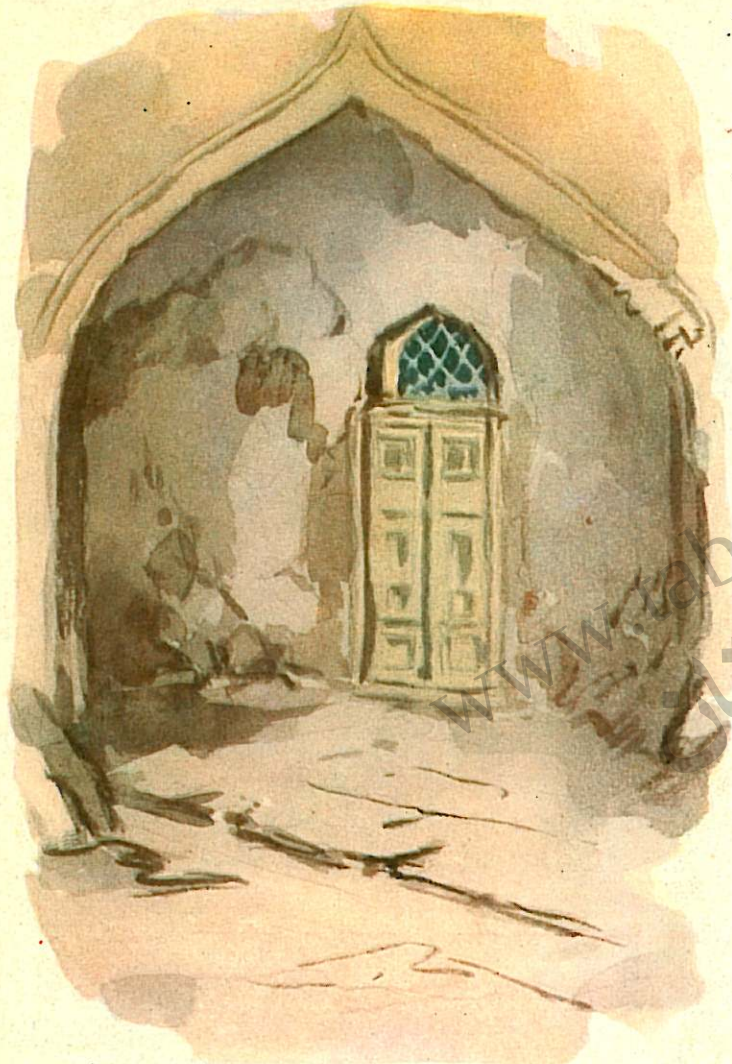
کونه دنیا مخشیک اویدهر
 سودخدر بولان کسینک دوزخ جاییدور
 آلتین کومیش کوزلاری نینک ماییدور
 قوچ یکیتلار بوزیق جایه سراتمز

دنیا کورکی نازنینلار نه جانلار
 نادانه یولیتدی طرفه چنانلار
 اری اولیب یاردن قالان خیرانلار
 قوچ یکیدی گوزلار بایه ۱ سراتمز

مختومقلی غریب کونین بای ادیب
 قناعت اولکسین بندی جای ادیب
 هرکیم اوز یارینی دوغان آی ادیب
 آیین کوزلار اوزکه آیه سراتمز

۱) بو قرشیده کلیان ایکنجی نهداکی «ای» سوزی -
 قایلیق مهندسینده دور، آلتینجی بندد، کلیان «بی» بولسه قدیمچی
 هرکیم سوزی بولیب - اوی ایه سی، خوجاين، ار - بالی معنی لاری
 آتلا دیار.

مختومقلی نینک خیوه داتی «شیر غازی خان» مدرسه سینده
 اوقان وقتینده باشان حجره سی

دوز هم بولمسه

توقسان درلی طعام بولسه قاشینکده

نه لذت ایچینده دوز هم بولمسه

نه بیلورسن نه ایش باردور باشینکده
مشکل ایشدور باشده کوز هم بولمسه

آیاق بار بورماکه ال بار آلماعه

قنی بنده ساغلیق شکرین قیاماعه

قولاق باردور ایشکانین بیلماکه

کیم دوزادرر تیاده سوز هم بولمسه

یوق یردن جان براب یتوردی نانی

کونکل بوستانیده بیتکار ایمانی

آدینک بنده بولسه ایانکنی تانی

کلیب سنکا یوزبه یوز هم بولمسه

قسمتین حق بیلان رزقین آزلان
سوز بیلانلار بیلان سوزین کیزلان
کونکل جوشه کلمز تیل هم سوزلان
هر یوراکده عشقین کوز هم بولمسه

یل یلین فضیحت آرتار ایامه
حقینک اوزی کتیرمه انجابه
دنیا سوزی منکرار دوز سیز طعابه
سوز ایچینده کلین قیز هم بولمسه

یوم کوزینکنی قیسیم کزکین دیشینکنی
یازه یقینک اونرتماشین قیشینکنی
توکل ات تیکرا تابشیر ایشینکنی
صبر بیلان پوتار تیز هم بولمسه

مختار قلی خیال دوشیب اوزیمه
کوب تماشا کلار کچر کوزیمه
اشیدانلار عیب اتمسین سوزیمه
ایل لارکمین سوزیم اوز هم بولمسه

کونکل

یامزم هیچ قیسی دردینک مبتلا سیدور کونکل
یارب اول بر بوفانینک مدعا سیدور کونکل

عشق در بادور دویبی بوق هجران بر اود یایانی بوق
عشقه میل اتکان بو اودلارده یاناسیدور کونکل

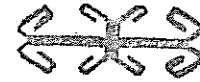
بیامیان آتمش اوزین عشق او دینه پروانه دک
ایمندی یامزم چاره سین کیم نه قیلا سیدور کونکل

عیسی نینک دمی محال لقمان او یرده کیمک ولال
یارب بو دردینک بر محل نه ایش دواسیدور کونکل

کرچه عشقینک دردیدور دیوانه جانینک آفتی
آشنا اهلی بوغمینک دایم ایاسیدور کونکل

نېجه محروم بينوالار تابدی لار آندین نوا
منع اذن آندین منی بختیم سیاهیدور کونکل

یغلارب مختومه‌ی در سگ‌هیکا عرض ایلاکیل
نه اوچرن کوب آغلایان برکون کولاسیدور کونکل

346

یور بیلانی

کل کونکل یاره کیدالی
همراه بولسنک یور بیلانی
یاریولینه قدم قویسنک
پای اورنینه سر بیلانی

یمان بیاه بولداش بولمه
دشمن بیاه سیرداش بولمه
طعامده تاباقداش بولمه
اوقایس حرامخور بیلانی

یمان هیچ نصیحت توتمن
یسخنی سوزه قولاق کویتمن
هیچ بر سوزینک اورا کیتمن
ناکس سخن شور بیلانی

آسمانېك كوركى انوردور
دنيا كوركى سيم و زردور
جسد توفراق جان جهر دور
آلب بولمز زر ييلانى

هوتقارېك برى يتلور
كوب د'شى يراق آتلور
يكيدېك آدى وتلور
قرداش حواندار ييلانى

غنمندور قرداش يوزى
دوادور قديمى يوزى
بر ير مز ناكس سوزى (۱)
برابردور نار ييلانى

ايانكدين كيتسېك آواره
شونده بولارسن (۲) بيچاره
قونكشى بولسېك حرا خوره
ستم ايلار زور ييلانى

بخيل بايدى برېم بولمز
مردېك سوزين اير تاملز
آروانايېك يوكى قالمز
يوله كيرمېك نر ييلانى

(۱) «برناه دېك ستم سوزى»
(۲) «شولكون بولارسن»

نالاجى (۱) قراب دوراندين
نامرده بوين بوراندين
حسرتاي عمر سوراندين
ياتماق يگدور گور ييلانى

فيسېك نظرېنده دورمه (۲)
بخيلېك يوزيني گورمه
كر بيايه (۳) خاوت سوز قورمه
يولا كيرمه كور ييلانى

آخيل پنديم احمق كيشى
اوزينكه قيلمه كاييشى
كوترمه دولت قوشى
اوجيب بولمز برييلانى

بخشيه اوزينك بار ايله
مجلسينده بازار ايله
رفت آمد (۴) قيل مدار ايله
سواش اتمه شير ييلانى

قوانما غيل صفتينه
مورسن قهر آتينه
دوش بولسېك يمان خاتينه
عمرېك اوتر شر ييلانى

(۱) «نالاج» - «ناالاج»
(۲) «احمق آده» - «سېربره»
(۳) «كوبليكده» - «ديان نسخدار هېر»
(۴) «رفت آمد» - «رفت و آمد»

مختومقلی یاقین یادلار
قنی اول قدردان زادلار
دنیا کلان بارچه زادلار
یکسان بولار بر میلانی

ایل کون هم
قهرمانچلیق حقیقته

www.tabarestan.info
تبرستان

?

تر كمينيك

جيحون يىلان بىجر حزر آراسى

چول اوستىندىن اوسرىلى تر كمينيك
گل غنچهسى قره كوزم قرهسى
قره داغدىن اينار سىلى تر كمينيك

حق سىلاميش باردور آينيك سايهسى
چيرەيشار چولپنده ترى مايهسى
رنك بەرنك گل آچار ياشيل بابلاسى
شرق بولميش ريحانه چولى تر كمينيك

آل ياشيل بورانيب چيقار يريسى
كوكاب برق اورار غنچىنىك ايسى
بك توره آق سقال يوردىنىك ايهسى
كوران توتار كوزل ايلي تر كمينيك

Mening Enayeti geygen
Kazap aya en

www.tabarestan.info
تبرستان

kykyrenim

صرخوش اولوب جيقار جگر داغلانمز
 داشلاری سینه دوروم سواي باغلانمز
 کوزیم غیرا دیزشمز کونکل اکلانمز
 صوزلار مختومه لی تیلی ترکمنینک

ماست ماریناو سوزور
 زونما نوزکمانمز

دانت نوزکمانمز زار
 مام نوزکمانمز

اول مردینک اوغایدور مرددور پدری
 کور اوغلی قرداشی سر خوشدور سری
 داغد، دوزد، قلاوسه صیادلار دیری
 آلايامز یولبارس اوغلی ترکمنینک

کونکلار یوراکلار بر بولیب داشلار
 تارتسه یغین ارار توقراقلار داشلار
 بر سفرده طیار قیایسه آشلار
 کوتاریلار اول اقبالی ترکمنینک

کونکل هوالانر آته چیه آنده
 داغلار لعله دونر قیه باقاند
 بال کتیرور جوشیب دریا آقاند
 اکسیلمز میوه سی بالی ترکمنینک

شافل قالمز دوش کونی خوار بولمز
 قارغیشه نظره گرفتار بولمز
 پابل دین آیرنایب سولیب (سارالمن)
 دایم عنبر ساجار مکی ترکمنینک

تیره لار قرداشدور اوروغ یاربدرور
 اقبال لار ترس گلمز حقیقینک نوریدور
 مردلار آته چیه سه سواش ساری دور
 یاو اوستینه یاو دور یولی ترکمنینک

ماست ماریناو سوزور
 نوزکمانمز

تاتكلا مسكن توتان كيشى جوللاره
تصدق كمامه اولوغ ايللارده
خاق اوستينه آغرام دوشيب يللارده
خسته ليق كوفاليب قصدجانه كللكاي

مسلمان سن خبر آفيل ذلالدين
قاجاور حرامدين ايسله حاللدين
تاباغين كيچايب داشين اولالدين
پركتى كوچيب آسمانه كللكاي

موزيمنى دينكلاسه بر ييلان بلكه
مراديم نصيحت اتمكدور خلقه
قاضيى آنكلامز ييگى فيس اولكه
ياغين ياغمای يرلار لرزانه كللكاي

هره شهرات برمك شيطانينك يارى
قهرمنى يوتماقدور رحمانينك كارى
كوفله هر ايلينك سرى سركارى
نظاملار بوزيلىب ويرانه كللكاي

پروردگار اوزى فقيره فنا
اول فقير كيم بولسه تيلينده ثنا
قايسى ولايتده كوفله زنا
زمين جنبش ايلاب آرمانه كللكاي

نقصانه كللكاي

مسلمانلار قياچ اورسه بير بيره
دولت دونيب دينلار نقصانه كللكاي
ظلم ايلاب بير بيرين قياسه بسيره
فلك بو فكردين پشمانه كللكاي

بربرنى چاچق ارمس ارليكدن
بو ايش شيطانيدور بلكى كورليكدن
آغز آلايق آيرار ايلي ديرليكدن
مونده دولت دونيب نقصانه كللكاي

كورالده يوق بولدى بر حسيب (۱) قالدی
يمان يلاولاندى يول كثيف قالدی
شريت هيچ بولدى بر تاسيب (۲) قالدی
زمانه نينك ذوقى شيطانه كللكاي

(۱) «حسيب» - «حساب».

(۲) «تاسيب» - «تمصّب».

مختومه قلی دورسام سوزیم ساچماغه
آنکلامازلار یوز توتارلار قاچماغه
هر ایل دستور اتسه شراب ایچماکه
اول یورتده طاعون دورماغه کلکای

211

یغمور یغدر سلطانیم

سینیک دك قادردین دیلاک دیلارمن

رحم ایلاب یغمور یغدر سلطانیم

غریبیم غمکینم نلش ایلار من

رحم ایلاب یغمور یغدر سلطانیم

قادیر الله توکگین رحمت (۱) بارانی

اکینینک همدی (۲) یرنک یارانی

یرنک کوکینک عرشینک کرسینک سجان

رحم ایلاب یغمور یغدر سلطانیم

بابل لار مست بولسون عالم آياسون

قیغی لار دشح اواسون غملار ساویسون

نوشیروان وقتى دك جهان یایسون

رحم ایلاب یغمور یغدر سلطانیم

(۱) «نصرت».

(۲) «همدستی».

رحمتينك ايشيكي عرشدين آچيلسون
نورينك اينسين ير يوزينه ساجياسون
غبار اوچسين عالم يوزى آچيلسون
رحم ايلايب يغمزر يغمزر سلطانيم

عالم ناقدور كوزلار قدرت فرمانى
جهانى بسط (۱) ايله چيقسون آرماني
سندن يتر دردلدارينك درماني
رحم ايلايب يغموريغدر سلطانيم

بنده بيدچاره من (۲) نه بار دور منده
رحيم سن رحمان سن كرم كان سنده
كرميك بولمسه قالدق درماني
رحم ايلايب يغموريغدر سلطانيم

درگاه بن ديلانور نايشلى قللار
مناجات ايلايب آچيلار تيللار
بم نايق كوترايب يابلسون ايللار
رحم ايلايب يغمزر يغمزر سلطانيم

مختموقلى عشقينك ايلار اراده
عشقيكه كمال ات قزيمه آرايه
يتير كين بارچه نى مقصد مراده
رحم ايلايب يغمور يغمور سلطانيم

(۱) «مست».

(۲) «بنده فرمانم».

سوفىكى داغى
اى سوديكيم سونكى داغى
داغدانلیدور ييلينك سنيك
دشمان كورسه دوديلاشار
يوميت كوكلنك ايلينك سنيك

كسكين كسكين يولينك كچر
قربل باير كونكل آچر
سازيق چشمه سوينك ايچر
سورى سوري مالينك سنيك (۱)

درلى دومن اوتيتنك يتر
هر درانك ير ايله يتر
خط لانشيب كاروان اوتر
نى بادى دور يولينك سنيك

(۱) «درلى دومن مالينك سنيك» ديان نسخه هم باوه

يايلاغاھ ارباق بارصاق
آت جابدیریب بیراق بر سك
تورایتده خرمان قورساق
ناندین دولار دولینك سنینك

مختومقلی سد آچاندور
بو دوران سندین کچندور
اوستینکدن ایلینك کوچندور
نیچیک کچر حالینك سنینك

گرگانینك

اونگینده بلند داغ سرینده دومان
دنکیزدین اویساری ای گرگانینك
بوئیت اویناب باران دولسه چایلاره
آقار بوز بولانیب سیلی گرگانینك

توقایلاری باردور قرغی قمیشی
گوزللاری باردور آلتین کومیشلی
بوز گوسفند قیریلقی قره گاومیشلی
آرغالی گاوبولار مالی گرگانینك

خطرلانیب دوران اینر مایه لار
آغیر بزرگانلارا (تجار ایه لار
سنگریکلاب آبانیب دوران قایه لار
اونکی آردی ساغی سولی گرگانینك

(۱) «برکن» - «بازرگان».

يگيت لار ترمه شال قوشار ييلينه
 يورغه مينيب تارلان آلاز اليه
 آق گوسين يير جرن دنگيز ييلينه
 ماله ير مرالي جولي گرگانينك

مختومقلي ايلدين ايله آزالار
 هجران تيغي ييله بقرين باره لار
 قولين ساللا ب مرال قاباق يريلار
 اينور اولوميندين دالي گرگانينك

دوكر بولديق ياشيميز

ايتار الدين چيغه دولت همابم
 دغا قليب دوكر بولديق ياشيميز
 ديلاكيم دوش ايله كوزل آلهم
 ارسگين بولدى كيتدى قريل ياشيميز

خضر كزان چولده ايلار يالسون
 يورت بناميز قايم بولسون قويلسون
 چله دست نرلارميز بارچه آلسون
 بر سفرده ادا بولسون آشيميز

درويشلار كونكلى جم بولسون نمازه
 يكتيتلار يقيلسون صحبت سازه
 ايليميز اولاشسون ساويلماز يازه
 توقسان دوليب تمام بولسون قيشيميز

ترکمنلار (۱) باغلاسه بریره ییلى
قورادار قازومی دریای نیلى
تکه یموت کوکلنک یازیر آلیلى
بر دولته (۲) قوللوق اتسک باشیمیز

مختومه لی دیدی جانینک دیرلیکته
قالمالینک ییز قریل باشینک خورلیقته (۳)
رواج برینک یموت کوکلنک بیرلیکته
اول کمالخان اوغان بولسون باشیمیز

یایلاخلاری بار

صفر ادیب بارساق نوحه ملکینه
کونکل اسلانی دک یایلاخلاری بار
صیران اتسک غنچه سینه کلینه
باقچه سینده بلبل اویناخلاری بار

یری ساز دور خسته بولان ساغالار
آریق مفلیس غریب بولان اونکالار
سرچمن آغاجی بیله دنکالار
عجب قوش سالمالی آولاخلاری بار

میدانی دولیدور شکر قمیشدین
دیلک اتمز هر کیز قرداش قرداشدین
اوستی یافیاغیدور کومیش کرپیچدین
هرکیمینک اوزی اوچون سولاخلاری بار

باش قوشماندور آریق آغساق پای بیله
آتدیریب دوققبیل ساری پای بیله

(۱) «سنیا، ترکیا»

(۲) «پادشاه»

(۳) «مسلمانی قویمه کافر خورلیقته» دیان نسخه لار هم باره

شېروان قلاسىدور اوڭى كىم بىلە
ھەر بۇرچىندە آلتىن بايداخلارى بار

مختوھلى ساز دور صحبتدور ايشىنىك
اجلدىن غىرىدىن بولمز تشوېشىنىك
يايلارىنىك فقيرىنىك اھلى دروېشىنىك
يوردى بولار يالى فرسخلارى بار

152

اونكى آردى بيلينمز

يموت كوكلك نعصيب اديب اوزيندين
چيقيسه قشون اونكى آردى بيلينمز
سيغماي چيقيدى دشت دهان دوزيندين

بوران يولى قونان يوردي بيلينمز

قرغه سالسنىك توغىن ييله دفيشر
هييتيندين داغلار داشلار قافيشر
اولى تورپ ديريلارى ۱) يافيشر
آرسلاى تيلكيسى قوردي بيلينمز

اوج مينك نيزه بازي باردور نوگردين
تورت مينك فيلدارى بار قلعه يقردين
تكه سالير يوريش اتسه يوقاردين
الغى فينك نامردى مري بيلينمز

(۱) «ديريلاز».

اھلى ايللار ناميس اديب كلارلار
قالانك يقىب تختينك يياد قيلارلار
دوچكيب اصفهان شهرين آلالار (۱)
يوكتتارينك اوچى توردى ييلىنمز

مختومه قلى على نينك دور بو ميدان
نه ايش توتر گورينك بو عمر عثمان
آت دمىندن دولار زمين و آسمان
خراسانينك خاكي كردي ييلىنمز

كوكلنك

چوله چيقر بوئسه منكرار
كييگه قولانه كوكلنك
نصيب ادب سواش اتسه
دونر آيچ آرسالانه كوكلنك

ايلين بووردن بيراقمز
بلا داقمز نارسه بوئمز
الله دين امر دور چيقمز
بو سوزيم يالانه كوكلنك

الهام اتدى مولام منك
نظر دوشدى سندن يانكا
يوق بولار قصد اتكان سانكا
قيديب فون گيگانه كوكلنك

يىك درگاه يوز سورتىب
ايسلاكان دولتىنك آرتىب
فراغى دير قشون تارتىب
بارارسن تهرانه كوكلنك (۱)

صوز آعزىنه حق سالار
بر نفس آيدانىم بولار
يمانلىق ايلايان كلار
نربت دىب آمانه كوكلنك

خروج ايلاب تورسه قووير (۱)
فرمانه كلار نيشا بور
اوريلار بو دوران دور
اهلى مسلمانه كوكلنك

خرابه دونىب خراسان
آت آياغنه قالار يكسان
كسه آرقاچ مازندران
كلارلار فرمانه كوكلنك

يولنىك آچىق كون نورى دك
كويچىنك آرتار روم زورى دك
آسليشارسن آچ بورى دك
عشق اديب ميدانه كوكلنك

زور بير مردلارنىك سواشه
دولتىنك اونكىندىن داشه
قيليج اورىب قزىل باشه
دولارسن ايرانه كوكلنك

(۱) «موير، اگز» ديان نسخه لارهم باره

(۱) «ايسلارمن دولتىنك آرتىب
حق ايش اوچون يوريب يورتىب
فراغى دير قشون تارتىب
دولارسن گرگاهه كوكلنك» ديان نسخه هم باره

Derme on usom yn go
Kyrucun ungu

?

کوریلسمین ایندی

قورقه قورقه افلاس یاغدايه دوشديک
تقدیر نامه بولسه کوریلسمین ایندی
فکر قازاننده قاندايق بيشديک
دگمه قان جوش ایلاب اوریلسمین ایندی

اوزال باشده جبار باراندى يوقدين
نیچه نئی نوریندین کوفی تو فراقدين
خبر گلدی دوستلار یاقین ابراقدين
دشمانه قورت اونی قوریلسمین ایندی

اوتیرماسین قوی یاشلار دول بولیب
قالمانکلار ترکمنلار ایله تیل بولیب
رقیب اهلی مسلمانله قل بولیب
ایلارسی سونک داغه سوریلسمین ایندی

کوز بیلان کوردینکیز کوبلار گدادور
نیچه لار آزاشدی نیچه فدادور
ای برانلار قوت برچک خدادور
علی ذوالفقاری سیریلسمین ایندی

ناحق دوکیاسمین قیزیل قانیمیز
عنیمه فالهاسمین خانمانیمیز
یاده سالینک آمانت دور جانیمیز
تنگرا ضرور بولسه بریلسمین ایندی

اوستمیزدین دشمن حکم سوریدیر
هون باری جبری جفا (۱) کوریدیر
اوغیل قیزی خر اونکینه بریدیر
همه لار اول چایدین سیریلسمین ایندی

فراغی یوز توتار ترکمن ایلینه
دشمن قول اورماسین قزیل گلینه
دوستلار ریزی آخرتینک سیلینه
غرق اتمانکا رقیب قیریلسمین ایندی

(۱) «جبری-جفا» - «جبر و جفا».

دو کت ... بکادومینا ...
 (conceal) غریبه سان یوقدور معرکه گورمز
 یالبار سنگده اقبال سنکا قرامز
 آت مونیب دبسه ده دوشاقلی بورمز

چوخ قراشدیم عجب ایام کلمدی

نیتی بماندور بخیل مال یغار
 ایه ییلمز هر دم ریسغالین بوغار
 مالی حرام بولار باشیندین آغار
 چوخ قراشدیم عجب ایام کلمدی

حق سوزیمه دیار ملالار غلط
 یالان سوز که یافار بولدیار خلعت
 قسم ادیب اورتدیار گور فولاد
 چوخ قراشدیم عجب ایام کلمدی

پیرلار روبن آجدی جوان سوری دور
 فامیس سیزی صوفی آلیب ایردور
 غلط آیدیب مونچ الله دیار دیر

چوخ قراشدیم عجب ایام کلمدی

مختومقلی تبلی اودلی اود ساچار
 یوز کورمز ناکسینک عیبی نی آچار
 الله قانات برسه هندوستان اوچار
 چوخ قراشدیم عجب ایام کلمدی

Angom zpran map
 ...
 ?
 ...

عجب ایام کلمدی

نادان منم دوشدیم فلک تورینه

چوخ قراشدیم عجب ایام کلمدی

جیدا ماز من ایندی هجران اودینه

چوخ قراشدیم عجب ایام کلمدی

قرقه قدم قویدیم کاسام دولمیشدور

عمریم کچدی دیج کونکلیم قالمیشدور

نیت منکا یعان همراه بولمیشدور

چوخ قراشدیم عجب ایام کلمدی

کلدی قره بلا ایای دولادی

دهان آجیب تیلی بیله یالادی

سگ بولبدور کوران ایلین دالادی

چوخ قراشدیم عجب ایام کلمدی

ارم ایچره ریحان ایدییم
 وطنغه زرافشان ایدییم
 مرد یکتیده کمان ایدییم
 داغ باشینده دومان ایدییم
 فراغی دیر آمان ایدم
 ایمدی ویران بر سرایم

۴

فقر اییم

وطنیمده خان ایدییم
 خانلاره فرمان ایدییم
 دردلاره درمان ایدییم
 مسکینه دکان ایدییم
 جانیسلاره جان ایدییم
 نیلای ایندی بیچاره اییم

کوزسیزلارینک کوزی ایدییم

لالالارینک من سوزی ایدییم

ایل کونیمینک یوزی ایدییم

سووار معشوق نازی ایدییم

حاتم طائینک اوزی ایدییم

نیلای ایندی بیچاره اییم

قرغە يىر بوز بالامان جىگىندە (۱)
 كورنە يىلمز اول ميدانىڭ دىكىندە
 آچ قارىچىننىڭ ئاغىرلاچىن اوڭىندە
 مېنىڭ يىغىسۇن ئوردىك نە دور غاز نە دور

مەخنومقلى سوز جوش اتكىن دىلىنىكىدىن

مەخنۇم يول بىر مەكىل يىلانكىدىن (۲)
 بو ھىزلار كىلار كىلار يىلانكىدىن
 دىيانىن كىلان بو جىم عىلى سوز نە دور

دۈنە دور دوزلە دور

ياشى يىن عرب آتىنىڭ شانىندە
 مەلۇم بولمىز دۈنە دور دوز نە دور
 بونكى يىن قوج يىكىدىنك يانىندە
 آتمىش نە دور يىتمىش نە دور يوز نە دور

نامرد اوغلى قورقى چىكر مەلەندىن
 آغاچ آدم بولمىز كورنەر ھىياندىن
 مەخنۇملار خوقلى يىردە دىشەندىن
 سىچە يىلمىز دىمان نە دور توز نە دور

سپاھ بولمىز مېنر آتەن يىلمايان
 عارف بولمىز اوز عرتەن يىلمايان
 مېلىس اچىرە سوز لىتىن يىلمايان
 آنكا يىلمىز صىھىت نە دور ساز نە دور

(۱) «قرغە يىنار بازيلارنىڭ جىگىندە»

(۲) مەخنۇملار يول بىرەدى «يىلانكىدىن» دىيان نەسخە لار ھەم بارە

يوز نامرد بريني توتمز بر مردينك
مرد چكر تمصبين ايلينك يويوردنك
ييتران ايشين كورينك گندي نامردنك
جنگدور ديب (۱) قاچار دومان يولوقسه

مختومقلى او كيت بر كين سوز ييله
اشيتمك دنك بولمز كوران گوز ييله
مردچيقار مهمانه كولار يوز ييله
نامرد اوزين گيزلار مهمان يولوقسه

273

ميدان يولوقسه

بدو اولسه ميدان قالار آره انلى
حق عشقينه آت سال ميدان يولوقسه
يكيت اولسه هنگام قالار دورانلى
وقتنيكى خوش كچير دوران يولوقسه

يكيت باردور سوزين تابمز سر يدار (۱)
يكيت باردور دمي داشلار اريدار

جاي يرينده قايره قالسه قريدار
ئوچ يكيدينك آتى چامان يولوقسه

ايشى درست كلمز كونكل چنينه
دوداغينى ديشلاب آخدير زينه
بلان زهرى بوليب يايلاز تنيه

يكيت قريير عيل يمان يولوقسه

(۱) «يكيت باردور سوزى جانه داريدور».

آت گراك قاچارغه قوسه يتركه
ياونى (۱) قورقيدارغه تيريك توتارغه
ميدانده ساقىسز كروب ايش ييتيرگه
يكرىمى اوتوزلى ياشى كراكدور

بور كيت قوشداى قانات قاقىب دو كىلدين
قوچ يگىت لار (۲) كچر جاندين اوغىلدين
قورتك كىرىب قوين كىمىن داغىلدين
ارىكىدك مرد يولداشى كراكدور

مختومقلى قوچ يگىتلار جاغايىب
كوك دىردىن قرمز فانلار سقىيىب (۳)
آت سالانده دونكىز كىمىن تويلىب
آبى كىمىن (۴) آسپىشى كراكدور

93

كراكدور

مرد اولدوركه بواسه كونكى رحىملى
گوردهسى گىنك كراك اوزى فېملى
كىنك ىرده قرغهدى بولسىن وھملى
برىنده ھنارى ايشى كراكدور

ففلانك كىمىن آرلاب كىرسه ميدانه
تېلكى كىمىن بازى برسه هر يانه
دورانده قايادك دورىب مردانه
آلار ىردىن آت سالىشى كراكدور

يگىدنك خيالى بواسه سرىنده
چىقار بركون چوكىب قالمز قرىنده
حيله هم بر باتىرلىق دور ىرىنده
اونى باشارماغه كىشى كراكدور

(۱) «كوفى»

(۲) «مىشتلار»

(۳) «كوك زرده دىن قرمز فانلار ساقىيىب»

(۴) «آبى لىن» دىان نسخەلار هم بارە

چول یرده گوره ئالديرمه
اولده خوشدور سر ييلديرمه
لاف اديپ دهان دولديرمه
چنك نان دكيل ديش اوستينده

ديسه لار آتلاپا آتلان
سیرناك چناب ایر آرده سیرتلان (۱)
ياوگونى غيراته قاتلان
لعت قويمه ريش اوستينده

انصافين الدين بيراقمز
عاقل آدمليقدن چاقمز
بو سوزيم حيوانه يوقمز
آدم ساقلار گوش اوستينده

مختومقلي سواش بولار
يگيدينك سيري فاش بولار
ياباشين بير ياباش آلار
قوچاقلار يولداش اوستينده

(۱) «مردیكيت اودچينار سیرتلان».

266

باش اوستينه

نارد كيمدور ييلار بولسنگ
نه ديسنگ دير باش اوستينه
آز ماشين قیلار بولسنگ
هيچ تافيلمز ايش اوستينده

مورتين تولاب هر يان تارتار
هييتي فلنكدين آرتار
كوك دك كورلاب داماق يرتار
طيار بولان آش اوستينده

آش اوستينده ايت دك خيرلار (۱)
يرسين يره خردك خارلار
هر تيلكي بر شيردك گورلار
مردار اولان لاش اوستينده

(۱) «آش اوستينده آلب دك آزلار».

جانينە دىگىز

اى يرانلار بىرى غىرات يىگىدىنىڭ
مىنىڭ يەنە سوز آيتىنىڭ جانينە دىگىز
زىنھار دىرشمەڭ نامردلارنىڭ قولىنى
اولدىرىسنىڭدە ناھق قانينە دىگىز

سوز بىلمىنىڭ بىلان سوزىنىڭ آيتىمىنىڭ
سوز سوزلايدىب سوز اصلينە بىلمىنىڭ
ياى چىكىندە دوغرى قىزاق آتماقنىڭ
اول اوقىنىڭ نىشانىنىڭ يانينە دىگىز

مىختومقاي سوزىنىڭ بىلەن سوزدور
بىلمىنىڭ آدمە قورى آواز دور
آدم بار (۱) مىنىڭ تومەن ايدىرىسنىڭ آزدور
آدم باردور (۲) ايان نانىنە دىگىز

(۱) «گوزل بار»

(۲) «گوزل باردور» دىن نىسخەلار ھازىر

صرف ايلالار ايشىنى

حق نظرىن سالىغان بىر سىرخىش بىكىت
انسان اوچون صرف ايلالار ايشىنى
نامىسىنى غىراتلى عارلى قوچ بىكىت
سوش كۈنى قىزاق اداىر باشىنى

بىر نىچەلار گىزار زىزىب دون بىلان
بىر نىچەلار گىزار قورى سان بىلان
آدمزادى تانىپ بولمىز سىن بىلان
مىنىشماغان بىلمىز كىشى كىشىنى

يىگىدىنىڭ آبرابى يىخشى ضەيندور
يىخشى ضەيف ناكس ارە حەيفدور

يىگىدە قىلاچلىق كىلى عەيدور
ھەريان گىزار بىلمىز اداىر ايشىنى

مختومقلی آیفیل (۱) یارلنک صفتین
تازه دفتر برله (۲) یازغیل سیراتین
دوزخ نشاهسی بر یمان خاتین
هرکجه دوش بولسه آلاز هوشینی

166

آئی کراک

آد قزانار قوچ یکیدینک
اؤل بدو آئی کراک
کلانه قرشی چیقماغه (۱)
بخشی محبتی کراک

مرد کراک جفا چکماکه
آت کراک دره (۲) سوکماکه
صقره یایب نان دوکماکه
کونکلیدینک هممتی کراک

ال کوترکیل خام خیالدين
صنکا ایسی بوقدور مالدين

(۱) «دورماغه».

(۲) «زره».

(۱) «آبدای».

(۲) «ییلان».

روزگار كچه حلالدين
غارفلار صحبتی كراك

يورسنك قوللىق قىلماغه
بېشمېر يولن بىلماكه
درويشلار كونكلىن آلماغه
الىنده دولتى كراك

مختومقلى بر كدايدور
برچهنى سافلان خدايدور
اكر مسكين اكر بايدور
كلانه خدمتى كراك

58

زور بولار

بخشيلمده ايله اوزين تانيدان
آلقيش آليب درجهسى زور بولار
يمان بوايب بخشيلمى اونيدان
اوز عزتين كيدير ايتدين خور بولار

ملول بولار مرادين يتمديك
مؤينلى بولار حق امرينى توتماديق
اوز رزقيته هيچ قناعت اتمديك
كوزين ديكر كيشى آشينه زار بولار

هر كيم يمانلاسه دنكى دوشينى
اوزى مشكل ادار آسان ايشينى
كيم دارغاته عقل بيله هوشينى
ادار ايشين بيلمز شرمسار بولار

ييل بىكمال بولار آدى يانكيلان
بى اختيار بولار قولى دانكيلان

کورشده یقیلیب جنگده ینگیلان
 اچی دولی ناموس یله عار بولار
 غیراتی کم بولار قهری آزینک
 دفتینی کم بولار ماتهده سازینک
 اوینه بارسنگر بر بی نیازینک
 بوز توتسنگ قیسالار کونکلی دار بولار

کیم بلانی ساتین آله باشینه
 رشک ادیب رقیبالار کچر داشینه
 توقیش اتسه کیم باشارمز ایشینه
 هده سیندین (کلا یاسه ار بولار
 سونکی توبه اتمز یانکیلیب بازان
 اود یاقسنگ قابانز پر قوری نازان
 فهم ادینک هر یرده بر قالی آزان
 باوز مسلطه سزوار بولار

خزانه دونیدور عمریم ترنگلی
 نظرین پس توتار ایلدین برکیلی
 بی اقبال یازیقی یمان کورکیلی
 اوجراش کلسه بریمانه یار بولار
 مختومقلی سوزله هر نه ییلا نینک
 اوزینکا کمیلیک ییل آیتمان اولانینک
 تراشلاب شاغلانقین کونکله کلانینک
 سندن سونکلیلاره یادکار بولار

(۱) «سودا سیندین»

ایل یخشی

آدم بولیب آدم قدرین بیامیان
 اوندین که بر اوتلاب یوران مال یخشی
 سوزلاکانه سوز معنیسین بیلمایان
 اوندین یونه کیلاب ییامز لال یخشی

خدایم ساقلا سین شردین قهر دین
 منتلی آش آجی بولار زهر دین
 هر بر برده بر بازار سیز شهر دین
 آندین یونه قوراب باتان چول یخشی

هر کیمینک اوزینه مصدرور جایی
 یادینکدین چیقمایر بیرامی تویی
 جان ساغایغینک بولمز هیچ دنکی تابیی
 آخشام یاتیب ارتیر شکرین قیل یخشی

بر بیوفا یاره کولایب باقاندین
شیرین جانی عشق اودینه باقاندین
یاد ایل لارده مسافرلیق چکندین
اورسه سوکسه خورلاسهده ایل بخشی

دختوهرلی سوز سوزلاکیل هر بابدین
بو دنیا توتدیرمز چویریکدور دویدین
مهرکهده سونکی کلمز بدکبدین
اوندین که بر شولاب اوسان یل بخشی

خوارقیلیدی

ایا دوستلار دالی دنیا
بخشی کونلاریم خوار قیلیدی
ایکی یوزلی لولی دنیا
شاد خرمیم زار قیلیدی

باشدین کراک یاریکیده
دوست تافیاخز دار یکیده
اصلی بکه ار یکیده
ظالم فلک گور زور قیلیدی

کیمیم بار اشیته دردی
تیلکی بولدی فایمک قوردیم
ویران بولدی گوزل یوردیم
قراباش تاری مارا قیلیدی

(۱) «تاری مار» - تارومار»

قولدين كيداندور دستانيم
كوبا تندين چيقدى جانيم
گوزى باشلى منگلى خانيم
يوراكيم ايچره نار قيلدى

آتسيز قالدى گويچلى بهلوان
ييله بولدى نيلاي زمان
اوزين هوديرلايب جوان
قابيمده گورينك مار قيلدى

مختومقالى كس تيلينگنى
بوكرلار اليب ييلينگنى
آزاره قوبمه ايلينگنى
باريسى اعتبار قيلدى

Teracum

قالدى نيلايين

بازاريم ساويلدى خريديم قالدى
دكانيم ايسيز قالدى نيلايين
بناسين دارغاندى قراقچى دولدى
يارچهسين دويرلايب آلدى نيلايين

مردلار نامرد اولدى نامرد مرد اولدى
قورتلار پشه بولدى پشه قورت اولدى
يورتلار ويران اولدى زندان يورت اولدى
شوم فلک لشكرين سالدى نيلايين

عاشق لاردن اوتدى عشقنك هوسى
تارتيلدى يازبىدى دوزخ پردهسى
داغدين آشيب قزلباشينك اوردهسى
كوزل ايليم ويران قيلدى نيلايين

يار ياردىن آيردى مردى ايليندىن
 درياني قوراندى داغى سېلىندىن
 باغى سروسىندىن بېلىل گىلىندىن
 قان يغلايىب جدا بولدى نىلاين

محروم قىلدى كوناك گورگى ھنارن
 آتا اناك آلدى كوناك قارارن
 ھر كون آچىب قل قىرناغىنك بازارن
 نامىسىم بازاره سالدى نىلاين

مختوملقى قولى باغلى برىشان
 عىجب دستانىمدىن قويمدى نشان
 زندانده اوتيردى بىرجوان ايشان
 ايداكىم كارواندىن يولدى نىلاين

ايلينىكى

گل كوناك من سنكا اوگيت براين
 ايراق قىلمه گورار گوزينك ايلينىكى
 قيمتىن قچىرمه یرىندە سويلە
 اوزاتماغىل ھر ناكسە تىلينىكى

دغا ابلاب خىبر سويلاب ياشاغىن
 حرمتلاغىل كوزل ايلينك اوشاغىن
 يازدېرەغىل مىحکم ايله قوشاغىنك
 یرى بار دور عىجب ساقنه بىلينىكى

چاغىريامز چايدە كورىنمە بارمە
 اول كذاب (۱) صوفى نيك يوزىنى كورمە
 فكر ذكرينك دنيا مالينه برمه
 قاروۋە اوغشاتمە توتان فالينىكى

(۱) «بشارى سىنگ».

287

كچىدى زمانه

اي آغلار آغلار من كىدى كچىدى زمانه
يمان آلدى جهانى دونمز تىلى ايمان
كرب فقيرلار آغلاشيب كلار آندى آمانه
اىستارى بار آز وقتىدىن برهم بولسه زمانه
يخما قدر بولمايان دوندى دور يمانه

نه صفالى كونهشديك دىكوش يياھ باش قرشمان
باشينك آلدنك قارىلدنك نه دوست يىلدنك نه دشمان
اي يرازلار سود اتمز ايندى اتسك مېشك پشمان
دنيا سینه دولاشمان اوشله قىزه اولاشمان
نه هوزىراى كونهشديك بولايپ كىتسك ديوانه

دوشمه گين خام خياله دنيا كلان اولمز لار
كلان كچر دنيا دىن بىرى آمان قالمز لار
جانلار چكىپ چاغىرسانك دىغرى يوله كلمز لار
هر نه كىسه يودارلار حلال حرام بىامز لار
دىرلار حقدور محمد اويادورمىز قرآنه

سوزنه بر جواب هر كس سورىسه
اوزىنك ايرق ايله نامرد بورىسه
بر مسكين تلمىروب يىغلاپ قىرىسه
بها قورمه موقت بر كىننك مالىنكى

قورقمه نامردلارنىك كوردىب سائىندىن
قره كورسه بارى كچر جانىندىن
اوغرىن تاسنىك اوتماور كىل يانىندىن
بخىل لاردىن ايراق ايله يولىنكى

عقللى باش كوردور يول كسان آزدور
داتمه شراب اوزاق اچسنىك اول آزدور
مرد كونهكلىنده دايىم بهاردور يازدور
جيحون عىمان ايچره سالمه سالىنكى

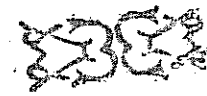
مختمو قالى عقل باشمىدىن اوچدى
اقبالىم باتىبدور دولتىم فاجدى
پير قاضى لار باره ايستاب قول آچدى
حرام ايله اما برمه يولىنكى

دنيا نېچك دوران سن غريب آغلار ايل دشمنز
ظلمى آرتار ظاليمينك هيچ كونكليه رحم اينمز
جهانى باندی كيتدی يمانينك اودى سونمز
بر محمد خاطيرنه ير يارياهمز كوك اينمز
چرخ بو ايشه قواير يولمز آخر زمانه

غافل قالدیم برانلار اوز اوزيمدين رشتيم يوق
حقدين غيری هيچ برده فناهم يوق يشتيم يوق
فكر بحرینه كيرديم ياكانيم يوق كشتيم يوق
مختوبقلي من موندان جيقر يانكليخ دشتيم يوق
اليهم برسام توتان يوق دوشديم دوييسيز عمانه

نظر ايله

تن قفسده گرفتار گل جاننه نظر ايله
باق كونكل آينا سيغه جانانه نظر ايله
عبرت كوزينكنى آجيب جهاننه نظر ايله
ايكى كاهى تونديرمز (۱) بريانه نظر ايله
هيچ كيمكه بقا (۲) برمز دورانه نظر ايله
دورانيغه قوانغان (۳) اسانه نظر ايله
بو قوايب كوچيب بارغان كاروانه نظر ايله

بو دوران ايچره كونكل قوشلارى ايلار پرواز
كويا مرغ سحر دور سخن ايلار آغاز
باغ ايچره بابل اوليب (۴) اوخير نغمه هزارساز

- (۱) «توتماغيل».
- (۲) «باغي».
- (۳) «دايانغان».
- (۴) «قويوب».

دوستينكه آزار بريدنك دشمنانه بوږ اوږدينك
 عزيز جانينك فدا قيل سايه سنده بزمردينك (۱)
 اوتوز دورت ياشه بريدنك (۲) بو جهانده نه گوردنك
 قرآنه قولاق قويب فرمانه نظر ايله

خدایه توبه ايلاب درگاهينه دونديم باز
 عمر آز دوران دراز نه روزه بار نه نماز
 اويان خواب غفلتدين قيشقه منكرار فصل يار

عالملا تسبيح اوقير هريانه نظر ايله

اولمس من ديب دوشمه سين كونكلىنك هيچ گمان ايچره
 عمره يوقدور اعتبار اوتكچى زمان ايچره

اجل قوييمش اوق كزين (۱) كيريشكه گمان ايچره
 بنده كه نه آرماندور جان برسه ايمان ايچره
 سوزله سرزينك يايلاسين بويخشي يمان ايچره
 آز عمره آغير ايشلار قورب سن جهان ايچره
 مقيم ايشيني توتان مهمانه نظر ايله

نه خشنود دور عاشقه خلوت يرده ده شيشمق
 حال احوالين سوراشيب قول بويينه (۲) ساليشمق
 محشر كوني مشكلدور تن جان كيمين اولاشمق (۳)
 بر بر كه دردین ديب سرگذشتين قيايشمق
 تاو بريلان كيريش (۴) دى چيرماشيبان چولاشمق
 دوستلار نه مشكل ايشدور قوشيليب آيريليشمق
 وصاله مغرور اولمه هجرانه نظر ايله

مختومه لى سوزلاماي قويمن دورماغه دردنك
 يالانچيده يايلايب آلتيمش يانه ال گردنك
 فانينى باقى بيدنك يلدك اوسدنك يوڭيردنك (۵)

(۱) «اوق-ياین»،

(۲) «بويينه»،

(۳) «بوليشماق»،

(۴) «رشته»،

(۵) «فانينى باقى بيدنك ايسيدن ايسى دوردينك» نسخه لارى باره

(۱) «بيادينك كه يوفا دور بقمى بوق بو يوردنك».

(۲) «يتدينك» يالى نسخه لار باره.

سبز ايجره سندواج يوز تپاده قبلور آهنگ
هر اشياينك اوزبانه اوز آوازي بولور كنك
زمن خضر پوش اوليب گل بترميش رنك به رنك
خروجه كليب عالم قيلارلار فغان پيدا

سرودي صدا (بیرله جهان یوزی آباددور
مغرور سرود اولمه ثانی سرود بیباددور
حق عشقینده زنده جان ییلینک باقی حیاتدور
هر تنده که عشق اولمز روز ازل مماتدور
باز اوتیفچه یر کوکنی کوندین گونه زیادتور
بر حشر قیامتدور بروم عرصاتدور
دهر ایچره بولار هر دم جهان ایچره جان پيدا

زربابه ذوقین اولمه بقا یوقدور دولتمده
عمرینگی باده برهمن بو دارالمحتدمده
یتر سنگا ایروگیچ نه یزباسه قسمتده
جانینکا حفا ایلاب مونچه گرمه حسرتده
ثواب یخشیی عملده یاخود یخشیی نیتده
عالم بارچه خدمتده آدم باتیب غفلتده
حاصلینک آتش اولغای ایلاسلک یمان پيدا

مخنومقلی یغلار من بو بخت سیاهیمدین
قورقارمن جان آفتی قول آباق گواهیمدین
امیدیم حاصل اولمز بو عمر تباهیمدین
جان کوییدی جسد ایچره بو آتش آهمدین

(۱) سرودی صدا - سرود و صدا .

2

جهان پيدا

کاسه نوروز عالمه رنك قیلار جهان پيدا
ابرلار آواز اوریب داغ قیلار دومان پيدا
بیجانلار جانیه کیرلپ (۱) اداارلار دومان پيدا
کومدیگینک گیاهلار کوکارب روان پيدا (۲)
آیدارلار حیواناته هم سود زیان پيدا
یر یوزینه یایلیب یوریلار نهان پيدا
بو بسته دهان قوشلار قیلارلار زبان پيدا

چول طرفین برک ادب در آچار سوه خرجنک
زمن سبز وار اولیب تنیندن آیریلار رنک
جنیبده لار مست اولیب گویا ایچمیش عرق نلک

(۱) «جانیه کیرلپ».

(۲) «بو کومدیگینک گیاهلار کوکارب روان پيدا».

الیم سونیب دیلار من حاجتیم الیمدین
بنده من امید اولدور (۱) اول کرملی شاهیمدین
ایلاکای عرساتده (۲) گل کیبی ایمان پیدا

سوتسیال تنقید خاصیتدکی شعر لار

(۱) «بنده بر امید اولدور»
(۲) «ایلاکای عرساتده»

68

دو نر

اولکە یە صاحب بولمە
اربابلار امیره دونر
اوج یل شیرە اوغراسە
تیلکی شقال شیرە دونر (۱)

قېپە فلک او یون سالار (۲)
کیمە برار کیمەدین آلا
هر کیمە بر نوبت کلار
آغیر اولکە تورە دونر

شیر هر چاقده بر آو آتار
دیر آویمە کیم ال قنار
فیل بورقین فلکە توتار
کرک کورسە خمیره دونر

(۱) «تیلکی بیشک شیرە دونر»،

(۲) «او یون سالار» یربنە «قاسق سالار» نسخه لاری بارە

اجل يتر آدم دويمز
دوران كچر عمر كويمز
تيلكى سارقيدن شير ايمز
برايه زهره دونر

درد يوراكده براود بولار
سوز جهانده برآد بولار
فقيره آشنا ياد بولار
مالانسه ياد ياره دونر

مردلار جنكده توي ايچينده
آج بوريدور قوي ايچينده
نامرد قوران اوي ايچينده
بارسانك خيره خيره دونر

مختومقلي بو دور دردنيك
صاحبى گراك هر يوردنيك
شير ضررين كورمايان قوردنيك
هر مورتى (۱) بر تيره دونر

فتاح

ايران توران بوكون قولنيك آستينده
سوركين ايندى بودوراني سن فتاح
كلى تركمن اوينار قولنيك اوستينده
دوكمه ييلكيل ناحق قاني سن فتاح

بوكون شاه سن ارته گدا بولارسن
ايادين كوندن مالدن جدا بولارسن
بركون جاننيك چيقيب فدا بولارسن
قازارسن چوخ گداني سن فتاح

كوزيم يقر ياسنيك باشيم آلارسن
ياكوند|لاب منى چايه سالارسن
من حق ديديم سن چوخ كنه قيلارسن
بو آليشينك برله جاني سن فتاح

مەن تەرمەنىڭ اېلىن گونىن سولدىردىڭ
 قانلار دو كىب گوزل يوردىم دولدىردىڭ
 شەيد بولانلارنىڭ سىرىن قالدردىڭ
 اونودارسىن تىختى كانى سىن قىتاق

خاقىنىڭ اوجى چو خودور اقبالىنىڭ بىمان
 تىختىنىڭ سىنار دىمە قانلار سىن آمان
 يا اولارسىن يازندان سىن بىگىمان
 چوئىكى زەر قىلدىڭ نانى سىن قىتاق

فرمانىڭدىن تالانىڭ دوشدى ايللارە
 قول اوردىڭ سىن ناحق كوزدە سىللارە
 قىرق قامچىدىن بويردىڭ نازك بىللارە
 دربا اتدىڭ كوزدە سىلى سىن قىتاق

آيردىڭ آتادىن انە قىردىڭدىن
 قول بىرلە آباقدىن ساقالدىن ساجدىن
 دىنداندىن زىباندىن عقلىدىن ھوشدىن
 زىندان اتدىڭ بو جىھانى سىن قىتاق

آيردىڭ آغلايى قالىدى يارلارمىز
 فلگە يىتادور تارتان زارلارمىز
 آدمىلار آسىلىقى دورىار دارلارمىز
 يوزدىن توتدىڭ بىل قىصابى سىن قىتاق

ھىراھى ھەرد آيدىب ھەردە يانمىلى
 قان يويىتىپ ظالم قىتاق قانمىلى
 دېرى اوزىم لىكن اولى سانمىلى
 آنكىسە اولدىر بو دىستانى اول قىتاق

حق يولانده هر کیم خیر احسان قیلار
 قیامت کون بر یرینه اون کلار
 نامرد دشمن کورسه غصه دین اولار
 قوچ یکتیلار تور دین باشین آنکلامز

مختومه قلی بگ یانینده تیل باشلار
 قیلجی غیرانی بولان ایل باشلار
 مرد دین بولان یقین کورسه یول باشلار (۱)
 نامرد اوغلی دنگین دوشین آنکلامز

۱۳۲

سالار قوشین آنکلامز

بداصیله بکلیک بقسه بر کونده
 آلاز آوین سالار قوشین آنکلامز
 یارلیغی یوریکان نربتسز بکلار
 فقرانیک کوزده باشین آنکلامز

باد باشلار دوغری بولی چن بیله
 عاقل آدم سوز باشلامز من بیله
 نامرد اوتیر کنکاش ایلار زن بیله
 قوچ یکتیلار زن کنکاشین آنکلامز

مرد دین دیلاک اتسنگ آیدار خوب بولار
 بر بخشش دین یتیمیش بلادب (۱) بولار
 مخت کشی چولده کوب بولار
 دشمن کورسه توتار ایشین آنکلامز

(۱) «دب» - «دفع».

(۱) «مرد دین دوغان یاغی کورسه یول باشلار».

قهر ایلاپ گلمز بولسه یانینه
صوز آیتماسه هر بیرینینک شانینه
بیله ار قوشیلمز آدم سانینه
ایکی خاتین برار اوچ عیال بولار

مختومقلی کیسه بیلمز باطینی
اویلسنکیز قراب آلتینک ذاتینی
ایام کورکزمین یمان خاتینی
آدم اوزین بیلمز خام خیال بولار

قیل قال بولار

هر کیشی نینک ایکی بولسه عیالی
کیجه کوندیز ایشی قیل قال بولار

هر بیرینینک باردور یوز مینک خیالی
اوقات سورب کورچاکی خال بولار

بیرین صویب بیرین ایلاسه ناچار
ایله رسوا بولیب اوز عیبین آچار
عقلی حیران بولیب باریندین کچر
دنک توتمه یارین بیسمال بولار

کاهی بابل کمین سائرار قیللاری
تماشادین حیران ادار (۱) ایللاری
کاهی یر یومریقلار کاهی کللاری
ارین کوره بیله تپاسیز لال بولار

(۱) «حاضر ادار» دیان نسخه هم باره

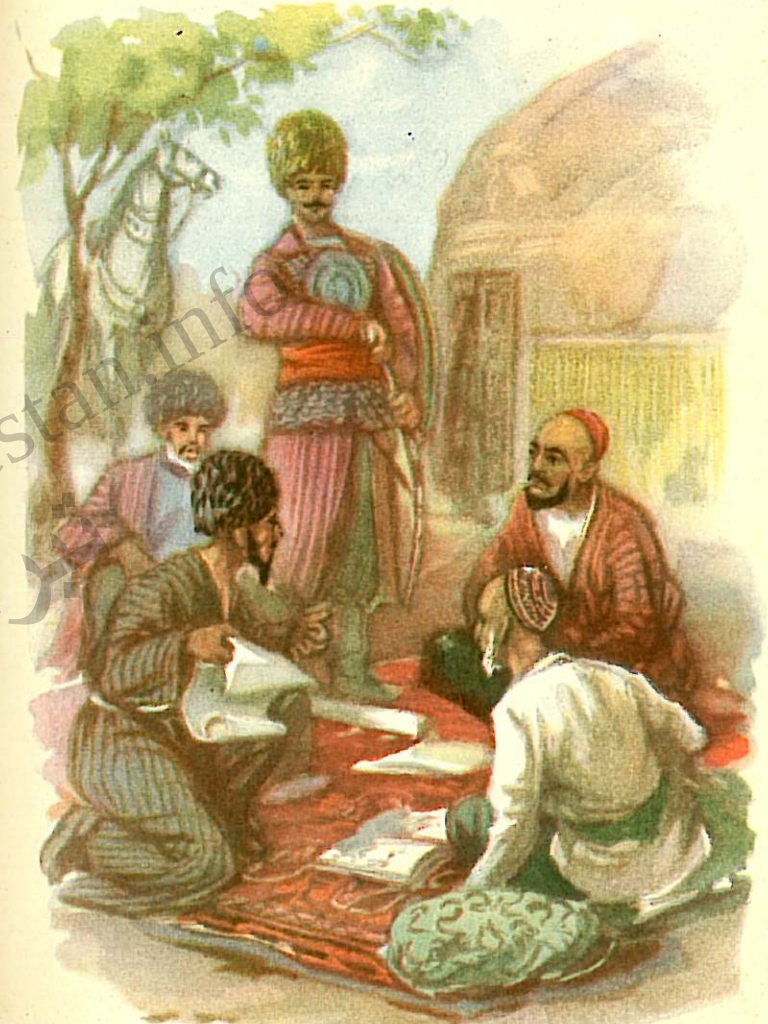
يورملى بولدى

اى برانلار مسلمانلار
چېرە يورملى بولدى
نېچە زحمت چكان جانلار
جفانى كورملى بولدى

جهان كينكدور ملاهت كان
آراده كويدى شيرين جان
اوستيمزده رحمسين خان
بالاخر اورملى بولدى

آزيبدور كركننك خانلارى
كان گور بيزه بو حاللارى
قويماں سوردى بار ماللارى
گوز ديسكيب دورملى بولدى

مختومه‌لی آیامه جان
 ییلینک قوشه گهی غضب دون
 حاددین آشدی بو ظالم خان
 آخیر نور قورملی بولدی

بو آیامده بدکار لار
یوز تیل پیله آلدارلار
حانی نیچه دادرلار
کوچدی دیب آغلارمن

نیچه ساده دنکدهشلار
شیطان یلیکین باشلار
یوز اوکیریب فرداشلار
قاچدی دیب آغلارمن

کورنك فلكينك اوينين
اوزار عالمينك بوينين
نیچه جانلار یر قویین
کوچدی دیب آغلارمن

مختومه قلی دیر مرده
دنیا بند دور تن پرده
بو باشیم سانسیز درده
دوهدی دیب آغلارمن

255

آغلار من

ای یرانلار عمریمدین
کیچدی دیب آغلار من
کیتدی عقلیم اورنیدین
چاشدی دیب آغلار من

کیدان دونمز یولیندین
دوشمز یمان فالیندین (۱)
دیانت خلق الیندین
اوچدی دیب آغلارمن

حاضر ییزینک زمانده
یمان سوزلار زبانده
ظام ایشلار جهانده
جوهدی دیب آغلارمن

(۱) «فال» - «فعل».

اهل دل دنيا دین اوزین قوتاردی
دردلی لار دردیه درمان قالمدی

خلاق بارچهسی جسدخور بولدی
عالمار علمیندین قالدی کور بولدی
سپاهی بارچی پاره خور بولدی
شاه آلدینده عادل دیوان قالمدی

مفتی اوز سوزینه قیلمدی عمل
شریعت ایشینه ایلادی حیل
خلاق ایچینه دوشدی خرص آدلی کسل
حقینه جور بولان انسان قالمدی

قیزلار جوانلارده قالمدی حیا
بردن کوکرمدی برکت گیاه
درویشلار طاعتین ایلادی ریا
یورتده کرامتلی ایشان قالمدی

مختومه قلی آیدار بارها یول تانی
بورونقی همیشین دوستلارینک قنی
آبرای ایله تابشیراور بو جانی
مونده کلان یار یاران قالمدی

318

دامان قالمدی

بر سوزیم بار دیسام شاهه سلطانه
دوستلار بنکی بولیب دامان قالمدی
دولتلی بایلارینک دوز حریمده
دسترخان کسلیب مهمان قالمدی

قایته غیبتکشلار اوزین دوزاندی
سویتخور دنیا بیلان اوزین گوز اتدی
تنگریدین بی خبر قوشین اوزاندی
خدائی بر بیلان مردان قالمدی

نیرده شغل بولسه بولدی معتبر
دنیا نی باقی دیب یغنادی چیخ زر
آیدیپ اوتیب کیتدی اول خیرا بشر
تنگریدین قورقینچلی جنان قالمدی

بخیل بولان بای آدینی کوتردی
فسق لار فسق ایله عمرین اوتیردی

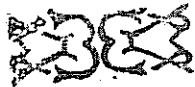
... ابلایب یغان بولینی
دوزادیب اوزینه دافه باشلادی

دنپاده سؤیتخورینک پول یقمه دردی
بايلارينک ماللاری بی زکواة اردی
توبه ادينک کوزیم بریمان کوردی
دوست دوستینک کونکلینی یقه باشلادی

مختوه قلی باشه باغلاب سله لار
آچ بورى دى يورتیب نیچه ملالار
حالالدين حرامدين یغتاب غله لار
هرنه تابسه دینمان ديقه باشلادی

اصلسيز بکلارينک نوبتی يتدی
قیته شغل حرامیغه سوز يتدی
دنپاده کیم قالیب مراده يتدی
محبت چراغی اوچه باشلادی

مختوه قلی آیدار بارها بول تانی
باش گون سینماغه ایبردی سنی
سندین اوزال اوتان جنانلار قنی
هر کیم نوبتینده کچه (۱) باهلادی

(۱) «کچه» یرینه «اوته» دیان نسخه هم باره

Amman

302

دوکه باشلادی

کومیلدی دریالار یقیلدی داغلار
یتیم لار گوز یاشین دوکه باشلادی
اوررامسیدین بولان حرامخور بکلار
بوردی بر یانیندین یقه باشلادی

جماعتسيز آزان بر قوری سسدور
نیچه ملانک اوقان عالمی عبندور
قاضیلارینک کاری چای ییلان ناسدور
بر بوزیق نشانه توتیه باشلادی

ایشانلاری هر قفیده تافیلار
ماللارنه یوق مجابت یافیلار
اولیامن دیوب جوگی صوفیلار
قیغریب آسمانه یوکه باشلادی

چیقیر بیابانه قیزی کلینی
آق بوزینه یافار قره تلینی

۳۰۶

بر برینى ناحق یرکه اولدیرلار
نربت قیسی آمان قیسی بیلینمز

مختومقلی جان مهماندور کوره لاش
بخشادوست کوب یمان پولسنگ یوق قرداش
بو ایامده باش آباقدور آباق باش
بخشی قیسی یمان قیسی بیلینمز

153

احسان قیسی بیلینمز

دردیم باردور دیاریمدن دوریمدن
خیر قیسی احسان قیسی بیلینمز
ظالملاړنك جفا سندن جوریندن
اسلام قیسی ایمان قیسی بیلینمز

صحبتمنده حق کلامین سوبلان یوق
مجاہدینده بر نصیحت ایلان یوق
حلال قیسی حرام قیسی سایلان یوق
سود قیسی دور زبان قیسی بیلینمز

حلاقده کورالده یوق گوریم یوق
بایالارینده سخاوت یوق بریم یوق
عیالینده اویات قیزده شرم یوق
ادب قیسی ارکان قیسی بیلینمز

کیشی نمنك مالینه کوزین ایلدیرلار
تخصیب ادیب کونکله کینه دولدیرلار

یتیمیش یاشاب یاد اتمزلار توبه نی
حرمت برله اوینا داولار قهیه نی
منکرلار جمع اولوب یقدی کعبه نی
یزید کیتدی آغاجینی ساتماغه

کورینک بو ایامی فلک کردشی
فقیره ظلم اتمک ظالمینک ایشی
حق بولینده دوغری کران درویشی
قویمادیلار اوز حالینه یاتماغه

یوراکیم صبردین کیتدی قراردین
یمان ایشدور بوغاز بولماق ار اردین
میناره کلیب من بیله دیاردین
جور بولیب من باشیم آلیب کیتماکه

مختومقلی بیلدیم بختیم بیوجدور
غنیمیم کویچایدور اقبالیم کچدور
نیتیم کعبه دؤر خیالیم خچدور
قراریم بار حج تواین اتماکه

283

آی کونینکز باتماغه

آلتمیش یاشان یتیمیش یالق صوفیلار (۱)
آز قالیدور آی کونینکز باتماغه
چول یرلارده تازی کورمان تیلکیلار
خیال ادار یاتان شیر آتماغه

قرغه آیدار یوقدور منک شاهبازه
مینک یغیلسه جواب برمز بر بازه (۲)
گونه قرغیش اداان ساری کلفزه
دم چکادور آزداو هانی یوتماغه

آغساق کییک مینک تورسیقه یتدیرهز
شیر بچه سی توقسان تیلکا آتدیرهز
اولی یلان کفزا که یوتدیرهز
قل گراک بو ایشلاره یتماکه

(۱) «آلتمیش یاشان صوفیلار یتیمیش یالقیلار»

(۲) «مینک قرغه یغناسه هکمز بر غازده» دیان نسخهلار باره

قاضی بولان بر جوابده دورمدی
گیجه محنت تارتیب کتاب گورمدی
شریعت یولینده دوغری یورمدی
نفس اوچون ایمانسیز اوته باشلادی

فقیرلار خورلانیب یوزین ساراردیب
کیم توره سین تاقیب رنگین قیزاردیب
ظالم لار مظلومه سیرتین قاباردیب
قامچیسیندین قانلار ساچه باشلادی

عالملار سوزینه عمل بولمدی
مناقق لار برادانی بیلمدی
صوفیلار بیریندین تعلیم آلمدی
هر کیم اوز اوغرینه اوچه باشلادی (۱)

بر پاره صوفیلار صوفی من دیار
سورامز ظالملار طعمین ایار
هر مجلسده اوزین ایلاری قوبار (۲)
دوزاغینک خلقه سین آچه باشلادی (۳)

قریقه آیلاندی بیز کوران باشلار
دولاندی آیاغه بیز کوران باشلار
بیمجل یوک باغلاب ایندی آرغیشلار
آخرت قصدینه کوچه باشلادی

- (۱) «دنیا اوچون دیندین کچه باشلادی»،
(۲) «بیزی یخشی کیشی دسینلار دیار»،
(۳) «هر ایشیکده خلقه قوره باشلادی» دیان سطرلار هم باره

302

قاچه باشلادی

ایندی بیلدیم زمانه نینک آزانین
یامانلار یخشیدین قاچه باشلادی
قایته بد اصلار اصلزاده دین
پسند اتمان توره گچه باشلادی

ربا بولدی کوفینک اوقان نمازی
تکری هیچ بیریندین بولمدی راضی
پیغمبر اورنپنده اوتیران قاضی
پاره اوچون الین آچه باشلادی

شالارده قالمدی حکیم عدالت

بر پول اوچون مفتی برار روایت
بیل بو ایشلار نشانه قیامت
ظالملار یوویردی ساته باشلادی (۱)

- (۱) «ظالملار بی توبه اوته باشلادی» دیان نسخه هم باره

هاقل بولان غمده يوراكين ازيب
 دردى نينك درمانين سوراغلاب كزيب
 زمانه نينك فساد بولغانين يازيب
 آيراليق شربتین ايچه باشلادی (۱)

158

ناس آتان

كويا بو دنياكه كلدينك كلمدينك
 آغلامقدور مدام ايشينك ناس آتان
 شريعت يولنيدن خبر آلمدينك
 قارلار دوزخ ايچره لاشينك ناس آتان

تنباكي (۱) ديب هر ايشيگه يورتارسن
 قولله قاقب اوچ مئقالين آتارسن
 بر سويكيريپ يان باشينكا سورتارسن
 حرام بولار اوستى باشينك ناس آتان

نمازه دورانگده اوستينگه آقار
 آتنيك اوچون مينك يل دوزخده ياقار
 ويل ديگان جايدە توتينينك چيقار
 قبول بولمز گوزده ياشينك ناس آتان

(۱) «تنباكي» - تنباكو.

(۱) «فانيدن باقيه كچا باشلادی» ديان نسخه هم باره

ناس آتالار ھوندن بارسى چاق ادار
بخشى يمان اداڭ ايشين حق ادار
آقار دورار اوستى باشين فوخ ادار
سندىن قچردىڭى دوشىنك ناس آتان

كوزىڭى ياشاردىب مېرىنك قاندىرار
كلسە خمار ايمانىڭى ياندىرار
طعام ايسىنك تاباغىڭى دولدىرار
ەردار بولار ايچان ايشىنك ناس آتان

بر آدمى كورسنىك كىزلاب قچرسىن
بورنىڭدىن دم كەمز آغزىنك آچارىن
كىفى كلسە اوغول قىزدىن كچرسىن
حيران بولار اوبا قونكشىنك ناس آتان

قربىنكە بارانكەدە بىنىنكە چىقار
بوشىرىن جانىنكى دوزخەدە يقار
چاقچالنىكى اود ايلاب بورنىنكا دىقار
زخمىندىن دو كىلار دىشىنك ناس آتان

مىختمەقلى اولاندىن سونك بىلارلار
جىنازدە اوقامان بورنىنك دىلارلار
ساقار دىان جايە سنى سالارلار
نېچىك بولار آندە ايشىنك ناس آتان

156

غېبىتىكش

روز مىخشر شىكوه ادار تىلىنكەدىن

رسوالىغىنك بودور سنىنك غىبىتىكش
عمرىنك يە برە آزمە بولىنكەدىن
آغىر تماغىل ايلانىك كونيىنك غىبىتىكش

بولوتەك كوكراب برق كىمىن كورلار
كاهى بوزدىن تىختلار آتشدىن اوبىلار
قتىردك ايچىيانلار بوغردەك مويلار
بدىنىڭدىن سورار قانىنىك غىبىتىكى (۱)

(۱) «مالك لار كوتارىب كورزى اەدارلار

اندامىنكەدىن سودك آقار زهرلار

دورارلار خشلاشىب ياننىڭدە مارلار

بدىنىڭدىن سورار قانىنىك غىبىتىكش» نىسخەسى ۱۵

حالينك كوريب حيران (۱) بوليپ آغلارلار

اوزىنىڭ سىچىن آتلى جايدە باغلارلار
تېلىنىڭ چىكىپ دىمىر يىلان داغلارلار
قرە بولار شول كون كونيڭ غىيىتكش

روسىيە سىن مەشھۇر كوني كرىمە
تەسكىرى ئوۋىنىڭدىن آلار جىرىمە
ايمان سىنى ايدىب التىر جىمىمە
گەلە ادار سىندىن جانينىڭ غىيىتكش

بىمان سوز آبرار يىخشى دوستىنىڭدىن
كناھىنىڭ آغرامى باسار اوستىنىڭدىن
جەننەم اچىنىدە تەمۇغ آستىنىدىن
فەلەكلارە چىقار اوينىڭ غىيىتكش

بىردىم قوتىلماز سىن تەمۇغ نارىندىن
اچىنىڭ دولار يىلان اچچىان زەرىندىن
شول غىنايىنىڭ حىسرىندىن زارىندىن
كفار دوداقلارنىڭ خونىنىڭ غىيىتكش

اورون يىرلار التىپ سىنكا بىر جايدە
اشىنىڭ كىچىر كىچە كوندىز ھاي وايدە
غىنايىنىڭ آرتدىرلار سىنىڭ ھەر آيدە
چامەشكىدەر فەلسق يانينىڭ غىيىتكش

(۱) «حيران» يىزىدە «فرقان»، «ئىرمان» يالى نەسخەلار

ھىم بارە

مەختۇمقلى آيدار اياينىڭ كوزىندىن
دوشىبان خور بولسنىڭ كور كىل ۈزىنىڭدىن
تېلىنىڭنى چىكە سىنك حىرام سوزىنىڭدىن
بلى بىباد بولار دىنىنىڭ غىيىتكش

www.tabarestan.info
تېبەستان

جانى ساعينك سوزلار تىلى
چوماردىك دك دورى الى
هر كيشى نينك اوز عقىلى
اوزينه كماللى كورنور

قدىمدىن سىد دور يىخشى لىق
يىخشى زاد دور يىخشى قىلىق
مردىكىده آز يىخشى لىق
آزى هم سويگىلى كورنور

گل عقل دولاندير ايندى
يوراك پيوندى جان بندى
هر كيشى نينك اوز فرزندى
اوزينه جماللى كورنور

مختوملى سوز بنيادىك
آغزىنده ياقينىك يادىك
هنر يوق سوز بىلان آيك
خلاق ايچىنده بلى كورنور

دوئلى كورنور

دوغرى بقمزىلار جولىيه
كوزه قزىل دوئلى كورنور
سوز فهم اتمز احمق گدى (۱)
اوز يانيندىن تىللى كورنور

باشه دكمانكا قورتلار
قصد اتمانك (۲) كراك دور يورتلار
يغىنده (۳) تانالار مردلار
ايل ايچىنده ماللى كورنور

فكرات باشه ايش دوشمانده
ايسى يوق دور سونك دشمانده
آت ميدانده ار دشمانده
تويده تيرمه شاللى كورنور

(۱) «سوز فهم اتمز احمق لار»،

(۲) «اتمانك» يرينه «سانمانك»،

(۳) «يغىنده» يرينه «ياغىنده» نسخى لارى هم باره

يکيتليکده هر گيم عشرتده يايلا
باشينه يا گلار گلمز بو کويلار
دشيسيزلار نان تابه چارمه سين ايلار
مشکل دور سفرده نان تافيامسه

مختوم قلى سويمز جدلي جنکي
آخرت عزم اتدي کوب دوستي دنکي
دنپاده نه ايش بار بوايمسه سونکي
مشقت دور تنده جان تافيامسه

دون تافيامسه

دوق تالاشر سيزه خايت کيماکه
کيليم کوزل زات دور دون تافيامسه
آچ ديلاشر قوري ناني ايماکه
مشکيدور (۱) بيشيرکه اون تافيامسه

حاصل اميدي بار اکين اکانه
بو ايشلار معلوم دور محنت چکانه
يالانک آياق دوزمز باسماز تیکانه
نيلاسون کيارکه گون تافيامسه

عقاسيزلار ايش آخيرين قرامز
چولاب چيکيديندين قرفين دورامز
آغير مجانسلا ره چوپان يرامز
نيلاسون اوتيرغه جم تافيامسه

(۱) «مشکیل» - «مشگل».

دولتلى ار كرك سواهدم سرخرش
ياد بيلان بارىشسانك بولارسن قرداش
يخشى اوغول يخشى عيال قيز سپرداش
بو دولت هر كيمينك آئينه دكمز

مختومقلى بو دنيانينك عشرتى
ايمك اچمك مومك قوچمق صحبتى
بر نيچه لار مدام قىلار طاغىتى
نيچ لارينك سجده آئينه دكمز

137

مالينه دكمز

بايلار بار دور غريبلاره رحم ايلار
باردور بايلار دنيا مالينه دكمز
كوزل باردور دنيا مالين ايديرسينك
باردور كوزل گيان شالينه دكمز

دنياء پخيلينك يوزى كورمه
آشينك نانينك سوينك آيشيب برمه
قل ديب يگيدينك احايينى سورمه
خوجايسى بار بلكى قولينه دكمز

دنيا مالين برسنك ايهسى ساتمز
شاه ايسته سه آينك ديلاكي ييتمز
بدو بار بول برسنك بهاسى يتمز
بدو باردور سالنان چلينه دكمز

اول يكتيلار گورده بخشى
باشى قورغالى بولمسه

مختومه قالى بولمسه باشلى
اويالمر آشلى قيايمچاي
دوزى شور دشمانى كويچلى
دوستى وفالى بولمسه

280

مالى بولمسه

قوچ يگدينك آدى چيتمز
دولتى مالى بولمسه
اندشلهلى ايش تيرمز
ميدانده دالى بولمسه

بولمسه يگدينك ذريادى
اولانده توقيامز آدى
توتاشمز سينانينك اودى
باشده خيالى بولمسه

آلغير قوشلار اويه چامز
هنارسين اوز سيرتين يابمز
معره كرده اورون تابمز
عقلى كمالى بولمسه

قونمق تازه يورده يخشى
خالى دوشك تورده يخشى

آرتە قىزنىڭ دولدىرارلار آتىدىن
زخمى چىقمىز قالور جايندە چىلمىش

ايكى دنيا يىخشىلىق يوق اكىرىيە
كىشى بولساڭ قىل قىيىل دىغرىيە
بى نمازە غىتكشە اوغرىيە
يولداش بولار يولوز كۆندە چىلمىش

مەختۇمى مولا جاندىن ياقىندور
چام بىر شور سودور تىن بىر مىندور
ايمان بىر تىلكىدور گورە بىر چىندور
تىلكى تومسا دوزمىز خىندە چىلمىش

157

چىلمىش

حق سنى راينكا قويمىش جهانده
ادايلىنىڭ اتكىل موندە چىلمىش
دىوان قورلان كوني حساب جايندە (۱)
جواينىڭ نامە دور آندە چىلمىش

قوتىنىڭ كىلدىر كويچىنىڭ آزدىرور (۲)
كىفى ككە كلسە عقلىنىڭ آزدىرور
مونكىكىنىكى سىزدىرار اتىنىڭ قىزدىرور
بىر نشانە بودور سىندە چىلمىش

ال كوتار كىل بىلە ناحق تىلاشدىن
پولىنىڭ كويار جانىنىڭ يىنار بو باشدىن (۳)

(۱) «دىوان قورلار كىنا حساب جايندە» دىان نىسخە ھىم بار
(۲) «آزدىرور» - بو ىردە قافىيە اوچون يازىلىپ، آزالداق

مەخسۇسندە دورە

(۳) «بو باشدىن» - باش قوشان ايشىكىدىن دىمكدورە

ايسىغ اتمز (۱) باشىنكا توفراق ساجيب حيران اديب
قىلچە ايسىغ كورماكى سن داغ كىيى پشمان اديب (۲)
دوكيلار قايدىب ده نىنكىدىن نجيس بولىنك سنىنك

اول دىمىد قارشىسىدە ھىم اويالغى سن او كون
گراولوم بولسە ايدى ايتاردىنك اولكاي سن او كون
كرزى استىندە ملك ضرىندە قلغاي سن او كون
اول خرىش اتلغى يالانا اقمە بولغاي سن او كون
مىمونىنك صورتىدە بولغايكە تمثالنىنك سنىنك

آباددور مخومەلى كورسنىك كىناھىنك اى كوزىم
چكىلار قىلدىن قىلە محشر حسايىنك اى كوزىم
يوز قرە تىل قىسە دور بولمز جوايىنك اى كوزىم
مال ايسىگە او كون (۳) بىرسىن ثوايىنك اى كوزىم
ھىم كىناھىنك بويىنكا قويغاي بودور ھلىنك سنىنك

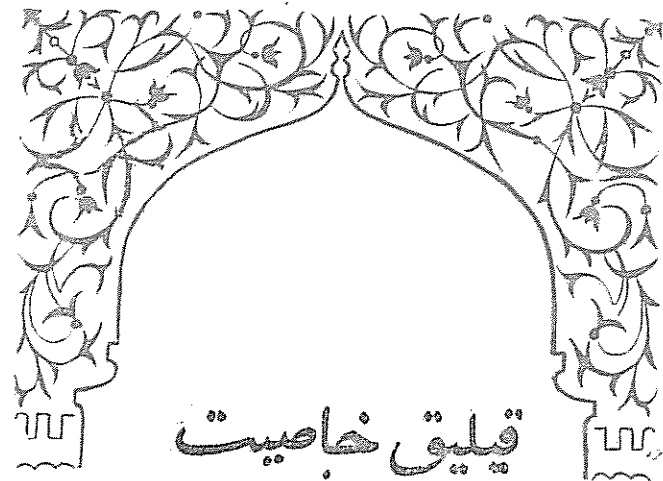
(۱) «ايسىغ اتمز» - خيراتمىز، بىدابرىمىز، كىمكى بىمىز
مەنىسىندە دورە
(۲) «انچە يوز كوركى كورارسىن داغ قدر پشمان اديب»،
(۳) «مال ايسىگە او كون» يىرنە «مال يىرىگە بىعلاج»
ھىوان نىسخە ھىم بارە

172

ھالىنىك سنىنك

اوغرى بولسانك دىنكلاكىل بولغاي نىچىك ھالىنىك سنىنك
كىشى مالىقە كىدار كونكىلىنك كوزىنك فعلىنك سنىنك
مىل شيطان آلداغىدور مىكىرىنك آلىنك سنىنك
بو يالانچىلىق بىلە اوتكاي مام ھالىنىك سنىنك
دوزخە دوغرى بارار بالە كىدىن يولىنك سنىنك
ارتە محشر ايت بولىب ايفكرانىب ايكاي سن اتمىك
يوزىنى كورمز مەخمەد سىن كىيى فىس اتمىك
ھىم او دنيا شىققتىنك بولمز بو دنيا دولتىنك
ھىر زمان ھىر ساعت ايچرە آرتدىرارلار محنتىنك
بو جىسىم (۱) ايچرە توتار ھويلار ساغ و سولنىك سنىنك

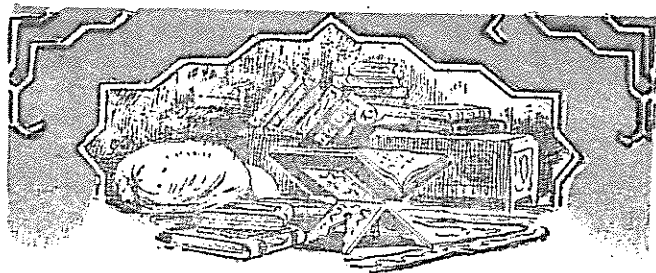
آغلایرسىن كوزلارىنگىدىن باش يىرگە قان اديب
مونچە محنتلار چكىب كوكسىك دىلىب وىران اديب
(۱) «جىسىم» - «جىسىم».

قلیق خاصیت
اخلاقی شعرا

www.tabarestan.info
نیرستان

19

يېلديم توت

دنيا كورماي توتغين قالسنىڭ بىر كىچىدە
باڭپاي دىڭ يىر يوزىنە يېلدىم توت

چىن ماچىن دە رومدە ھىنددە ھېشەدە
بولان بولمىش ھىنارلارى يېلدىم توت

آج ھىم بولسنىڭ بارمە ايله دىلاڭ
دى كوشىكەدە مەن باشىم بارمىش فلەڭ
چولەدە (۱) قالسنىڭ ھېچ تابمايان كولاڭ
ارم باغى ايچرە غەمىز قالدىم توت

آش كوراندە اوزىنىڭ آتمە توللانىپ
كەرچە آج ھىم بولسنىڭ ايله بللانىپ
زىرلار دوڭكەپ چىن تىل لارنى قوللانىپ
تىز ھىم اولسنىڭ نوح ياشىنە كىلدىم توت

(۱) «دوزدى».

279

قۇلدى باری بولمىسە

زمانە بويە دور كوزە آلمانلار
 هر يىكيدىنىڭ قۇلدى باری بولمىسە
 يوز تومائىلىك سوزىن شاھە آلمانلار
 هر كىشىنىڭ اعتبارى بولمىسە

تەن بىر دار قەسەدور جان بىر وحشى دور
 تىلە كلان سوزلار كونىل نقشى دور
 اودلى سولى تەمۇغ آندىن يىخشى دور
 هر اولكانىك بىر بازارى بولمىسە

بىزادەلار قالدى چوپان تەرىنە
 تەن قىچان دور كىنەر يىلان زەرىنە
 يىباد اولوب دونىسەن لوطىنىك شەرىنە
 هر اولكانىك حاكىم ارى بولمىسە

دنيادە آنىكلاردىن آنىكلاماز كاندور
 بىلمىزلار بىلادور بىلانلار جاندور

مىحتاجلىگىڭىز حەقەدىن غەيرى (۱) بىلمىسە
 اول روزگار بىسدور آچىدىن اولمىسە
 ھىند خەلقىڭىز اكىن اورتىنىڭ بولمىسە (۲)
 پادشاھلىق پۇشش چىكىنە سالىدىم توت

سومەيلە حەكىمى كىچىن سىلىمان
 باقى اولاردىن نە نام قالدى نە نىشان
 تىشنە قالىپ (۳) جىنىڭ بولمىسە چوستان
 دريا ايجرە من اسكندر بولدىم توت

بولداش بولسك دىلە دوشمىز مور بىيلە
 فرىش (۴) تاپماين بىيلە ياتسنىڭ مار بىيلە
 يىكرىم آلنى كرات يوز مىنىڭ ار بىيلە
 قارون خىزىنە سىن الە آلدىم توت

مىختومقاي چىكسنىڭ جىفا جىبىر بىل
 خىدايە خرىش كلار شىكروصبىر بىل
 قىياچە جانە قىزىل تىنى قىبىر بىل
 قىزىل تىلىنىڭ سوزلار اكن بولدىم توت (۵)

(۱) «اوزگە»،

(۲) «ھىندى كىمىڭىز اكىن اورمىنىڭ بولمىسە»،

(۳) «سو تاپمايان»،

(۴) «بىر»،

(۵) «بىلىل كىمىن سايرار اكن اولدىم توت» دىيان نىسخەلار ھم بارە

اول یکتیلار آدم تیللی حیواندور
موز آنکماسه هم اقراری بولمسه

یکیده یوقسیلیق یمان بلادور
موزینی دنک دوشدین غیره سالادور
یمان قیللیق دوستی دشمان قیلادور
قورپ قالسون ایل درکاری بولمسه

حق هرکیمه بر یخشی یار برماندور
موزی آه دور ایچی دولی آرماندور
یوز یاشاسه باش کون عمر سورماندور
هرکیمه نینک مناسیب یاری بولمسه

مختومقلی حقه تابشور اوزینکنی
هر نامرده سارغارتمه اغین یوز ینکنی
ترخوسیم (۱) بارکل ترک ایله سوزینکنی (۲)
فاکه کراک خریداری بولمسه

دویشینه دکمز
یوقسیلیقده نیچه لارینک دورانی
یاتیب یخشی کوران دویشینه دکمز
نیچه لار حسرتده تافیب خشک نانی
بر لذتلی طعام دیشینه دکمز
موران بولسه سینام ایچره سوزلار بار
یوز توماندین یگدیر نیچه یوزلار بار
نیسانسین نماتسین نیچه یازلار بار
خوشایق ییلان کچن قیشینه دکمز

عافلار بار باشه باغلاب کچه لار
ایچکین ایچکین سورسانک معنی ساچه لار
احمقلیقده اوزین بزاب نیچه لار
کله سینه ساران فشینه دکمز

آنکلامازه آیت سوزلارین دینک
پیغمبر حدیثین اونکینده قویسک

(۱) «ترخوسیم» - «درخواستیم».
(۲) «ترخوسیم بار ترک ات کل بو سوزینکنی».

57

ياد بولار

مخمد امتي مالميز بولمسون
مالسيز بولسانك دوغان قرداش ياد بولار
قچر آغاك اينيك بولمز خاطيرانك
قوانار دشمانيك دوستينك مات بولار (۱)

غريب آباق يالانك كندبر قريشاندور
بر مرم كه بارسه اورني آشاندور
غريبلار آت موزب دسه اشاك دور
دولتيلار اشك مونسه آت بولار

بر دپلاگ دبالسانك مهمينك ييتمز
دوستينك اخلاص ييلان مرحمت (۲) اتمز
ممره كوده آيدان سوزيك جاي قوتمز
دنياكلارلار آيدان سوزيك باد بولار

- (۱) «سوينيشر دشمانلارينك شادولار»
(۲) «مرحمت» دراكيمه «بروقت»

قيمازليقدن كوب سوز بينينه قويسنك
بو سوزلار قولاغنينك داشينه دكمز

اينجيتسه اوغول قيز انه آتاسين (۱)
توبه قياماي تنكريم كچمز خطاسين
دوران (۲) كنسه بيازم نه ايش توتاسين
هر كيميك هر ايشدين باشينه دكمز

نيچه لار مال تابماز تنك دست بولار

نيچه لار بار دنياليكده ۱۳ دست بولار
نيچه لار بار يكتايكده نيست بولار

نيچه لار بار سورن ياشينه دكمز

دختمه قلبي كچه ايشيم نمازدور
كونكليم يربشاندور سهويم درازدور
آدم بارميك تومن آيديرسك آزدور
آدم باردور ايان آشينه دكمز

- (۱) «بد اوغول اينجيتسه انه آتاسين»
(۲) «جايي»
(۳) «دنياليكدين» يازيلان نسيخه لار هم باره

28

بهیم ادار

کیمیانی توفراغه سچسنگ
توفراقدين زر بهیم ادار
هر نارسه نی یره سبسنک
سبديکينک یر بهیم ادار

بخشی یمان یوامز مالیم (۱)
هر کیم اوز بیاننه عالم
جهانه اود جاقدی ظالم
یل یلدين شر بهیم ادار

بخشی یکیت یول یتیرمز
جهد قسمتدين کوب کتیرمز
مینک قیغی بر ایش یتیرمز

توکل نر بهیم ادار

(۱) «مالیم» - «معلوم».

۳۴۳

کوراش بر آبرای اوروش بر دستدور
کیشی نی کمسیدان اوزی ناکسدور
عاقل لاره غیبت اتمک عبثدور (۱)
غیبتکشینک باران یری اود بولار

مختومقلی شکرات سن خداغه
اولیم برابر دور شاه و گداغه
بی صبر قل تیز یولیغار بلاغه (۲)
صبرلی قل دوره دوره شاد بولار (۳)

(۱) «کونکلیم هوالانمه کل ایندی سندور»،
(۲) «عاشق یواسانک صبرایلاکل بلاغه»،
(۳) «بی صبر اوینی نینک شامی مات بولار» دیان نسخه لار
هم باره

257

قُل بولغىن

بر بیدولت بیلە برکە بولینچانك (۱)
دولتلى نيك قافیسینده (۲) قُل بولغىن
بد اصل بك قوللوغینده یورینچانك
اصل بکینك سایه سینده کل بولغىن

بمانی قوی بخشیلاره گوز ایلدیر
کلهچ هم اوز اوغلانیم کوزلدیر
قرغیش قوردینك زریادینی آزالدیر
قرین کیمی چار طرفه ایل بولغىن

سلیمان سن موره بر قولاق قوبغىن
سوزینی دینکلاکین جوانن آيغىن
حاکم بولسانك خلقی کون کیمی چوبغىن
آقارده مو یا اوسرده یل بولغىن

- (۱) «بر بیدولت ایلینك بکی بولینچانك».
(۲) «سایه سینده».

بریمینك بولسه هر ننده
کورکان سنكا بولار بنده
بدقیلیق آدم یانینده (۱)
یخشی لیق ار (۲) بهم ادار

مختومه قالی سویلار سوزده
غیرات آتده (۳) حیا گوزده
یل یلدن بو یوردیه زده
ظام آرتیب زور بهم ادار

- (۱) «دخوی دشمنانی یانینده».

- (۲) «ای» یرینه «یار».

- (۳) «آتده» دراکینه «اوتدده» یازیلان نسخلار هم باره

يمان ايشدور اوز نفسينكى بىلاسنك
 احمايقشور اوزينك بخشى توسلاسنك
 هر بازاردە رواج بولمق ايسلاسنك
 بخشيلارينك كيسه سينده (۱) پول بولمق

مخنومقلى باردور دينك حسيبي
 ايركيچ يتار هر بندانينك نصيبي
 كيشى بولسك قويغين قورى تهصبي
 بخشى يمان بارچه لاره دل بولمق

كوريم كوريلمك يرده
 عزت حرمت سين اتمان
 كوريم كوريلمك يرده
 عائل بولسك سوز آيتماغين
 نوبت بريلمك يرده

عقللى بخشيلار اونوتمز
 قورى آغاجه يفرق ييتمز
 عقللى ار مسكن توتمز
 خلقى سويلمك يرده

كومليب قالان آريق آتمز
 هر ناشيدن كرم چيتمز
 ايت گوزلامز فيشيك بائمز
 صاچاق يزيلمك يرده

117

ار يانينده بلليدور

بخشيلغي فيس بيلمز
ار يانينده بلليدور

كورار كوزينك قمتي
كور يانينده بلليدور

دالي كونك دابانجي
بوقدور دنيا اينانجي
ساغ قولاغينك قوانجي
كر يانينده بلليدور

اگر پيرسن اكر ياش
قيامه سيرينك خلقه داش
سر ساقلايان دهك تاش
ور يانينده بلليدور

۳۶۹

حج ايلاسنك چاره دونر
گل آچيلسه زاره دونر
خدمت اتمك خواره دونر
قدرينك يياينمکان یرده

نامرد قوش اوستينده خزلار
ايانيت آش اوستينده گورلار
سواش قورليب قيليج فارلار
دشمان (۱) كوريمكان یرده

اوی اچينده خره دونر
مخت بر زره دونر
تيلكي شقال شيره دونر
سواش قوريامغان یرده

فرامت قيل باقيب تنقله
قوچ بکيدينك سوزين حقله
مختوعلی تيلينك ساقله
خبر سورالمغان یرده

(۱) «دشمان» - «دشمن».

بو دنيانىڭ مرادى
آت ضعيفدور زريادى
آروانانىڭ قواتى
نر ياتىندە بللىدور

بواسه غمدين خلاصيم
يازە دونسه قيش فصليم
مختومه قلى اخلاصيم
يار ياتىندە بللىدور

138

سازينه دكمز

اويونىڭ لىتىن بىلمىن آدم
هنراي يىكىدىڭ سازينه دكمز
بد مىقلى بدخوى بولان ۋىس آدم
پريزادىڭ اداڭ نازينه دكمز

بىمعنى نىڭ سوزى جانىڭدىن اوتر
غىبىت اديب اوزى گىداكه باتر
يىمانىڭ زىانى، ايلينه يتر
نادانىڭ پىداسى اوزينه دكمز

آدم باردور اونى شالار چاغىردار
آدم بار ظالم اديب غريب آغىردار
آدم باردور كورفە ياتىن آغىردار
آدم باردور شال كىز دىزىه دكمز

مخنيك بولمز ناميسي آنكي
 بر سواش گونينده ايلامر جنكي
 آغه بكلامر مخنيك اون مينكي
 مرد اهلي نيك آلتى يوزينه دكمز

مختمو قلى دوران سونكيدور علم
 لحد آدلى اويكه قوبارسن قلم
 معني سوز آنكلامز يعقل آدم
 دانالار نيك آيدان سوزينه دكمز

قوملى چيقيبدور

حق تعالى بونه نيچوك احوالدور
 دورى ديب ايچديكيم قوملى چيقيبدور
 نه يسر بيهوده شوم كچ اقبالدور
 حال ديب ايديكيم جيملى چيقيبدور

كيمسه سيرييم بيلمز اوزين اولديرسه
 فقير بنده لار كه تنكري بيلديرسه
 ايله شادليق شادمانليق كولديرسه
 منكا همراه بولان غملى چيقيبدور

آموخته من اور تانماكه ييشماكه
 كيشى يوق سوزلاشيب درد آيديشماغه
 اوبا اوجيندين بارسام اوى سوراشماغه
 يالالدور يا آغزى موملى چيقيبدور

مندیڼ شکات ادار الیم گرانیم
قابیردین شال چیقار سیریم برانیم
پیر دیب فاهماغنه الیم اورانیم
دفرانده دیودین دملی چیقیدور

مختومقلی حسابی یوق گورانیم
طمع ادیب امید الین گرانیم
اوباسینه ارمیش دیب ارانیم
اتاکنه ال اورسام... چیقیدور

داش دوکر

احمق بیلان سرداش بولسنگ برسات
پنهان سربنگ ساقلاب بیلمز داش دوکر
دوستلیق آجسانک بیر بیوفا یار بیلان
قیغی بیلان دهانینکدن دیش دوکر

بد اصل کوترمز باش کون مسلیکی
کلفزا یوتدیرمز آژدار ماسلیغی
بیکیل اوزاق کیتمز آبی دوستلیغی
قهری کلسه دفانک اوزره تاش دوکر

بدونی تانامز خرباقان سروان
سیخینی ایل تانیر عادللی دیوان
آتی میدان تانیر همتی مهمان
جوهرارد اوغلی سفره یاب آش دوکر

يکيدىڭ مقصدى محبوب براغ آت
ايل اوستينه ناميس کتير بى غيرت
اوباده جنك تابسه سانسيز بيدولت
مرد اوغلى نيك دغه سيندين موش دوکر (۱)

مختومهلى آيدار يکيتلار باشى
مجلسده کوپ بولار آينيك سیرداشى
جنك وقتينده يکيتلار نيك سرخوشى
ايل اوستينده ناهيس ييله باش دوکر

يار ايلار

عاقل اولسنگ يخشيلاره همدم بول
احمق اوزين نادان ييله يار ايلار
حق عاشقلار نازلى يارينك جمالين
برگورسام ديب گيجه گونديز زار ايلار
سیرداش بولسه سيريم آيداردیم مرده
کاروان ياته ييلمز قورقيلی یرده
اولی ناهيس لارده يارامز درده
نامرد اویده سهل ایشی عار ايلار

نامرد غصه سيندين قاليب من درده
کونکديم آرام تاپمز برپنهان یرده
مالی کوپ ديب مهمان اولمه نامرده
جومارد هر چند فقير بولسه بار ايلار

نامرد اوز اوينده مرده سوز آيتار
كار ايلامز حقيقتك طنايېن دارتار

قويچ يكييت مال تابسه همتي آرتار
نامرد ييدا تابسه كونكلىن دار ايلار

مختوعقاي ايمدى اوزينكنى گوزله
بخشيني تعريفلاب يمانى دوزله
آز اييب آز اوقلاب ينه آز سوزله
كوب سوز آخر ايل ايچينده خوار ايلار

اوتور توريشين گورينك

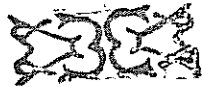
هر يگيدىنك اصلين يىلاى دبىنگر
مهر ۴۵۳ اوتور توريشين گورينك
بيرو يىلان آشنا بولاي دبىنگر
اقل اقرارينده دوريشين گورينك

اوزاق ياقين يوله ۱) بارار بولسنگر
مردانهلىق قىلجىن چالار بولسنگر
بر بدونى سايلاپ آلاى بولسنگر
سينه سين ساغرىسين گريشين گورينك

بر پول دوشسه بر افلاسينك قرلينه
كوسين آچىپ گزار قيشينك يايينه
خرىدار بولسنگر قيزه گلينه
اديين اركانين اوتوريشين گورينك

(۱) «بود»

بخشی نینگ كوناكلىندە كىنە آز بولار
 بھانىك گونەدە بىر اورىشىن گورىنك
 قىردان قىرداشدىن اوزاق داش بولىپ
 قىرسىز ياد بىلان قىرىنداش بولىپ
 مەختەمەلى ناسازلارە دوش بولىپ
 خوجەنىك سىپىدىك بىرىشىن گورىنك

قوچ بىكىدىنك آت يراغى شای بولسە
 یتیشەر هر یردە ھايدا ھاى بولسە
 اوزى حاتم بولىپ ینە باى بولسە
 چار طرفدىن مەھان گلىشىن گورىنك

بر نیچەنى قىلدینگ مالینگ بىسارى
 بر نیچەنى قىلدینگ بر بولىنك زارى

بخشی بھان ھەمە آدمینگ بارى
 نوبت بىلان اوتىب بارىشىن گورىنك

تىنگرى بىزار بىلىنك زكاتسىز بايدىن
 سىزھەم قاچىنك زىھار اول كلان جايدىن
 مردە بر ايش دوشسە گورار خىدايدىن
 نامردىنك بولداشدىن گورىشىن گورىنك

نامرد يورار مدام اولومدىن قاچىپ

اويىنە كلانندە زەرىن ساچىپ
 مردىكىت مەھانە كوسىنى آچىپ
 نامردىنك ميدانە بارىشىن گورىنك

ظالم لار اونىدار ذكىر اللەنى

ارزان آلىب قەت ساتار غلەنى

سويت خور (۱) ناانصافلار حلال طلانى
 حرام پىداسىنە بىرىشىن گورىنك

قوچ بىكىدىنك ايشى صحبت ساز بولار
 كوناكلى قىش بولمايان دايم باز بولار

(۱) «سويت خور» - «سود خور».

ايله پنهان حقه آگاه
اصل آدم ايشده بللیدور

مختومه قلی شو قینک گونی
بخشی نینک هیج بولمز موینی
ینه خاص گوزلینک سینی
گوز ییلان قاشده بللیدور

114

داشده بللیدور

بخشی نینک قدرین ایل یلمز
بخشیلار داشده بللیدور
مولام نظر ساله کیمه
بولاجاق بوشده بللیدور

بو دنیاده مالدور گور کینک
هر بر یره یتر ار کینک
اوینده لاف اورار هر کیم
باتیر سواشده بللیدور

خینه نی یاقسانک رنگ بولار
قزیلی سوکسک سنک بولار
همه بدولار دنک بولار
بدو چاوشده بللیدور

اویده یاتیب اتمه گناه
قول آیاغینک بولار گواه

اڭلانمز (۱) ايام اوڭريلار
وقت تازملار نرڭ چوريلار
آڭير دولتار آيريلار
بر آڭزه باقمايان اردين

اوز اوزيندين (۲) عقلى يتمز
عاقللار سوزيني توتمز
غريبلىق يوق بوليب كيتمز
اون ايش ترك اتمايان اردين

يكتيلاره (۳) يساو گوني
قورده قويمز (۴) شير آوينى
يغمبر بيزار ياو (۵) كوني
بولداشه باقمايان اردين

مخترمقلى يانغيل اوچكيل
يالال اوتور يا در ساچيل
بر قوبروقسينر ايتدور قاچيل
نصيححت يوقمايان اردين

- (۱) «اڭلانمز»،
(۲) «اوز اوزى نينك»،
(۳) «قوچاقلار»،
(۴) «برمز»،
(۵) «اول» يازيلان اليازملار هم باره

247

يقممايان اردين

هيچ (۱) كونكل شاتلىقى چيقمز
بر (۲) كونكل يقممايان اردين
بخشىلىق طماسين اتمك
يما نلىق چيقممايان اردين

هر كيم (۳) ايله بكتيك ادار
بر سوي ييلان يوله كيدار
كدخدالىق براق كيدار
يمان سوز چكمايان اردين

بخشى ار ابل عيبين آچمز
گوره بيله حرام ايچمز
برادان يازيغين گچمز
گوز باشين دوكممايان اردين

- (۱) «ر»،
(۲) «بوز»،
(۳) «كچمه».

259

اویلا نکیین

یکیت حالینک قریله
سالین دیسنک اویلا نکیین
کدخدالیق اندیشه سین
قیلین دیسنک اویلا نکیین

کدخدالیق کیزل یولدییر
قیغی قالدیرمز (۱) غم اولدییر
یکیتایک بر قیزل کلدیر
سولین دیسنک اویلا نکیین

اوی ایل گراک بورغان دوشک
فرزند بنددور عیال دوشق
یوکه ورزش بر بوز اشک (۲)
بولین دیسنک اویلا نکیین

(۱) «قریدار».

(۲) «یوکه وردشکار بوز اشک».

۳۶۶

گزار سن اویلاب دلاشیب
قلارسن درده دولاشیب (۱)
قیغیدن غمه اولاشیب (۲)
قالین دیسنک اویلا نکیین

جوشغین ادا رسن اوزینکدین
آیریاور سن خوش یازینکدین
توکمز دردینک ایزینکدین
یلین دیسنک اویلا نکیین

آچیب یکیتایک دامانین (۳)
کتیر سن قیغی زمانین
دنیا نیک بخش یمانین
یلین دیسنک اویلا نکیین

مختومه ای کزب هر تای
اتمدینک (۴) جهان دین پروای
پیغمبر سنتین بر جای
قیلین دیسنک اویلا نکیین

- (۱) «قلارسن غمه بولاشیب».
(۲) «حسرت درده دولاشیب».
(۳) «دورانین».
(۴) «اتمدینک».

هر كوز سحرده بيدار دور
ايه سيندين اوليش بار دور
حق يغمبر خاق بيزار دور
سوزى اعتبارسيز (۱) اردين

مختومه قلى معنى ساجر
هر كيم سوز لذتين اچر
باره باره كونكل كچر
نعصبي يوق عارسيز اردين

www.tabarestan.info
تبرستان

اقرارسيز اردين

كورديك سابى كونكل ساوار
صبرسيز قرارسيز اردين
ايسسى بران كونك يگدير
اوباتسيز اقرارسيز اردين

آيلانديچه دوران دور
اقبالينك يوكيرسه اوير (۱)
دورا بارا دوستى ساوير
غريب قالان يارسيز اردين

ايت زرينك منتين چكمز
آنكلاهه سوزيم يوقمز
كونكلىنك استان ايشلار چيقمز
نان ياغييسى كارسيز اردين

(۱) «اقبالينك يوز كويه اويار»

(۱) «دويى اعتبارسيز»

ئىچىمە يىسە زار بولۇپ
 باتاندىن يىمار بولۇپ
 خوشدور يىخشا يار بولۇپ
 بىر بىرەندىن داش كىتمەك

اولاشماغانلار غمە
 شىكر اتمىزلار بو غمە
 آبرایدور آدمە
 يىخشى كلىپ خوش كىتمەك

يمان تىل دوست یتىراو
 خوش سوز رحمت كىتىراو
 اورە مانغى یتىراو
 قرقىدىن آغىب (۱) ياش كىتمەك

فراغى دنيا دوشدور
 دوش كورسەك دوشى ھىچدور
 جھانده يمان ایشدور
 قورى كلىپ بوش كىتمەك

167

دېش كىتمەك

طەمىنىك نىدىن آلىر
 دھانىكىدىن دېش كىتمەك
 آنگىرسىزى آزدىرەر
 كوتىن دولت باش كىتمەك

شىطان بولۇن بك ايلار
 قرە يوزىن آق ايلار
 يوز مىنىك بالا (۱) يوق ايلار
 سىحر تورىب (۲) ياش دوكمەك

فلتەسىز ياغ چراغە
 ايشىق مالمىز قبراغە
 ايلىن سالىر آياغە
 آياق قالىپ باش كىتمەك

(۱) «لا» يىرىنە «كنا»،

(۲) «تورىب يىرىنە» «كوزدىن» يازىلان نىسخە ھىم بارە.

زمین منی هالی هالی (۱) یوتارمی
عافل بولان مونده (۲) بیغم یاتارمی
هیچ (۳) بر مسخره لبق موندن اوترمی
کیدان قوری کیتسه کلان بوش کلسه

اون تورت (۴) اوینک بولسه دمیر فلادین
اجل تقار امر بولسه الله دین
حقیقی ار یوز دوندازهز بلادین
حق رضاسی بیلان باشه داش کلسه

عارف من (۵) دیب لاف اورارلار بلاندین
بلسینی آیدار سورسنگ بیلاندین
ایل کوزلیگین (۶) یوزیل طاعت قیلاندین
بخشی دور بر سحر (۷) کوزدین یاش کلسه

بایلار باغلاب سخاوتینک قفیسین
کرفالدور تموغنیک نوین آفیسین (۸)
کورنیک بو آیامینک ییرین صوفیسین
هالنامزده (۹) تیقر اوتیر آش کلسه

- (۱) «خالی خالی»
- (۲) «عافل بویله یرده»
- (۳) «هی»
- (۴) «اون قَٹ»
- (۵) «عاشقم»
- (۶) «خاق کوزیفچه»
- (۷) «هر سحر»
- (۸) «آفیسین» - «آفیسین»
- (۹) «آنکلامزده»، «داننامزده» یالی نسخه لاری باره

274

جوش کلسه

دنیاده نیجه ایش باردور یماندور
ییری اولکیم (۱) یرسیر قهری جوش کلسه (۲)
عاشقه هر بر کون (۳) آخر زماندور
باردین ایراق دوشیب آرا داش کلسه

دوستینکی اکلامه نبدین (۴) قالمسون
دشمانینک ساقلامه سیرینک یلمسون
آچده آغینک بیگه برکینک بولمسون
ایش مشکلدور آنکلامزه دوش کلسه

- (۱) «اولدور»
- (۲) «قهره دوش کلسه»
- (۳) «عاشقلاره شول کون»
- (۴) «نبدین» - «نفعدین»

«خوتوقلى سويله عقلمنك بئىنچە
تتارىگىك قازان يىكار بانيچە
تموغده دور تا دنيادين اوتايچە
يمان خاتين يىخشى آره دوش كىسه

كويمان يكيده

اولالانده ايش خوش كامز
ياشايقده كويمان يكيده
دولت كىسه اوزين ۱) ييامز
دوغالى دويمان يكيده

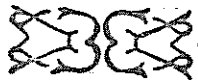
يمانه او كيت عبودور
يىخشى آره بر سوز سادور
يوريشيني يانگيش باسدر
ينكى دون كيومان يكيده

جبه جوشن زره ساوت
كسرلى قىليچ عرب آت
سواش كوني كىتير اويات
غيراتي بولمان يكيده

(۱) «اوزين» دراكينه «سوزين» نىسخه سى باره

ماليندين زكات (۱) برماكه
كوزلارى قيمان يكيده

مختومقلى يولدين چيقمز
يخشى سوز يمانه ياقمز
مينك سوز آيتسنىك ييري يوقمز
تنگرىسى قويما يكيده

چوبان كيشى چوقه بولمز
آلا قرغه اوقة كلمز
كوب (۱) يغيلىسه ترخوس آلمز
آنگيرسى بولمان يكيده

قوللىق يتير كين جانينكدين
آيامه فارچه نانينكدين
قانلى بولسه گنج قانينكدين
بر غريب مهمان يكيده (۲)

دنياده هيچ كيم قالماندور
مال جاننه يولداش بولماندور
كوبا بو دنيا كلماندور
بر زرياد (۳) قويما يكيده

آلماز كوميش ميس كورينر
دوله قيرناق تويس كورينر
بريزاد خاتين فيس كورينر
بر خلقى سوبمان يكيده

مال دونر چيان چرماكه
دورار ات قانينك سورماغه

(۱) «مينك»،

(۲) «قولليغه يتير جانينگنى

آيامه عرفه نانينگنى

قانلى بولسه گنج قانينگنى

بر غريب مهمان يكيده» يازيلان يزلارى باره

(۳) «براو لاد».

(۱) «زكات»-«زكواة».

يخشيلاردين هر كيز چيخه ز يمانلىق
اصلى يمانلار هم اتمز يخشىلىق (۱)
اصمى تارتادور يورنىك چامانلىق
يورنىكى بمانغه سايىچى بولمه

چاقىلىق خبرسىز بر يره بارسىك
اھتياز ايلاكل اوتورسىك تورسىك
بر نصيحت برى بىندىمى آاسىك
كىشى آشىنىك دوزىن دادىچى بولمه

چاغىرلان يره بار اوتورده تورمه
چاغىرلما دىق يره بارمه گورىنمه
اوتامز آدم دىك سورانيب يورمه
بوريامغان ايشى ادىچى بولمه

اگر سنىم بولسىك نىم ملايم

ملايم سى بولسىك قاينىك بولايىم
قولاغىمىم بىن بىندىك آلايم
كىشىكه قىتى سوز آيدىچى بولمه

كوكىدىن نىم دوشمىسه بر اوت كىرمنز (۲)
بقياسه ميناك قىچى بر ايش بىتيرمنز
او يىكىت كوكىلگىنه قىچى كىرمنز
نامردىك اوغلى دىك قاجىچى (۳) بولمه

- (۱) «اصلى يمان بولسه چيخىمىز يخشىلىق»
(۲) «براوت كىرمنز» بىرنى «گورگىرمنز»
(۳) «قاجىچى» دراگىنه «قىچىچى» دىيان اسىخه لار هم باره

295

كىدىچى بولمه

آل كوكىلگىم من سىكدا نصيحت قىلاي
وطنى ترك ادب كىدىچى بولمه
اوزىكدىن اكسىك بر غىرى نامردىك
خدمتىندى قولىق ادىچى بولمه

خدمت قىياسىك بولسون بر اصاناده
آتا باباسىندىن يىك سكراده
هر چىند اگر بولسه آچ هم افتاده
بانيىدىن بر زمان كىدىچى بولمه

آقمايان قالمنز دور بر آقان آرىق
برتن ايچره آدم سىمىز كا آرىق
بر يوزى چركىندور (۱) بر يوزى چارىق
چرك (۲) دىب قىتى سوز آيدىچى بولمه

- (۱) «چركىندور» دراگىنه «چىرىكدور»
(۲) «چرك» بىرنى «چىرىك»

مرد اوغليدور ايله بازار دسترخوان
دوغرى سوز اوستينده برار شيرين جان
عمرينى اوتيرار (۱) ديمز بر يالان
چهد ايلاب يالان سوز تافيجى بولمه

سوخته دل (۲) يوراكى هر كيز بوش بولمز
هر نيچه قينانسه كونكلى خوش بولمز
بر بروكه ايكي يخشى دوش بولمز
يخشيني يمانه ساتيجى بولمه

توكل نر بولار اندیشه ماه
كونكينكنى ايرمه هر ييسى جايه
بارچه نينك دايانجى قادر الله به
الله دين اوزكه كه سويانجى بولمه

اوقير بولسك اوق اور نفسينك كوزينه
قره چين كوز ييلان مصحف يوزينه
آلدانيب كيرمكيل سلطان سوزينه
يخشيايغى هيچوقت قوييجى بولمه

اكر بولسون ديسك ينكيل آغيرلار
كلچيك سوزلاب آغيرتماغيل بغيرلار
بولوقسه كوزينكه گنك و ساغرلار
اولارينك حالينه كوليجى بولمه

(۱) «اوتيرار» يرينه «اوتگرار»،

(۲) «سوخته دل» درا كينه «سخت دل» ديان نسخه لار هم باره

تابسنگده دنياده ملك اسكندر
قارونينك مالى هم بولمه ميسر
آخري بولارسن ير كه برابر
كونكينكده نر مذكى ساتيجى بولمه

آيدارلار يرتيق دون كورسه ايت فقر
فالى يمان بنده خدادين فقر
آخري بر كوني قيلارسن سمر
داركونكليك ايشى اديجى بولمه

اكر چنديكه بول صاحب منصب

سوزين دنككه عدالتلى بول دنكلاب
سوز تابسنگ سوزلاكيل تابمسنگ بول خراب
قولدين گلر ايشنى اديجى بولمه

قريليق كيتكىسى بر كون آفتى
يكيدنك كيتكىسى بر كون قوائى
غنيمت بيل غافل آدم فرصتى
مرددك اوزانيب باتيجى بولمه

مقصد بو سوزلاره قيلغيل اعتبار
چين آدمه هر وقت آدمليق دركار
آنكلامى سويلامه تامده قولاق بار
ايچ سربنك كيشيكه آيديجى بولمه

دانك آتاند ملا چاغيرار آزان
بوزيلمزميش هر كيز قسمتده يازان

بکیتلیک بوستاندور قریلیق خزان
بوستانی خزانہ ساتیجی بولمه

کنانن آجیبان اوقان ملا دیس
گوگارار بقمورینک سوی بیرله
آلایشو قانجه دعا بیرله ار
مطلومه ستملیک ادیجی بولمه

دولتلی اوغملار باشده بولار
باشاغنده بیولتلار باش بولار
رحمسیز ظالمار بغری داش بولار
بارار یرہ کسک آتیجی بولمه

اریکیت بالاسی باره پر بولار
قامچیبسی الینده بمان زور بولار
ماره که ۱) کور مکان بکیت خوار بولار
بولار بولمز ۲) سوزی آیدیجی بولمه

ای کونکل کل ایمدی حقی تافالی
نصبه مرکبین مینیب چافالی
آیدارلار حق ارمیش مهری وفالی
هر کیز اوز سوزینکدین قایدیجی بولمه

دیدیم من بر نیجه یند نصیحت

نیاسنک نصیحتدور یوقسه نصیحت

(۱) «ماره که»-«مهر که».

(۲) «کلار کلمز» دیان نسخه هم باره

نصیحت نیلمکیل بارچه نصیحت
یالغانچی سوزلاری آیدیجی بولمه

مختومه‌لی که نکاینکده دورکوب آرمان
تابمدی دردینه عاقبت درمان
یتیشور برکونی حقدین بو فرمان
غفلت دوشا کینده یاتیجی بولمه

بکیت اولدور سوزه ایلاسه عمل
فولدین کلمز ایشه اتمه کیل جدل
هر کیمه ده گراک بر قوری امل
بیگه بریم شاهه عدالت یخشی (۱)

مختومقلی شکر ییزه دل بردی
شجرلار گوگاریب (۲) نمر گل بردی
کور اوغلی ریحانه نیچیک یالباردی
آماندور دیانه دیانت یخشی

331

دلالت یخشی

اصلا آدمزاده آجی سوز اورمه
فقیره مسکینه دلالت یخشی
بخيله اوغرامه یوزینی کورمه (۱)
مهم بیتماکه کفایت یخشی

یتیمی کورانده کولار یوز برکیل
فولدین کاسه آنکا طعام دوز برکیل
غمکینی کورانده یخشی سوز برکیل
فولیندین کوترکیل حمایت یخشی (۲)

غریباق بر درد دور آدم اولدیرمز
اولدیرمه دیرلیکده کولدیرمز
ایت هم آریقلیقین قورده ییلدیرمز

البتّه دشمنانه سیاست یخشی

- (۱) «بخیلی کورانده کولار یوز برمه»
(۲) «اثنانی فولداره حمایت یخشی»

۳۸۴

- (۱) «الله نیک ایشینه قیاماغیل بدل
باشارتمز ایشینکه یرامز جدل
ناهه گراک ایندی بو قوری امل
بیگه بریم شاهه دلالت یخشی»
(۲) «کوکاریب» یرینه «یتوشیب» دیان نسخه لار هم باوّه

صوفيلار يانكيايب آيتمز ئىنانى
 سحر تورسنىك كچچىك بارچە گىنانى (۱)
 آيتماور غيبت سوز اتمە زنانى
 دوزخىنىك اودىنە دوش ادار سنى

مىختمقلى ايله يايديم نصيحت
 زنهار يمان برله بولماغىل الفت
 خدای برسه سعادتلى بر فرزند
 قريهان چاغىنكده ياش ادار سنى

فانش ادار سنى

ايچ سربىكنى آيمە (۱) هر بر نامرده
 سربىك ايله يايب فانش ادار سنى
 اوغرى كذاب بيرله (۲) اوباداش بولمه
 مالىنىكدين آيرىب آچ ادار سنى

ساهسام آدم بيرله اوتورمه تورمه
 زنهار نامرد بيرله هم صحبت تورمه
 قدردان دوستىنىكدين بوزىنىك اوگيرمه
 بارسنىك دفسينه تاج ادار سنى

برقوچ بىكىت نازىينه بار بولسه
 جمالينى بركورماكه زار بولسه
 آزالىقده برشوم رقيب بار بولسه
 سخشى دوستىنىك برله اوج ادار سنى

- (۱) «ايچكى سربىك آيمە»،
 (۲) «يىلان».

كوزىنىڭ يۈمىنىڭ سىندىن آيرىلور مالىنىڭ
اولان سونىڭ تىرىكلار نايىلسون ھالىنىڭ (۱)
يخشى يىمان ھىرنە اتكان اعمالىنىڭ
قىرىنىڭ آلىپ دورار مىدام بارىيە

اصلى كافر مىسلماڭە قاتىشمىز
چىن مىسلماڭە ھىرام ايشە توقىشمىز
منزل كىسىپ ھىچ بىر يانە يىشمىز
باشچى تۈتىپ يولا كىدان كور يىلە

عمرىنىڭە آلدانمە اوتكانە ئاتمە
مالىنىڭە قۋانمە ملكە داۋانمە
مۈندە بىدائىلە (۲) آندە اوتانمە
ھىساب كۈنى ھىرىنىڭ آلىپ بار يىلە

مىخەۋمىقلى دۈغرى سۈزە تىن بىركىل (۳)
ئۈب ھۈندىن اوتىمىز تاپىنىڭ ئان بىركىل
كونىكلىنىڭ تىقان دوست يۈلىنىدە جان بىركىل
ايشىنىڭ نەدۈر سىنى دىمىز يارىيە

(۱) «اولانسونىڭ نايىلار تىرىكلار ھالىنىڭ».

(۲) «بىدائىلە».

(۳) «بىركىل» يىرنە «بىركىن» دىيان نىسخەلار ھىبارە

۵

كار يىلە

غافل آدم غم آستىنىدە ياتىپ سىن
اوتىدى عمرىنىڭ اوشق دۈشمەك كار يىلە
دنيا ماردور ياستان يىپ سىن ياتىپ سىن
اينىجالورمى (۱) يىلە ياتان مار يىلە

ايمان قىزان انصافىنىكى يۈتمەغىل
گۈرە يىلە اوزىنىڭ اۋدە آتمەغىل
مۈندە بىدار گىچا گۈر گىل ياتماغىل (۲)
ھۈنچە دۈزىپ ياتاجق سىن گۈر يىلە

ھىران كىتىنىڭ بارار يىرنىڭ گۈر بولار
خىر قىزان ياتان يىرنىڭ نور بولار

يخشى بولسىنىڭ جانىنىڭ جىنن ھۈر بولار
يىمان بولسىنىڭ كۈيدىرارلار نار يىلە

(۱) «دېنچ آلورمى».

(۲) «بىدار بولىپ كىچەلار دە ياتماغىل».

كاشكى (۱) آدم بو دنياكه گلمسه
كلاندين سونك عمر سورسه اولمسه
قولدين كلان يىخشى ايشينك بولمسه
كونكل ايچره يىخشى نيت يىخشيدور

مخنومقلى نىچيك كچسه روزكار
حقه شكرات بارمه ناءرده زنهار
بوق دولتدين يكدور بولسه برهنار
مينك هناردن زره دولت يىخشيدور

109

صحبّت يىخشيدور

آدام بولسك قولاق بركىل (۱) اوگيده

ماللار يانينده صحبت يىخشيدور

آتارمن چافارمن آغبر بكيده

برى كلسه (۲) آمان نوربت يىخشيدور

همرا بوليب اوتورماغيل ميس ييله

فوخه دكسك يينينك دولار ايس ييله

كوهر داشين يوزيك اتسك ميس ييله

قمتى اكسيامز حرمت يىخشيدور

زنهار قصه اتماكىل ايدىكىنك نانه

كونكلىنك خيره باغله صدقنىك ايمايه

هيچ آزار برمكىل برمسانه

اوغرى اردن بردوغرى ايت يىخشيدور

(۱) «بركىل» برنه «قويغيل».

(۲) «برى كلسه» برينه «جايى كلسه».

ای آدم (۱) بو دنیا کلدنک کیتماکه
گور دور سنینک بارار یرینک یاتماغه
جهد ابلار سن چالنیب جهان توتماغه
بو ایشلاره مگر عقلینک یتمر هیچ

ای جهان ملکینده گزان سرافراز
بر سده من کوب سوزلاپ بیلن آز
جهان بازاریده فلک قمار باز
هیچ سوی بیله انسان آتی اوتمز هیچ

ایچمک امک بیله تفارتن مرا (۲)
شیرین سوزدور جان قولاغه کنک مرا
جان اویندین خوش نصیحت آنکمز
قتی داشه دکان سودک اوتمز هیچ (۳)

مختومقلی یکتیلیک بر یاز کورنر
جانی ساغه مدام صحبت ساز کورنر
بخشی کونلار کوب هم بولسه آز کورنر (۴)
یمان کونلار آز هم بولسه اوتمز هیچ

- (۱) «آدم اوغلی»،
(۲) «آش سو بیله کرچه تفارتن مرا». «اود سو بیله کرچه
تفارتن مرا»، «آش نان بیله کرچه تفارتن مرا».
(۳) «قره داشه دکان سودک اوتمز (بوقمز) هیچ»،
(۴) «بخشی کونلار یوزیل کچسه آز کورنر» دیان
نسخه لار هم باره

کونکل یاتمز هیچ

الله یادی بیله تیریک بولان دل
کوز یومیلحق بیله کونکل یاتمز هیچ
کونکل بوستانیده آرزو (۱) تازه گل
بر آچیاسه دورار سولیب یتمز هیچ

بار نعمتدین یگ ساغلیغینک مزاسی
بار قولیق دین بخشی حقیقینک رضاسی
اگر دوغری کلسه اجل قضاسی
مینک یابار مق ییلان کونکل کویتمز هیچ

یکیتلار سوزیمه بر قولاق آسینک
یالانچیدین دوستلیق طماسین کسینک (۲)
قیسی بان کوب بولسه (۳) عشقینک هوسینک
یاتسینک تورسینک خیالینک دین کیتمز هیچ

- (۱) «ایمان»،
(۲) «دنیا دوستایغی نینک طناین کسینک»،
(۳) قیسی یانه کوبدور» گورنیشلاری باره

بېدا دېلاب كلان دنيا شېرىندىن
جانين بريب قورېب قالار قېرىندىن
دنيا ماردور اول يالانېك زھرىندىن
تۆى دو كىلار قانات قىرلار پىركىلار

دنيا زىندور كوپ اوېناشلى ارى بىر
بر اوېىشده اتىنك قانينك سورىبىر
اولىدىن سونك شاه وكدا بارى بىر
قره بر هم بولدىجاغىن ابر كىدار (۱)

آدم اوغلى يالانچى نىنك يالاننى
چىن سانىدور اكرى باقىب گولاننى
غم چكەمە اى آدم هر كىم آلاننى
قرض ماليدور ىنه قايدىب بىر كىدار

مختومقلى كويچلى بىلان تالاشمانك (۲)
خىرى قوبىب شر ايشلاره اولاشمانك
بخشى يمان سوزىم كويىدو، قلىشمانك
بىچون هر كىم بىلدىكېچە (۳) دىر كىدار

- (۱) «نېچون هر كىم بولدىجاغىن قوير كىدار»،
(۲) «كورشمەنك»،
(۳) «بىلدىجكېن» دىان نىسخە هم بار.

30

سېر كىدار

كوپ نامرده مال بريب سن دنيا
كوزى كوكده قېغىسى يوق سېر كىدار
فنى عقلينك اوده دوشىب يان دنيا
نه مردلار بار يوقسىللىقده خوار كىدار

آز عمرينكى سورىنك الوان عشرتده
سونكىندىن عزىز جان قالار حسرتده
احمقلار بو ىرده قالار غفاده
عاقل بولان اوز نىمىنى ابر كىدار

نه دوغرى كلانه مېرىنك اينىدردىنك
نه كلمانه سوغات سلام كوندردىنك
فرخى بوقدور (۱) سنده مردىنك نامردىنك
آرسالان اوتر تىلكى كچر شىر كىدار

(۱) «هېچ فرخى يوق».

فلك توشىغىنى (۲) آسمانه دىكىب
آدمزاد مال اوچون يوراكن ياقىب
دنيا آزدهاسى دم يىلان چكىب
جمله جاندار تخمين بوتماين قالمز

مختومقلې بو دنيانىك دولتين
كوران كورمان چكر اولوم محنتين
مدام يورادارلار اجل شربتین
بو شربتدين هيچ كيم دانماين قالمز

یتماين قالمز

اخلاص ييله برکمله قول برکان
يتر بر منزله يتماين قالمز
دریا ايچره يوزکان چوللارده يورکان
دم حساين توکال انماين قالمز

چونكى کلدینک بويلانچى جهان
آباغينک قرامای بقديک آسمانه
فلك بازارينده ايدىکينک نانه
آدم اوغلى عمرين سانماين قالمز

بولداشيم (۱) يوق بارىب سربىب آچارغه
درديم پايلاشرغه اوديم اوچيرگه
دنيا بر منزلدور کليپ کچرگه
بو منزلکه کلکان اوتماين قالمز

(۱) «همرازيم، همراهم».

(۲) «فلك تماشاكار».

معلوم ایشدور قیداجق دور کلانلار
باریر یرنیک ایشین کوردی میلانلار
قیغیسیر یاتانلار غافل بولانلار
واحسرتا بوش کیتدیلار گم بولیب

نافه ییلسنک حقیقتینک دردینی
جشمینک طوطیا قیاهیل کردینی
قلم کناهی نینک ترینک دردینی
جین توبه قوریدار آنکا ام بولیب

اؤل اوزینک اخلاصینکنی دوزلاکیل (۱)
هر گوشه دین نیاز اوقین کیزلاکیل (۲)
ییلدیکینکجه مدام یخششی سوزلاکیل (۳)
یخششی سوز تابمسنک اوتورسم بولیب

مختومقلی الله یادین ذکر ایله
بمانه صبر ایله (۴) یخشا شکر ایله
کورستانی گورده اوتیر فکر ایله
مونچه من دیانلار یاتیر قم بولیب

- (۱) «دوزانکین»
- (۲) «کزانکین»
- (۳) «سوزانکین»
- (۴) «قیل» دیان نسخه لار هم بار.

۱۴

جم بولیب

چالیندیچه جهان چیرچی آرت
چیچان کونکل قرار تنار جم بولیب
آخرت ایشینک کور موندین باش قوتر
دنیا نی کیم توتدی اوتر گم بولیب

دیرق ییلان داغلار دیلان بنیجان
سوه یاه سوزی (۱) کچن سلیمان
قنی اول اسکندر رستم پهلوان
سن دنیا نی توتاجق سن کیم بولیب

بو نر بسیر دورانیندن داد کونینک
اگلنجی یوق بو کدنجی یوق باد کونینک
اوغلا نایقه یکتیلیکده شاد کونینک

قرایقه قیدیب باسار غم بولیب

(۱) «حکمی» دیان نسخه هم بار.

دجال دنیا اینسه قشون بغیاسه
ایزی هندده بولار اونکی قرس چیقیر

چهلتن عبدالدیرلار غایب قلندر
دعاکوی هیچ قالمز بوشانور بندر
قاف داشینینک کادیکینده اسکندر
دو (۱) یولینه فوندیردیغی (۲) ترس (۳) چیقیر

مختومقلی آیدار برزاد ییلمزم
ایشلار باردور عهده سیندین کلمزم
ای یرانلار بو نادن دور ییلمزم
خدیر (۴) دیب ال اوردیغیم خرس چیقیر

- (۱) «دو» - «دیو»،
(۲) «قوبدوردیغی، قودوردیغی»،
(۳) «قرض، قرص»،
(۴) «خدیر» - «خضر» دیان نسخه لار هم باره

72

قرس چیقیر

حقیقنده بوله دوشان (۱) درویشلار

پله پله سدره بيله گزیش چیقیر

باشچیسینز فمچسینز یوله کیرانلار

یولین شیطان اورار یولی ترس چیقیر

ارواح بار جن هم بار قفلان (۲) بار قورت بار

قیغی بار غصه بار بولداش بار درد بار

اوشبو یوله کیر سنک نیچه مه شرط بار

هرطسینز یوله کیر سنک قرشی برس چیقیر

امرافیل صور چالسه یرکوک اکیسه

شیطان صرصر اوره (۳) داغلار داغیاسه

- (۱) «کیران»،
(۲) «یلنک»،
(۳) «خرخر اوره».

هر كېمسه شريعت بولدين بېماسه
عالملارنىڭ سىزىڭ كوزىڭىزگە آلمىسە
قرق ياشىنىدە كېشى تۈبە قىلمىسە
آينىڭ ايشى ھىلە مېگر آل اولار

هر يېكيت كېم غريب دوشسە وطندىن
خېر سورار ھەر بىر بولدىن اوتىدىن
تلمۈرىيان حاجت تىلار يىتىدىن
حاجتى يېتمىسە قىل و قال اولار (۱)

كل اى دوستىم چىكە قىقى شىمى سىن
آقدىر مېڭىل كوزلارنىڭكىدىن نىمى سىن
بىر دىئادە غنىمەت بېل دەمى سىن
قىقى چىكە يېكيت كېشى چال اولار

سېخە، قىلى نىمە چىتتار دوزارسىن
خازىقنىڭ يوراك بېرىن ازارسىن
لېكىن اوزىڭىز دوشىرى بولدىن ازارسىن
رېستىم اولان بىر كۈن يېرىزال اولار

(۱) «غريبلارنىڭ ايشى قىل و قال اولار» دېيان نىسخە
ھىم بارە

Periselen neu-urdegen
nomurmagor.

T-327 ?

اليې قىڭنىڭ دال اولار

آدم اوغلى بىر دىئادە كىزارسىن
بىر كۈن سىنىڭ اليې قىڭنىڭ دال اولار
غافل بولامە دوشىرى بولدىن ازارسىن
بېل كېشى سايران تېلىڭنىڭ لال اولار

آخىر زىمان اولسە قىتەلار تورسە
ظالمىلار يىمانلىق مېڭىسىن قورسە
پادىشاھلار رشوت دېيىپ دىم اورسە
فقيرلارە كىرن نىمە ھال اولار

يېخىشى يىمان عزت قىلار بايلارە
فقيرلارە يىمان قىلار و ايلارە
ھەر يېكيت كېم غريب دوشسە جايلارە
ھىسرت چىگر ھەر بىر ماھى سال اولار

عاقلىنىڭ سوزىنىدىن كۈنكىل سۈيىنىر
احمەتنىڭ ايشىنىدىن ذھن كايىنىر

مىخنىڭ كىنىڭ يىردە عاقل سايىنىر
دار يىردە عقىلى ھوشى سىندارار

مىخنىڭ قىلى چۈلدە كىزان ئاشىنى
يىلىڭ سورمە كۆپ سۈردى دىب ياشىنى
دار ھىلىدە دولى بىرسىڭ كاشىنى
آشنى (۱) اپە يىلىز كاشى سىندارار

(۱) «آشنى» دىيان نىسخەلار ھم بارە

123

داشى سىندارار

اقبالنىڭ اويانىسە دولت يار اولسە
داغە آزى (۱) اورسنىڭ داشى سىندارار
طالعنىڭ ترس كىلسە (۲) بختىنىڭ شور اولسە
بالۇدەنىڭ بىرى دىشى سىندارار (۳)

اجلىنىڭدىن قورقۇپ كىرسىڭ غمانە
قورقۇدىن نە پىدا كىداجىڭ جانە
غمرىڭ آخىر بوايىب دولسە پىمانە
خىشخاشىنىڭ سامانى باشى سىندارار

بار سوزىنە قولاق قويغىل يىلاننىڭ
آخىرى ھىچ يىرە يىتمىز يىلاننىڭ
غمرى سالى آرتار آلقىش آلانىڭ
قرغىش قالغىدىرمىز باشى سىندارار

(۱) «اوقى».

(۲) «ارقالاسە».

(۳) «مىسىقى بىلۈپىنىڭ دىشى سىندارار».

هر کیم اوز آدینه مهر قازدیرار
 یازیلان تقدیری کیسه یوزدیرار
 اچکی نینک سیلاشی برنی آزدیرار
 تایاق بردالینی یوله کتیرمیش

مختومقلی گر دویرسنگ بر آجی
 معلومدور تفار سن بو یرده حجی
 بریخشیلیق (۱) اتسه آدم بوجی
 هر مجسده یوز یول تیله کتیرمیش

160

لاله کتیرمیش

آسماندن نور باغسه بولار منور
 زمین یاشیل گیب لاله کتیرمیش
 خدا بو ریغیندین آریلان جنان
 اوبه‌اشیندین حرام گوله کتیرمیش

آدمزاد اهلیندن اتمکیل گيله (۱)
 دوستینکه دوغری دور دشمنه حيله
 بایمال یاغایمین چکرمیش چوله
 اشک کره‌سینی کوله کتیرمیش

اوزال آقان بردن آقرمیش آریق
 اوزین اوکان یکدینک طنابی چوریک
 مرددین آشنا توتسنگ آبرایککه شارک
 نامرد آشناسینه حيله کتیرمیش

(۱) «گيله» - «گله».

(۱) «ناکه مردلیک».

دوست توتمه كۆب باشلى آدم كوساسين
بارن يوق ديب بوش كوركورر كيسه سين
ييري بار بوش اتسه عقلينك كاسه سين
نه ييدا داشيندين بزامك ييله

مختومقاي اول اوزينك دوزاتكيل
اوزينكني سن اوزكه لاره گوز اتكيل (۱)
آز ايكيل آز ياتغيل سوزينك آز اتكيل
نه بار معني سيز سوز اوزاماق ييله

218

كزامك ييله

بتميش باشلى قرداش كيرمكيل يابه
اوقينك يوله دوشمز كزامك ييله
قوانمه كسكدين بولان بذايه
كسك بنا توتمز دوزامك ييله

آده زاددين چيقر آدمايق ايسي
غلب آدمينك باسيم بيا بزميسي (۱)
مؤمنه آزار بير آدمينك فيسي
دونيب (۲) دعوا توتر دوزامك ييله

اوزاق يوله ييدولتني باش اتمه
اركي الدين بربب كونكلين خوش اتمه (۳)
احمقه ايچ بربب سيرينك فاش اتمه
قلبيرده سو دورمز كوزامك ييله

(۱) «غلب آدمينك باسيمه ييلينمز اينري»،

(۲) «توريب»،

(۳) «اركي الدين بربب كونكلي داش اتمه» نسخه لارمى باره

(۱) «دنپاده كانك آخري تينك كوزاتكين» ديان نسخه لار هم باره

ياددين جقمز كورمك ديلار
برودين كونكلى خوش بولان

هر كيمسه ده هزار (۱) يوقدور
دشمانينه حذر يوقدور
يخشيليق اتسه ير يوقدور
شو ايمده يواش بولان

مختومقلى اوگيت آيدار
آنكلان قولاغينده كيدار
اوزيني يونك سقل ادار
بوزيلان ايله باش بولان

(۱) «هزار» - «هنر».

215

يولداش بولان

هر بر سوزى جاننه يرار (۱)
بخشى بيله يولداش بولان
قيچيب قوتياماغن اونار (۲)
يمان بيله قرداش بولان

دنياينيك دوييى (۳) اوتمكدور
مراد مونده ايش بتمكدور
دم به دم غصه يوتمكدور
بريمان قونكشا دوش بولان

هر يمان سوز يوراك بولار
بخشيني عالم آرزولار

- (۱) «بخشى سوزدين بيرچاي».
(۲) «كوزلار».
(۳) «صونكى».

توشان دریا دوزمز (۱) شور سوه خرچنك
خُمنسك اولكاسينه دواحق يراشمز (۲)

هر سوزبم برذر دور كابل بولانه
دوا اتمك دالي ليكدور (۳) اولانه
اوچارده قجره فيله قولانه (۴)
بدی یوز یاشامان اولمك يراشمز

هر كيمينك نه مقدار بولسه اخلاصی
شواقدار آچيكدور حقيئك دركاسی
بريره (۵) جمع اولسه جهان دریاسی
گُمگُمينك ريگينه دولمق يراشمز

هر كيمه ال برمز در غلطانی
آش وقتي دوست قران آت بار يول تانی
رومينك تختينده حبش سلطانی
كعبه مسجدينه قلميق يراشمز

- (۱) «بولمز»
- (۲) «حسن اوينك كولينه دولمق يراشمز» «خمس اولكاسينه ديلمك يراشمز»
- (۳) «داللدور» «عبث ايشدور»
- (۴) «چولده كزان قرغه ييلان قولانه» ديوان نسخه لار هم بار.
- (۵) «برمرده»

۱۳۵

یراشمز

خوش تمیزلی بك اوغلی نينك ناشتاسين
سيفير ياتاغينده قيلمق يراشمز
فشون سرانجامين ايل سرشته سين
بادوان (۱) اوغلينه ييلمك يراشمز

اكر خبر آلمك كفينك تيندين
دينكلاسك ديوان جانيم اويندين
عارفلار يانينده دنيا ييندين (۲)
آواره ليق ايلاب بولمق (۳) يراشمز

بخشيدن يمان ايش چيهسه بولار كنك
عقلي كوركی الله (۴) قايرمايش دنك

- (۱) «يادمان»
- (۲) «كيندين»
- (۳) «ييلمك»
- (۴) «اصلا»

مختومه‌ای گویدی (۱) کونکایم اود بولیب
 دنیا کلان کیداجک دور مات بولیب
 اوزین یلمای اویشاب کولیب شاد بولیب
 یاس‌خانه یرینده کولمک براشمز

146

آتچه بولمز

خرنک ایشی خرد، ر دوستلار
 منک مغتاسنک آتچه بولمز
 بداصله امل یتسه
 ییلیک اصلزادچه بولمز

فائی دنیا که اینانمنک
 آلتین کومیشه قواسمانک
 کیولاره کونکل برهانک
 بر دوغن زربادچه بولمز

کوب بوللارنی کورسه کوزینک
 بر معنیدین یلسنک اوزینک
 بر نادانه آیدان سوزینک
 اوسیب کیدان بادچه بولمز

ناهنک یاسدیغه تنده
 صبر قرار بولمز سنده

كويچىنىڭ قۇتىنىڭ كىيىندە
 اوغۇل قىزىنىڭ يادىچە بولمىز

مىخىتوۋىلى عىجب چاغلار
 كىمىسە كۇلار كىمىسە آغلار
 درلى مېۋە بران باغلار
 ساۋىلار جىنتىچە بولمىز

56

154

صفا بولار

يخشى بىلان بولسنىڭ اوبە
 ايشىنىڭ ذوقى صفا ۱ بولار
 يىكىتلىكىدە قىلسنىڭ توبە
 كۆب دردېنىكە دوا بولار

مان قونكشى چافر قايتە
 يقياسنىكەدە دفر قايتە
 سىندىن عىيب تافر قايتە
 باشىنىكە بر بلا بولار

كورىنىكيا اوزىن اوكانە
 رىھم اتمىز دوغان دوغانە
 سەسەين مىنگىزادىب سوغانە
 ھر ىتان بر ملا بولار

(۱) «ذوقى صفا» - «ذوق و صفا».

فراغی سوزلار تیلیندن
 نامیسین برمز قولیندن
 قیاس ادینک قیز کلیندن
 یل یلین بیجیا بولار

کورینک قدرتلی نشانی
 هر آغیزدین سوز بوشانی
 آخرت وقتینک نشانی
 بد اصل کدخدایا بولار

آدم یختیمسی عالمدور
 عمل اتمسه ظالمدور
 منینک زینتلی مالیمدور
 حق برکون ادا بولار

میخنت اوغول هر یرده
 اوزینی قویار جوخ یرده
 ایشینک دوشانده بر مرده
 یمان کونده قالا ۱) بولار

کورینکلار نیچیک زمانه
 یخشی قوشیلدی یمانه
 قوچ یکیت مونسه چمانه
 و هم ایله مبتلا بولار

زمانه یاقین کلانده
 فرخ اولمز چینده بالانده
 حق قناعتین آلانده
 نوالی یمینوا بولار

(۱) «قالا» - «آله».

چولده آچايىق مشقتين گورمگان
اويده ايسسيغ نائينك قدرين ناييلسين

اوتاندين سونك آدم آنكلار دولتين
ييلمز دولت بيلان كچان نوبتين
چكمدىكلار خسته ليغينك زحمتين (۱)
بو گوزل ساغليغينك قدرين ناييلسين

ريسمانين برك اديب لايير سالمابان
گردابه اوغراشار حاضر بولمايان
كشتيسى كولگده بنديل آلمايان
قىرده قره يرينك قدرين ناييلسين

قرى يكيك (۲) بر افرارده دورماسه
اولاغ قدرين ييلمز كيشى آرماسه
اردك قوبه غازلار چولى كورماسه
سرچمنلى كول قدرينى ناييلسين

آيراليق اودينه يانيب بيشمايان
ظالمار اليندين (۳) اولكه آشمايان
وطندين آيريليب يالغوز (۴) دوشمايان
اولكه سينده ايل قدرينى ناييلسين

- (۱) چكمان كيشى بيمارلىق نينك زحمتين»
(۲) «يكيك دكيل»
(۳) «ظلم الى ييله»
(۴) «غريب»

۱۴۹

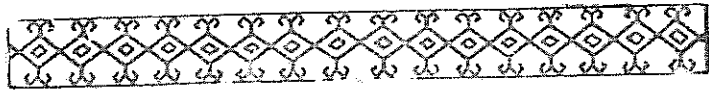
قدرين ناييلسين

خرازبان اليه دوشسه آغير باز (۱)
فاندين آيرار قدرين ناييلسين (۲)
بر چوپان قولينه دگسه بر آلمز
چاقماق داشى ادار قدرين ناييلسين (۳)

كامل بولمز اول شربتدين ايچماكان
آنكلا ييلمز سوز معنيسين ساچماغان (۴)
مجنون بوليب عشقه سرين قوجماغان
پريزاد ليلي نينك قدرين ناييلسين

دېنچليغينك قدرينى ييلمز آرماعان
بكايك اده ييلمز بريم برمگان

- (۱) «دگبرمنچى قولنه دوشسه آغير باز»
(۲) «قدرين هيچ ييلمز»
(۳) «چاقماغه ياكايير قدرين هيچ ييلمز»
(۴) «هزل ايلامز سوز اصلينه يتماكان» نسيخه لارى باره

مختومقلى آيدار بارو ھەمدەگە
كلىنك شكر اداينك ۱ (دوستلار ۋەدەگە
خاتىندە سوز قەمىن يىلماز آدمە
مىنك معنى سويلاسنك قەدرىن ئاياسىن

آت ياتىندە بللىدور

اشك اوزىن اكسيك سايماز بدودىن
قيمت اتىنك آت ياتىندە بللىدور

بدو دىكاچ ھەمە بدو دنك بولماز
چىن بدولار مەدانىندە بللىدور

اوغلانلىقىدە يىلماز ايدىنك يىگە ايدىنك
يەمانغە ھىچ بوقماز سوزىنك ۱ (اوگەيدىنك
عارف بولسنىك اصلين سورمە يىگەيدىنك
ادىندە ارکانىندە بللىدور

بو جەئەدىن دوپماز كوزىنك سىر اولماز
ھەر يولبارسىدىن قىلان اولماز شىر اولماز ۲ (

يىگەت دىكاچ ھەمە يىگەت يىر اولماز
قوچ بىكىتلار مەھمانىندە بللىدور

۱) «يىندىنك».

۲) «ھەر تىلەيدىن قىلان بولماز شىر بولماز».

347

سپیل بیلانی

بلند داغلارینک باشینده
بولوت اویغار سپیل بیلانی
قوچ بکیده توییدور بایرام
هر ایش کلسه ایل بیلانی

تیل بیلانلار گنک بولیدور
آلتین کومیش زنک بولیدور
پشه قچان دنک بولیدور
اوغراشنده فیل بیلانی

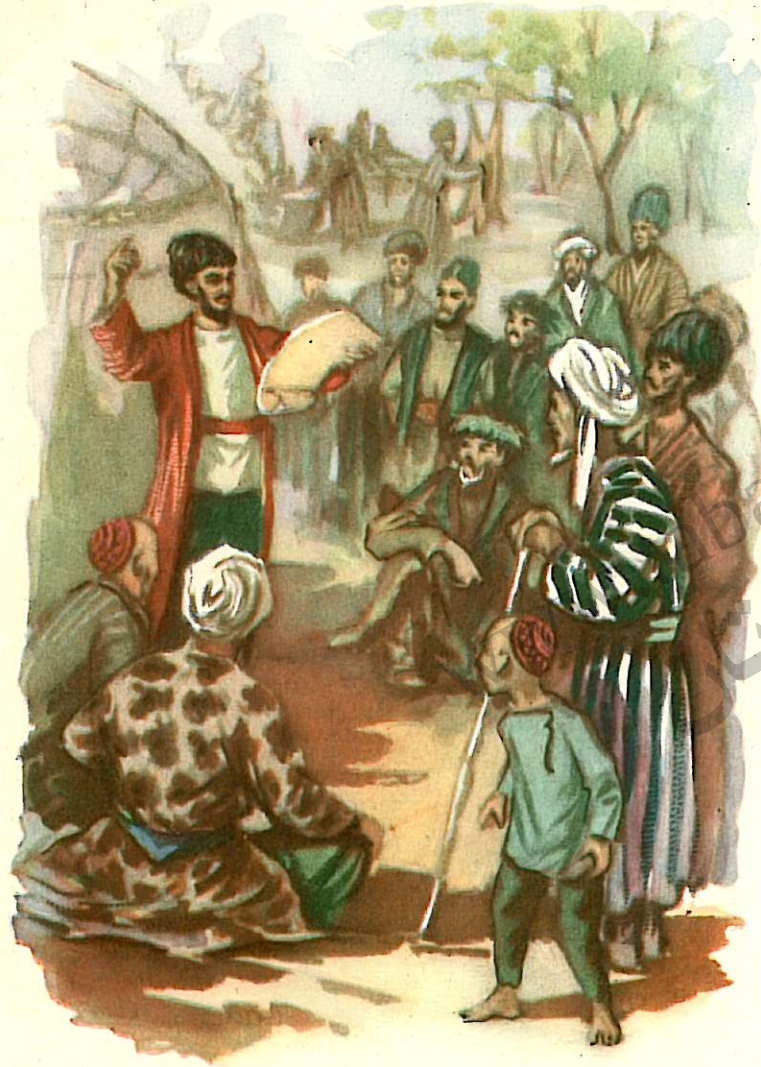
اوتلاغه قچار ییزولار
اوتکین باشلار یخشی گاولار
تانالار اول خاص بدولار
کونه برتیق جول بیلانی

دولت قونسه قوچ بکیدیگنک باشینده
حمایتلی ایلی کراک داشینده
بکیت اوزین معلوم ادار ایشینده (۱)
قیلیجینده زباندده بلیدور

مختومقلی غریبلارینک کوز باشی
داغلاری یانديرار اريدار داشی
فقیره جبر اداان ظالمینک ایشی
روز محشر دیوانینده بلیدور

حق بنده سی حقہ چافار
 یمان اوز ایمندین تافار
 مختومقلی عیبین یافار
 ایش قیلایچی تیل بیلانی (۱)

(۱) «آش و قیلایچی تیل بیلانی».

387

ایلی کوزلار

ایلیندین آیرا دوشان
آه اورار ایلی کوزلار
یولیندین آیرا دوشان
جهد اداار یولی کوزلار

کوکده فاک کرداندور
خلق یرده سرکرداندور
نه بازیگر جهاندور
کوز آچان مالی کوزلار

کیملارده آلتین تاجدور
کیملار سایل محه جدور

کیملار دوبهدین غلاجدور
کیم یوفک (۱) خالی کوزلار

(۱) «پارچه».

275

دون بولسه

تن يابماغه كوينك استار بالانكاچ
كوپناكلى دير واخ اوستيندين دون بولسه
باش ساغليق ديب حقدن ديلار قرنى آچ
باشين تايان آرزو ادار اون بولسه
اول يكيك كه چكه چكه حسرتى
مفرليق يوكلار كه بولسه دولتى
ياني بيرله تاسه يراغى آتى
يقه ديار موغت ۱) توكانمز نان بولسه

كوب نان تافيب اگر بولسه كونكلى شاد
قيز كوزلدين محبوب استار كوب اولاد
بو دولتى پيدا اتسه آدمراڭ
كونكلى استار ييك شهره خان بولسه

۱) «موغت» - «دفت».

كيم نان تابمز ايماكه
كيم ير تابمز قويماعه
كيم دون تابمز كيماكه
كيم يترمه شالى كوزلار

بو جهان بر پشته دهر
كيم زنده كم كشته دور
هر بنده بر ايشده دور
هر كيم بر خالى كوزلار

هنكام اوزين عمر آز
چهار فصله باشدور باز
كوكده قانات يايان قاز
كوزلارى كولى كوزلار

مختومقلى هوش ايلاب
كز كين ديدانك ياش ايلاب
دالى كونكل جوش ايلاب
بوزمينك خيالى كوزلار

۱۶۵

دوڻ ڪراڪ

نه بلاسن آدمزاد
چيپلاق هوغدينيڪ دوڻ ڪراڪ
آئي سويت امدينيڪ اولادينيڪ
هي (۱) آغلارسن نان ڪراڪ

آفاتڪ خوشنود بولماشه
انافڪ مهرين سالماشه
يديڪده دين بيلماڪه
اوقيرسن قرآن ڪراڪ

سارالورسن دلپندينيڪ
بوغنالور (۲) بيلينيڪ بدينيڪ
اونباشده آرزومندينيڪ
قيز ڪراڪ جوان ڪراڪ

(۱) «هم»

(۲) «يغنالور».

هم خان بولسه هم دنيا سي تاي بولسه
هم اولمسه هم اسپاي شاي بولسه
هم برمه هم چويريمز بای بولسه
بخشي آدي هم دنيا ده دان بولسه

⑤

مختومقلي ڪوريب دشمنان طعنه سين
مرد اولدور شاد توتہ غمدين سينه سين
بر يوزي دولدورمز ڪوزنيڪ خانه سين
قارون ڪيمپن ناچه خزانيڪ کان بولسه

www.tabarestan.info
تبرستان

فراغی بول کیتماکه
 سوز اصلینه یتماکه
 بر معنی فهم اتماکه
 عقالی یاران کرک

جوان کرک قوچماغه
 هیش عشرت آچماغه
 آندین سونک ایب ایچماگه
 بر توکانمز نان کرک

کونکین اینجادیب خَلقینک
 خوشنود اتسنگ اوز خَلقینک
 روم فرنک بولسه ملکینک
 هنیز آز دور کان کرک

یاتسنگ دوشکده بیمار
 ایسی اتمسه تیمار
 زر دوکسنگ خروار خروار
 کوزه ایلمزجان کرک

دغا بیلان ار کوکار (۱)
 یغمور بیلان یر کوکار
 ار اولدور آلقیش آلاز
 یرلاره باران کرک

اجل کلار اویدمه یوق
 کورمک یلده آیدمه یوق
 هیچ بر زاددین پیدا (۲) یوق
 بر نور ایمان کرک

(۱) «دغا بیلّه ار دورار».

(۲) «پیدا» - «فایده».

كاملېك ايله (۱) كمال بار
 منليك اتمه (۲) زوال بار
 هر باشده (۳) بر خيال بار
 اولنك اوزين باغ ساير (۴)

خبر آلسنك ييراودين
 اوزين كم سايمز دودين
 طبله داكي بدو دين
 اشك اوزين يك ساير

مختوم قلى بر قل دور
 قولليغينه قايل دور
 احق اوزين عاقل دير
 تنك اوزين ساغ ساير

- (۱) «آسنك»،
 (۲) «آسنك»،
 (۳) «هر ديمه»،

(۴) «قل اوزيني ايك ساير» ديان نسخه لار هم باره

130

داغ ساير

داغلار يرينك ميخيدور
 دغه اوزين داغ ساير
 چكك اوزين بلبل دير (۱)
 چرلاق اوزين زاغ ساير

كوچيندين قوتيندين
 دنياينيك فوتيندين
 هر كيشي عزتندين
 بد اصل اوزين بك ساير

نادانم زاد بيايمم
 بر كمينه (۲) قل منم
 سرکه آيدار بال منم
 نقت اوزين باغ ساير

- (۱) «چكك آيدار بلبل من»
 (۲) «بر كناهلي»

۴۳۲

آدم اوغلى آواردور عاصيدور
بر سوز ديسنك يىخشى ارينك بسيدور
ييايب بولمز حقيىنك دوستى قايسيدور
آلقيش آلسنك مدام ايشينك اونك بولار (۱)

مختومقللى سوزم قيسغه شرحى كوب
ييلمز هـيچ ييلانلاره فرخى كوب
يرينك بردين ارينك اردن فرخى كوب
مشكل اولدور (۲) سوزلاشندە دنك بولار

60

قره رنك بولار

حوزنك داش قايقين كلانك سوين
قارب ساجه چالسنك قره رنك بولار (۱)
ايچينك شردن ساقله تيليك غيبتدن
ساقلاماسك كونكل كوزكينك زنك بولار

هر كيشى كيم بمانليقنى نصد ايلار
ايكى دنيا اوز ايشينه كست ايلار
يخشى قىلق دشمانينكى دوست ايلار
قايقينك بد بولسه ايشينك جنك بولار

يكيدينك بوايه سوزده دگرې

اولنچا ايماندين آيريلمز سري
هر كيمده بوايه ايمان انري
بوراكى اريمز سياه سنك بولار

(۱) «قوزينك داش بوستينى آزركون گلى»
سوين ساجه چالسنك قره رنك بولار»

۱۴۳۶

(۱) «آلقيشى كوب آلسنك ايشينك اونك بولار».
(۲) «مشكل اولكيم».

یماندن یخشی سډ بولمز
 اصای یخشیلار بد بولمز
 دنیا لیکدین دولت بولمز
 اوغیل چن دولته منکرار

بورچ بیله دوز تازه باره
 آوی قنار روزکاره
 یمان خاتین یخشی آره
 توکنمز تهفته منکرار

باتان یری یلان قوینی
 آسیلانی ایتیک بوینی
 فیس ارینک یخشی خاتینی
 در بی قیمته منکرار

مختومه قلی نا (۱) مرادم
 ایل لار خوشدور من ناشادم
 سوز معنیم آنکمز آدم
 بر قوریتسینز ایته منکرار

32

آته منکرار

اوبه داشینداقی (۱) دهه
 ایه رلنن آته منکرار
 یرامز ارلار زر ییلان
 بازیلان بدخطه منکرار

بو دنیا بر دؤبسیز دریا
 غرق ادار بولمه بیروا
 مغرور اولمه فانی دنیا (۲)
 کزاکلی نوبته منکرار

قرداشسیزه قوت یوقدور
 اوغسیزه دولت یوقدور
 عالسیزه عشرت یوقدور
 خوش کونی حسرت منکرار

(۱) «اوبه اوجینداقی».

(۲) «مال دنیا».

اوتر عمرنك دنيا سايينك
حق يولينه باغله بيلينك
آغزی آلا بولان ايلينك
دولتي قچان ياليدور

آنكلاماسنك كورده كيزلن
عاقلدور ايش صوبكن كوزلان
كپين تاييب يخشي سوزلان
مثلي در سچان ياليدور

آردين كيتسه اعتبارلار
ساوار اوندين دوست يارلار
هنرلي اقباللي ارلار
مال و پول قوچان ياليدور

مختومقلي علتلي كوز
خرايه دونر دكسه دوز
مهر كه ده برجاسينر سوز
چرمنيب ياليدور

113

ايچان ياليدور

يمان يخشا يولداس بولسه
آويليق ايچان ياليدور
آيرىلا بيلسه آويسى (۱)
ايچينكدين اوچان ياليدور

آدم آيرىسه هوشيندين (۲)
قورقر ياتانده دؤبشيندين
آيامه باقسانك ايشيندين
هو كونكليم كچان ياليدور

بد اصل اقبالي يورمك
اويسيز اليه مال برمك
احمه سيرينكه برمك
اوز عييينك آچان ياليدور

(۱) «آيرىلا يلان آويسى».

(۲) «آدم اوتانمز دورشيندين».

قولینگده بولمسه برکراك زادینگ
منینگکی ديب باشين توتيب بولماير

فقيرلار مال استار بايلار زر ديار
يکهجه اشاکلی آتيم نر ديار (۱)
دنیاکه دوهاق يوق ینه بر ديار
کونکل مقصدينه يتيب بولماير

هله يینگ يمانی سيرینی کيزلار
دوغرينکی ياشيريب يالانینگ سوزلار
اول شيطان آزدیرسه داشقینی کوزلار
اصلها مکرینه يتيب بولماير

بولاجاق سوزلاری آتدیم هر بردين
اجل بقانک توتسه سولارسن ایردين
عیالینگ يمانی سويق دمردين
خدایم دوش اتسه اوتيب بولماير

کور فقيرلار کوزیم ديار کورمه
آغساقلار آباشیز توريب بورمه
هر کیمینگ ايستاگين تنکری درمه
بلريب منگا بر ديب توتيب بولماير

هر کیم الين کرار فانی جهانہ
صاعليقدہ شفا بر بو شیرين جانہ

(۱) «يکه اشاکلی آط بر اسريک نر ديار» نسخہ سی هم بار.

69

چايب بولماير

بلند داغینگ باشينداقی اوچ آغاچ
دويی بر بولمسه چايب بولماير
دويه يالی داغده ياتان داشلاری
قول بيلان کوتارب آتیب بولماير (۱)

کلته دینکدين بولمز يیک مناره
يمان هلهی دوشسه بربخشی اره
باشين کسيب قانين دوکيب کناره
يا اولديريب ياده ساتيب بولماير

ایل ايچينده سنيك اولاسه آدينک
سنى يمان کورمز ياقينینگ يادينک

(۱) «ايکی داغینگ آغاچينک باشینی

دويی بر بولمسه چايب بولماير

معلقینگ آغیر نهنگ تاشینی

اليله بر اوغره آتیب بولماير» نسخہ سی هم بار.

بو دنیا بیل بران قیلار زیانه
دنیا دوستلایمیه بیتیب بولماير

مختومقلی سوزینک دینکلان بولمسه
نصیحتہ قولاق سالان بولمسه
یکیت کونکل سویه نیئی آلمسه
دینچ آلیب فراغت یاتیب بولماير

زاد یخشی

خوش کونینکده خوشلاشیان کرماکه
باریشماغه کلپشماکه یاد یخشی
غم کونینکده قالماغالینک (۱) اوسته بندہ
دوغان یخشی قردش یخشی زاد یخشی

حلال ایشله آخرتدن وهمینک بار
فقیری اینجیتمه کونکل رحمینک بار
عشق آیدار آزده کوبده فہمینک بار
عائل بولسنک سوزہ قولاق توت یخشی

بوراک دایانجیدور اوغیل زریادی
شیرین محبوب ارور سونکنکینک قوائی
یکیدینک دنیاہ اوچدور مرادی
محبوب کراک یراغ کراک آت یخشی

(۱) «قیغانماغه»

تەڭرى گېنىڭ ايلاسە بېندە كۈنگىلىنى
 رۇق آغزىنە گىرار تۈسەنك الينى
 دولت گەزىر اتسە تافار يۈلىنى
 كلار بولسە گىدار بولسە ياد (۱) يىخشى

مەللار آخرت سوزىن سوبلارلار
 منكر اولمە كلجك ايشدور ابلارلار
 كېم يىلور كېم آخرتدە نىلارلار
 اېب اچىپ مۈنب قىرچىپ اوت يىخشى

نفع آلمان كېشى سوزدىن اوكتىدىن
 آيرالغى يۈلدۈر (۲) قورى سۈتىدىن
 دىكدۈش يىلمز معنئ آنكەز بىكىتىدىن
 آغىلىندە ايسسى بران ايت يىخشى

مختمۇقلى دوستىدىن سىرىنىڭ كىزلامە
 يۈفا دور نامحرى كۈزلمە
 اوم سوم اوتور خلق اچىندە سۈزلمە
 سوزلار بولسەنك سوز اصلېنە يث يىخشى

كېچىر سوزى جانىنكەين
 دىكسىز بىلە دىك ايلاسنك اوزىنكىنى
 درد بوليبان كېچىر سوزى جانىنكەين
 ابراق بولمە قىدىنك يىلان قىرداشدىن
 ھىر ايش تۈسەنك اول قۋانر يانېسكىدىن

قەرە مېنوب قالدېرماغىن شىطانى
 سۈزە اويىپ اۈنەماغىن رحمانى (۱)
 كسە عقلنىڭ يىخشى يىلان يمانى
 ھىر سۈزە جۈشيبان (۲) داشمە قانىنكەين

صبر ايلاسنك (۳) سېحان يىتار دادىنكە
 جنك جىدال لايىق دالدور آدىكە

- (۱) «سېحانى».
- (۲) «ھىر بىر سۈزە جۈشېب».
- (۳) «صبرنىڭ بولسە».

- (۱) «يىت»
- (۲) «انايلىغى بولمىز».

آلمه يمان سوزى هر كيز يادىفكه
تيكان بوليب دورتيب كچر (۱) دونيكدين

بولان ايشلار بارچه حقينك ايشيدور
آنكا تن برميان احق كيشيدور
بر (۲) يمان سوز جانه يلان ديشيدور
سوقسه زهرې آسان چيقمز اينيكدين (۳)

اوزان كلير

دولت ايله كلير بواسه
باشدين بورون اوزان كلير
دولت ايلدين كيدار بولسه
ملا ييلان توزان كلير

هر كس اوزين مرد دورسانسه
باشين اورينك اگر دانسه
ايل ايچينده ايشيق يانسه
اوزال ايشقه قيزان كلير

ايت كوچيكى آتا چكر
لايى كورسه دونگوز چوكر
چشمه قازسك سوي چيقر
ايستاب اونى قازان كلير

مختوعلی بالانچيدور بو جهان
مستده عقل بولمز مرتدده ايمان
جاين تابسه قرينجدي فيس دشمان
آرسلان بوليب ال كوترمز شائينكدين

(۱) «چيقار».

(۲) «هر».

(۳) «تئينكدين».

هجران ایراغہ آتیلے
اولدیرارلار قورت توتیلے
مختومقلی آد توتیلے
اوزال دستان یازان کلیر

یاشلار ایچینده

داغلار قوجه قالسه دریالار سلسلین

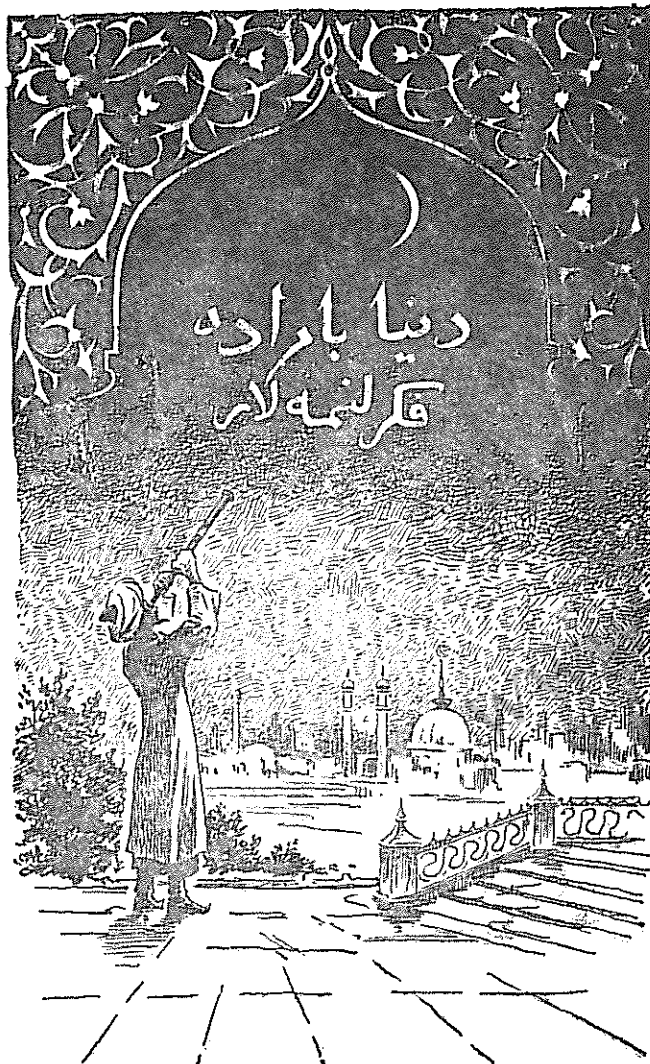
یاریم دیرلار یاشلار ایچینده
دهان یاوز دوشسه بر برماق تیلین
نه چاره ایلامون دیشلار ایچینده

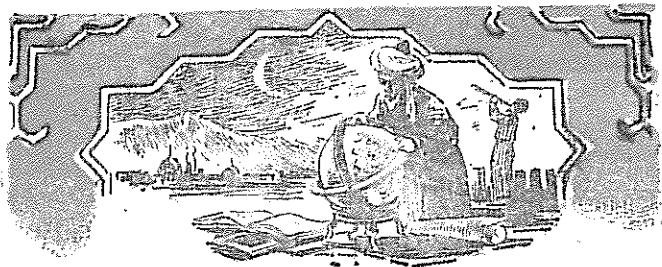
قری کویچدین قالار بکیتلار هوشدین
صیاد آودین قالار لاجینلار قوشدین
شاده عقل بولمز احمقلار باشند
کوب خیال قیلارلار دؤیشلار ایچینده

دوقوز کلام اوقان ایلینک صوفیسی
جایی بلی ایمس قیده قافیسی
ایکی گؤش آراسی جوان صفاسی
قره قوش مکانی لاشلار ایچینده

توقايلاز بر زمان فلنكسيز بولمز
هندلي جاندين اوتار فيليندين قالمز
قراق كچي سويار قوچ كاوميش آلمز
مكاني بولارميش كوچالار ايچينده

مختومقلي ساقله اوزين تيلينكني
يرين تانه محكم باغله ييلينكني
بهار فصالي اويسديرمه ييلينكني
يل مكاني بولار قيشلار ايچينده

244

اوچی اولاددین

نه اونباش عیالدور آرتمز فرزندى
اول اونباش عیالینك اوچی اولاددین
اوچی اکیز اون تورت ارور پیوندی
اول نه جماغ ایلار نه چیقیر یاددین

اول نه مخاوق كوك یوزینه قونارلار
كاهی اینیب یر یوزینده دینارلار
اول نه آدمزاد دور برآت مینارلار
اوزانکنکیسی سودین جلاوی باددین

مدام سیره گزار اول تورت دنکی دوش
بولار آندین جمله عالم یوزی خوش
اول توردینك بیرى بار مدام سبزه بوش
کلهسی بوزداندور آباغی اوددین

اول کیمدور یالانکچ غریب اوتیرمیش
آوازسینز عالمه سوزین یتیرمیش

آغزین آجیب اوزین یاسه باتیرمیش
سوراسنک خبر بیر سنکا بار زاددین

مختومقلی سالمه اولکا آوازه
بولار گورنیپ دوران زاد دور بوکوزه
عاقل ارنک فهمی یتار بو سوزه
حاجت ارمز خبر آلماتق استاددین

6

عار ییله

دیرناغی دمیردین تالانکچی دنیا
ایشینک یوقدور (۱) ناموس ییله عار ییله
جبری جناسی کوب یلانچی دنیا
قویمازن کرماکه یاری یار ییله

محبت وجهیندین یار بیر گل دیسه
مطلبینکنی ایستاب مندین آل دیسه
برکون دوردینک برگیجه هم قال دیسه
قدم قویسام آیاق یرنه سر ییله

اوسدیکچه اوج ادار (۲) دنیانینک یلی
قصد اتسه قورادیر دریای نیلی

برکونی مست ادیب اسرادر فیلی
برگون دنگ ادار سن پشه پر ییله (۳)

(۱) «ایشینک نه دور».

(۲) «هوج اورار».

(۳) «برگونده نیست ایلار یشه بر ییله».

ژمېنېك اوستينده داغلار چوكار سن
تماشاكار بوليپ كسا (۱) چيقر سن
هر نارسه نې برو جه ايله يقار سېق
جلگه نې سيل ييله داغې قار بيله

تلمېروب داد اتسام قولېم توتمز سن (۲)
بقلاب باش دوكانه رحيم اتمز سن
جان مطاسين آلسانگ قايدېب ساتمز سن
ينه دو كېب آلمان اولمز زر بيله

لباي اوچون نه (۳) جېر اتدينك مجنونه
ظالم انصاف ايله بو ناحق خونه
كونده قرق آت بزاب بردينك قارونه
عيسى ميدار بردينك يكه خر بيله

مختومقلي آيدار ايشينك تالاندور
بو نوبت كوبلاردېن كچېب قالاندور
اعتبارينك يوقدور سوزينك يالاندور
دوست قويمادينك يكسان اتدينك ير بيله

(۱) «سېله».

(۲) «تلمېروب آغلانه قولاق توتمز سن».

(۳) «كوب».

340

كلمز مې

فلك سنيك بو دولتي كردائينك
بيزينك ساري او گريلمز مې كلمز مې
لاشين يره سالدېنك نيچه مردائينك
زمين انصاف ايلامز مې دولمز مې

دنيا سنيك بو كزاكلې گردشينك
نزېل قاندين قرهز بوليبدور ديشينك
كچي قورت دوستليغنه منكرار ادېشينك
غملي شاد اولمز مې آغلان گولمز مې

بومريقسيز يوزار سن يوبسيز آسار سن
اوراقسيز اورار سن تېغسيز كسار سن
ال آياقسيز بر يوفا يسر سن (۱)
يقان باسار دورار قايدېب قالمز مې

(۱) «ال آياقسيز بر يې خبر باسار سن».

84

گلانده باردور

كونده يوزمينك كوچ هم بولسه اول دنيا
اول مقدار بو دنيا گلانده باردور
يوزمينك احمق بوليب كيتسه رايه
يوزمينك اوزين يوله سالانده باردور

يوزمينك درويش سينه داغلاب اوتيران
رياضتده يي اين باغلاب اوتيران
نيچه يرده كورسنگ يغلاب اوتيران
يوزمينك يرده ييغم كولانده باردور

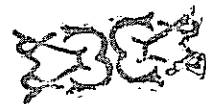
ميران اتسنگ بو دنياينك تور ت بورچين
قارشيدور حلال حرام آرواخ جين
نيچه لار تميزلاب بول كيدارلار جين
نيچه يوزمينك كمراه بولانده باردور

اوغيرميز اياملار آنكلامز اولاو
كاشكي سوران بولسه ساچايديم درلار

فلك اينانملار هر ناچه ۱) سويسنگ
كورانكي كوتارب قاناتينك ياسنگ
اوليم ظلمين آدم بونيغه قويسنگ
قورقسيندين سارالمزمي سولمزمي

مختومقلي هر سحردين صبادين
خالي قالمه بو نالشلي ۲) دغادين

بت پرستلار بتدين آلسه مرادين
حاجتيني حتدين تيلان آلزمي

(۱) «اوروشسنگ».

(۲) «نالشدن».

قنى اول سلیمان رستمیلار شیرلار
دیمانك بوسیپ سیقیپ قالانده باردور

«مختومقلی کونکله قیغی کتیرمه
بو بر ایش وقتیدور اوزینك یتیرمه
موزیم آنکلان یوق دیب اوم سوم اوتیرمه
جهان کینکدور چندان بیلانده باردور

12

بو دنیا

«دربدن مشرقه دنیاينك یوزی
دیمانك ییزه معلوم دالدور بو دنیا
آبادی خرابی دریاسی دوزی
قرق آلتی مینك ۱) آغاچ یولدور بو دنیا

بو جهان یوزینده ایشلار پیدادور

تقرجدور تماشادور غوغادور
قرق آلتی مینك آغاچ دنکیز ۲) دریادور
یتیمیش ایکی تۆسلی تیلدور بو دنیا

بر الی مینك آغاچ ۳) یوللار آنده بار
دو پری مسکنی قوللار ۴) آنده بار

۱) «بوز قرق آلتی مینك»،

۲) «سودور»،

۳) «اوزاق»،

۴) «قوللار»، یالی نسخه لاری بار.

خراسان فارس فيروز كوهده تمامدور
 بوق بولينجه قالمغالدير بو دنيا
 مختومقلي آدينك دوندى فراغا
 فارغ بوليب چك اوزينكنى قراغه
 حساب اتديم دنيا باشدين آياغه
 اوچيوز آلتيميش يللىق يولدور بو دنيا (۱)

داغلار داشلار آچ آرسلانلار آنده بار (۱)
 اوليرده آدمدين چولدور بو دنيا
 اون ايكي مينك آغاچ جاي (۲) هندوستان
 آلتى مينك آغاچ يول ارزرومستان
 تور ت مينك سقلاب سنجاب تور مينك دهستان (۳)
 كونا كچيب بارغان سيلدور بو دنيا
 تور مينك (۴) فرسخ يمن بر مينكده باغار
 زمين-يونانهم بولار يگزار
 مينك آغاچ يول داغدور بو بر مردمخواه
 آنده ايغ (۵) بارغان سالدور بو دنيا
 باش مينك آغاچ ياجوج مآجوج مينك صحرا (۶)
 يدى مينك جزيره يدى مينك دريا
 بو دنيا شيله دور بر دوييسيز دريا
 آنده بر مينك باتمان يولدور بو دنيا
 ايكي مينك اوچيوز آغاچ اهل اسلامدور

- عراق آذربايجان مصر دور شامدور
 ۱ «داغدين اولوغ آچ آرسلانلار آنده بار»،
 ۲ «يولدور»،
 ۳ «تور مينك سقلاب پنجاب، تور مينك ريستان
 (زنكستان)،
 ۴ «برمينك»،
 ۵ «آقيب، آغيب»،
 ۶ «مينك آغاچ بر كلیم كشك دولته»

«مينك يغاچ بر كلیم كوش يكدست يکيا
 «باش مينك آغاچ ياجوج مينك آغاچ صحرا، ديان
 نسخ، لارى بار»

(۱) «اللى آلتيميش مينك يللىق يولدور بو دنيا» يازيلان
 اليازمه لار باره

نە عظيم ھنرلار (۱) نەسرلى ایشلار
نە ھوالى باغلار (۲) بلند آغاچلار
آلتمیش الوان يتمیش درلى ايميشلار
آغاچدين آيريلار كوزە مەھاندور

بگيدىنك بولمە يراغى آنى
شونى بلى يىلنك كمدور (۳) غيرانى
قوجالدىقچە كيدار سونكنكنك قوانى
سكىتلىكىنك زورى دىزد مەھاندور

بودنيا يوزىنكە كوليم كوليمدور
بىشەسى جفادور جبر و ظلمدور (۴)
ھرناچە باشاسنك آخر اولومدور
امانتدور بو جان يىزە مەھاندور (۵)

حقى يادە سالسانك حقدين قورقىنكە
شيطان آرا دوشار (۶) قويمز اركىنكە
قوبە جوان قوانماغىل كوركىنكە
قوجالور سن كوركىنك يوزە مەھاندور

(۱) «نەقدىم ھنرلار».

(۲) «داغلار».

(۳) «يوقدور».

(۴) «جفاسى كوب بولار جبر ظلمدور».

(۵) «عزىز جانلار تىندە يىزە مەھاندور».

(۶) «شيطان باددين چىقار».

كوزە مەھاندور

قرە داشدين (۱) قرە قىلنى سايان كوز
چونكنكلار كورەجىنك (۲) كوزە مەھاندور
كلان آش دىب كلمز تورشيتماغىل يوز
نانە محتاج دالدور سوزە مەھاندور

آغىردور ھىكلار اوزاقدور بوللار
سوراشسە بىكىتلار سوزلاشسە تىللار
بەاردە آچىلان رنك بە رنك كللار (۳)
بىر فصل آچىلار (۴) بازە مەھاندور

(۱) «قرە داشدين».

(۲) «كور كىچ لىك تىنك كوركى».

(۳) «ماوى رنك آچىلان سىزە رنك گل لار».

(۴) «آچىلان».

مختومفلى آيدار ايللار اوزيمده
اولوم ياديمده دور قورقى كوزيمده
هر نيچه ياهاسانك (۱) يرينك يوزينده
آدم اوغنى باش گون دوزه مهماندور

320

175

اقبال بولمدى

كوب يگيتلار كليب كچدى جهاندين
نيتينه كوره اقبال بولمدى
كردشى كچ قبه فلك (۱) اليندين
اوتيرى شاد بولان اويلان گولمدى

كونده كفن بيجر بو اجل حياط
نه بلادور هيچ قوتارمز بو صباد
پله پله آشاق دوشر آدمزاد
بوكون كورديكيميز (۲) ارتا قالمدى

بر دكيش خانه دور دنياننيك يوزى
نصيحتم دينكله اشيت بو سوزى (۳)

- (۱) «چرخينك».
- (۲) «كورنلارينك». «كوركانيميز».
- (۳) «خلاقار يغلينك اشدنك بو سوزى»
نصيحتم اشيت دينكله بو سوزى.

(۱) «هر نيچه كون كورسنگ» ديان نسخه هم هاره

اچل يتيب آدم يومبلسه كوزى (۱)
كوبا بو دنياكه كالمى كالمى

همايون قررغانين سالديران هارون (۲)
دنياىي تورت بولان هانى فريدون (۳)
قرق شهرى قزىلدين غرق ادان قارون (۴)
كوزى قومدين دولدى بولدين دولمى

مختمولى حيران هريانه بقار
بو نه قدرت ايشدور سودين اود چيقار
بخشى اوغيلدين رحمت آريقى آقار
لعت كرده اوغيل بولدى بولمى

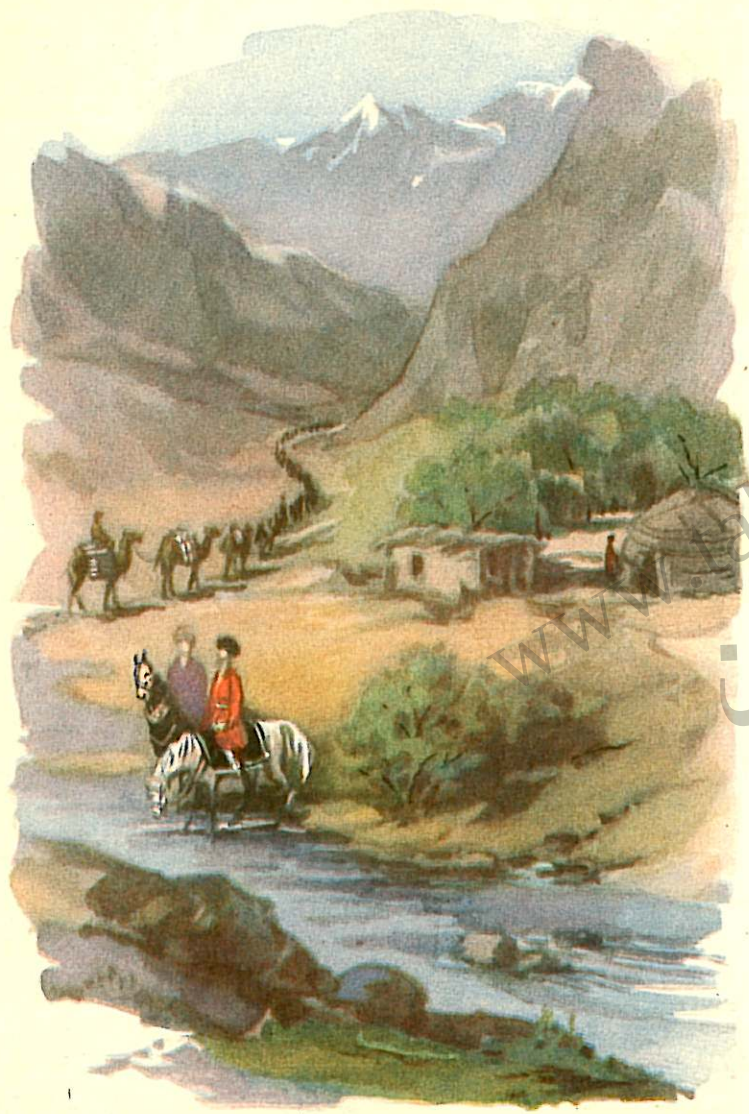

(۱) «قضا دوليب يومبلسه آدم كوزى»،

(۲) «هامون».

(۳) «دنياىي تورت بورچين كوردى فريدون».

(۴) «قزىلدين غرق ابدى قرق شهرى قارون»
قزىلدين دولديريب قرق شهرى قارون» ديان نسخه لار
هم باره.

223

بولار مەن

بائىد داغلار يىكلىنىشكە بويسانمە
گواجىدە (۱) سەو بولان زردىك بولارسىن
تەرىنك دريا ھېيتىنىكە قوانمە
وقت يىتاسە قورساق يىردىك بولارسىن

داغلارنىڭ ارسلاننى بېرى پانكى
آخىرى دىك بولار فېل پىشەجىنى
مىجىمەك الجىرىنىڭ نىلەنك نەنگى (۲)
قولايغىنە اورلان خىردىك بولارسىن

قىيامتىن (۳) بىر سوز دىدىم باياقەدە
قاراۋ باردور يىرسىز اورىلان تاياقەدە
ظالمىلار خوار بولار قالار آياقەدە
غرىب مەن يىغلامە شىردىك بولارسىن

- (۱) «گىدازدە»، «گىزىردە».
- (۲) «جىيىچون درياسى نىڭ نىلەنك نەنگى».
- (۳) «قىمىزلىقەدىن».

بخشى ندو مېنان خوب مېجرب قوچان
 بيله التېميدور باقيه (۱) كوچان
 حقيقت نامرد دور ايمانسين كچان
 ايمان بيله بارسنك نردك بولارسن

بخشيلار يانينده يوركيل سن اوزينك (۲)
 در بولسون دايم سوزلاكان سوزينك (۳)
 عالملاره اويسانك آچيلار كوزينك
 جاهللاره اويسانك كوردك بولارسن

لقمان كيبي ايشلار چاره سين بياسنك (۴)
 رستمك دولارني فرمانه سالسنك
 امكندردك يرينك يوزيني آلسنك
 يركه يكسان بوليب يردك بولارسن

مختموqli قراب سوزله داشينكنى
 جاين بيليب صرف ات بولسه آشينكنى (۵)
 كامل تاپسانك قوى بولينده باشينكنى
 ار يانينده كرسنك اردك بولارسن

- (۱) «بيله آلتەن بارمى بقابه كوچان».
- (۲) «بارچه نصيحتدور ايللاره سوزينك».
- (۳) «ايل اتمزددين اول اتكيل سن اوزينك».
- (۴) «لقمانك هر ايشينك چاره سين بياسنك».
- (۵) «جاين بيليب صرف ات نان و آشينكنى» بازىلان يزلارى باره

مكانه كلدينك

بو نقل دور آمزاد سن بو مكانه كلدينك
 اول آتاك ييليندين سيزب نهانه كلدينك
 آتادين انا باريب بر قطره قانه كلدينك
 انه ده صورت بوليب بو شيرين جانه كلدينك
 دو قوز آبي اوقيريب ايفب جانه كلدينك
 اميب انانك سويديني قونداليب دونه كلدينك

يرادان قدزتيندين ديش بيله دهان بردى
 سوزلاماگه سوز بيله دهانده زبان بردى
 كونكلىنك كيديب هريانه توردى آياغينك يوردى
 ييلدينك ياقين يادينكنى كوزينك نيرانى گوردى

يدى سكين ياشينكده آتاك ملاغه بردى
 اوقيب قرآن كتابي اولاليب اونه كلدينك

اون باش ياشه بارانده اوغلانليقدن سايلاندينك
 قيز كلينه ميل اديب كونكل برب كوياندينك

ھېچ كېمىدىن حراي بولمز اجل يئانكىدىن نوتىسە
 ايمانلىقنى قرانىنىك يوللىقنى روان اتسە
 آخر بولجاغىنىك شودور تىنىك ىرىيلان ياتسە
 ايشىك تويىقى يوقدور قرانگى خانە كلدېنىك

كويا بارىپ آق اوينىك تورث داشىنە آيلاندىنىك
 حقىنىك فرمانى بىرلە آخر بر گون اولىدىنىك
 يكرىمى ياشە باردىنىك اسبابىكى شايلايدىنىك
 بدومىنىب سكرانىب سورىب مىدانە كلدېنىك

اوتوز ياشە بارانده كويا بر آغىر شىرسىن
 دنيا غمى باشىنكده ھم يوكىرىب يلىرسىن
 دنيادىن دويمق اولمز بولدىقچە بولسون دىرسىن
 اھل مسلمان بولسنىك اولىنچانك حلال اىرسىن

قېرىنكده توبە ايلاب درمىدە قول بىرسىن
 كونكلىنىكى بىرە باغلاپ عزىر سجانە كلدېنىك

اللى ياشە بارانده دوغرلىقەدە بولارسىن
 كودك لىكىدىن آيرىلىپ كېيىرلىكىنى بىلارسىن
 ھر نېچە جفا چكسنىك آخر بر كون اولارسىن
 باش نمازى دوز اوقاب حقە شكر قىلارسىن

آلتىمىش ياشە بارانده قىرغانىنىك بىلارسىن
 اكان اكىنىك يىشانىك اوراق اورماغە كلدېنىك

يىتمىش ياشە بارانده قانىنىك قىچر يوزىنىكىدىن
 آق دىشلارنىك دو كىلار شغلە كىدار كوزىنىكىدىن
 قوت سىندىن آيرىلار كۆيىجىنىك قىچر دىزىنىكىدىن
 ھېچ بر كىشى قورقمىز سىنىك آيدان سوزىنىكىدىن
 سىكسان ياشە برانده كونكلىنىك كچر اوزىنىكىدىن
 كىدار بولسنىك دنيادىن ياقاسىز دونه كلدېنىك

مختومقى مىختىدور ھر كىم توقسانە يىتسە
 كىم كىم كالار جهانە كور كوزىنىك ياشە باتسە

مونده قل بول بار اول جهان سنينكدور
الوان نعمت تازه بریان سنينكدور
بهشت براغ هویر رضوان سنينكدور
عاصی آدم دوعری کاسنك يول ييله

فلك قويمنز بو کزدېکينك سر ايده
قورت ييله قوی مدار اتمز بر اویده
دنیا دولی خزنه (۱) یهسنك نه پیدا
چین مال اولدور جاینه برسنك ال ييله

کوکي بوکیب یازسه یرینك بوزینی
قورت قنکریایب قافه ییلمز قوزینی
مبارزلار توته ییامز اوژینی
فیل هم دورار باغلاسه لار قیل ييله

مختومه قلی حق قولوشین بیتیرسه
ار اول بولور امرین برجای کتیرسه
مولام اوژی دیوان اوچون اوتیرسه
بشه توریب دعوا توتار (۲) فیل ييله

(۱) «قرنه»
(۲) «ادار»، «اورار»

یل ييله

کوز کونکل تیل عقل قالدی بو توردی
جان وطن آرزولاب توردی یل ييله
ترخوسیم (۱) بار کل ترک اتمه بو یوردی
عشرت قورغیل صحبت سورکیل گل ييله

بر عجب منزلدور امیدینك اوزمه
کورانکی ساویتمه وطن دپ قیزمه
دکانینك داغیتمه بازاونك بوزمه
تن ملکینده بر نیچه کون قال (۲) ييله

مهمان بولدينك بو دنیائینك اوینه
باشینك باغلاب مشغول ادار اوینه
کونکل بریب کیتمه آنینك (۳) کوینه
کیتسنك برمز آلدار گزار تیل ييله

(۱) «ترخوسیم» «درخواستیم»
(۲) «بول»
(۳) «دنیا»

نفسىنىڭ آيدار جوش بولسام
كورچك لاره (۱) دوش بولسام
ايسام ايچسام خوش بولسام
باتسام ايوان ايچينده

كونكل سن بر بازارسن
هر ايشه بر قيزارسن
توتسام (۲) ديار كزارسن
جرم عصيان ايچينده

يايلبور قانات پرلار
خوب آچيلور دفترلار
بولك بولك كفتارلار (۳)
هودير حرمان ايچينده

بايل آيدار كشيكم
باره كوزلاشيكم
كازار اوچون عاشقم
باغ بوستان ايچينده (۴)

(۲) «كوكچك لاره»، كوكچلاره، كرجك لاره.»
۱۱ «دونسام»، «دويرسام»،
(۲) «كفتارلار»، «كوتارلار»،
(۳) «بايل آيدار كوشكيم بار»،
بهار كوزلاشيكم بار
كلزار اوچون عشقيم بار
باغ بوستان ايچينده» ديان نسخه لاره هم باره

264

جان ايچينده

فكر قىلديم ير كوكه
عقلسيز جان ايچينده
كورديم جان هم الله دير
ات سينيكر قان ايچينده

بورير (۱) يولينك ييامسنىك

دوغرى بوله كلمسنىك
حقنى ياده مالمسنىك
قالدينك ارمان ايچينده

يردين چيقان نياتلار
نويل گل لار كوك اوتلار
غافل آدم بو زادلار
كلى فرمان ايچينده

(۱) «كيدار».

عاشق آیدار الاله
قرلاواج حمد لله
لگ لك اوقیر قل هو الله
خنان منان ایچینده

یار بزه (۱) آیدار یامولا
سالدك منی بو یوله
برمه آی کونه یله
ساقله پنمان ایچینده

عناق آیدار یولچییام
هدهد آیدار ایچییام
سایمانه ساوچییام
بالان جهان ایچینده

بزكك (۲) قالیب حیرانه
حیران باقیب (۳) هر یانه
دمدم چیقیب سیرانه
کزار دوران ایچینده

درنا آیدار اوچار من
بغداد سوین ایچار من
قیش هندوستان کوچار من
لاله زاران ایچینده

- (۱) «پاراسه»، «قرغه»، «یار قانات».
(۲) «بزتک»، «بزلک»، «بزلتک».
(۳) «حیران قالیب».

باقوش آیدار دردیم بار
تسبیحیم بار وردیم بار
ویرانه ده یوردیم بار
زار گربان ایچینده

أسحق آیدار فقیر من
قولیغیمه حقیر من
حق یادینی (۱) اوقیر من
شام شبتان ایچینده

موسیچه (۲) دیر کیتار من
کلدیم ییلدیم اوتار من
اوج آغاچنی چتار من
قوزلاب ویران ایچینده

لاجن آیدار جوشممدین
مست اولدیم اوز هوشممدین
قالدیم تنکریم ایشیندین
بند زندان ایچینده

توراج تیلی ثناده
أردك تیلی دغده
قاز قارقیلدا (۳) هواده
کوزی عمان ایچینده

- (۱) «حق ذکرینی».
(۲) «سرچه».
(۳) «قازلار اوچار».

قائىمىل بىمان بولىنكدين (۱)
كوردىنك فرقان ايچىندە

اميدلى بول يوسف دك
صبرلى بول ايوب دك
گراوئراشسنىك يعقوب دك
درد كنعان ايچىندە

جانىم جرغە جوش ايله
تقسيم آيدار خوش ايله
كرمىكه دوش ايله
تافكلا ديوان ايچىندە

مختومقلى اوزىنكه
باقى باش كئور گوزىنكه
عيبلاشمانك موزىمه
بار ياران ايچىندە

قەرىلار آواز بيله
طاوس ايشى ناز بيله
قاقئوس قوش مىنك ساز بيله
هول هندوستان ايچىندە

طوطى قوشلار رازلاشيب
امير حقنى گوزلاشيب
آدم تىلەن سوزلاشيب
كزار انسان ايچىندە

كىك آيدار آغلار من
سنىكا صدقم باغلار من
بالالارمىنك دردندىن
يوراكىم قان ايچىندە

قورت آيداركه اوزار من
نيردىن قىسام كذر من
وزقىم آراب كزار من
چول يىبان ايچىندە

يدى ير بولامىش بنا
هر زاد آيدار بر فنا
اوتلار همدير ربا
قوروز باران ايچىندە

قيامت كون الينكدين
خبر سورار حالينكدين

?

اون بیریمده توتدیم دوات قلمی
اولیب اولیب معنی ساچان کونلاریم

اون ایکیمدین کیتدیم اون اوچ باشیمه
اون توردیمده اثر اوردی باشیمه
اون باشیمده قیزلار کیردی دؤیشیمه
اون آلتیمده قیناب چوشان کونلاریم

یکریمیمده مستان مستان کنار دیم
یکریم باشده غنیم اوقین هوزاردیم
اوتوزیمده آنلار مینیب اوزاردیم
اوتوز باشده ترس صواشان کونلاریم

قرقیمده قویلیب کاسام دولمیشام
الیمده الیمکه نسبیج آلمیشام
آلتیمیشیمده یرمه مرید بولمیشام
یتیمبر یاشینی یاهان کونلاریم

یتیمیشیمده آغیر ایدی دیرمه
سکسانیمده غبار ایتدی کوزیمه
توگسانیمده هوش قالیدی اوزیمه
عقل هوشدین جدا دوشان کونلاریم

یوز یاشه یتیرمان آلارلار جانینک
اوزانیب قوبارلار بیچارلار دونینک
مخترمقلی همراه بولسون امانینک
جان جسدین آیرا دوشان کونلاریم

دوشان کونلاریم
دوقوز آی یاتمیشام انم قریننده
کوز آجیب دنیاگه دوشان کونلاریم
تورت آياغه کزدیم انم الینده
سکیز آیده هم کوايشان کونلاریم

بیریمده بیاهدیم یخشى یاهانی
ایکیمده تانیدیم آتا ازانى
اوچ باشیمده تنکری بردی زبانی
تورت باشیمده داش آتیشان کونلاریم

باشیمنى اوتیردیم بهاریاز بیلان
آلتی یاشده قاوالاشدیم بؤ بیلان
یدی یاشده ایشیم بولمز قیز بیلان
سکریمده دیشیم دوشان کونلاریم

دوقیزیمده بردیم تنکری سلامی
اونیمده بویتمده حقیقک کلامی

ياھدىڭ الە اولاشدىڭ
يورۇپ بولە اولاشدىڭ
سوزلاب تىلە اولاشدىڭ
نان ايدىڭ آشە يىدىڭ (۱)

يدى دە مەكتەپ كوردىڭ
اوقىدىڭ بولە كىردىڭ
قىز بىلە بزم (۲) قوردىڭ
تاۋون تورت ياشە يىدىڭ

حق بىردىكىن ايب ايدىڭ
ھەر بولە بىرەش قوشدىڭ
مەھبۇب ايلە سوشدىڭ
يىلە چولاشە يىدىڭ

يىكرىم تورت (۳) ياشە گادىڭ
يىكىت بولىپ سەن يىلدىڭ
آت مەندىڭ قىلىچ آلدىڭ
چىڭ سواشە يىدىڭ

اوتوزىڭدە يىرىڭدىن
دومان كىتەز سىرىڭدىن
يىكىتلىكىڭ زورىڭدىن
كردىڭ توماشە يىدىڭ

- (۱) «سوزلادىڭ تىلە دوشدىڭ».
(۲) «بازى».
(۳) «يىكرىمى».

174

جوشە يىدىڭ

بركون (۱) آتانىڭ عشق اتى
صايبىندىن (۲) جوشە يىدىڭ
اۋىل سودىڭ قان بولدىڭ
قاندىن سونىڭ لاشە يىدىڭ

ھەم ايلادى بىر خەلى
توقوز ساعەت توقوز آي
يدى اندام جاي بە جاي
سونىڭكى اولاشە يىدىڭ

كوش بىردى دھان بىردى
دھانە زىبان بىردى
عقل بىردى جان بىردى
گوز بىردى قاشە يىدىڭ

- (۱) «بوكون».
(۲) «يىلىندىن».

سوردىنك دىيانى سوردىنك
آخىر وفاسىن كوردىنك
قىزىقىنكە قىدىم اوردىنك
كامل سن هوشه يتىدىنك

بار آلمىدىنك باغىنكدىن
خزان اوردى داغىنكدىن
اللىده سقال آغىنكدىن
اوتان برياشه يتىدىنك

آلتمىشە باش (۱) يتىردىنك
باشىنك غمە ئاتىردىنك (۲)
خوش كويلارنىك اوتوردىنك
يازىنك يوق قىشە يتىدىنك

تىمىشەدە حق دىب قالدىنك
قوانىنك بوق يقيدىنك
قوجالدىنك اشدىن قالدىنك
سويلە نەپىشە يتىدىنك (۳)

مىكسانە يىتوشە سال
نىچچولك كىچىر ايلە حال
اوتدى قىزغىنلى محل
اوراقسىز حوشە يتىدىنك

(۱) «آلتمىش ياشە».

(۲) «كىتىردىنك».

(۳) «ساويلان يىشە يتىدىنك».

توقساندە يانكىلور سوژ
فرە بولىپ كورنور بوژ
قوشار سويك آلار گوز
يوزمىنك اندىشە يتىدىنك

مىختومقلى اوتوردىنك
عمرىنك غافل اوتىردىنك
حقە نە ايش يىتىردىنك
اكر يوز ياشە يتىدىنك

اون باشه يتسه سالى
قالقار كونكل خيالى
چالار جاهل ليق پلى
جوان كورنور دؤيشينده

جوانلوق اودى يئاز
اوغلانلىق نرخی دونار
هر كون ۱) بر عشقه مونار
اول يكرىمى ياشينده

كوزينك آلديرسن ماله
اوغراسن هر ۲) خياله ۳)
گوچينك كلور كماله
اوتوزه اولاشنده

جاهل بولان كم بولور
نه مونكا مرهم بولور
قرقده عقل جم بولور
آدمزادينك ياشينده

ياش الله كيدانده
بولار قرى آدينده ۴)

۱) «هر حيلي».

۲) «خام».

۳) اوغراسن هر حاله».

۴) «بو كولار قد آدنده».

267

ياشينده

اي برانلار آدزار
معنى ييامز ياشينده
بيقم بولار دنيادين
توردينده يا ياشينده

ياشينده بك دور ۱) ييامز
دنياى كوزه آلمز

ذره قيقوسى بولمز
كزار اويون داشينده ۲)

اكر اون باشه كلور
اوغلانلىقدين هوش كلور
ايمك ايچمك خوش كلور
كوى كوب بولار ياشينده

۱) «يكدور».

۲) «كزار اويون داشينده»، «اويون كولكى داشينده».

اولوم بولور يادينده
سانغي (۱) ادار ايشينده

دوشميشام سودايه ديب
سودالي غوغايه ديب
كچدى عمریم ضايه (۲) ديب
آه اورار آلميشينده

يتميشده لاش قاقلانور
جان جسده ساقلانور
قيغى حسرت چوقلانور
كوستى (۳) بولار (۴) هوشينده

قوتى يوق توتانده
هيچ اينجالماس ياتانده
باش سكسانه ياتانده
تانيمز اوغراشنده

چيقمز ايچردين داشه
باقمز قوم قرداشه
اولى ديرلار اول كيشه
باش توقساندين آشنده

(۱) «نوم».

(۲) «ضايه» - «ضايح».

(۳) «كاستى».

(۴) «شكستى بور».

مخنومقلى دمتى
قالمز قلدري قمتى
يېغمبرينك امتى
هيچ بولار يوز ياشينده

محبت جاملاری دوستىك قولىندىن
حاضر بول ايچياور چاغدور بوچاغلار

يوزيل كزسانك بالانچىنى سورىبان
تن توغراغه دونر بر كون اريبان
يوقايق ميدانىندە مجاس قورىبان
منلىكدىن قاجياور چاغدور بوچاغلار

مختوملى كيتدىنك دنيا كره ينه
جاهللىقده كونكل قويدىنك او يونه
ايمدى آياق باسدىنك اوتوز او ينه
كوز باشلار ساجياور چاغدور بوچاغلار

39

چاغدور بوچاغلار

سحر وقتى غافل بولمانك يرانلار
درگاهلار آچياور چاغدور بوچاغلار
رحمتە دوش ككلى بو وقت ارانلار
حق نوري ساجياور چاغدور بوچاغلار
عاصى بولمه كناهىنكدىن ياناور (۱)
اوزىنك تانى منلىگىنكدىن ايناور
بخشى و قددور توبه قىلىپ دونه وور
بازىقلار كچياور چاغدور بوچاغلار

حق سنى ساقلاسون هجران يلىندىن (۲)
آزاهماغىل يولچىلارنىك يولىندىن

(۱) «ياناور-يانماق سوزىندىن بوليب قديمى تركى دىلده»
دولانماق، ايزا شايتماق، اوكرىلمك يالى معنى لارى
آنكلادبارە بو سوزىنك دراگينه «ديناور» يازىلان
نسخه هم بارە

(۲) «يلىندىن» دراگينه «الندىن» يازىلان برلار هم بارە

نامرده يوز اورسانك ايشينك قايرمز
ايتدين سويك ۱) ايسلان برزاد آيرمز
تيلكى اوزين كونده اوزين دويرمز ۲)
بگدور آيج هم بولسه شيره يوز اورسانك

«ختمه قلى كرجه بختينك شور اولار
شيرين ايلار بر دولتاى يار اولار
غم سندن ساويلار دردنيك اكسيلا
كمال خان اوغان دك اره يوز اورسانك

يوز اورسانك

دها قيلماسم دركاه، دوش كلارمى
سحر توريب ييري باره يوز اورسانك
يارب بر حق دوستم خوشوقت بولارمى
بر كونكل چون يوز هناره باش اورسانك
سحر توريب نالش قيلماسم خدابه
كونه قول كوتريب يالبارسام آيه
دولت اوچون باقسام دولت همايه
گنج اوچون سحر اوقيب ماره يوز اورسانك
غرق اولسانك دريايه دوش كلسانك درده
طميع اوچون آچمه بوژينكدين پرده
قتدين ۱) ديلاك اتمه كيتمه ۲) نامرده
ايشينك دوشيب دوست ياره يوز اورسانك

۱) قتدين - قاتيدان معنيده.

۲) «كيتمه» يرينه «گدى» (پيشيك)،

۱۴۹۶

۱) «سويك» دراكينه «سويك»،

۲) تيلكى اوزين كونده برهم دويرماز» يازيلان نسخه سى هم باره.

ئار يىمورلاب بورچى باغلان
صفالى جايلار كورينور

مىرىندىن دومانى كىتمىز
اَيام اوتىب يىرە باتمىز
قريب قالمىز اولمىز يىتمىز
قورغانلى داغلار كورينور

ئە وطن قالور ئە چىن
صنملار سىل ادىب اوتىن
طوطى بىلىل مىسكىن توتان
هوالى باغلار كورينور

مىختومقلى كىم بار اولمىز
اجل دويمىز ژمىن دولمىز
آسمان اينمىز يىر چورىلمىز
كون يورىر آيلار كورينور

127

ئالار كورينور

سىل اداىلىنىڭ بىر جىيانە
جىيانە ئالار كورينور
امىكىندىر جىمىشە سالدورغان
يىك بىلار كورينور

مىشەلارى شىر پانكىلى
كاخدار نوجە يىلىكىلى
كون دوشمىك تىر اولىكىلى
جىمىشەلى چايلار كورينور

يارادان باراتىدى يوقىدىن
داغلار دىنيا سورار چوخىدىن
سورسانىڭ خىر برار نوخىدىن

قارىغان آولار كورينور

چاغلان يالان دىنيا چاغلان
ئە كولان قالار ئە آغلان

آیل عاشقیم آیل
مجنون بول خلقه بایل
خلیل اوغلی اسمعیل
قربانده دور قربانده

طور داغینده دورانلار
نیچه غایب ارنلار
جمالینکنی کورانلار
حیرانده دور حیرانده (۱)

دولدیران بو جهانی
سوزلان ایکی دنیایی
کئی ایشنیڭ بیانی
فرانده دور فرانده

مختومقلی آچ تیللار
قوللیق اتکیل آی یللار
قوللیقنی قویان قیللار (۲)
آرمانده دور آرمانده

(۱) «فرمانده دور فرمانده» «بیر امدده دور بیر امدده»
(۲) «ارته قوللیقسینز قیللار».

261

سیرانده

عاشقلار حق عشقینده
سیرانده دور سیرانده
گوزلار ضعیف ایترنده
حیرانده دور حیرانده

قیلدی اونکا حق رحمت
نور تجلی قدرت
خرقه کیان خوجه احمد
سیرانده دور سیرانده

بردین چیقان آغاچلار
تیلی ثنالی قوشلار
سجان سویان درویشلار
دورانده دور دورانده

قره یردور آدم یودار جانی یوق
بزدین سلام بولسون جواب شیلهدور

اول نامه دور دروازەسینز قلا (۱) دور
اول نامه دور پنجرەسینز بنادور
اول نامه دور بیر بیریندین آلا دور
شاعر اولسنک شوندین بیزه خبر بر

اول کونکالدور دروازەسینز قلا دور
اول قیر دور پنجرەسینز بنادور
اول آی کوندور بیر بیریندین آلا دور
بیزدین سلام بولسون جواب شیلهدور

اول نامه دور ایمدیلاز دویدیلاز
اول نامه دور اولوغ کونه قویدیلاز
اول کیم ایدی دابانیندین سویدیلاز
شاعر اولسنک شوندین بیزه خبر بر

اول دیدار دور ایمدیلاز دویدیلاز
اول نماز دور (۲) قیامته قویدیلاز
نسیمین دابانیندین سویدیلاز
بزدین سلام بولسون جواب شیلهدور

اول نامه درر یدی اولکه گزیان
اول نامه دور بیلین برزاد ازیان
اول نامه دور آدم یالی سیزیان
شاعر اولسنک شوندین بیزه خبر بر

(۱) «قلا» - «قانه».

(۲) «حساب دور» بولسه کراک.

خبر بر - شیلهدور

اول ناء دور یاشیل قیزیل اویسیان
اول نامه دور آیاغی یوق تاویسیان
اول نامه دور یدی دربا بویسیان
شاعر بولسنک شوندین بیزه خبر بر

اول اکیندور یاشیل قیزیل اویسیان
اول یالاندور آیاغی وق تاویسیان
اول بالیق دور یدی دریا بویسیان
بزدین سلام بولسون جواب شیلهدور

اول نامه دور یقه می بار یانی یوق
اول نامه دور قاناتی بار قانی یوق
اول نامه دور آدم یودار جانی یوق
شاعر اولسنک شوندین بیزه خبر بر

اول کفندور یقه می بار یانی یوق

کبکندور قاناتی بار قانی یوق

اول چوباندور یدی اولکه گزیبان
اول قویندور تایاق بیلین ازیبان
بدو آتدور آدم یالی سیزیبان
بیزدین سلام بولسون جواب شیله دور

اول نامه دور توفراق اوسته سورینمز
اول نامه دور آدملاره کورینمز
اول نامه دور هیچ بر دونه بورانمز
شاعر اولسنگ شوندین بیزه خبر بر

ارنلار دور ذلیل بولیب سورینمز
اول بلا دور کاسه کوزه کورینمز
یالان کورینگ هیچ بر دونه بورانمز
جزدین سلام بولسون جواب شیله دور

چالیدی کیتدی

بو دنیا بازیگار (۱) دور
بازیسین چالیدی کیتدی
کمره ادیب نیچه نی
بولداش دب آلدی کیتدی

عقل فکرات هر قیچان
بوز قونان بار یوز کوچان
تختی آسمانین اوچان
سلیمان اولدی کیتدی

یا مرقولی شاهیم
امیم قیله کاهیم
مونچه یغتاب (۲) ابراهیم
نامه نی آلدی کیتدی

(۱) «بازیگار» - «بازیگر».

(۲) «یغتاب».

نیچہ لار گله دونمیش

قالار سن گوردہ باغلی

احمقلىق بىلان اوزىم
ييامدىم سوزلان سوزىم (۲)
مختومقلى دىر گوزىم
قان باشه دولدى كىتىدى

(۱) «تابغانىنىڭ»،

(۲) «پیامی سوزلا کان سوزیم».

قوشاچہ

[illegible]

سوزلىك و دوشيند يريش

۱

آب - سو.

آب حیات (حی، احیاء) دیری.

لیك سوی.

ایلك - همیشه لیک، ابدی لیک،

مدامالیک، عمر لیک.

ایر - بولیت (بولوت).

ایر اهیچ - پیغمبرلارینک ییری،

انجیاداکى آبرام.

ایریشم - یوفک.

آب زمزم (زمزم سوی).

مکه نینگ یاقینینده بر چشمه.

قویى آدى. دینی دوشنجه -

لاره گوره بو چشمه

ایلكینجی گزاک جبرائیل

پیغمبرینک باسان ایریندین

عمله گلانمیش. محمد دین

اوزال عربلارینک جرهم

قومیندین بولان عمروبن

حارث حکومت باشیندین

آیریلان دین سونک خلقه

یمانلیق ادیب بو چشمه نی

گومدیر یار. سونک -

سونکلار محمدینک دایسی

عبدالمطلب گوران دویشى

نینک اسامینده بو چشمه -

نینک گوز گیسى نی اوغلى

بیلان قزیب، اونى قیتادین

یسولا قویانمیش. (سرات

«روضه الصفا» تاریخی،

۵۰۷

سوزلىك و
دوشيند يريش

II دوم، ۶-۵-نجی
صحنه).

آب کوثر - میفیکى شراب
آقیان سوو.

ابوبکر - محمد دین سونگى
برنجى خلیفه (۶۳۴-۶۳۲)
ادو طالب - على نینک
آتاسی.

آتش خور - اودایان، یو-
راگى یانغیلى معنسىنده.
اثر (تأثیر) - ایز فالدیرق،
بلگى، نشان.

احرام (حرم) - رخصت
بریمدیک کرامتلى حسابلا-
نان، عیالار اطاقى، بی-
فانونایق، قدغن ادیلان.

احمد درانی - اوغانلارینک
(افغان) عبدال تیره سیندن،
اوغانستان دولتینى اساس-
لاندیران آدم. شالیق سو-
ران بللاری ۱۷۷۳-
۱۷۴۷

احمد یساوی - باق خوجه
احمد یساوی.

ادا اتمک - یرینه یتیرمک،
برجای اتمک، ساوهق؛
اویکینمک.

ادلانمق - تمامالانمق، قوب-
تارمق، سونگینه جیقمق.
۷ ادریسی - مسلمان پیغمبرلاری-
نینک بیرى، انجیلده اونگا

۹ بنوخ (Енох)
ار اردین بوغاز دولمق -
بر آدمینک بر آدامدین
کونکلى نینک قالمایى،
اوز گه دین یمان سوز
اشیتمگى.

ارباب - ملکدار، آقالیق ادیان
آدم: جنونیک.

آخال - آرقاچ، گره کدغه،
عشق آباد رایونلاری بینک
تواراگى.

اربعین - قرق.
آرشمین - اوزینلیق اولچاگى،
گر، ۷۱۱ متره.

ارض - یر.
ارغوان - گل آدی، آچیراق
فیزغیلت رنک.

ارم باغی - دینی دوشنجه-
لاره گوره میفیکى جنت.
آریغ - آراسته.

آریق - یاب، جای، چاره.
آزمایش - سیناغ، بارلاغ،
درنگاو.

استخوان - سونگ سوزاکه
اسرافیل - میفیکى فرشته-
لارینک بیرى، دینی دو-
شینجه بوینجه اول اوزی-
نینک تویدیگی ییلان قیات
قوغینی نی اولی ایله چار
اتجکمش.

اسکندر - اسکندر ذو القرنین-
(Александр Македон-
ский) ییزینک ارامزدین اونک
۳۲۳-۳۵۶-نجی بللارده
بولیب گچان شالاردین.
اسکى - کونه (کهنه)، قدیمی،
ایر کى.

اشرفی - قزیل منط آدی
(۱۶ روبره).
آشفته - چاشان، آنکنکالان،
پرشان، اوزینی یتیران،
بی راحت، توافرنیش،

آشک - گریزاش.

اشیاء (شی) - زادلار، اسباب-
بلار. قوشلار، یوکلار.

آشیمانه - هورتگه کتک
یووه، قوشلارینگ جیی.
اصحاب (صحابه) - پیغمبر-
ینک یقین یارانلاری،

دوستلاری؛ پیغمبری گوت-
رانلاره هم آیدیلار.
اصفهان - گون اورته ایرانده
بر شهر آدی.

اطراف (طرف) - تواراک،
دوله ی هوش.

اعلی - اونگات، یاقیملى،
کوزل؛ بیک، دند، یوقا-
رى، اوست.

اعمال (عمل) - ادایان زاده-
لار، ایش، کار.

آغاچ - اوزینلیق اولچاگى،
آلتی کیلومتر تواراگینده.
آغاز - باشلاق، چاغیریش،
قیغیریش، یانگ.

اغیار (غیر) - اوزنه لار،
دشمنلار، بیگانه لار، کسه-
کیلار، غیریلار.

آفت - آیت، بلا، خوف،
خطر، درد.

آفتاب - گون، گرنش.
افتاده - یقیلان، عجیز، فقیر،
بیچاره، خور-خومسی.

افغی - یلان.
افغان - آغی - انگشلیک.
افلالک (فلک) - یدی آسمان،
چرخى فلک، دنیا.

اقلیم - یر، یورت، کیمات،
زونا (зона)، یرینگ
بولانگی.

اکثر - کرب، کان، آرتیق.
الب آرمسلان - سلتیق
(ساجوق) سلطانلاریندین
بولیب، چقر (چقرل)
بگینگ ارغایدور.

الطافات (لطف) - انس،
قراشیق، آدمکارچیلک،
یاقیملیق، ملاقاتلیق،
یوشاقلیق، نازکلیک،
سویجی سوزلیک؛
آراستهلیق، آوادانلیق،
دوغریچیلیق؛ یشک،
سیلاغ...

الف - عرب الیب بی سینینگ
برنجی حرفی.
الکیدین - الیدین.

آلم - درد، ستم، خورلیق،
آغیری.

الیاس - دینی دوشنبه کوره
داغلارینگ پیری حسابلا-
نان مفیکی شخص.

آلهام - آشکار، بلی ادیلان،
آنکلادیلان، الهام.

امام رضا - یرلسی خلق
طرفیندین خراسانده
اولدیریلان عرب قشون
سرکرده لاری نینگ پیری.
اونینگ قبری ایرانینگ
مشهد شهریند. دور. بو
شهرینگ آدی هم شونینگ
ییلان باغلاشیقایی دور.

امتیاز - آیراتینلیق، تفاوت،
ساجیش، سایاریش.

آموخته - یشیشان، جولیم،
اوگرانان.

انا الحق - من حق، من دوغری،
من راست، من حقیقت.

انبیاء (نبی) - پیغمبرلار.

انتظار (منتظر) - قراشیق،
گویتیمک، گوز توتیق،
گوزی یولده قالمق.

اندیشه - اتشه، اوی، فکر،
قیغی.

انور (نور) - نورلی، گونش،
یاقیملی، یختی، گورکانه.

آواره - سرگردان، ایقمانده،
دگدی.

اورازمنگلی - VXIII عصر
ترکمن شاعری، مختومقلی -
نینک دوردشی هم دوستی.

اورفقی - نوممه جیک، بولا-
جیک یر، چاگه نینگ
اویشمگیندین عمله گلان
یيجک یر.

اوز (уз) - آوادان، گوزل،
گورمگی.

اوشلامق - توتیق، ساقلامق.
اوندنگ - گلزارلیق، گوك

اوتلی میدان، فرج بولان یر.
اوییش (اوله) - پای، بتدیک
حق.

اویلیق (اویلوق) - سونگی
داغ تپه لارینده یر آدی.

اویمیش اقبال - اوقلان
سخت، باتان اقبال.

اهل دست - اورقچی، دایخان
(دهقان).

اهل دل - درویشلیک ترمینی،
یورکدش، کونکلی

آجق، آدمکارچی لیکلی.
اهل قنم - قناعتلی آدم،

دوق - دوق، گوزی دوق؛
دوشنبه لی، زیرک

فراستای.
ایراق (براق) - اوزاق، داش،
الیس.

ایسی (ایسیخ) - قدیمی
ترکمن سوزی بولیب،
پیدا، خیر، نب (نفع)
دیمکدور.

آی، هتی - اویانمق، تورمق،
گوز آجمق، دوشیمک،
گوز بتیرمک.

ایقوب - دینی دوشنبه لاره
کوره اسحق پیغمبرینگ
نیره لاریندین بولیب،
صبرای لیغینگ و چیداملی -
لیغینگ سخه سی حکمنده
آدی توتیلاره.

ب
باب - ایشیک، قفی؛ بولیم،
شاخه، باب.
بابا عمر - عرب لارینگ ۶۳۴ -
نجی یلندین ۶۴۴ - نجی
یله چنلی حاکمیک ایدان
ایکینجی خایفه سی.
باد - یل، شمل.
باد پای (یل آباق) - بندام،
یورگریک؛ بندام آت، یلمایه
دیان یالی معنی لاری
آنکلادیار.

باد خزان - خزان يلى،

گوزينك سونگينده
اوسيمليك لارى ساويق
آلدريان آيراتين يل
آلدى.

باد صبا - دانگ شمالى،

سحرىلى
باده - ايچكى، ايچى شرابلى
كاسه.

بار - ميوه، حاصل، اونيم؛
بوك، آغرام.

باران - ياغيش، ايغال.
باز - القوش، آلتير، آوه
سالىنيان قوش، قيرغى؛
ينه، غايته.

بازيگمار (بازيگر) - اويونچى،
حيله كار.

باطن - گيزلين ليك، گورين-
ميان، معلوم بولمديق.
ايچكى سر.

باگفشار - سوز بيلان، آيدى-
شيقلى، گوررينگلى؛
دلوار.

بالال - لال بيلان.

بالاخ (بالاخه) - آخرده،
اينك سونگينده.

باهنر - هنرلى، الى ايشلى؛
بيليملى.

بهر - قفلايك.

بچه - چاغه، اوغلان.

بحر خزر - خزر دنگيزى؛

كاسه دنگيزى.

بحر عمان - عمان دنگيزى.

بختل - بختل، گوريب، ايچى
قره.

بد - اريد، يمان، ميرتار،
فيس، يرامز.

بدخشان - قاميرده بر شر
آدى، اول يردين قېمت
بهالى داش (لعل) اونر مېش.

براق (Бурак) - براغ،

مخمدنك لگندار آتى.

بران - كس-يچى، ينى، او-
تيملى، تېخ.

برگ - يفراق.

برهم - آختر-دونگدر، بو-
لام-بوچار، بولاشيق،
شاريشيق.

بريان - يانان، بيشان، كويان.
بورگن (بازرگان) - سودا-
گر، جرجى، تاجر.

بزم - كيف، صفا، عيش-
عشرت، اويون.

بيسته دهان - آغزى ياپيق،
ديلى باغلى، سوزلاميان.

بسطام - ايرانده بر شهر
آدى.

بسيار - كوب، كان، آرتيق،
زباد.

بشر - انسان، آدم.

بسط (بساط، مبسوط) - دو-
شك؛ ياز ياقى، ياراب ياتان،
گينك.

بعضى - كابر، برناچه.
بغايت - كوب، كان، آرتيق،
آشه.

بقا (باقى) - هميشه ليك، عمر-
ليك، ابدى ليك.

بلخ - اوغانستانده (افغانستانده)
بر شهر آدى.

بلغار - ولگا درياسى نينك
اورتا آقيمنده بولان
اورتا عصر بلغار مركزى؛
بلغار يوردنده بولان تركى
قوملار نينك آدى.

بلقيس - يمن ولايتى نينك سبا
شهرى نينك حاكمى، اول
سلمايه عشق بوليب
سونك هم اونينك عيالى
بوليار.

بنا - كوك، دويب، فوندامنت،
اساس.

بنده فر مانم - بويرق اوچون
ياراديلان بنده من، بريلان
بويريغه تايين من.

بنياد - اساس، كوك، دويب،
پايه، فوندامنت؛ ياراديليش،
دوغريليش.

بورونقى - اونگكى، ايركى،
قديمكى.

بوز بالامان - آو قوشى.

بوستان - شيخ ساعدى نينك
دولت قوريليشى باراده
يازان كتابى نينك آدى؛
آغاچلىق، گلزارلىق، باغ-
باقچولوق.

بول - سيديك، نجاست،
حافظه زادلار.

بولور - بولغير، دوب دورى
(صاف) چويشه دين (شيشه)
ياسالان زادلار.

بهر - باتير، ادرمن، قهرمان.

بهاوالدين - ۱۴۸۹ - ۱۴۱۸ -

نجی یل لارده بخاراده
صوفیزه یولباشچیسى بولان
بر درویش، اول «نقش
بندی» آدی بیلان یور-
گیملى دور.

بهرام گور - V عصرده
باشان ایران شاهی، یزد-
گردېنك اوغلى، اول
عمرینى آوجیلق، قولان
(گور) توتمق بیلان
گچیریدور. بو حقد
نظامى نینك «هفت پیکر»
نوابى نینك «سبعة سیار».
شاذانینك «شاهرام» آدلى
اثرلاری بار.

بهره - پیداء، نفع، خیر.
بهیم اتمك - گو گرمك عمله
كلمك، قوتلانمق؛ برلیكده
بر یرده، بردنده.

بیاضی (ایض) - آق.

بی پور - پیداسیز، خیرسیز،
نقصسیز.
بی بیان - آياقسیز، سونگیسيز،
قوتارنیقسیز.

بیست - اوی، تام، باشالیان
جای، اطاق؛ قصهلى

اثرلارینك آراسینده بر-

یلان ایکی سطرلى قوشقی.
بیت اخزان - خزان اوی،
یرافز کلبه.

بیجهین (همدونه) - موجه یل-
لاری نینك دوقوزینجیسی؛
مایمین (میمون)، یوزگیچ
(سوده یوزیان قرهجه
موجهك).

بیجهمك - گیمیم بیجهمك؛
اورمق، یغمق معنیسینده هم
اولانیلار.
بیجهل - سانسیز، چنسیز،
حقسیز، کوب.

بیدار - اویاء، گوزی آجیق،
دوشنجهلى، هشکار.

بی صوٹ - سس سیز، تاویش
سیز، قلمقل سیز.
بیگانه - یاد آدم، کسه کی،
ناتانیس.

بیلمک - بیلم، علم
بییم - قورقی، وهم، خطر.
بیهمار - سرقاو، خسته، کسل.
بینوا (نواسیز) - زادسیز، فقیر،
گدای، بیچاره.

بیوده - یدرک، سانسیز،
برلیکسیز.

پ

پالوده - ماروزنوبه یالی ایچی
بوزلی بر حیلی سبق
ایمیت آدی.

پای (پا) - آباق، جت،
سونک، ایزقی.

پای بند - آباغی باغلی، دو-
شاقلی، دانکیلی.

پایمال - آباق آستی، آباق
آستینده هلاک بولمق،
یوق بولمق.

پایر - قاقه، آتا، دده.

پیر - قانات، یلک.

پیر - دولی.

پیرنده - قاناتلی لار، اوچیچی
قوشلار.

پیرنم - گوزی یاشلی، یاشدین
دولان.

پرواز اتمك - اوچمق،
آسمانه قالمق، گورگه گو-

تاریلمك، قالمق.
پروانه - گیجه یختا گیلان

کجهچك.

پریشان - داغینیق، بولاشیق
چاشغین.

پشت - آرقه. دایانچ، قولداوه.
پشه - چیبین.

پوتله - قوشاق، کیسه، جوپی؛
سوده یوزمك اوچون اول-
نیلان ایچی یللی رزین
خاتنه؛ مثال اریتمك اوچون
اوده چیداملی ماتریالدين
ادبلان قاب.

پوست - دری. خام، قه-
بیق.

پوشش - اهیك، گیمیم، اورتی.

پیر - قری، قوجه، یاش اولی.
پیش - اونگ، اوزال، باشده،
ایلكی.

پیشه - کسب، کار، ایش، هنر.
پیمانه - کاسه، قاب، پیاله؛
بوسوز کالاسسیك ادبیاتینده

«عمر پیمانه سی دولدی»، «اجل
پیمانه سی دولیب...» دیان
بالی گورنیشلارده اولانیلار.
پیوست - باغلی، دانکیلان،
قوشیلان، سبلانان.

پیوند اتمك - سېلمك، سابقق،
برلشدیرمك، دانكھق.

ت

تاری مار (تارومار) - دری
داغین، کول فیکون، چیم

نیفراق.
ثاق - اشك آرقه، اشك گریش،
آبالولی؛ ناقچه، تاجه؛
تاك.

تالان - تالانگ، دارغاته،
بغما.
تالانگلا - ارته، سونك، كلا -
جكده.

تاوان - جریمه، خوف، قرا -
شیاهدیق تولگ.

تبسم - باغیرمق، گولمك.
تدییر - اوی، فكر، چاره،
علاج.

تراپ - توفراق، یر، قوم،
فالچیق، لای.

ترخوس (درخواست) - تولا،
ایسلگ، خوایش.
ترینگ - چونگ.

تشنه - سوسیزلیق، تبسیران.
تشویش - قورقی، احتیاج.

تصادیق (صدق) - دوغریلیق؛
خدای بولی؛ فدا، قربان
بولمق.

تغییر قابمق - اویتمگمك،
اوز گرمك، ضایه لانمق،
بورساق، هنگلمك، آجامق.

تفرح (فرح) - شادلانمق،
كونكل آچمق، گولیشمك.
تقدیر ازل - باشده یازیلان،

قسمت، یازغیب، اقبال،
مانکلا.

تقلید اتمك - اویکینمك،
اولنگی، یوردام؛ ایدایا
تایدین یا داشقی گورنیش
تایدین بیرینیک بولیشیته
منكزاجك بولمق، آغیزه
اویکینمك.

تل - بایر، دغه، بیك لیك، بوی؛
(فیل تل - فیل بولی).

تلاش اتمك - جان اتمك،
تقلا اتمك ایتمیلمق،
حرکت اتمك

تموغ - تامی، دوزخ، جهنم.
تنور - ساز قورالی.
تنور - تاهدیر.
تنها - یکه لیك یالنگیزه.

تنگ دست - قولی دار، غریب؛
اونکار - اونگمز، زادسیز.

توت - قدیمی ترکمن سوزی
بولیب، حسابات، بیل،
آنکلا، بالی، معنی لاری
آنکلادیار.

توران - ترکی قوملارینك،
اوتیرملی یرلارینه آیدیلیار.
تورایت - سونگی داغده بولان
یز آدی.

توسدی - قدیمی قرقمن
سوزی بولیب، توتدی
دیمکدور.

توغین - القوش.

توفیق قابمق - کمال تابمق،
مقصد مراده یتمك، كونكل
آرزونه یتمك، ایسلان
ایسلاگینگی تابمق، اوستین -
لیك قرانمق.

توللانمق - توفیلمق، آتیل -
مق، اومزیک آتمق،
زینگیلیمق.

تومان - قدیمی ترکی سوزی
بولیب، مینك دیمکدور؛
ابران پول اولچه گی
بولیب، اون قرانه آیدیلیار.
تون - گیجه، قرانگقیایق.

ث

ثمر - میوه، حاصل، پیدا،
فتح، خیر، گیرداجی،
دوشا ونت.

ج

جامی (۱۳۹۲ - ۱۳۹۳) -
XV عصرده یاشان ایران
تاجیک شاعری اولم
فیلولوگ هم تاریخچی
بولیب، علی شیر نوایی نینك
معلمی و یقین دوستیدور.
جاودان - همیشه لیک، عمر -
لیك، ابدی لیک، اولمز -
یتمز.

جاهیل (جاهل) - نادان، بیلم -
سینر؛ حاضر بو سوز
«یاش یگیت» معنی سینده
اولانیلیار.

جایز (اجازه) - رخصت
ادیلان، مناسب گوریلان،
یرلیکلی حسابلانیان.

جاینماز - نمازلیق، نماز
اوقالیان یر.

جبرائیل - دینی دوشینجه -
لاره گوره فرشته (فرشته)
لارینك بیریمیش. (خرستیان
دینینداکی گاوریل -

Гаврил)

جبروت - بیك لیك.
جبه - اشیک، گیم، دون.

جدا بولمق - آيريلمق، اوز-
باشداق بولمق، بولنمك.
جراث - غيرات (غيرت)،
ادرمئليك، باشارئقلىق،
يوراك اتمك، قورقمزلىق.
جرچيس - دىنى دوشنجه.
لاره گوره كرامتلى حساب.
لانان بر شخص. (خرستيان
دينىداكى گئورگى-
Георги). گويا اونى
دشمانلارى بوز پاره ادا-
مىشلار.

جره - دامجه، گوز، بلاق،
بوديم.

جرم - گناه، جزاء.

جرم عصيان - گناهكارچى.

ليك جزاسى، قىلمق.
جيزا (جيدە) - نايژه.

جزيره - آده.

جسد - تن، گوره، لاش
(نەش).

جسد خور - لاش اييان،
آدم اتينى اييان.

جسم - تن، بدن، آدم اعضا-
لارى؛ ماترىا- (Материя)
جگر - يوراك، باغير، جگر.

جماع (جمع) - ييرلشمك،
قولايلاشمق، چمەلشمك.
جمال - گورك، گورمك،
گوزللىك، اودانلىق، سلوه.
جلوه گر - باليلداويق؛ ناز-
كرشمەلى؛ گوز-قاشىنى
اويناديان.

جمشيد - قىسمى ايران شا-
لارى نىك بىرى، گويا اول
يدى يوز (۷۰۰) يل
ياشامىش.

جنبش - حركت، تولغونمه،
قوزغانما. «جنبش اتمك» -
حركت اتمك، قوزغىتمق.
جندە (ژنده) - اشيك، گيم،
اورتى.

جنبیده لار - حركت ادبچيلار،
سويرانيچيلار؛ قوزغالانك
تايجيلار.

جوشن - حربى اشيك، دمير-
دون.

جهاد اتمك - جان اتمك،
چالشمق، تقلا اتمك،
ايمتىلمق، فرم بغيرن حركت
اتمك.

جهل (جاهل) - احمقلىق، نا-
دانلىق، كورليك، ييلمسيز-
ليك.

جچيم - جېنم، دوزخ، نامى
(خوغ).

جېچون - آمودريا، پنج در-
ياسى.

چ

چابك - يندام، ينگيل، تيز
قويان، چوليم. چلاسين.
چاپق (چابك) سوار -
آط اوغلان.

چاشت - قوشلىق.
چالك كرىبان - يقاسى يرتيلان،
گوزى ياشلى.

چاي (چاه) - قو، دريا،
ايچيليان چاي.

چورچ قىلك - دنيا معنيسينده

چرلث - خپه، كير - كيمير؛
ايرىنك، كئافت.

چرياك - قشون، يقين، لشگر.
چشم - گوز.

چشم گريبان - گوزى ياشلى،
قىيلى.

چشمه طوطيا قيلمق -
گوزه سورمه اتمك، در-
دينكه درمان اتمك، بىرينكه
قىسمق؛ قبول اتمك.

چكە - كرىش، يوك؛ قيش
چا، سى (هوانىنك خاص
سووان قرق (۴۰) گونلىك
دورينه آيدىليار).

چنبر - فرلانيان، آيلانيان،

آيلاو، خاقه، يوزيك؛ يقو،
بوينه داقيليان شاي - سب؛
بسيرليك، قل چبلىق؛ قوب-
شاق، يوتە، چممر. «چممر
ايشمك» - قوشاق اورمك،
ييل باغى ادينمك يالى
مەنى لارى آنكلاديار.

چهار - دورت.
چهار ديوان - دورت كتاب،
نوايى نىك دورت بوليمدين
عبارت بولان قوشقىلار
يغىنديسى.

چهار يار - مخمەددين مەونك
حاكيملىك اداان دورت
آدم (ابوبكر، عمر، عثمان،
على).

چهلتن - (قرق لار) - دینی
دوشنبه بونجه گوزه گو-
رینمیان قرق (۴۰) سانی
میفیکی شخص.
چین ماچین - خطای، چین.

ح

حاتم طای (حاتم طائی) -
آلتیجی عصرده عربستانده
باشان لگندار سخی آدم.
حافظ (خواجہ حافظ) -
۱۳۸۹ - ۱۳۲۰ - نجی یل-
لارده یاشان ایران لیریک
شاعری.

حبش - حبشستان
(Эфиопия)

حجاب - برده، اورتی.
حذر اتمک - قاجمق، او-
زاقلاشمق، داش دورمق.
? حرمان - (محروم) - حقوقدین
کسیلان، محروم ادیلان،
توسساغ ادیلان، خورلانان،
یتمزچیلیک، محرومچیلیق
چکمک.

حریص (حرص) - طاماکن
(طمعکن)، قیسه‌انچ،
حسید؛ آجکوز.

۵۲۰

حسن - گورک، گورمک، گو-
زلیک، آوادانلق.

حسن صباح - نظام الملک،
عمر خیام داغی ییلان یله
اوقان آدم:

حسین بایقرو - ۱۵۰۶ - ۱۴۷۱
نجی بللارده حاکم لیک
ادان تیموریدلار دیناستیا-
سی نینک شاسی.

حشور (محشر) - گوگارمک،
یتمک، قیتادین چیقمق،
یغنامق، او شیرمک، تو بلا-
ق؛ غاله غوبایق؛ سونیر-
گمک؛ قامقل، آغی،
انگشاشیک.

حصه - اسسه، پای، گراک،
کره، یولا.

حضور (حاضر) - قاتناشمق،
گامک، پیدا بولمق، ئا-
پیلماق، حاضر بولمق،
گورمه گوریش؛ بیرینیک
قاشیمه، یانینه بارمق
(بارب شائینک حضورینه
عرض اتدی)، اگر سیزینک
حضورینگیزه عرض اتم
(اگر سیزینک اوزینگیزه،
سیز جنابه دیسم)، بواش

سیزینک اوز حضور -
رینگیزده جوزیلدی (...)
سیزینک اوز یانینگیزده
جوزیلدی) - دبان یالی
گورنیشلارده اوللانیلار.
حق قتیلمده - الله نینک آلدینده،
خدانینک اونگینده، تنگری.
نینک قرشی سینده.

حقیق - کیچی گونیلی لیگی
گورکزیان سوز بولیب،
من، کمینه قولینگر، یومیش
اوغلاینگیز دبان بالی معنی-
لاری آنکلا دیار.

حاب (Алеппо) - عربستان -
ده بر شهر آدی.
حمایت - قولداو، دابانچ،
کمک.

حمله قیلمق - هجوم اتمک،
توفیلمق.

حیوانات (حیوان) - حیوان -
لار، ماللار، جانورلار.
حیدر - میفیکی پیرلارینگ
بیری، دینی دوشنبه
بوینچه یلینگ اختیاری
شونینگ الیمده میش.

خ

خارستان (خار) - تیکان -
چیلیک، تیکان بیتیان برلار.

خاص (مخصوص) - آیراتین
شخص لار، بلی، مشهور
آدملار؛
خاص وعام - اولی - کیچی
مخسینده.

خاقانی - افضل الدین ابراهیم
بن علی. اول شیروان شاسی
منوچهره قصیده گویلیک
ادیار. ۱۱۸۶ - نجی یلده
مکه، مدینه بارب گلیارکا
یولده - تبریزده اولیار.

خاک - توفراق، قوم، توز.
خاکستر - کل.

خالی - بوش، ایچی زاتسیر.
خام - جیگ، ییشمدیک؛
دری.

خانمان - اوی - اوزار، قوش
اسباب لار؛ بایلیق.
خر - اشک.

خراسان - مشهد ثنلاریندین
باشلاب مارا (مرو) چنلی
بولان برلاری اوز ایچینه
آلیار.

خوب - اونگت، قوی،
بخشی.

خرچنگ - لنگج.

۵۲۱

۷ خر قه - اشيك، گيم.
 ۷ خر قه پوش - درويش اشيكی
 خر وار - آگرام اولچه گي
 بوليب، ايرانده بر يوز
 باتمان (تبريزه ني) بر خر وار
 حسابلا نيار؛ «خر بار» -
 اشك يوكي.
 خزر - كاسبي دنگيزي.
 خسرو - ايرانده ساسانيدلار
 دنياستياسينده بوليب گچان
 شاهلار ينگ ييري.
 خسرو دهلوي (۱۳۲۵ -
 ۱۲۵۳) هند - فارس
 كلاسيك ادبيات و كيل -
 لاري ننگ ييري.
 خشك - قوري.
 خشك استخوان (استخوان
 خشك) - قوري سونك.
 خضر - ياشيل دونلي، گوك
 اشيكلي، ديني دوشنجه،
 بويونجه چولده سوسانلاره
 كمك اديان ميفيكی
 شخص.
 خطيب (خطبه اوقايان) - ديني
 دوشنجه لاري وعظ نصيحت
 اديان ملا.

خلعت - دون، سرباي،
 سيلاغ.
 خلعت شاهانه - شاه اشيكی؛
 بادشاهينگ بران سربايي.
 خليل - اسلام دينينده ابراهيم
 بيغمبره بريلان لقم دوره.
 خنم - بوكيلان، اگيلان،
 كوكي.
 خنم - بالچيقدين ياسالان و
 سويق زاد قويلان و لي
 كوزده.
 خمس - يورت آدي؛ باهدين
 يير.
 خندان - گوليب دوران،
 شاتليقي، كيفي كوك.
 خندان قيلمق - گولدير مك،
 شادلاندير مق، بگنديرمك،
 قيقيدن چيقار مق، كونگليني
 آچمق.
 خواب - اوقي.
 خوار قيلمق - خورلاق،
 آغير ياغدايه سالمق.
 خلوت - گيزلين. ياشرين،
 اوغرين، بكه ليك، تنهاليق.

خوجه احمد يساوي -
 ۱۱۶۶ - نجی يلدە آرادين
 چيقان بر صوفيتيك آقيمينك
 يولباشچي سي. اول يسا
 شهرينده دوغيلاني او چون،
 يساوي لاقاميني آلبيدور.
 خوجه بگداش - بگداشي
 بگداشي «آلاندير لان در -
 ويشچي ليك آقيمينی دو -
 رادان آدم.
 خوش خواب - اونگات
 اوقلايان، فراخت (فراغت)
 ياتيان آدم.
 خياط - تيكينچي، كسيچي،
 بيچيمچي، گيم تيكيان
 آدم.
 دار - دنيا، جهان، عالم، اوي،
 اوبا، يورت؛ دار آعاجي.
 دار اله حنث - عذابى دنيا؛
 زندان، جفالى جاي.
 داستان (دستان) - داستانلار،
 گورري نيك لار؛ بابان،
 ياپر اديلان، آچيلان، آشكار
 ادا لان.
 دام - دوزاق، تور.
 دامن - اناك، سى (دونينك)

سيني).
 دان - ييليملى، تانيمال آدى
 بلي).
 دانا - عقل لي، ييليملى، فراستلى.
 داوڭ - بنى اسرائيل قوميندن
 بوليب، ابشا اوغلي دور.
 اول «روضة الصفا» تاريخينده
 يعقوب پيغمبرينك اوغلى
 يهودانينك نسلندن حساب -
 لانيار. بوتاريخينك بريان
 معلوماتينه گوره ايشا ديان
 آدمينك اون اويچ ساني
 اوغلى بوليدور. داود
 اولارينك ياش تايدن هم،
 داشقى گورنيسي تايدن
 هم اينك كيچي سيدور، گويا
 اول اونگات آوازلى بو -
 لانميش.
 دايم - هميشه، مدام.
 دابه - اناكه، اوي تربيه جيسي،
 چاغه ساقلان آدم.
 دجال - كونه دوشنجه بو.
 دنيچه - بر گوزلى، قره شيكلي
 ميفيكی شخص دور؛ نوسالا -
 نان دوشنجه بويونجه اول
 قيامت قوزي نندن اونك

قوبغين توريزه اغه اشاگى
بيلان گلجكميش.

دُر - سودين تافيليان قيمت
بهالى داش. (Жемчуг)

دُر - قفى، ايشيك.

دراز - اوزين كوب.

در بدر - درسى داغين،
فيترانك، دارغان، چاشان
پريشان، ايشى قايدان،
بد بخت.

در گاه - عرض جابى،
ديوانخانه، مانگلاي دبراليان بر.
در منده (درمانده) - اوغرى نى
يتيران، علاجسيز قالان،
چاشان، آننگالان، نامه
ايش ادارينى بيلميان.

در نده - برتيجى، وحشى.
در يغا (در يخ) - واخ آرمان،
حيف، دادى - بيداد يالى
او كينچاي ليگى، غينانجى
آننگلاديار.

دست - ال؛ بوسوزكا وقتلار
باشقه سوزلار بيلان قو.

شيليشيب باشقه چراق
معنى نى هم آننگلادب
ييليار. «بوايش منگادست

برمز «دان سوزلده» دست
سوزى اونكيداكى «برمز»
سوزى بيلان يبرليكه
«باشارتمز» ديان معنى نى
آننگلاديار.

دستور زمانه - زمانه نيك -

دايى، دورميشنك غايى

باشايشينك قاعده مى.

دشت - چول، بيابان، صحرا.

دغل - بالان، بالنگيش، بو.

زيق، نادوغرى، اكرى،

ياسامه؛ يته، تهت، يرامه،

غلب سوزلمك؛ اوغرى،

قراقچى، يول اوريان،

تالانچى.

دگرى (ديگر) - اوزگاسى،

ايكى ليگى، نادوغريليفى،

بالان - باشريغى.

دل - يوراك، بغير؛ كونكل.

دلبر - يوراك قوبغيند بيريجى،

كونكلىنكى اوزينه چكى -

جى ديان معنى لارى

آننگلاديار. اما اول (دلبر)

كلاسيك ادبياتينده «سوى -
گيلى يار» سوزلارى نينك
دراگينه اولانييليار.

دُلُل - حبشستان (Эфиопия)

سلطاني طرفيندين مخمده

سيلاغ بريلان قطر نيك

لاقمى، سونك اول قطيرى

مخمد اوز گياوسى هم

دوغان اوغلانى على شه

بريار.

دانواز - سويگيلى ليگى، مهر -

بائليغى آننگلاديب، «دلبر»

سوزى نينك مينونيمى

حكمنده اولانييليار.

دمشق (Дамаск) - سير ياده

شهر آدى.

دنمان ديش.

دنبا - بايلىق، دولت، خزينه

معنيسينده هم اولانييليار.

دوتا - بوكيلان، كوكاران،

اگرانان، ايكى ابلانان

دوچكمك (دوده اشك) -

يوروش اتمك، قشون

چكمك؛ آجيرامق، آلاس -

قوفاس بولمق.

دور اتمك - چرخ اورمق،

فيرلانمق، تولانمق، توارك

داشينكه آيلانمق.

دور آياغى - اورلشيك كاهه -

سى، اجل پيمانه سى.

دوردي شاعر - تركمن نيك

آتا اوريندين، XVIII

عصر شاعرلاريندين بيرى.

دوست قو - دوستيراق، ياقيملى -

راق، قولاي، باقين.

دهان - آغيز.

دهر - دنيا، جهان.

دهر ار - دنيا، دورميشده.

دهستان - كون اورتا كون -

باقار تركمنستانده (مشهد

مصريان ثبتهلارينده، قديمى

ير آدى

ديار - يورت، اولكه.

ديانت (دين) - يورلگه، اوغير،

گيدبايان يول، اسلام دينى.

ديده - گوز، قراق.

ديگر - باشقه، اوزگه، غيرى؛

ينه، قايله.

ذ

ذاتينده (ذات) - جشمينده

تيننده، بدتيننده، يراديايشينده

قورليشينده، احسينده

دؤب - تيكارينده.

ذكر اتمك - يادلامق. آغرا -

۷ ق؛ قابلا مق.
 ذليل (ذليلی) - گدای، خور-
 خوشی، فقیر، عزیز.
 ذو الفقار - علی نینک لگندار
 قبلیجی.
 ۷ ذوق - هوسای، میل لی،
 آرزولی - ابلگلی.
 ۷ ذوالنار (ذینار) - اود ایه سی،
 باغبجی، یاندیر بجی،
 کوبیدیر بجی.

ذوالنون - بونس پیغمبر نینک
 لقمی «ذو» - ایه، «نون»
 - بالیق. ذوالنون - بالیق لار
 ایه سی دیمک دور. دینی
 دوشنبه لاره گوره گویا
 اونینک بالیق لاره حکمی
 یورانمیش. بولقم
 شوندين فالانمیش «غیاث»
 اللغات ۶۲ - نجی صحیفه.

۷ زاهزن (یول اور بجی) -
 تالانکچی، قراقچی، قاتمان.
 رخسار - یوزه.
 رد اتمک - قایقار مق، قبول
 اتمک، فرشی چیمه قلیق.
 رستم - فردوسی نینک «شاهنامه»

اثری نینک باش قهرمانی،
 زالینک اوغلی.
 رسول - ایبر بلان. گوندیر لان
 وکیل، کوبانچ پیغمبر
 معنسینده اولانیلار.
 رشته - یوب، باغ، سفاق،
 شاخه، بولیم، باب، بوداق.
 رشک - بخیل لیق، ایچی قره لیق.
 رضوان - فاتتاسنیک جنت؛
 بهشتینک قفیسینی ساقایان
 قراول.

رعنا - گل آدی.
 رغبت - میل، هوس.
 رفتار - حرکت، قراش،
 آداملار نینک آرامیندای
 آراقاتناشیق.

رفیق - یولدش، دوست.
 ۷ رفس - تانس، او یون.
 رقیب - دشمن، بحثش، گو-
 رب، قایدالدین آت اور-
 دیریان، یارشیان.

رواگورمک - مناسیب گورمک،
 کشیکلی حساب اتمک،
 مقصده لایق دیب دوشینمک.
 روان بولمق - اوغرامق،
 کیتمک، بارمق، یوله
 دوشمک، یورامک.

روزگار - گون؛ ارسغال؛
 حال - یاغدا؛ دورمیش.
 روسپاه - یوزی قره، رسوا،
 مسخره.

روم - ویزانتیا (Византия) -
 گرتسیا (یونانستان). تورکیه
 و کیچی آسیا یورتلارینه
 آیدیلار.

روی - یوز، یانگاق؛ اوست،
 یوقاری.
 روی زمین - یر یوزی.

ریا اتمک - گوز بویاغچیلیق
 اتمک (ادیلیان زادنیک
 با آیدیلیان سوزینگ ابله
 گوز اتمک مقصدی ییلان
 ادبلمگی).

۷ ریاضت - طاعت، عبادت.
 ریحان - گل آدی.
 ریسمان - یوب، باغ، ساوغی،
 طناب، دانگی.

ریش - سقال.
 ۷ ریختن (رایگان) - بیوده،
 ضایع، حرامه چیقارمه،
 عذابینک کویمگی، زحمتینک
 بوجه چیمه اغی.

زاغ - قرغه، زاقچه، زاغان.

زال - فردوسی نینک «شاهنامه»
 اثری نینک باش قهرمانی،
 رستمینک ققه سی.

۷ زاهد - دینی ترمین بولیب
 خدایه قوللیق ادیان خادم-
 لاره (ملا، آخوند، ایشان،
 صوفی، پیر، قاضی و ش. م
 لره) آیدیلار.

زبان - تیل.
 زبانه حکمک - توتاشمق،
 یانمق، اورتمک

۸ زبردست - چالاسین، چاققان،
 باشار جنگ اوکده؛ پهاوان.
 زخم - یاره، درد، آغیری.
 زر - آلتین - کومیش، پول،
 بالیق.

۱۱ زرافشان - زریلان، زینتلانان
 زرمقیلان، پارلاب دوران
 بالی معنی لاری آنکلا-
 تمق ییلان بیرلیکده، دریا،
 مهمانخانه، رستوران...
 آدی هم بولیب ییلار.

زعفران - اوسیملیک آدی؛
 کلاسسیک ادبیاتینده شاعر-
 لار اوز قهرمانلاری نینک
 درلی خورلیق لار ضارلی

سارالان یوزینی زعفرانه
منگزا دیدورلار.

زلال - آراسه (آراسته)،
تامیز (تمیز) شیرین. آب
زلال - شیرین سو، اونگات
سو، یا قیلمی سو دیان یالی
معنی لاری آنکلا دیار.

زایشتا - «یوسف زلیخا» اثری -
نینک باش قهرمانلاری نینک پیری
(قیز آدی).

زمستان - قیش.

زنخدان - آلقیم، انگاک
آشایی، انگاکدا کی جو -
کاجیک.

زنده - دبری، جانی.

زنگ - بوس، کیر - کیمبر.

زنگی بابا (زنگی آتا) - دینی
دوشجه، لاره گوره سیغرنک
پیری بولانمیش.

زهره (Венера) - ونرا

پلاتاسی؛ «زهره طاهر»
دستانی نینک باش قهرمان -
لاری نینک پیری.

زهیر - دردلی، آغیرلی،
قایغیلی، خور، شمگین،
روح دین دوشان.

زیبا - آوادان، گوزل،
گورمگای.

زیروزبر - آستین و اوستین -
زینت - بزاگ.

س

ساری - طرف، اوغوره

ساغر - کر، لال، گنگ.

ساقی - شراب یایلیان آدم

ساقیناهه - کتاب آدی.

سال - باش، یل، عمر.

سانمق - حساب اتمک،
ساناق.

سبز - کوک، باشیل.

سبزه پوش - باشیل اشیکلی،
گوک گیملی.

سبز وار - آل - باشیل؛

ایرانده بر شهر آدی.

ستور (ساتر، مستور) - اورنگ،

پانجه، بورالان، یاییلان؛

قاباقلی.

سجین - دوزخ آدی.

سبحر (سحر اتمک) - جا -

دبلاق، گوز باغچیلیق اتمک.

سخت - قتی، برک، بوغته

(بخته)، ماکام (محکم).

سخت دل - قتی یوراک، داش

بغیر، رحم سیز.

سختن - کب، سوز، گور رینک.

سختن شور - آجی سوزلی،

یا قیلمیز، گپی دوزلی

(دیلی دوزلی).

سختور - دلوار (Арагор)،

سوزه جبر آدمه آیدیلیاره

سدره (Лотос) - میفیکی

اوت آدی.

سر - باش، کله، دغه، یوقاری.

سرا - سرای، دنیا؛ دوشلکه.

سرافراز - باشی یوقاری؛

«سرافراز بولاق» - ایسلان

ایسلا گینگی آلمق، مقصده

یتمک، آد - آبرای (آبرو)

قزانمق.

سورد - ساویق.

سرکشلیک اتمک - گوز قو -

لاق بولمق، اسوان اتمک

خبردار بولیب دورمق.

سرکه (سرکاب) - اوکسوس

(Уксус).

سرگذشت - باشدین گچان،

حال یاغدای، احوالات.
سرگشته - سرگردان. ایقما -
نده گدای.

سر هست - مس آدم، اوغرینی

یتیران، بولفیسیر، بیان.

سروان - بوسوز یولباشچی،

باشلیق؛ کاپیتان یالی معنی -

لاری آنکلاتمق بیلان

بیرلیمکه ترکمن کلاسیک

ادیباتیمده کرونیاشی دیان

معنی ده هم اولانیلیار؛ سیستان -

نده بیر، اوبا آدینه هم

آیدیلیار.

سروش - آیدیم، قوشقی، ساز -

صحبت.

سرور - یولباشچی؛ آرتیق

یوک (اوستینلیک).

سیست سر - موسیراق، قوشل -

غراق، یواشراق.

سعدی - (شیخ سعدی) - XIII

عصرده یاشایان ایران بیک

شاعری.

سفر قیلمق - یولا گیتمک، بر

یره اوغراق.

سفره - ساچاق، دسترخان.

سفید پوش - آق اشیکلی.

سقلاب - اسلاویانلارینک

یوردی.

سنگ - ایت.
سنگ پرست - ایت چوقونیان.
سولیمان - (Соломон) -
دینی دوشه لاره گوره
پیغمبر لارینک بیر یولیب،
جانلی - جانسیز زادلارینک
باری نینک حاکیمی بو -
لانمیش.
سهماء (سماءات) - آسمان،
گوک، یوقاری.
سمند - قونگیر رنگلی آت.
سمندر - مینکی قوش آدی.
گویا اول عمر بوی چوب
چکیب، هورتکه یاسا -
یانمیش؛ یکه جه پوره ورته
قوزلاب شونگا قراب آه
چکیانمیش، شولوقته همده سی
اود آلیب کولینک ایچیندن
تازه سمندر عمله گلپانمیش.
سنبه جاب - قوندیز، یومشاق
دریای جنگل حیوانچی؛
یورت آدی.
سندواج - قزلاواج.
سنگ - داش.
سنگستان - داشلیق.
سوخته (سوختن) - یانان،
کویان، یشان.

سوخته دل - یوراکگی یانان؛
آغیران، اینجان، ایچی
یانان.
سود - پیدا، خیر، نپ (نفع)،
گیرداجی.
سودان صحرا سی - عربستان
بر چول آدی.
سوز (سوزان) - یاقیچی،
اوتگیر، یاندریچی، داغلا -
یچی، ییشیریچی، کوبدر -
یچی.
سوز بولمق - یانمق، ییشمک،
کومک.
سوسن - گل آدی (Лилия)
سولمق - اوزاتمق، ابرمک
(آلیب برمک)، قویب برمک.
سوی آسمان - آسمانه طرف،
سویک - سونگک.
سهو - یالنجیش، خطا، نا -
دوغری.
سیاق - صفت، کشیم، گورنیش،
بولیش؛ ایرانده برحیلی
حساب آدی.
سیاه - قره؛ بو سوز اوزال
چرنیل معنسیلده هم اول -
نیلیاردی.
سیاه سنک - قره داش.

سیاه گوش - قره قولاق
(حیوان آدی).
سیمیر (سیر اتمک) - گرانج
اتمک، سیاحت اتمک،
دولانمق.
سیمیر - دوق (گوزی دوق -
قرنی دوق).
سیراب - سرراب، مسان، کیفی
کوک، قرنی دوق.
سیمیران - سیل اتمک، گرمک،
دولانمق.
سیمیر اولمق - دویمق، قنا -
عتلانمق.
سیمیم - کومیش.
سیمیم وزر - قزیل و کومیش،
اتمک بها زادلار.
سیمینه دار - سینه لی، گویلی؛
گورمگای، سیراتلی.
ش
شام - ((Сирня)) - بورت
آدی؛ آخشام، گنججه،
گیچلیک، گون یاهان
وقت.
شاهمار - (یلانلار شاسی) -
پوموز کلاسسیک ادبیاتینده

تریفلانین زلفه آبدیلاره
شاه مردان (مردلار شاسی)
قدیم ادبیاتده عالی نینک
لاقمی حکمنده اولانیلاره
شاه نجف - عربستانده بر شهر
آدی.
شبهگیر - شوریه، گنججه یوره -
یان، بوئین گنججه نی
اوقیسیر گچیریان آدم؛
قره چکیرتکه، قره چیرلاق،
بلبل...
شیر - دویه.
شجر (اشجار) - آغاج، باغ.
شهاد - قدیم زمانینک لگندار
حاکیم لاری نینک بیر.
شده - قوشاق، ییل باغ، کمره
بوته.
شرار (شر) - یالین، یانغین.
شر انگیز - شرچی، داواگار
(دعواگر)، قیقیلیقچی.
شرح اتمک - دوشیندیریشلی
بیان اتمک، برزاد حقیقده
گینگلدیب گورورینک
اتمک لیک.
شرمسار - اوتانچلی، یوزی
قره، شرمند، خجالتلی.

شمس - گون، ياغتيايق؛
شمس و قمر - گون و آي.
شهمج - شهم، لاهيا.

شكوه - شكايه، آغي،
زيريج، عرض، دادی
بيداد.

شونقار - ال قوشی، آو
قوشی.

شيمخ سمنان - ايرانده و اورتا
آسپاده بایران کابر اثر -
لارینک برسوناژی - اول
خرستیان قیزی نی سوب
مسلمانچيایقدين ال چکانمیش.

شیدل - دالی، تابه، عقلی
چاشان، اوزی نی یتیران،
آنگنگالان.

شیروان (نوشیروان - انو -
شیروان عادل) - آلتینچی
عصرده (۵۷۹ - ۵۳۱)
ایرانینک ساسانیدلار دنیا -

ستپاسی نینک یادشاسی
بولان؛ اول عدلیق لاقامینی
بیلا کی شالاردین عادل بولانی
اوجون آلمان، مزد گینک
یاش توتاندیغینده قورالان
قوزغالانگچی لاری رحم -
صیر قیرانی اوجون دیندار -

لار طرفیندن «عادل»
لاقامینی آلیار.
شیرین گشتار - سؤجی
سوزلی، ملاقلی؛ خوش
آوازی.

ص

صاحب - ایه.

صاحب جمال - گورک اباسی،
آوادان، گوزل - گورمگای.

صاحب منصب - آفتسر،
درجلی، چین لی آدم،
مرتبه ایهسی؛ عماداره
باش اولی، حاکم.

صد - یوز.

صدل - سس.

صادق (صادق) - دوغرلیق،
آق یوراکلی لیک، ایتیم،
اخلاص.

صَرَصَر - قولاغینگی دشیب
باریان، شانگلایوق و
ساویق شمال؛ ایچینگدن
بفرینکدن گچیپ باریان

آپی - توفاللی یل.

صفا - مکه نینک یا قینینده بر
یر آدی؛ صفالی یر -

کونکینکی آچیان، گوزل
طبیعت؛
صفا مروه - زیارتچیلارینک
آیلانین یرلاری (مکه -
نینک قولایندم).

صلاب - ییل اونگیرغه، نسل،
چاغه، فرزند؛ بوغته (بوخته)،
ماکام (محکم)، برک.
صواب - راست، دوغری،
حقیقی.

صور - حیوان شاخیندین
ادیلان توبدیک، دینی
دوشنجه لاره گوره محشر
گوزینده اسرافیلینک چالچق
توبدیگی. «غیاث الاغات»
۱۴۷۰ نجی صحیفه.

صور - صورت سوزی نینک
کوبلیک سانلی، شکل لاره
صورتلار - صورتچی، صورت -
کش - صورت چکیان.

صیاک - آوچی، شکارچی،
مرگن.

صیام - روزه.

ضی -
ضرور - گراکلی، لازم،
ضرور.

ضعیف - عجیز، خور، گو -
یچسینز؛ کلاسیک ادبیاتینده
بو سوز (ضعیف، ضعیفه)
عیال دیان معنی نی آنگلاد -
یاره.

ط

طاس - قاب، جام، اوقاره،
کرسن؛ کاسه.
طاعون - مرگی، بوقینچ
کسل.

طالع - طاللی، بخت اقبال،
مانگلای، یازغیت.
طرفه - اونگات، گوزل، سلو،
اوادان، نازنین، ایجه جیک.

طرفه العین - گوز آجیب
یومینچاک، طارقه تاین.

طرلان - آوقوشی، یرتیجی
قوش.

طعن اتمک (طعنه) - طان
(طعن) اتمک، عیبات اتمک،
یالان تهمت یایمق، کنایه
ییلان سوز آیمق.

طل - ایزقارلی یر، اونق
یاغیش، سو، اوسیملیک،
اوادانلیق، ساج، بولک -
بولک.

طیور - اوچیچی، قوش.

ظ

ظاهر (ظهور، مظهر) -

آشکار، مآلیم (معلوم)،

آچیق، بلی بولان، گور -

نیب دوران، یوزه چیقان.

ظلمات (ظلمت) - قرانقه یایق،

آغیر یاغدا، خوف و خطر.

عارف - ییلیم لی تافیر، ییلیمچی،

گوز یتیریمچی، سایفاریمچی.

عاشق - سوییمچی عشقه دوشان.

عاصی - گناه کار (گناالی)،

قره لانان.

عادل - عقللی، آنک - دوشنجه.

لی، فهملی.

عباس - ۱۶۲۸ - ۱۵۸۵ - نجی

یل لارده صفویلار دنیا -

میتاسینده بولان شالارینک

یری. اوزی نینک باسیب

آلیجی لیغی بیلان یقاسی نی

تانادان آدم.

عبث - حبت، حیب (حیف)

بیدرک.

ابدال - خدایه قراللیق ادیجی،

درویش همیسینده.

عبداللہ - مخمومقلی نینک دشمنان

طرفندین اولدیریلان دوغانی -

نینک آدی.

عبدالقادر - دین وکیل لاری

نینک یری.

عبرت گورلده، نسخه.

عثمان - عمر دین سونک

۶۵۶ - ۶۴۶ - نجی هجری -

ده یولباشچیلیق اداان او -

چینجی خلیفه.

عجم - عربلار، پارسلاری

شیلہ آتلاندر پیدورلار.

عدن - عرب یاریم آداسی -

نینک گونرته بولا گینده بر

شهر آدی.

عدم - بوقایق، اولیم

(اولوم).

عراق - یورت آدی.

عریان - (عاری) - یالانگاج،

اشیکسینز، تنی آچیق،

سوییلان.

عرش، کرس - دینی دو -

شدجه بونجه بدی قات

آسمان آتاریندین.

عرضات - دینی دوشنجه بو -

ینچه یغنائیلان جای، اولی

سوراغ (سود) گونی.

عصا - حصا، ال تاباغی.

عصیان اتمک - قره بلیق بایدا -

غینی قالدیرمق، آیاغه

قالمق، بویون اگمزلیک،

عضدالدوله - ابرانینک

دیامیدلار دنیا ستیاسینده

حاکیم لیک اداان بر شخص

اونینک آتاسی رکن الدوله

آغیر کسله سزوار بولان

وقتینده اوز اوغیل لارینی

(عضدالدوله، فخرالدوله،

مؤیدالدوله) گوریم - گو -

ربشه چاغیریب، اوزی نینک

سورایان یرلاری نی اول -

رینک آراسینده پایلایار.

بو بولینشمکده فارس، کر -

مان، اهواز اوبلاستلاری

همده بغداد نیتلاری

عضدالدوله نینک پاینه دوشیار؛

همدان، طبرستان حاکیم -

لیسگی اورتانجی اوغلی

فخرالدوله؛ اصفهان ثبتي

هم کیمچی اوغلی مؤیدالدوله

بریلار، (سرات «روضه الصفا»

تاریخی ۵۳ - ۵۲ - نجی

صحیفه لار).

عظیم - اولی، نیک، هیتلی.

عقل ملک - عقل بابلیغی.

عقیق - قاش ادیلان قمت

بهاداش.

عکس - صورت، شکل.

عکس اتمک - گورینمک،

شمله لنمک، یوزه چیممق.

علت - سباب؛ درد، دلیل.

علمی - مخمدینک داسی،

ابوطالبینک اوغلی، عثمان دین

صونک ۶۵۶ - ۶۶۱ - نجی

یل لارده (هجری ده)

عربستانده یولباشچیلیغی

اله آلان دور دینچی (IV)

خلیفه.

عثمان - دنگیز آدی.

عمر - ۶۴۶ - ۶۳۴ - نجی

هجریده ابو بکر دین سونک

یولباشچیلیغی اله آلان

ایکینجی (II) خلیفه.

عمل اتمک - یرینه یتیرمک،

ایش یوزبندده گور کزیمک.

عمر ثباه - یوزیلان، ضابه

(ضایع) بولان عمر، کویان

وحیف گچان یاش.

عمر خيام - XI-XII عصر -
لارده ياشان تاجيك ايران
شاعرى.

عنایت - ياردم، كمك، قولداو.
عنبر - عطر ايسى، موش قو-
قاب دوران اونگات جسم
(Амбра).

عنبدليب - بابل.

عنقا - (Анконост) - قره.

قوشه چاليم اديان قوشلار
شاهي؛ ميفيكى قوش آدى.
دبنى دوشنجه لاره گورمه اول
گوزه گورنيمان ياشايانميش
عيان - آشكار، معلوم.

عيسى - (Иисус - Христос)
خرستيان دبنى (Тос)
نينك ييغمهبرى.

عين الباقي - عمرليك چشمه؛
ياشليق.

غ

غالب بولمق - اوستين چيقمق،

باسمق، ينگمك. ينگيش
قرانمق.

غافل (غفلت) - بى خبر،
دويدانسيز.

غبار لاشمق - تووز - تو فراغه

بولاشمق، دو مانا لاشمق،
توتيشى.

غربت (غريب) - آبرايق، جدا-
ليق، اوز گه يورده دوشمك-
ليك.

غرق ذلالت (ذليل) - خور-

خرمى دوشمك، آغير
ياغدايه سزوار بولمق،
محتاجايكده باتيب قالمق.

غرّه (غرور - مغرور) - او-

ليمسايلىق، تكبرليك بوي-
سانجىكلىق.

غرييم (غريب) - بو سوز نيك
سونگينه قوشيلان «م»
حرثى پارس دايانداكى.
برنجى يونكمه نيك قوشيلامه-

سى بوليب، من غريبديرين
ديان معننى آنكلاديار.
غفلت - قافلىق.

غلب - بوزيق، ياسامه. يلان.
غلط - يالنجيش، نادوغرى،
اگرى، خطا.

غلمان (غلام) - جوان، يتيمان
يگيت، دبنى دوشنجه
بونجه نهشته نيك خدمه جيسى.

غمزه - ناز كراشمه، قرايش،

آنك ادبش.
غم گشنه - ييغى - غملى،
توقات، سوليق.

غمناك (غم) - ييغى دردلى،
يورايى يانان.

غمچه - آچيلمىق گل. كلا-
سسيك اديياتينده گوزلينك
آغزى هم غمچه منگرا-
دليار.

غميهت - (غنى) - بايلىق پيدا،
اولجه. بهيمد.

غواص - سوده يوز بيجى؛
ميفيكى دريا پيرى.

غير - (اغيار) - اوز گه، كسه-
كى. باشغه.

ف

فارع - خلاص بولان، بو-
شان، آزاد بولان، ديفان،
قوتاران، سونگينه چيقان.

فاسق (فسق) - بوزيق، يولدين
چيقان، حرامى اكرى، نا-

دوغرى، ادباسير ايشى
اديان آدم.

فاطمه - محمد نيك قيزى،
على نيك عيالى.

فخر جهان - محمد نيك لقبى
بوليب، دنيانينك توانجى،
همه نيك آبرايى ديان يالى
معنى لارى آنكلاديار.
فدا اتمك - قربان اتمك،
جاندين گيمك.

فراغى - فارغ سوز بندن
بوليب، آسوده، آرقاين،
فراخت، (فراغت)، دينچليق.
فراق - (فرقت) - آيرادوشان.
جدا بولان، بكه قالان،
يورايى يانان، قينانچلى،
قبيغى - عملى.

فردوسى (ابولقاسم فردوسى) -
۱۰۲۷ - ۹۳۶ - نجى يل -

لارده ياشان تاجيك، ايران
شاعرى. «شاهنامه» اثرى.
نينك آوتورى.

فرسخ (فرسك) - آلتى
كيلومتردين عبارت بولان
اوز يئلىق اولچىگى.

فراش (فرش) - قراول (Сто-
рож، ساقجى، خدمهچى.

فروش - دوشك؛ (خالى، پلاس،
كيايم، كچه...).

فرعون - قديمى مصر شامى
فرقان - قرآن.

فرمان - بويىق، دستور،
امر، حكم، تابشيري.

فرهاد - نوایى نینگ «فرهاد
و شیرين» اثرى نینگ باش
قهرمانى.

فرهاد و شیرين - نوایى نینگ
«خمسه» مينه گيران اثر
لارى نینگ ييرى.

فساد (فاسد) - بوز-بلان،
ضايه لانان، پورسان، يولدين
چىقان، آزان.

فضيحت - (فضيح، فضايح) -
مستخره چيليق، بى ناموسلىق،
بى آبرو چيليق، اينانچسىز-
ليق.

فغان - آغى - انگشاميك،
قيغى - غم، دادى فریاد-
ليق (داد و فریاد).

فنا (فانى) - يوقلىق؛ دىنى
دوشمنجه لاره گوره بولدى
«فانى» «اول دنيا» هم
«باقى» (هميشه ليك)
حسابلانىدبر.

فهم حال - خايسيده بولسه بر
ياغدايه كوز يتيرمك،

بولجاغى اونگىندىن گور-
مك. دورميشه، ياغدايه
دوشىنمك.

فهنك - آغراملىق اولچكى
بولايىب، آغىرلىق، ينگىل-
ليكى دنگلامك اوچون
قوليان داش، پسنگ.

فيلقوس - (Филлпп
Македонский) - اسكندر

ذوالقرنين نینگ قاق، سي.
پادشاه بولان وقتى يىزىنگ
ارامىزدىن اونىكى
۳۳۶-۳۵۰-نجى يل لاره
قبات گليار؛ بوسوز اصلينده
«فيلق» (لشگر) و «اوس»
(امير) ديان سوزلاردين
عمله كليب، امير لشگر
(генерал (команду-
ющий) армии)

ديمكدور؛ فيلقوس (فينا
غورس) كونه (كهنه)
طبيب لارينگ ييرى (سرات
«غيث اللغات» ۵۷۴-نجى
صحيفه).

فيروز كو- ايرانده داغليقمده
يرلاشان (طهراندين بارده)
ر شهر آدى.

ق

قاجار (قاجاريه) - حاضر كى
پهلوى دىنامستياسيندين اونك
حاكم ليك ادان دىنامستيا-
نينگ آدى.

قاراو - قايتارغى، جورغاب
(جواب).

قارون - (Корей) - لگندار
بايلارينگ ييرى؛ موسى
طرفيندين قرغيش ادبلانى
اوچون مال املاگى ييلان
اونى ير يودانميش.

قارى (قرايت) - اوقايان؛ بو
سوز كور آدمه همده
قرآنى ياددين اوقايان
آدملاره آيدىيار.

قاف داغى - ميفيكى داغ
آدى، گويا اول بوتين
ير يوزىنى قورشاب آلانميش،
كلاسسيك ادبيياتينده برناچه
قهرمانلارينگ آدى بو
داغ ييلان باغلان شيقده
توتىليار.

قبيچاق - قديم توران و تر-
كستان آرايلىقينده (خوا-
رزم ثبئلارينده) برچول،
صحرا آدى؛ صونگاباغا

بو چولده اوتيران آدم لار
هم (تركى قوميندين)
قبيچاق ديب آتلاندىر ييار.
قبيچاق ديمك ليك - قورقما-
زاق، قايدوسىز، ادرن
ديمكدور. (سرات غيث
اللغات ۵۷۹-نجى صحيفه).

قبض اولمق - ايچى آغىرى.
درد؛ توقاتلىق، سوسسى سىليك.
قبور الاموات - اوليلارينگ
مزارى.

قتل اتمك - اولدبرمك، هلاك
اتمك.

قتله - قديمى تركى سوزى،
قايتە، كزاك، صفره.

قجر - قوش آدى.
قد - بوى، اوزىنلىق.

قدرت - كويىچ. قنات
(قوت).

قرعه - فال، قره.

قزوین - ايرانده بر شهر آدى.
قطبة الاسلام - اسلام

بورتلارى -
قالبير - الك.

قلم - مكه ييلان مصر نىنگ
آرايلىقينده، محيط دنگيزى-
نىنگ كنارينده بر ير آدى؛

خوارزم ثبتلارنده بر دریا
آدی دیان واربات هم
باره شونینک بیلان میر-
لیکده اوی (قازمی)
هندوستانده بولان بر دریا
آدی دیب دوشیندیریان سوز-
لیک لار هم باره بار بولان
کابر مغلوماته گووه هندو-
ستانده قازم درباسی نینگ
کنارینده برلشان شهره
هم قازم آدی دافیلانمیش.
بهار عجم سوزلیگی قازمی
چوکنکیر قوی، ترینک
دریا دیب دوشیندیریار؛
بولاردنده باشقه قازم دیب-
قزیل دنکیزه و شول برده
بولان پورته هم آیدیلیار.
(سرات «غیاث اللغات»
۵۹۶-۵۹۵-نجی صحیفه).
قهارباز- اوبونچی، اوبون
اویانان آدم.
قهر- آی.
قند- نیرده، خایسی یرده.
قندهار- اوغانستانینگ (اشغا-
ستان) گون اورته گونباتا-
رینده بر شهر آدی.
قویون- قوجاق.

قیاس اتمک - دنگشدرمک،
بارلاب کورمک، منگورتمک.
قزیل آرسلان - ظهیرقارابی
آدلی قدیم ایران شاعری-
نینک اوگی آیدان یاد-
شاسی ننگ آدی؛ «قزل»
دیمک عرب دیلینده لنگ
دیمکدوره بو پادشاه هم
آغساق بولانی اوچون
اونگا شو آد دافیلیدوره.
(«غیاث اللغات» ۵۷۷-نجی
صحیفه).
قیزیل باش - داشینه آق مانا
(متاع) اورالان قیزیل
قالفاق (تافک). بو آد
ایلکی ایرانده ۱۵۰۱-نجی
یلده صفویدلار دنیا سیتاسینه
حاکیم لیگی آلیب برمک
اوچون کمک ادا ن ترکی
قوملاره آیدیلیار؛ سونگ-
سونگلار بولسه بو آد
همه ایرانلی لارینگ (قاز-
سلارینگ) لاقامی بولیب
قالیار.
قیصر - روم پادشاسی نینگ
لاقامی (لقبی)؛ روم دیلینده
دوغمزی نینگ اونگ

بانینده انه سی نینگ ایچینده
اولیان و اولدیرمزلیک
اوچون انه سی نینگ قرنی-
نی دیلیب آلینان چاغه-
لاره قیصران دیلاراکنی.
قیصره شالاری نینگ اکینچی
سی بولان اغسطوس شیل
باغدایده دوغلانی اوچون
اونگا قیصر آدی دافیلیار.
اما سونک سونگلار بو آد
روم شالاری نینگ باری نینگ
لاقامی حکمنده اولانیلار.
(سرات «غیاث اللغات»
۶۰۳-نجی صحیفه)
قیل و قال - قیایلق،
قالمقال، انگشامیک، وا-
غیردی.
ک
کاشی - سیر جالی قاب، سیر.
جالی تانکسیقه
کام - مقصد، مراد، آرزو-
ایسلک؛ کام دل یسوراک
آرزوی، کونکل ایسلاگی.
کامل - دولی، یتوشان. عئل
لی، کمالی، یشان.
کان - معدن، خزینہ؛ کوب،

زیاد، آرتیق.
کاهل - یالته، ایش خوش
باقمیان، یرامز، باشارنیقسیز.
کبوقر - کبدره قمری.
کبیر (کبری) - اولی، بیک.
کثافت (کنیف) - حیا،
کیر، بولام - بوجارلیق.
کدخد (اوبا خدایی، باش
اولی، بولباشچی، داجلنیک.
کر بلا - عراقده بر شهر آدی؛
علی نینگ نبره لاری بیلان
امیر لارنک آراسینده سوش
بولانده ۶۸۰ - نجی یلده)
علی نینگ فرزندلاری نینگ
قبریلان بری.
کرس - دینی دوشنجه بویجه،
یدی قات آسمانینگ پیی.
کرس - اوتورغیچ، تخت.
کرمان - ایرانینگ پارس
اوبلاستینده بر شهر آدی.
کشت ایلامک - گز، سیر
اتمک، جهان کشته لیک
اتمک.
کشته (کشته شده) - اولان،
اولدیرلان، هلاک ادیلان،
یوق ادیلان.

گشتی - ناو، گامی، لوتکا،
بارا خود.

گشکول - حوز آغاجیندین
یاسلان اولی درویش
کاسه سی (کادسی) ایمیت
قابی، اگنه آتیلیان خاتمه،
کشور - بورت، اولکه.
کشیکم (کشیك) - قراول من،
توبتچی من.

کفایت (کافی) - یتربلیک.
کلام - کلامه سوزی نینک
کوبلیک سانی - سوزلار؛
اثر، کتاب دیان یالی معنی -
لاری هم آنکلا دیار.

کلفزه - هزرق.
کلهمج - توه زاق.
کمان - یای.
کمند - دوزاق سارغی، یوب.
کنت - اوبه.

کنهان - نوحینک اوغلی؛
دینی دوشنبه لاره گوره
اول اسلام دینی نی انکار
ادانمیش؛ نمرودینک آتاسی
یهقوب ییغمبرینک باشان
شهری نینک آدی («غیاث»
الغات» ۶۳۴۰ - نجی صحیفه).
کوثر - مسلمانلارینک دوشنبه -

صینه گوره خنتده آقیان

مرد؛ دریا آدی.
گوشه - بورچ، چت، بولجوم.
کودک - چاغ، باش اوغلان.
کوکب (کواکب) - یلدیز،
یلدیزلار.
کوه - داغ.
کشمکشان - آق مایانینک
سویدی آتلان دیر بیان
یلدیزلار.

کیز - کچه.
کیمیا - الخیمیا.
کیوان - ساتورن (Saturn)
پلاتاسی.

ک

کاو - سیغیر.
کاو میش - گامیش، سیغیرینک
برگورنیشی - بو حیوان
کوبانچ سولی یرده باشاباره.

کنداز - ارادیلان، یومشاق،
ملاقنلی، آدمچیلایلی؛ درده
آغیری.

کندر - گچلگه، یول.
کندر اتمک - یول اتمک،
اوستوندین دوشمک.
گندشت ایلامک - کچیرهک،
باغیشلاق.
گر - اگر.

گران - قمت، آغیر.

گر به - فیشیک.

گرچه - اگر.

گردد - توزان، غبار، توت.

گرداب - آیلار (سویک)

آیلای، حوقیر، گرداب.

گردان - آسمان، فلک، بو -

قاری.

گردش - آیلانیش، دولانیش،

او کرلیش.

گرفتار - باشاغی، گرفتار

بولمق، باغلی.

گرم - ایسی، قیزغین.

گریان - آغلایان، گوزی

باشلی، انگریان.

گز - آرشین، (۷۱۱ متر)،

قولاچ؛ گزاک.

گلشا - «ورقه گلشا» دستانی -

نینک باش قهرمانلاری نینک

بیری، (ورقه نینک معشوقی).

گلچهره - گل یوزلی،

اودان، گوزل؛ قیز آدی.

گور - گب - سوزه گورونک

گل خندان - آچیلان گل.

گله اتمک - اویکلمک، قتی

گورمک.

گمراه - یول دین چیقان، بو -

لینی یتیران، باشه غای.

گنج - خزینه، بایلیق،

گنج یینهایت - توکانیکسینز

گنج، اولی بایلیق.

گوزگی - آینه.

گوسفند - قویون.

گوشی - قولاق.

گوشه - چت، بورچ.

گوشه فشین - هیچ زاد بیلان

ایشی بولمان چنه چیقان

آدمه آیدیلار.

گوهر (جوهر) - هریرزادینک

اصای (اماسی)؛ یاقوت،

لعل؛ گوهر پیچاق، گوهر

قیلیچ؛ فرزند، جسم.

گوهر غلطان - قمت بهالی

توغلاق داش.

گویا (کوننده) - سایر یان،

کبلایان، تیل لنیان.

گویا بولمق - سایر اراق،

گبلمک.

گیاه - اوسملیک (موجیری

اولی بولمقیق شاخه سینز،

آغاجسینز گوك اوتلار.

ل

لابر - لنگنگر.

لاله - قىزىل گل، گلالاك؛
عيال قىز آدى.

لامكان - مكانىز، جايىز،
اوى - اوزارى بولمىدىق
آدم، ايتمىز، سرگردان.
لحد - گور، قبر.

لوزان - لگزان، ساندېريان،
غالېلېدان.

لطف - يېخشىلىق، مېرىيانلىق،
ملاقىلىق، آدمكارچىلىق.

لعل - قىمت بها داش (рубин)
تەمىز (تميز) سو، قىزى
گېلىك بىرچىلىسى؛ قىزىل
شراب.

لەنت كرده - لەنتلان، قر -
غىش سىنكان، قىر غىصبە
سزوار ادېلان.

لەمان - قىدىمى يونان - گر -
كلارىنىك نكندار طبيى.

«روضۃ الصفا» تاريخى نىفك
برىان مفلو ماتىنە گورە اول
جىشە (Эфнопия) ولا -
يىقى نىفك نوبە اولكەسىندىن
حسابلانار. اول اوزى -
نىفك عامىنى شام ولايتىندە
آلىب، آخردە هم شوليرده

آرادىن چىقارمىش؛ كابر
روايتلارە گورە بنى اسرائيل
قومىدىن بولان بىر باي اقمانى
اوتوز مىقال آلتىنە ساتىن
آنىبدور. لەمان بولسە
شول بانىك قايسىنىدە او -
نىفك اودىنىنى داشايان اكن
(سرات «روضۃ الصفا»
۱۳۲ - نجى صحيفە).

لوح - قىم - يىغمىرلارنىك
يىرى و شەر آدى. بوشىر
آدملارنى حراملىق ادايدىكلار
دى و بوزىق يولە دو -
شاندىكلارنى اوچون گويما
اول شېرى بىر يودانمىش.

لويلى - بالىق يلى: مختومقلى -
نىفك «آنامىنىك» آدىلى
قوشىسىنىدە گوركران
سنەسى ۱۷۶۰ - نجى يىلنىك
۲۲ - نجى ماوتىنە قىيات
گىلار.

لويلى - «لويلى مجنون» اثرى -
نىفك باش قېرىمانلارنىك
يىرى، (قىز آدى). مجنون -
نىفك معشوقى.

لويكن - اما، ولين.

م

مات بولمىق - يىنگىلىك، بو -
يون بولمىق، باسلىمىق،
چىقىغىنىز ياغدايه دوشمىك،
آنكىنگالىب قالمىق؛ اولمىك
ماتىم - ياس.

ماتى (مەدى) - دىنى دوشىجە -
لارە گورە اول قىامتدىن

اونك «گلچك» دجال يىلان
سواشچىكىشىن.
مادرزاد - انەدىن دوغمە، -
دوغا يىتدى.
مار - يلان.

مارگىر - يلان توتىجى.
مازىندران - ايران دە -
براو بلاست آدى.

مالى بىياري - كوب مال،
اولى بايلىق، كان دوات.

ماه تابان - دولان آى،

كلاسيك ادبىياتىندە كوبلىج
گوزل، آوادان، گور -
ساگلى معنسىنىدە اولانلىيار.

مامون - عباسيان دىناستيا -
سىندە بولان عرب خليفە
لارى نىنگ يىرى.

ماي - ياغ.

مبارزلار - اور شىبىيلار،
قېرىمانلار، ادرمن باطيرلار
(مادر)، غيراتلى، گورا -
شىبىجى.

مېتىلا بولمىق - باشاغى بولمىق،
گرقتار بولمىق، كمراه
بولمىق.

مىقال - آغراملىق اولچىگى
بولىب، ۱۶ نىخوددىن عبا -
رتدور (۴،۴۸ گرام).

مىجال - فرصت، وقت، طاقت،
قرار.

مىجاور - قونكىشى، بان بولداش؛
كابر گوندوغار خلقلارى -
نىنگ آراسىندە قېرىستانە
گوزاگچىلىك ادبان آدمە
هم آيدىليار.

مىجلس - مىلىس، اوتورشمە،
يغناق، مىجلس.

مىجنون - «لويلى مجنون»
دىستانى نىنگ باش قېرىمانى؛
جنون سوزىندىن بولىب،
دالى ديان معنىنى هم
آنكلادىار.

مىحال - مىكىن بولمىدىق،

باها بارمدیق؛ وقت، زمان
معنیه سینه دم گلیار.

✓ محبت (حب، حبیب) - سویگی
دوستایق.

محبوب - سویگی، دوست،
یار، قوی گوریان آدم.

محراب - مسجد، امامینگ
دوریان یری.

محرک - آتینینگ، زورینگ
حلینی سایغرمق اوچون
کومیش اوستالاری نینگ
(استادلار) اولانیان داشی.

✓ مخلص - اخلاصی، قره
باغرین، یوراکدش.

مختلث - نامرد، ایچی قره،

یرامز، خناس. *خناس*
مداآین - قدیمی ایرانده بر
شهر آدی.

✓ مدعا (دعوا) - داوا (دعوا)،
جدل.

✓ مدهوش - (مدهش)، قور -
قیلی، آیلانچ؛ آنگنگالان.
اوزونی یتیران.

هرال - جرن، سوغین.
هرند - دینی رد ادیان، دینه
اینانمایان - دینسیز.

مرجان - قیرمزی، رنگی
دو جبق آدی، مرجن.

مردان - مرد - سوزی نیگ
کریلیک سانی، قیراتلی لار،
باطیرلار؛ آدم لار.

مرد آهلای - حقیقی انسل،
آدمکارچی لیکلی آدم.
مردم خوار - آدم اییچی،
قاندور.

مردده - اولی، جانسیزه
✓ مرشد (ارشاد) - دین یولید
شجیسی، باش اولی،
سرکرده.

مرغ - طویق، قوش.
مرقد - دوشاک، یاتیلیان یر،
قبر.

مرکب - آتاق اولاغی (آت،
دوبه، اشک...)

✓ مرکب سیاه - قره چرنیل،
سیاه.

مریخ - مارس پلاتاسی.
✓ مروارید - مرورداشی.

مسافر - سفر سوز بندین بولیب،
کیدیچی، یولچیقان، بر

بره اوگران، آیری بردین
گلان مهمان یالی معنی -
لاری آنگلادیار.

✓ مستغرق (غرق) - غرق بولان،
بانان چومن.

مسلط (نسلط، مسلط بولمق) -
باسمق، ینگمک، اوستین
چیقمق، اوکده گلمک.

مشت - یومریق، غیسیم، پنجه.

مشتاق - آرزو، هوس، میل.
مشتتری - ساتین آلیچی؛

یوپیتر سیاره سی.
(ЮПИТЕР)

مشرق (شرق) - گوندو غاره
✓ مصحف - صحیفه لار، یازغیلار،
خطلار توپلیمینی اوزینده

جملیان، صاحبانان کتاب.
✓ مصطح - قازان، اوجاق، نهار
یشیریلیان یر.

مظلوم - ظلم ادیلان، خور -
لانان، ازیلان، ستم ادیلان.

✓ معتبر - اعتبارلی، اینانچلی،
اینانه گچان، سانه گچان.

✓ معشوق - عشقینه دوشیلان؛
سویلیان قیز.

✓ معظم (عظیم) - اولی، بیک،
آگیرت، حرمتلانیان،
سیلانیان.

✓ معمور (عمارت) - سالیانیان،
دیقلدیانیان، آبادلانیان،
آباغه قالدیرلان، یولا
قویلان.

✓ مغرب (غرب، غروب) - گون -
باتار.

✓ مغرور بولمق - اولیمسایق
اتمک، بویسانمق، اوز اوزینه
گونئی بتمکلیک.

✓ هفت - موغت، بولسینز، بهاسینز،
زادسینز.

✓ مفتی (فتوا) - فتوا بریچی،
ایش کسبچی، حکم ادیچی،
بویریچی - قاضی.

✓ مقام - مرتبه، درجه، اورون،
چین؛ دوریلان یر.

✓ مقیم - سافر سوزی نینگ ترسی؛
اوریننده اوتیران، یرینده

دوران، جايندين قوز-
غانمديق، هميشه ليك،
مداماليق.

مگار (مکر) - حياه، آلد اوچی،
يلا نجي.

مکث - دايانماق، دورمق،
صبر اتمک، قراشمق.

مگس - سينگاک.

ملاک (ملک) - فرشته لار.

من الحق - حقدین.

مناق - تقوا سوزی نینک
قرسی. قاعده نی بوزان،
بولدین چیقان، خدابیز.

منبر - دینی خادمینک باریب
وعظ - نصیحت ادیان یری،
تریبونا. (Трибуна).

منزلگاه - اوی، جای، مکان،
باشالیان یر؛ یورت.

منصور - آیراتن بر آفیمینک
وکیلی، ۹۲۲ - نجي یلده
روحانیلار طرفیندین داره
چکیلانمیش.

منظره - گورنیش، صفه،
ییزاز.

منع اتمک - قدغن اتمک، یول
برمزلیک.

منقش - ناغیشلانا، بز الان،
تیمارلانا، آوادانلانا.
منکر - انکار ادیجی، شبهه -
لنیا، ایمانمایان.
منقور - نورلی، یختی، ایشیقلی،
یالپیلداپ دوران.

موذن (اذان) - آذان آیدیان
آدم.

هور - قرینجه.
موسی - یقمبرلارینک یری.
موسیجه - کبدری (کیوتر).
مونسی (انس) - اورانیشان،
هور، الفت، الدهه کی
بولان.

موش - سیجان، آلاقه،
آلانگنگرت.

مناجات اتمک - دعا اتمک،
یلبارمق.

مهجور (هجر) - آیرادوشان،
اوزاقلاشان، داضلاشان.
میشه - جنک، باغملیق،
آغاچلیق.

ن

نادان - احمق، عقلسیز، هیچ
زادیامیان.

نار - اود، بالین.
ناشی - گودک، دوشونجه سیز،
کور.

ناشایسته - یاقیمسیز، یرامز،
گلشیکسیز، بولغسیز.
ناشتا - اوتبرلیک نهار
(Завтрак).

ناظر (منظور، نظر) - نظر
ادیجی، سرادیجی، گوز
لایجی، قراب دوران،
آنک ادیان، گوریب دو -
ران، باشلیق، باش اولی،
مینستر.

ناقابل - مناسب بولمדיق،
دگیمسیز، یارامسیز، او -
قیبسیز.

ناگهان - بردنکا، توتاندین،
قراشییاماققا، دویدانسیز،
خبرسیز.

ناله افغان - آهی ناله، غم -

غصه.

ناله چکمک - آم چکمک،
قیقی - غم اتمک.
نامه - خط، کاغذ، نامه.

نبات - اوسیمایک، گوگرتی.
نثار اتمک - قربان اتمک، فدا
اتمک جانینگی غاییر مزلیق.
نجات قابمق - قوتیلمق، دینمق،
خلاص بولمق.

نجبا - نجیب سوزیندین.
آبرایی آدلار؛ بک زاده
لار.

نجد - عربستانده داغ آدی.
نردبان - باسقانچاق.

نسیهی - روحانیلارینک بو -
یریغی بونجه ۱۶۱۷ - نجي
یلده حلب شهرینده
(Алеппо)

داره چکیلان برشاعر آدی.

نصرت - ینگمک؛ کمک،
قولداو، یاردم.

نظامی - (۱۲۰۳ - ۱۱۴۱)
مشهور آذربایجان شاعری.
نغمه گر - آیدیجی، تنک
ادیان؛ دایره، آواز.
نفس - دم.

نقاب - یرده، اورتی، چادره.
نقاره - لانگنگاره، طبراک.
نقبا - بولباشچی، حاکم، بو
سوز کلاسیک ادبیاتینده

كوبلنچ دین و کیل لارینه
آبدیلیار.

نُقوره - كويمش.

نَقش - ناغیش، شكل، براك.

نَقصان - زبان، ضرر، شكس
(شكست)، آزلیق،
كمچیلیك.

نامدار - آدلی - آبرایی،
یقاسینی تانادان،

نَم - یاش. چیخ، اول.

نما - (نمایان) - گورنیش،
جلوه، یوزه چیقمق، آشكار
اتمك.

نمرود (نمرودین كنعان) -

قدیم ایلامده خدایلیق دعواسی
نی ادان لگندار شخص؛
دینی دوشنبه لاره گوره
لول خدایی اورمق اوچون
یورینه تخت یاساب كرك

قوشلارینك كمگی ییلان
آسمانه اوچانمیش (سرات

«روضه الصفا» تاریخی،

۳۷ نجی صحیفه).

نواپی (۱۵۰۱ - ۱۴۴۱) -

ازبك خلقی نینك بلك
شاعری.

نوح (Ной) - دینی دو -

شنبه لاره گوره قدیم پیغمبر -

لارینك ییری، گویا اول

۲۵۰ چم سینده عمر سو -

وانمیش. (سرات «روضه -

الصفا» تاریخی نینك ۱۹ -

نجی صحیفه سینده).

نورعین - گوزینك نوری.

نوش اتمك - ایچمك، اتمك،

جانینگه سینگدیرمك.

نون - عرب الیب بیننده «H»

حرفی.

نهنگ - اولی بالیق آدی،
کیت.

نی - قرغی، تویديك، قمیش

نی بادای - بر آدی.

نیسان - یازباغیشی؛ سیربالی -

لار آیی نینك آدی (آبرل).

نیست بولمق - یوق بولمق.

نیستلیك - یوقلیق.

نوشیروان (انوشیروان) -

سرات شیروان.

نیشابور - ایرانده بر شهر

آدی.

و

واصل بولمق - یتیشمك،

دوشیشمق، قوشیماق.

والد (والدین) - آتا - اناه.

وامق - عصری طرفیندین

یازیلان «وامق عنرا»

دستانی نینك باش قهرمانی؛

محمود غزنوی نینك

(۱۰۳۰ - ۹۹۸) كوشك

شاعری.

واویلتا - آغی - انكشاشيك،

او کینچایلیگی، قینانچی

آنکلا دیان سوز، واویلا

حالینگه.

وَرْد - دغا، اندیک؛ تما (طمع)،

ایسلك، آرزو.

وَرْزِش - وردش، اندیک،

فیسکولتورا، اورنش،

عادت اتم، داب بولمه.

ورقه - «ورقه گلشا» دستانی -

نینك باش قهرمانی.

وسواس الخناس - دینی دو -

شنبه لاره گوره شیطانینك

وسواسی؛ شیطان كولكو -

لینه دوشمكلیك.

وصال (وصل) - بیریکمك،

باریشمق، مقصده بتمك،

دوششمق.

وصلت (وصال) - دوشیشیق،

تافیشیق.

ویرانه - خرابه چایلیق. یقیلان،

یومریلان جایلاره.

ویس القوره - کابر روایت گوه

ره محمدینك یاقین آدملاه.

ری نینك ییری بولیب دور.

ویل - دوزخ آدی.

ه

هارون - مسلمان پیغمبر لاری -

نینك ییری، انجیلدا کی

آرون. (Аарон)

هارون الرشید - عباسیان

دیناستیاسی نینك خلیفه لاری -

نینك ییری، اول ۸۰۹ -

۷۸۶ - نجی یاللارده حاکم -

لیك ایدیدور.

هامون - (هامان) - مصر یاه -

شاسی فرعونینك باش سر -

کرده لاری نینك ییری.

هجران - آبرالیق، اوزنگه -

لیك.

هەند ھەند - ھېپ - ھېپك،
قوش آدى.
ھەند ھەند - اوغرىقدىرمە، يولا
سەلمە، گور كزمە، دو-
شەندىرمە.
ھەرات - افغانستاندە بىر شەھەر
آدى.

ھەزار - مېڭ.
ھەفتىن - (ھەفتە تىن) - دېنى دو-
شەنبە بويىچە گوزە گو-
رىنمىيان ېدى سانى. سېفىكى
شەخس.
ھالال - تازە دوغان آى.

ھەماي (ھەما) - قوش آدى.
دېنى دوشەنبەلارە گورە
اول سونىڭ ايانمىش،
كىمىڭ باشىنە بو قوشىڭ
سايەسى دوشەنبەلەر آدم اولى
دولتە يادە اولى مرتبە
يتمىش.

ھەمدەست - بولداش،
دوست، يار، بىرلاشان،
الى بىر.

ھەمدەم - بولداش، سىرداش،
يوراكداش گوررنگەش.

ھەمراز - سىرداش، دردداش،
يوراكداش.

ھەمراھ - بولداش.
ھەمىشە - اوتىرداش، گو-
رىنگەش، سەجىدەش،
بىلە اوتىرىپ، توروشىيان.
ھەندە - ھىندوستان؛ امىر ھەمىزەنى
اولدىران عىيالىڭ آدى.
(«غياث اللغات» ۸۷۲ -

نەجى صحىفە)
ھەنگار - بو آدكور اوغلى،
اپوسىندە كەشمانلى تىركلا-
رىڭ ساطانى، كا ايران
شاسى ھەمىندە آغزالار؛
خوتگەر - خوتنار بولسە قان
ايچىچى دىمكەدور.

ھەنگام - دور، زمان، ائامە
ھوا و ھوس - بوش خىيالات،
بىدرەك ھوس، نەسىڭ
اوغرىنە چاقىق.

ى

يارى - قولداو، كەمك، ھەمرا-
لىق.

يارىتمەق - ياغىتلاندىرەق.

ياقوت (рубин) قىممەت
بەھالى گورە داشى، اول
قىزىل، سارى، آق وماوى
رەڭدە بوليار.

ياو - دىشمان (دشمن)، ياغى.

ياويتمەق - دىشمانچىلىق، گو-
رىيلىك، زبان يىتمەك.

يوراق (ايراق) - داش، اوزاق،
آپس.

يوزىل - اورتا ھەسر ەرىستان
ھەمكارلارنىڭ يىرى،
ھەمكارلىق اوستىندە ەلى-
نىڭ نېرەلەرنە قىشى
گوراشان آدم.

يسا و گونى - يولە، يورىشە

طيارلىق گورىيلىان گون.

يىلدا - بىلىڭ دوامىندە بوليان
اينىڭ قاراشلىقى كىچە؛ توم
قاراشلىقى.

يەقۇب - يىغىمىرلارنىڭ يىرى،
يوسفنىڭ آتامى.

يىغىن - قشون، لشكر، بىر

ئوفار آدمىڭ يىغىنماغى.
يىگ - اونىڭات.

يىلمەك - قىدىمى تىركەن سوزى
بولىپ، ايلماق، چاقىق،
يوكىرىمەك، يورتىمەق.

يوسف - يەقۇب يىغىمىرىڭ
اوغلى، «يوسف زىلىخا»
دىستانىنىڭ باش قەرىمانى
انجىسادە، توراندە

Иосиф прекрасный
آدى بىلان مشهور دورە
يوم - گون.

يونس - يىغىمىرلارنىڭ يىرى.
انجىلدا كىي، Ионе، لىگندە-
لارە گورە گوبيا اونى بالىق
يودانمىش. (سرات
«غياث اللغات» ۷۹۰ - نەجى
صحىفە).

۲۰۱	آیریلدیم	۱۴۱	بو ایش
۲۰۳	ایچمین جامیم	۱۴۳	هریانه
۲۰۵	نوروز دین سنی	۱۴۵	قاشی یای
۲۰۷	گوزل شیر غاری	۱۴۷	بو دردی
		۱۴۹	نامه سن
۲۱۰	یاجبار	۱۵۱	کور دینکمی
۲۱۲	یار سندن	۱۵۳	بغیرم دیلانییم
۲۱۵	یاندیرور	۱۵۵	کرا کدیر
۲۱۷	بیای بولمه	۱۵۷	جدا بولدیم
۲۱۹	بایه سرانمز	۱۶۰	ایسلارین
۲۲۱	دوز هم بولمه	۱۶۲	کوزیم دوشدی
۲۲۳	کونکل	۱۶۴	ساتاشدیم
۲۲۵	بور ییلانی	۱۶۶	کوز بیله
	ایل کون هم قهرمانچیلیق	۱۶۸	عاشق بولمیشام
	حقینده	۱۷۱	بولوده قاردی منی
۲۳۱	ترکمنینک	۱۷۳	آیه دوندی
۲۳۴	تقصانه کلکای	۱۷۶	قیزمای بولدیم
۲۳۷	یغمور یغدر سلطانیم	۱۷۸	درد اولدی
۲۳۹	سونکی داغی	۱۸۰	بولدیم ایمدی
۲۴۱	گرگانینک	۱۸۲	منکار حکملی
۲۴۳	دو کر بولدیق یاشیمیز	۱۸۵	دوغریسی
۲۴۵	یاپاخلاری بار	۱۸۷	کوزل سن
۲۴۷	اونکی آردی ییلنمز	۱۸۹	دلبرینک
۲۴۹	کوکلنک	۱۹۲	منکلی خان
۲۵۲	کورولسین ایندی	۱۹۵	اومات ایلایر
۲۵۴	عجب ایام کلمدی	۱۹۷	کوکدین اینمز یرانلار
۲۵۶	قهرایم	۱۹۹	بارمی یرانلار

مضمونی

۷	جوشه دوشیب سن	۷۳	فان چیقار
۱۶	باغلار هی	۷۵	پاره پاره دور
	ایرلامین بولارمی	۷۷	یتیشدی سالیم
	میتلا قیادی	۸۰	سان بولسام
۱۰۳	قایسی بیلمه دیم	۸۲	اوغلیم - آزادیم
۱۰۵	یغلاپ گجر حالیمغه	۸۶	کونکلیم
۱۰۷	عالمه بلکیلیدور	۸۸	دو کیم بارادور
۱۰۹	تورغیل دیدیلار	۹۰	قالیب من
۱۱۳	بولدیم گربانه	۹۲	داشلار بیله
۱۱۵	ریکان ایلادی	۹۴	یار ییزیم ساری
۱۱۷	آزادیم قنی	۹۶	نیلاین
۱۲۱	آتایمک	۹۸	ییلمز مینک
۱۲۳	عبدالله	۱۰۱	آد ایسلارین
۱۲۶	بولار کلمدی		
۱۲۹	چودیرخان اوچون		
۱۳۱	کلنکار اویناشار		
۱۳۳	دوراسینک کلور		
۱۳۵			
۱۳۷			
۱۳۹			

۴۹۴	جالدى كىندى	۵۰۵
۴۹۶	سوزلىك و	۵۰۷
۴۹۸	دوشىندىریش	۵۵۴
۵۰۰	مضمونى	
۵۰۲		
چاغدور بو چاغلار		
يوز اورسانك		
نالار كورينور		
سيرانده		
خېر بر-شيله دور		

صورتى چكالار:
و. ماكرىدين، گ. كولوياروف.

خىيىكى رداكتور:
طاهر ابراهيموف.

د و ز ا د ي ش

صيفه	يوقاردان سطرى	آشاقدان سطرى	ياز يليب دور	اوقامالى
۱۹	—	۶	هريرور	هريرود
۲۲	—	۲	مطلع لشمس	مطلع الشمس
۲۵	—	۳	اوكتيار	اوكتيابر
۲۷	—	۶	قويپانليغيني-ده	قويپانليغى-ده
۵۲	—	۷	ادير	اديار
۵۶	۷	—	هجرم قيللى	محروم قيلدى
۹۲	۳	—	كرسام	كرسام
۱۰۵	—	۳	پايندين	پايندين
۱۲۱	۲	—	خاك	خاك
۱۲۱	۷	—	ل	ال
۱۳۵	۴	—	كوللا	كوللار
۲۳۷	۸	—	سجاني	سجاني
۲۶۵	۸	—	قاتلان	قاتلان
۲۷۰	۲	—	غارفلار	غارفلار
۳۷۹	۴	—	يمانغه سايجى	چمانغه سايجى
۳۸۸	—	۴	جانينك	جاينك
۳۹۴	—	۶	عيميني	عيميني
۴۲۰	۸	—	عشقه سرين	عشق اثرين
۴۷۳	۲	—	آميراد	آدمزاد
۴۸۳	۱	—	قاتيغيل	قايتيغيل
۵۱۶	—	۹	تنور	تنبور
۵۲۴	۷	—	غدايى	ياغدايى
۵۲۶	—	۲	اتمك	اتمليك
۵۲۸	—	۷	Венера	Венера
۵۲۹	۹	—	Аратор	оратор
۵۲۹	—	۱۱	سست سر	سست تر
۵۳۸	۸	—	Филлпп	Филипп

МАХТУМКУЛИ
Избранные стихи

Түркменистан ССР Ғылымлар академиясының Редакция-
-нешират советиниң қарары боюнча чап әдиләйәр

Ныгмаға берилән 151VII-60 л.
Чап әтмәгә ругсат әдилән 91X-60 й.
Чап листи 28,7 + 10 элементги = 29,12. Физ. чап листи 17,5.
Учет-нешир листи 12,5 + 10 элементги. Форматы 84x108 1/32.
Заказ № 464. Тиражи 5000.
Нешир № 51144. Бахасы 10 м. 15 к., 11-1961 й. — 1 м. 2 к.

Түркменистан ССР
Ғылымлар академиясының нешираты.
Ашгабат—Баку 1960 й.